Ата Атаджанов

МЕН СИЗЕ БАРЯН

Ата Атаджанов

МЕН СИЗЕ БАРЯН

29593

«ТҮРКМЕНИСТАН» НЕШИРЯТЫ
АШГАБАТ 1978

Атажанов А.

Мен сизе барян.
А., «Түркменистан». 1978 ©

704 с.
25000 экз. 2 м. 70 к.

Шахыр Ата Атажановың шу китабына онуң вагт сынагындан гечен гошгуларыдыр поэмаларының гиризилди.

Атаджанов А. Иду к вам. Стихи и поэмы.

№ 136 26.31. Т2

ТССР-иң Китап палатасы 1977 А89

А $\frac{70403\ \ 000}{М551(15)78}$ 00—78

© «Түркменистан» неширяты, 1978

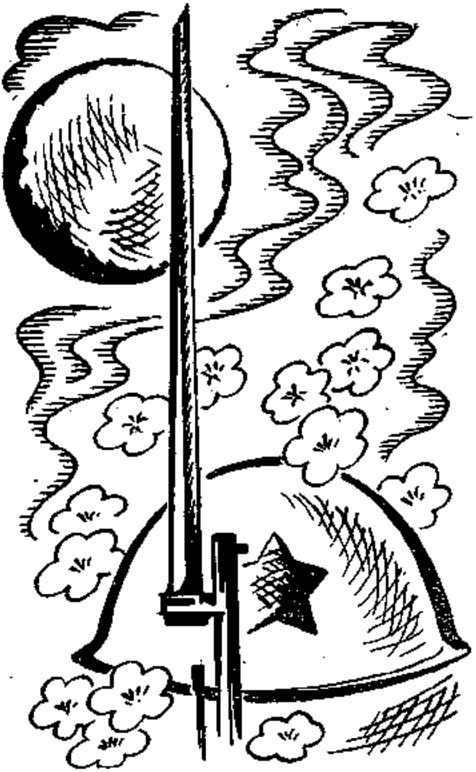

АЛМА ЕНЕ
ГҮЛЛЕЙӘР

*

Хош гал, эркин обам,
Хош гал, меканым,
Сөйги сырларымың сакчысы, чынар!
Ар-намыс одунда гайнады ганым,
Бу гүн гайратымы гамчылады ар.

*

ЖАРНАМА

Галкыналың гайрат биле,
Ватан үчин,
Еңиш үчин!
Ар гылжыны алың эле,
Ватан үчин,
Еңиш үчин!

Тәзе тарыхың чархыны
Өвүрмекчи ыза фашист.
Багтымызың байдагыны
Чөкермекчи дыза фашист.

Кеймир көрүң батыр несли
Өмүр боюн буран дәлдир.
Ваша бела гелен чагы
Я яйданып дуран дәлдир.

Гоч йигитлер гитсин өңе,
Гаплаң болуп гирсин жеңе,
Хер хайсы тай гелсин мүңе,
Ватан үчин,
Еңиш үчин!

Деп эделиң уруш одун,
Ек эделиң фашист адын,
Гайгырмасын хич ким задын

Ватан үчин,
Еңиш үчин!

Дынч гүнүмиз бозды душман,
Әхдиялан этсин пушман.
Ган үчин — ган!
Җан үчин — җан!
Ватан үчин,
Еңиш үчин!

1941

ХОШ ГАЛ, ЭРКИН ОБАМ!

Хош гал, эркин обам,
Хош гал, меканым,
Сөйги сырларымың сакчысы, чынар!
Ар-намыс одунда гайнады ганым,
Бу гүн гайратымы гамчылады ар.

Экледи,
Саклады,
Өсдүрди Ватан.
Визем бу гүн герек болдук дердине,
Гой, гувансын гарабагыр энелер
Ёвуз гүнде ата мүнен мердине.

Хош гал, көбәм энем,
Мәхрибан энем!
Өлсем-де,
Сүйдүңи хаклап өлерин.
Аглама,
Аглама, сөвер яр, сенем.
Ынан, мен апатдан аман гелерин.

1942

ДАГДАН

Үч гүн бәри гелин-гызлар, энелер
Шай-сепини гетирип дур, гетирип.
Дойдук, Дурли... ене... ене-енелер
Шол үстүни етирип дур, етирип.

Воссан болса дагданыны сыпалап,
Даң атынча дердинишйәр оң билен:
«Дилленсене, жан дагданым, дагданым,
Нәдип йүрек айрылышсын сең билен?

Онуң өзи сөйгүсини сындирип,
Мениң үчин ясады бу гүллери.
«Сагдын сөйгүмизден сөйүнжи» — дийип,
Дакды сени өз мәхрибан эллери.

Урша гиден гижеси-де сыпалап,
«Дагданыңы хар этмегин» дийди ол.
«Мени, ләләм, гара гүнде намарда
Зар этмегин, зар этмегин!» дийди ол.

Гөйә гувә гечйән ялы бу сөзе,
Гаранкыда шыңңырдашя шелпелер.
«Ах, шелпелер, вах, шелпелер, айдың сиз,
Бу перишан ахвалымы ким билер?»

Үч гүн бәри гелин-гызлар, энелер

Шай-сепини гетирип дур, гетирип.
«Эрте гелсе, нәме җогап берерин?»
Пикир эдйә яры гиҗе отурып.

«Белки, мениң ахвалыма дүшүнмән,
Гыбаткешлер габахат сөз айдяндыр.
Мен утанян, мен кемсинйән, дагданым.
Белки, олар гысганяндыр өйдйәндир.
Ядыгәрлик-сүйҗи,
Айралык — аҗы.
Нәме диер гайдып геленде Тәҗи?

Диллене, җан дагданым, дагданым,
Нәдип йүрек айрылышсын сең билен?..»
Узын гиҗе иркилмедик яш гелин
Дүвүнчекли чыкяр өйден даң билен.

«Гүнәми геч, сениң үчин, север яр,
Дагданымы гурбан эдйән җеңе мен.
Мениң үчин, әҗең үчин алгын ар!
Сең саяңда диридирин диңе мен».

1942

СЕТДАР АГА

Эшек арабалы обадаш оглан
Араба мүндүрди Сетдар аганы.
Эгни чал хоржунлы, агсак почтальон
Тарыплады сылаг билйән чаганы.

Эли яраг тутан гитди уруша,
Ýоларып, гугарып галды хатарлар...
Бу гүнем яшулы оба етенде,
Гөр, нәче зенанлар гайга батарлар.

Бу гүнем башыны галдырман ерден,
Айланар агсаклап, эли хасалы.
Онуң саламынам горка аларлар,
Геплесе, шум хабар геләйҗек ялы.

Барха бетер бася гердене бу иш,
Начар назарлара чыдап билмейәр.
Шол себәплем, кәте хатлы хоржуны
Вагты билен райондангелмейәр...

Пил сапы дөвүлен бир орал аял
Уссачылык эдйәр дөкүнли пелде.
Голы ган-габарчак.
Көсенип отыр,
Чекиҗи тайып дур,
Ысгын ёк әлде.

Чал хоржуны чиле ташлап, яшулы
Ардынды,
Эшдилди сандыран сеси:
— Бу затлар аялың пишеси дәлдир.
Ал бәрик чекижи, Алтың эжеси!

Кимиң дөвүк орак, пили бар болса,
Гетирсин, бежерип берейин, Боссан. —
Шейдип, төзе кәре улашды гожа,—
Гой, Сетдар уссаны танасын душман!

1942

ЖАНЫМ БАЛАМ...

Гай ичинде гыр атың
Ганат герип сүйнсүн, огул,
Сал газаплы гылжыңы,
Салдам билен ийнсин, огул,
Гәби азан гаракчылар ызына дөнсүн, огул,
Гайгыда галан энең
Гам-гуссадан дынсын, огул,
Эмдирен ак сүйдүми сен хаклагын,
Жаным балам.

Хер бир ургың йылдырым дек
Парласын-чаксын бу гүн,
Өйлери вейран эденлең
Өйлерин йыксын бу гүн,
Эркин иллер алкыш билен
Өңүңден чыксын бу гүн,
Гөзи ёлда галан гелниң
Буйсаныш баксын бу гүн,
Чал башымның намысын сен саклагын,
Жаным балам.

Гайгы этме, инер оглум,
Пугтадыр тылың сениң,
Элде барын сарп эдер ил,
Беркидер билиң сениң,

Саг-аман гайдып гелерче
Гараша илиң сениң,
Ёлдашың хак болсун, оглум,
Болсун ак ёлуң сениң,
Бу беланың өңуни сен беклегин,
Җаным балам.

1943

НӘБЕЛЛИ ГАХРЫМАНА

Украин чөлүнде, япың үстүнде
Ак шелпели дерек ыгшылдап отыр.
Ган өйүлен гара топрак астында
Түркмен эсгериниң мазары ятыр.

Гөк чүйше дек дуры асуда асман,
Дерек-де баш эгйәр губура сары,
Энайы шелпелер овазын кесмән,
Хүвдүлейәр ялңыз ятан мазары.

Түркмен энесиниң җан-җигербенди
Украина үчин ганын дөкүпдир.
Тебигатам сылап батыр перзенди,
Үстүнде солмаҗак гүллер экипдир.

Гоңур гулакҗының йылдызы инди
Мазарың башында сачып дур ялкым...
Арманлы өлсе-де герчек перзенди,
Адыны айдыма өвүрди халкым.

Айдым болса өмүрбакы өлмейәр,
Айдым адамларың ғөвүн сырдашы.
Ол эсгериң адын адам билмейәр,
Эмма ол адамлаң бакы гардашы.

Украин чөлүнде япың үстүнде
Ак шелпели дерек ыгшылдап отыр.
Гана ювлан гара топрак астында
Түркмен эсгериниң мазары ятыр.

1945

САКЛАН, УЧУП БАРЯН АКҖА КЕПДЕРИ!

Агтар сахыпаңы, тарых депдери,
Бу гүни зер билен язып гой оңа.
Саклан, учуп барян акҗа кепдери,
Саклан, саргыдымы айдайын саңа!

Геч сен токайлары, деңизи, дагы,
Уч сен Мургапдакы марала сары.
Сәхер арзув билен оянан чагы
Гувандыр гарашян гөзел дилдары.

Дий: Берлинден гелдим сениң яныңа,
Гөзүң айдың, апат уруш гутарды!
Ярың алкыш эдйәр ширин җаныңа,
Сениң саглыгыңа бада гөтерди.

Мәхрибаным гөрсүн тоя тайярлык,
Шай-сепини дакынсын-да, яйнасын.
Гечди инди гам чекдирен айралык,
Багымызда билбил болуп сайрасын.

Бу гүн-эрте өзем гайдып гелҗек дий,
Екесирән гуҗагыңа долҗак дий.
Уч, кепдерим, уч, кепдерим, ядаман,
Саламымы етир яра сап-аман.

1945

D E I
29593

ЧЫК-ДА, СЕРЕТ ЁЛЛАРА!

«Гелйә, гелйә!» дийишип,
Мыш яйрады обада,
«Гелйә, гелйә!» дийишип,
Гуш сайрады обада.

Язың ягты ягмыры өвшүн берди гүллере.
Гыз-гелинлер бесленип,
Чыкды дурды ёллара.

Чык-да кенар боюна, серет сенем, Абадан,
Гелйә гара гөзүңи ёлларда гоян мердан.

Бесдир ала оймәңи дөрт йыл аяп гояның,
Дөрт йыл басдыр бирегне
Боялан бийз геениң.

Шапак ялы кетениң ярашып дур эгниңе,
Атын ала оймәңи — ганат болсун гөвнүңе.

Кешдели көйнегини чыкар сандыкдан ене.
Гой, ол орнуны берсин ок гечен шинелине.

Тер чеменлер ал-да чык, алкышлар алан яра.
Эгленме-де, Абадан, ылгасана кенара!

1945

АЛМА ЕНЕ ГҮЛЛЕЙӘР

Ядымда, бир ёла окопдан чыкып,
Ер багыртлап, сүйше-сүйше гиденмиз.
Яп боюна етемизде япырлып,
Алма агаҗына тагзым эденмиз.

Омурыпдыр оңы бомба бөлеги,
Сынасыны парчалапдыр, бүкүпдир.
Агаҗындан айра дүшен шахалар
Гүллерини гөзяш дейин дөкүпдир.

Ак гүллери гошавучлап, ысгашып,
Ол агаҗа улы касам этдик биз.
Онуң ода көен арын алмага
Яры гиҗе ене җеңе гитдик биз...

Ёлум дүшүп, энче йыллар гечесоң,
Еңе бардым шо кенара айланып.
Ёвуз гүнде яра дүшен яш алма
Отыр экен ак гүллере шайланып.

Душман окы омурса-да алманы,
Мен бегендим, кәр этмәндир көкүне.
Бу ахвалдан чыкардым мен бир маны:
Занды мердан дүшмез экен чөкүне.

1947

ПОГОН

Оны чем гелене бермейәр энем.
Хәли-шинди гөркезибем дуранок.
Диңе еке ёла сынладым менем.
Йүрек йөне ерден батлы уранок.

Оны усул билен аланда эле,
Ажы дәри ысы бурнуңа уряр.
Мердана командир мертлери биле
Ир-сәхер апатлы хүҗүме баряр.

Чапылан чынар дек йыкыля мердан.
Эмма эсгерлери эңйәлер өңе...
Оглуна гарашан гөргүли зенан
Онуң погоныны огшаяр диңе.

Мавут мата долап, сандык дүйбүнде
Кераматлы гурхан ялы саклая.
Бир йылда бир гезек, диңе бир гүнде —
Еңиш гүни йүзе сыля, аглая.

Гөз өңүне гелйәр оглуның кешби.
Балаң баласыны багра басяр ол.
Өрән узакларда шувлаян оклаң
Айылганч сесине гулак асяр ол.

1948

АРЗЫЛЫ МЫХМАН

*

Хеңизем табагы текжеде гоюп,
Гумрының гелерне гарашян гаты.
Белки, сен өңүрти гелерсиң дийип,
Иберйән, әзизим, шу салам хаты.

*

САЛАМ

Бизиң обамызың адаты шейле:
Бириниң гарасы гөрүнсе чала,
Исле таныш болсун,
Исле нәтаныш,
Кичи салам берйәр өзүнден ула.
Саламсыз гечмейәр хич хачан хич ким.
Саламдан-сарпадан гужурлы гүйч ким?

Мен бейле адаты халаян өрән.
Кәте екеже сөз етйә дадыма.
Ҳич хачан,
Хич хачан гысганмаверсин
Таңры саламыны адам адама.

1948

ВАХ, ДОКУЗ СЕКУНТДА...

Вах, докуз секунтда басыпдыр бела...
Мен оны соң,
Кесеклериң астындан,
Дуйдансыз топулан ажал кастындан
Халас эдилемсоң,
Эшидип билдим.
Ягты дүнйәмизе яңадан гелдим.

Көчелерде ковчум-ковчум отырлар
Ажы өлүм шарпыгыны дадаплар.
Хич кимсәниң хич сөз билен мейли ёк,
Даша дөнүп, доңуп отыр адамлар.

Үсти өртүлен жесетлер-де машына
Гарашялар.
Белки, бири дирилер?..
Харабалаң, хаятларың астындан
Өленлери идәп йөрлер дирилер.

Янын ятан гара пежиң гомундан
Гудрат билен алып чыкдык бир гызы.
Айтымдакы от башына гетирдик,
Бу беладан бихабарды оң өзи.

Бири пенжек атды эгнине онуң,
Пөкги берди бири онуң элине:

— Аглама, гыз!
Гой, аглама,
Бес! — дийди,
О гыз эмма дүшүнмеди дилине.

Гой, агласын,
Азар бермәң, агласын!
Пәкги онуң нәмесине герекмиш?
Сөйги билен дөрән ынсан йүреги
Агы билен дерди еңйән йүрекмиш.

Гой, агласын,
Азар бермәң, адамлар.
Йөне бейле назар билен бакмасын.
Етим галан начар гызың назары
Янанлары
Мундан бетер якмасын.

Вах, докуз секунтда басыпдыр бела...

Ниредендир, агачлардан аңырдан
Гулагыма гелди гүңлеч гүрсүлди.
Бу беладан басылмадык шәхермиң
Йүрегинден йүрегиме сес гелди.

1948, 6-нжы октябрь

МЕН АШГАБАТЛЫ

Гиҗе ене герди гара пердесин,
Саисыз харабаны гизледи гөзден.
Биначы моторлар бес этди сесин,
Биначылар сылды чаңыны йүзден.

Чаңлы чадырымың ыгына гечип,
Отырын бир өзүм одуң башында.
Гөвүм гушум ене ганатын ачып,
Пелпеллейәр хөвүртгәниң дашында.

Отырын арманлы, эшит, Ашгабат,
Сениң хесретинден йүрегим отлы.
Гөзел гүнлериңи ене эдип ят,
Отырын умытлы мен ашгабатлы.

Отырын. Кә ерде янан ышыклаң
Яралы гөвнүме берйәр теселли.
Ханы сениң хош сапалы көшгүклең?
Дерт азабы дерди чекене белли.

Адалатсыз апы-тупан беласы
Сени бир деминде эйледи вейран.
Үлкәмизиң гөвхер-тәҗи-галасы,
Сениң мертлигиңе улы ил хайран...

Дамса дамсын ода гөзүмиң яшы,

Айып дәл агламак илиң дердине.
Бу гиҗе яссанып ятсам-да дашы,
Билйәрин, отага саларсың ене.

Өйден айрылсам-да, оҗагым сөнүп,
Сендедир йүрегмиң өрки, Ашгабат.
Мен ненең дердими диймәйин яныл,
Гөзүмиң гуванҗы, гөрки, Ашгабат!

Бу халыңда ярамасам дердиңе,
Харам болсун маңа чешмелең сувы.
Зехиним, зәхметим сеңкидир диңе,
Ашыклар шәхери, шахыр арзувы.

Өлсем-де адыңдан айрылмаз йүрек,
Мен сениң барыңда багтлы, батлы.
Сөййәрдим, сөййәрин, сөерин җан дек,
Мен сениң өз оглуң, мен ашгабатлы.

1948, октябрь

ЙЫЛДЫРЫМ ДӨЛДИ ОЛ...

Йылдырым дөлди ол асмандан гелен,
Җайлара чабырап, өвүсйән ялкым,
Яшыл-ораяны овсуны билен
Гиҗе гараңкысын бөвүсйән ялкым.

Йылдырым дөлди ол, ондан-да ягты.
Онуң өвшүнинде адам гүйҗи бар.
Ядаман, ялтанман, агтарып багты,
Бейик бина гурян оглуң өҗи бар.

Кебширлейҗи бир уссаның хыҗувы
Шол өвшүниң шөхлесинде дил ачяр.
Серет, учгунлары ненеңси говы,
Ашгабадым, гөр, ненеңси гүл ачяр.

1948

ПЕРЗЕНТ

Өтен агшам үйшдүк сачак дашына,
Достумызың тәзе гечен өйүнде.
Гечди эзиз эне мейлис башына,
Перзендиниң дабаралы тоюнда.

Отыр ол Ай кимин безәп ак өйүн,
Биринҗи бәбегин басып багрына.
Утаняр, гызаряр, языклы дейин,
Сөйүнҗи сыгмаяр өйүң чыгрына.

«Яша, эй, яш эне, узак яша сен!»
Дийишип, гөтердик биринҗи тосты.
Илкинҗи аталык буйсанҗы билен
Гутладык гадырлы гадырдан досты.

Тәзе дүнйәмизиң тәзе перзенди
Бахар гунчасы дек ачылсын — дийдик.
Хүнҗи кимин диши гөрүнен гүни
Үстүнден ак ногул сечилсин — дийдик.

Улалдыкча, дерди артар чаганың,
«Аты ат эдинчә, эеси ит бор».
Эмма тебигатың кануны шейле:
Ынсан элмыдама зүрядына зар.

Шол себәплем иң эсасы арзымыз:
Гой, бу көрпе гайгы-гамсыз уласын.
Хакласын энәниң халал сүйдүни,
Эне-атасына вепалы болсун.

1950

ТӘЗЕ ЛАКАМ

Асман окарасы чаларып чала,
Шинди оянмака обада хич кес,
Ягыш юваи отлар ыгшылдап еле,
Мерҗен монҗуклара етмәнкә шикес,

Узакдан эшдилйән моторың сеси
Бозяр үмсүмлиги гүңлеч яң билен,
Айланып-өврүлип беленди-песи,
Ояряр обаны гүнде даң билен.

Ол сесе дайханлар болупдыр белет,
Оба-да бирхили эндик эдипдир.
Мердем тракторча — моторчы Мерет
Ады инди лакам болуп гидипдир.

1950

ЫЗЧЫ

Ойлугын яссаныл ятан чопаны
Мотор сеси тисгиндирди даң биле...
Гаршы алды гуйысыны тапаны,
Гоюнлар-да хүвве ерди оң биле.

Чалымтык чадырлы машындан бекен
Ак папаклы адам гөрүшди гелип:
— Асыл йитигмиз-ә еринде экен,
Багтымыз гетирди — дийди ол гүлүп.

— Канал чекмек үчин аматлы угры
Гөзлейәс. Көмек бер бизе, яшулы.
Серет, шу ёлларың хайсысы догры?
Гайрат эт, яшулы, гаты иш улы!..

Сербаз ага өз өмрүниң ичинде
Энче ызлар, энче голлар гөрүпди.
Дүесини йитиренде бир бенде,
Җәхексиз чөллерден тапып берипди.

Җеллат Җүнейидиң ызыны чалып,
Өзи телим сапар дүшүпди өңе.
Батыр Фрунзениң беледи болуп,
Сүйҗи сувлы гуйы тапыпды оңа.

Колхоз сүрүсиниң яйлагы үчин
Өри гөзләп, сәхралары сөкүпди.
Ёллар агардыпды Сербазың сачын,
Ёллар онуң гара дерин дөкүпди.

Төзе канал үчин аматлы ёлы
Гөзлешерин дийип шу чөлде эмма
Хыялам этмәнди асла яшулы.
Билини гушады, йүзленди хеммә:

— Йөрүң, яш йигитлер! — диенде, онуң
Әпет машын гелип дурды деңине.
Геологлаң илки отрядының
Кервенбашы болуп, дүшди өңүне.

1951

ЧАЛ САЧЛЫ КОММУНИСТЕ

Зейренме,
Гынанма гаррадым дийип.
Вагт еңип билмез сең ялы мерди.
Гайда горан гумуң гөк парча гейип,
Гумда гөзел шәхер голларын герди.

Шол шәхериң музейинде,
Мен белет,
Отрядың ал байдагы сакланяр.
Иңлис окы гечен гызыл партбилет
Билен биле гоян гылыҗың-да бар.

Гумда илки дикен вышкаң хатары
Инди алаңлардан өтди, коммунист.
Сенден сапак алан яш несил бу гүн
Гуш гонмадык ере етди, коммунист.

Гаррадым дийме сен,
Чалардым дийме.
Ёдаң демир ёла дөнди чөллерде.
Өвшүн атяр узак өмрүң довамы
Илимизде ачылян тер гүллерде.

1954.

ОГЛУМЫҢ АРЗУВЛАРЫ

«Ким боласың гелйәр?» дийип, кәте мен
Сораярын әхли какалар ялы.
Оглум алым дейин ойланя бирден,
Бирденем дүв-дагын боля хыялы.

Бир гүн гөрүлмедик гаралы экйәр,
Бир гүнем биначы-керпич дүзүп йөр.
Кәте шофер болуп, сәхраны сөкйәр,
Кәте хыялыкда Айда гезип йөр.

Кәте-де элине оклавы алып,
«Мен дирижёр болҗак, дирижёр!» диййәр.
Бир гөрсең, каспили деңизчи болуп,
Гашлы папагыны терсине геййәр.

Хыялында хер ким болуп чыкяр ол,
Энтек онуң келлесинде думан ёк.
Хайсы кәри сайласа-да, ачык ёл,
Арзувына етҗегине гүман ёк.

1954

АДАМА ЫНАНМАЛЫ

— Бесдир, эңек этме, субут этме сен.
Мен муны пагтама гойберип билмен.
Гутаранда нәме йөрите курсы?
Инди гел-гең бурны сүмүклиң херси...

Чапышыга гойберилҗек ат кимин,
Пагта йыгян машын өңе дызап дур.
Үстүнде галпылдап йигдекче Эмин,
Арзувлары атызлара узап дур.

Өлүп етди ак күмүшли кешлере.
Башлык болса бөвет боляр бадына...
Гаршы гөз айлаяр җеделкешлере:
Бригадирем яняр онуң одуна.

— Бир ханасын хар этсе,
Өзүм җогап берейин.
Ынан, башлык, иниме,
Гел, бир сынап гөрейин.

Башлык бир соҗады, дымды эп-эсли,
Седасыз сеңретди кеч бригадире.
Җебирли җеделден ирен дек мисли,
Ядан йүрегини баглады бире...

Холтумлары узап ханадан-хана,
Машын усул билен сүйшүп башлады.
Гирдигиче ак алтынлы мейдана,
Бункеринде харман үйшүп башлады.

«Нәмүчин мен ынанмадымкам оңа?»
Дийөеси гелди башлыгың инди.
Ене мен-менлигиң дердинден яңа
Сесини чыкарман, атына мүнди.

1954

ТӘҖИК ДОНЫ

Гечен томус гүнортан
Бардым онуң тамына.
Меңзеди асылгы дон
Ала зебраң хамына.

Агы-пагта мейданы,
Яшылы-сувды мисли.
Кәнди золагың саны.
Середип дурдум эсли.

Кене пагтачы достум
Алды-да, гейди доны.
Гепледи, гулак асдым,
Сөзүнде кәнди маны:

— Берекетли хасылың
Дабаралы тоюнда,
Дөвлетли дайханларың
Гечен гурултайында

Гиссардан гелен мыхман
Серпай этди бу доны.
Дийди: сада совгадым
Доганлыгың нышаны.

Дийди: «Ятдан чыкарма.
Берадари зиндибат!
Бакы догандыр — дийди —
Ашгабат — Ленинабад!»

1954

СИЗИҢ КӨЧӘҢИЗ

Шәхермизиң иң илери четинде
Чаларып гидйәрди яшаян көчәң.
Мен оңа барардым толгунып гүнде,
Сен әҗең янында-өз өйңүздекәң.

Маңзын гечсе, күпүрсәп чаң булуды,
Көвщи ягладаным болары хайып.
Кә чукуры керсенденем улуды,
Эйсем-де көчеде гөрмездим айып.

Йөрердим мен ондан яйданып гүнде,
Көне пенҗирәниң хак интизары.
Шол пессеҗик пенҗирәниң өңүнде
Җемленен ялыды багтымың бары.

Маңа шондан гөзел, шондан беземен
Хем шондан пәкизе ёл ёк ялыды.
Диңе шол көчеде дирилйәдим мен,
Хер әдими мухаббетден долуды.

1954

ТАКАТСЫЗ СЕРЕДИӘН ТАНЫШ ЁЛЛАРА

Такатсыз середйән таныш ёллара.
Адам бары думлы-душа гечип дур.
Агачлар-да лак атышып еллере,
Солан япракларның соңун сечип дур.

Аязлы хованың авусы говшап,
Пишге ялы гар тозгалап уграды.
Ыгаллы шемала гөвреси гагшап,
Дуралгада дуранлар-да даргады.

Мен болса хенизем дурун, хенизем,
Үстүми гар басяр... Пикире гидйән.
Бир букурак ере барайын дийсем,
Гөрмезмикәң дийип этияч эдйән.

Бирден ала гарың арасы билен
Гөрдүм дидарыңы, гөрдүм гөзүңи.
Деңемен гөвхериң парасы билен,
Деңемен шекере ширин сөзүңи.

Деңемен. Дүньеде деңәре зат ёк...
Эл бердиң — гарларам эреди гитди.
«Дурмусың?» — диеңде йылгырып чала,
Дүнйәде гөзеллик дөреди гитди.

1954

* * *

Эгер ашык болсаң бир марал гыза,
Гөзүң гиже-гүндиз оны агтаряр.
Өрән узакларда болса-да өзи,
Җүп басып, голтукдан гөтерип баряр.

Ёлда гүл гөрсеңем,
Йылдыз гөрсеңем,
Җадылы гөзлериң нуры чагыряр.
Тәзе доган Ая салам берсеңем,
Җадылы гөзлериң нуры чагыряр.

Чүнки ики йүрек бирлешип бакы,
Бир улы дуйгулы арзува дөнйәр.
Дүнйәни безейән гөзеллик бары
Шол белент сапалы дуйгудан өнйәр.

1954

АЙДЫМЧЫ ГЫЗА

Билбил овазыны өвйә шахырлар.
Билбил, догруданам, җадыгөй-җады.
Эмма сени бирҗе гезек эшиден
Унудар өмүрлик билбили-заді.

Сен энеден алан овазың билен
Даглара-дашлара җан берйәң, Сурай.
Сениң овазындан ягтылып баряр
Диле дүшүнмейән, доң йүрекли Ай.

1954

* * *

Ховлукма, ховлукма, нәзли дилдарым,
Җаныма җан берйән гөзе бакайын.
Гитме сен гашымдан, гөвүн мыдарым,
Гөзүңден гөвнүми сува якайын,
Уялма, дөшүңе бәгүл дакайын.

Ховлукма, энтек ир, ховлукма, багтым,
Мен узак Каспиден гелдим яныңа.
Газаплы гомлары бөвүсйән вагтым
Алкыш эдйән, эй перишдәм, җаныңа,
Көп гөрме нәзиңи өз мыхманыңа.

Геплеме, разы. Йөне бакайын...
Ичсең, совук чешме болуп акайын.

1954

САЙРАМА, ГУШ...

Сайрама, гуш, пенжирәниң өңүнде.
Сайрама, сөйгүлим укуда ятыр.
Белки, мени гөрер ене дүйшүнде.
Белки, маңа тәзе айдымлар гетир.

Сачын гиҗе эдиң, яссыга яйып,
Рахат дем аля перишде ялы.
Булдураян хурма яңакдан тайып,
Елпейәр йүзүни сәхер шемалы.

Гошгы язян гара гөзлер шанына,
Гутарынчам оятма сен, укласын.
Белки, сөзүм арам берип җанына,
Ширин укусыны горап сакласын,
Оятма, гуш, оятма, гуш, укласын.

1954

* * *

— Инди сен мен хакда гошгам язаңок,
Хош сөзем айдаңок өңкүлер ялы.
Я-да гутардымы,
Ятдан чыкдымы
Саңа ылхам берен сөйги аялы?

— Игенме, эзизим,
Гүмана гитме.
Гөвнүңе гетирме сен бейле заты.
Кагыза язардан гүйчленди инди,
Кагызы яндыряр ышкымың оды.

1954

САЛАМ ХАТЫ

Илерси үлҗели айнамы ачып,
Хат язып отыркам ир билен ене,
Бир гөгүмтил гумры гелди-де учуп,
Гонды пенҗирәниң гиң текҗесине.

Гогур-гогур гогурдады мылайым,
Нахарлайын дийдим гөвүндеш гушы.
Тәзе табагымда дарым-да тайын,
Йөредим. Гуш мениң гөвнүмиң хошы.

Арман, пенҗирәме етемде яңы
Диле дүшмез гумры учды-да гитди.
Эдил сениң ялы, багтымың даңы,
Менден арасыны ачды-да гитди.

Хенизем табагы текҗеде гоюп,
Гумрының гелерне гарашян гаты,
Белки, сен өңүрти гелерсиң дийип,
Иберйән, әзизим, шу салам хаты.

1954

ГӨРҮШМӘГЕ ГЕЛСЕҢ, СУРАЙ

Гөрүшмәге гелсең, Сурай,
Гелгин айсыз гижелерде.
Ёгса йүзүң гөрер-де ай,
Өз йүзүне чекер перде.

Җемалың утандыр оны,
Габанар ол, гахар эдер.
Айсыз гоюп гиң җаханы,
Булутлара батар гидер.

1954

АЛӨЙМӘҢ УЖУНЫ ЫКЖАДЫП ЕЛЕ

Алөймәң ужуны ыкжадып еле,
Ир билен мекдебе гечип гиденде,
Экидйәң эркими өз яның биле,
Аңярмы ахвалы йүрегиң сең-де?

Эседйән айнамдан бойнумы буруп,
Өймүзи узакдан безейәр нуруң.
Әхли әдимиңи санаян дуруп,
Гөзүмден йитинчә серви судурың.

Барарсың, гирерсиң класа ене,
Огланлара окап берерсиң газал.
Йүрегими алып гидениң йөне
Ядыңа-да дүшмез, найынсап гөзел.

Менем яңадан бир окувчы болуп,
Отурсамдым диййән гара партада.
Йүрек дерцерими элиме алып,
Гөркезердим ачып гоюп ортада.

Алөймәң ужуны ыкжадып еле,
Ир билен мекдебе гечип гиденде,
Экидйәң эркими өз яның биле,
Дуйярмыка муны йүрегиң сең-де?

1955

ГӨЗҮМ ГӨЗЛЕРИҢЕ ДҮШЕНДЕ ВЕЛИ...

Бесленип, яныңа ўграмда сениң,
Валла, йүрегими бире баглаян.
Оянсын ахыры ыкбалым мениң
Дийип, догумсырап, кәте ылгаян.

Овадан сөз тапян, лабызлы гошгы.
Херсини нәхили айтҗагмам билйән.
Саңа вада берип тылладан көшги,
Гөни өе алып гайтҗагмам билйән.

Гөзүм гөзлериңе дүшенде вели,
Ене айдабилмән, ене ййданян.
Согрул зыңайынмы мен бу лал дили?
Өңкүден-де бетер ышкыңа яняи.

Индики барамда айдарын ачык
Диен арзув билен гайдян ене.
Сөйгүни дуйдурмак кын экен ничик!
Дүйшүңде хеммеси ап-аңсат ине.

1955

АРЗЫЛЫ МЫХМАН

Бу гүн мал докторы гелипдир чөле,
Бу сапар яшулы өз яны биле
Адам докторынам алып гелипдир,
Билипдир яшулы, гаты билипдир.

Ак ектайлы, ала гөзли, алчак гыз
Екән-екән йүреклери диңлейә...
Чолук отыр от башында екедыз.
Чолук бейле гөзеллиги геңлейә.

Гүйменсе-де гара газан дашында,
Хәли-шинди бойны бәрик буруля.
Бу гүн бейик байрам чопан гошунда,
Бу гүн чөл ичинде җеннет гуруля!

Кә овсунып, кә галкынып гөк ялын,
От огланың йүрегинде туташяр.
Атанлыкда көзе чиркизйәр элин,
Ене гөзи гөзел гыза саташяр.

Гара газан быгыр-быгыр гайнаяр,
— Ягшы йигит, дуз атдыңмы нахара?
Гара гөзлер, гара гөзлер ойнаяр,
Гара гөзлер безег берйәр сәхере.

— Вах, ядымдан чыкайыпдыр дуз мениң,
Алжырады оглан, дүшди кеменде.
Эмма оны халас этди хеким гыз:
— Алңасама! Алжырама! Дуз менде.

Индикиле нахар эдеңде хергиз,
Дузуны вагтында барлагын хөкман! —
Диййип, гүлүмсирән гара гөзли гыз
Мүнди машынына ызына бакман.

1955

ШОНДАН БӘРИ

Ядыңдамы, маралым,
Шол гайгылы гиҗәмиз?
Херимизи бир яна чекди багт биҗәмиз...
Яшыл вагон янында бойнуңы буруп дурдуң,
Элиңдәки ак гүлүң шелпесин гырып дурдуң.
Гитдиң ылым оҗагна,
Гитдиң Москва, җаным,
Ядыңдамы вагоның яны билен ылганым?
Гол галгадып ызыңда галдым мен етим ялы.
Шондан бәри чагырян:
«Гел, өмрүмиң ыкбалы!»
Шондан бәри машынлы
Сансыз ёлы сөкйән мен.
Гув гөрмедик чөллерден
Гөм-гөк деря чекйән мен.
Шондан бәри хер гиҗе приёмнигиң янында,
Ялдыранда йылдызлар Гарагум асманында,
Мен диңлейән Москваң айдымларны-сазыны
Эшдерин өйдүп бирден, яр, сениң овазыңы.

Мүң бир оваз,
Мүң саз бар
Москва эфиринде
Сеň сесиң-де бар ялы шоларың хер биринде,
Шондан бәри яңланяр:
«Оглан, мени унутма!..»

Ядавлыгым: ят диййәр,
Йүрегим диййәр: ятма.
Вах, тизирәк гутарып,
Гелсең диййип чагырян,
Бу чолаҗа чадырда гүлсең диййип чагырян.

1955

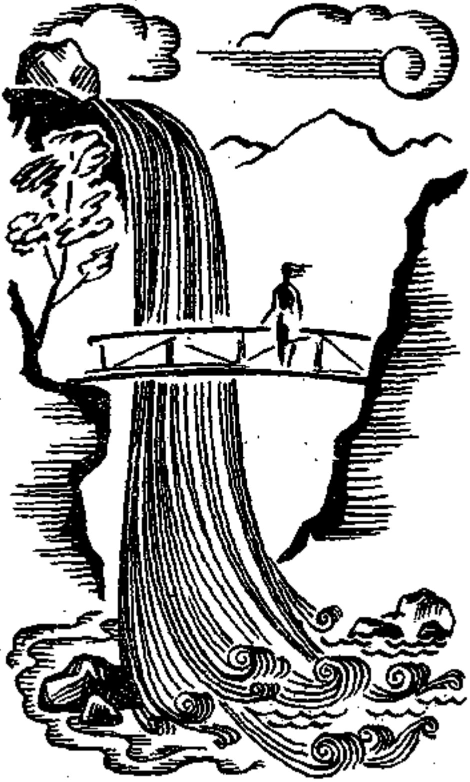

ЯГСАНА ЕНЕ-ДЕ, ЯГСАНА, ЯГЫШ!

*

Менем арзув эдйэн адамлар үчин
Йөрелмедик ерден ёда ачмагы,
Энтек эдилмедик эдимлер үчин,
Башарсам, бир гадам өңе гечмеги.

*

АЙ АЙДЫҢЛЫК, СҮЙТ ЯЛЫ...

Ай айдыңлык, сүйт ялы.
Ятмандыр ене энең.
Аңмаярмы ахвалы?
Ахыма дөзйәр ненең?

Пенжирәниң өңүнде
Дурун мен, гара киште.
Чыкмаярсың бу гүн-де,
Элиңде ене кеште.

Вах, нәдейин, ене-де
Мейилиң ёк сейиле,
Язык ёк-ла энеде,
Сен гаршы бу мейиле.

Мен саңа салам берйән,
Галдыр гүлер йүзүңи.
Арман, дашардан гөрйән
Ене гара гөзүңи.

Чык, багымыз чолажа.
Гел, зүлпүңи дарайын.
Бир йылгырсаң чалажа,
Бар дердиңе ярайын.

Энең шөвүр чекмесин,
Габанмасын сени, гыз.
Гаршы көчә бакмасын,
Ковжак болуп мени, гыз.

Ай айдыңлык, сүйт ялы.
Ятмаяр мүңкүр энең...
Мен бу дәли хыялы
Көшешдирейин ненең?

1956

ЯГСАНА ЕНЕ-ДЕ, ЯГСАНА, ЯГЫШ!

Юка йүпек гейип, уградык сейле...
Хий-де бийнсаплык болармы бейле?
Бага бардык вели, гүюп башлады,
Булутлар нәмүчин бейле кашлады?

Алач ёк. Асмана буйруп боланок.
Шабырдап гүюп дур ичиңи якып,
Асман алкышыңа гулак саланок,
Гайта гачың диййә, йылдырым чакып.

Бирден ол багрына басды-да мени,
Өл йүзүмден ики ёла огшады.
Ягыш, мен унутдым, унутдым сени.
Йылдырым уран дек гөврәм гагшады.
Дуймадым, дуймадым дәли чабганы.
Менем бир огшаҗак болдум җенаны.
Арман, ол, арман, ол гачыпдыр эййәм,
Тагта паяпылдан гечипдир эййәм...

Шондан бәри биле сейле чыкамда,
Дилейән бир чагба гуйсады диййип!
Бурум-бурум булутлара бакамда,
Эзизим ислегми дуйсады диййип!

1956

МАГТЫМГУЛЫ

— Халкың өчмез чырагы,
Улы уссат Пырагы,
Гөр, ненең гуванардың
Гөрен болсаң бу чагы!

Мен хыял гушумы учурып гөге,
Барамда чынары саялы бага,
Ене элимдеди онуң китабы,
Гана-гана окаярдым хер бабы.
Ачылдыкча галың китабың гаты,
Гочак халыпаның сада сураты
Сетирлериң арасындан бакярды,
Гөзүнде гам барды хем сөйги барды.
Ене хыялымда җанланып дана,
Сансыз совал берйә бизиң замана:

«Гайгы-гамда эзиз өмрүм солдурып,
Шум пелек азабым рейган эйледи;
Язан китапларым силе алдырып,
Гөзлерим ызында гирян эйледи.

Гапыллыкда душман алды дашымыз,
Даргатды хер яна деңи-душумыз,
Бәш йылда бир китап эден ишимиз,
Гызылбашлар алып, вейран эйледи...»

Багрым берч болупды гуссадан яңа,
Сөзле сен, көшегим, хабар бер маңа.
Нирден, нәдип дүшди китабым саңа?
Бу ахвал аклымы хайран эйледи? —

Дийип, Магтымгулы гөвнүме мениң,
Ене гадырдана сораян ялы.
Өлемен ашыгы хер сетириниң,
Арзувы халкымың арзув-хыялы...

Ябың якасында хейкелин гөрйән.
Бейик халыпама хасабат берйән:

Адыны идили язып билмедик,
Чапханасы, элипбийси болмадык,
Айы-гүни таяк кертип хасаплан,
Ганлы гөрешлерде эркини таплан,
Сениң сөвер халкың сениң сөзүңи,
Сениң йүрегиңи, сениң гөзүңи
Иллерден иллере,
Йылдан йыллара,
Диллерден диллере,
Гүлден гүллере
Белент айдым эдип, алып гелипдир,
Янгынлы йүрегне салып гелипдир...

Певризе чайының боюндан барян,
Акыл хазынасы — китаба гарян.
Ене хыял гушун учурян гөге,
Сырымы сөзлейән саялы бага:

— Халкың ягты чырагы,
Улы уссат Пырагы
Гөр, ненең гуванарды
Гөрен болса бу чагы!

1956

КОРРЕКТОР

Оба гатнап ишлейәрдим шонда мен.
Сахыпалар яры гиҗә чекерди.
Ичиң якып, телесдикче нәче сен,
Дүзетдикче, тәзе ялңыш чыкарды.

Горкулы ялыды ёлы обаның.
Оба гитмек геленокдам күйүме.
Шәхерде яшаян Аман аганың
Барардым сүйренип саллах өйүне.

Аргын, ач халыма кәвши чыкарман,
Гышык кровата өзүм окларды.
Нәче ёрулсам-да, этмездим арман,
Иң соңкы оттиски элде саклардым,

Иркилип баряркам, линотип сеси
Шыркылдап гулагма гелер дурарды,
Газет реңкиниң аҗымтык ысы,
Шол якымлы ысы бурна урарды,

Эртирки газетде чыкҗак хабары,
Гүлдүрҗек, голдаҗак, якҗак хабары
Линотипчи билен деӊ билйәниме,
Деӊ-душ огланлардан өӊ билйәниме
Нәмүчиндир, шонда шүкүр эдердим,
Элим өл газетли ука гидердим.

1956

ШАТЛАН, ЙҮРЕК, ШАТЛАНМАГА ХАКЫҢ БАР

1

Ненең гөвүн ганат ачмасын бу гүн?
Шатлан, йүрек, шатланмага хакың бар!
Ненең айдым белент учмасын бу гүн?
Батлан айдым, батланмага хакың бар!

Гел, эй ылхам, гел, биз айдым язалы,
Түркменистан той лыбасын гейипдир.
Магтымгулы: той тутулса, озалы
Шахыр билен багшы гелер — дийипдир.

Җош сен, ылхам, җошҗак болсаң бир заман!
Чек, сен багшы, чек дутарың тарыны!
Бу гүн байрам эдйәр мәхрибан мекан,
Гысганма-да, гойбер сесиң барыны.

Гой, яңланып ширин-шекер овазың,
Әхли оба-шәхерлере яйрасын.
Той гүнүнде чалян шадыян сазың,
Йүреклере йүрек берип сайрасын.

Учуң, сөзлер, ганат герип, учуң сиз,
Узак-узак мензиллере шайланың!
Гапылары хош хабарлы ачың сиз,
Дагларың-да депелерне айланың.

Ганатлы гүнлери гүнешли үлкәм
Дакды байдагына Ленин ордени.
Багтыяр багында не ажап гүл кән!
Гүйчленди гайратлы халкың гердени.

2

Түркменистан бейле белент шәхрада,
Бейле бейик багта бада етмеди...
Бир чоюнсам дийди аязда ода,
Арман, оңа аязда от етмеди,
Йүрегиниң яралары битмеди.

Гумдан-гума гөчди сергездан-сепил,
Делалатлы девлет гушун гөзледи.
Эркана ыкбалы арзув этди ил,
Гахарыны гурсагында гизледи.
Наласыны булутлара сөзледи.

Гуралы ёк, гурбаты ёк, заты ёк.
Бар мыдары бир аманат азалды...
Инди, илдеш, о белалаң ады ёк,
О белалар Октябрдан озалды,
Гарып гамы Кеминеде газалды.

Айдып болмаз өңки жебриң барыны,
Бесдир, багшы, йүреклери отлама.
Чек ене-де, чек дутарың тарыны.
Бесдир инди, «Кечпелеги» ятлама.
Гутла бу гүн, гутла или, багшы, сен,
Той-мейлисиң билбили сен, нагшы сен.

Учуң, сөзлер, ганат герип, учуң сиз,
Бушдулукчы болуң бу гүн айланып.
Адамлары алкыш билен гучуң сиз,
Түркменистан тоя чыкды шайланып.

Жош сен, ылхам, жошжак болсаң бир заман!
Чек, сен багшы, чек дутарың тарыны!
Байрам әдйәр гуванжымыз гүлүстан,
Гысганма-да, гойбер сесиң барыны.

1957, 12 — нжи январь

МАШГАЛА БАШЫ

Гиҗе. Бириң яры. Укуда бары.
Диңе онуң өзи ятанок шинди.
Отыр ол ойланып гиҗәниң яры.
Үмсүмлиге ол окопда дүшүнди.

Отыр Мейлис мирап, ятанок шинди.
Асуда өйүнде ойланып отыр...
Ян ёлдашы билен көрпе перзенди
Рахат хем ширин укуда ятыр.

Эҗесиниң эммесини пенжеләп,
Ука гиден көрпесине эседйәр.
Текҗесинде дуран радиосам
Толгундыран мукамыны бес эдйәр.

Москвадан мәхирли сес-Левитан
«Соңкы хабарлары» айдып башлаяр.
Гүнсайын гүлләйән гудратлы Ватан
Хер гүнде йыллары арка ташлаяр.

Ватаны бат аляр.
Дурмуш-парахат.
Гөвнеҗай эдилйән аладаң бары.

Эмма уклаянок мирап рахат,
Шол ойланып отыр гижәниң яры.

Асуда укыны өлдүрҗек болян
Гаракчы-да гыт дәл җаханда шинди...
Ялынлы окобы ядына салян
Протезли аяк аманат инди.

1957

ГАРАЛЫ

Үч йыл мундан озал бахар чагында,
Экипдим мен оны бахар багында.
Бежердим-беследим, көрпе гаралы
Гүл ачды, гөр, бу йыл ак ногул ялы.

Гөрйәмиң, гүллерден гүллере гонуп,
Гүллере гүл гошуп, ширеден ганып,
Учуп йөр арылар овазлы иңләп,
Икимиз саяда дынч аляс диңләп.
Мениңем элим бар олаң сазында,
Мениңем элим бар зәхмет язында.

Учуп йөр зовалсыз зәхмет арысы,
Серет, оглум, хайыр ишде хериси,
Иен ширесини өвүрер бала,
Ичерис гөненип эрте чай биле.

1957

СЕНИҢ БАРМАКЛАРЫҢ

Бармаклар!
Атырлы, узук бармаклар,
Үзүме ат берен нәзик бармаклар!
Мүң йылдызы бирикдирсең Ай болмаз,
Мүң йылдыз бир Айча шөхле-де салмаз,
Бүтин бармаклара сын эдип чыксаң,
Шол жадылы бармаклара тай болмаз.

Көсүк кимин бармакларың сачымы
Гайгы билен гайта-гайта даранда,
Вагтындан ир ак гөрүнен башымы
Сыпалап сен, сыпалап сен, гаранда,
Сачым ене гараландыр өйүтдим,
Бармаклары огшап, огшап, гайытдым.

1957

ЯДА ЯЗЫЛАН ГИҖЕ

Илерде бир сүри өркүчли дүе
Узак ёлдан гелип, отуран ялы,
Отыр хатар гуруп, думанлы даглар
Гиҗе гара гайга батыран ялы.

Дилсиз дүелер дек чөкен даглары
Яссык эдинипдир яшыл байырлар.
Меңзеди мейданы өртен махмала
Гүләлек, чигиллем, юва, чайырлар.

Өзи алан ялы инди өмүрлик
Гөзеллик шасының әхли эркини,
Еке елкен болуп, йүзүп чыкды ай,
Гүҗеңледи бизе гөзел гөркүни.

Ая эда билен тагзым этдилер
Гөкден гайып гечен булутлар мүңзәп.
Дымма даглар болса миземән отыр,
Инди чөлде чөкен бүргүде меңзәп.

Яран болды бизе якымлы гиҗе.
Ашакда-шәхерде чыралар янды.
Асмана ышыклы апбасы болан
Ялдырак йылдызлар яңы оянды...

Яран болды бизе якымлы гиҗе.
Айдым айдып берди агшам шемалы.

Гөрдүңми, гүлендам, чекинди сенден
Ере ягты салян айың җемалы.

Ай булуда гирди, эмма ене-де
Бөвүсди булуды, җыклады гаршы.
Шалыгыны гаты габанды сенден,
Хайран этди онуң толгуныш баршы.

Булут тагзым этди керемли ая,
Гоҗа даглар болса миземән отыр.
Бири-гечип барян гедем гөзеллик,
Бири-әне Ере япышып ятыр.

Даг боласым гелди бирден бу гиҗе.
Бу гөзеллик бизден гечип гитмесин!
Мени мәхир билен сыпалан элиң
Ызы өмүр бакы менден йитмесин!

Сес-семир ёк... Дурус диңе икимиз...
Ай асмандан усул билен гараяр.
Махмал чигне яйрап гиден сачыңы
Мекир шемал менден огрын дараяр.

Бейле пурсат аз болляндыр өмүрде.
Мен, эзизим, хер секунда шейле шат!
Эдил элиң аясында бу махал
Ышык бары өвшүн атян Ашгабат.

Тәсин тәзе шәхермизиң өвшүни!
Гиҗе кешби чайлы кәсә меңзеди.
Хәзир бизе гөзи гидип, асмандан
Шөхле сачян айлы кәсә меңзеди.

Сес-семир ёк. Дурус диңе икимиз.
Минут болса ачып баря араны...
Бир гезек бир ынсап эт-де, сен, вагт,
Бол арзылы йүреклериң яраны!

Бол арзылы йүреклериң яраны!
Олар дүнйә ики гезек гелмейәр...
Гечип баряр ганат баглан минутлар.
Олар сениң арманыңы билмейәр.

1957

АЙЛАВДА

Атлар эңип гелйәр аяк алдыгна.
Ызымдакы өвйәр ыза ғаляны.
— Дүшүнмедим сениң васпыңа, шепе.
Бейле васпыңда-да бамы бир маны?
— Өвмесем-де, өзүн оңаржак озян,
Ыздакыны сана гошмага дызян.

— «Алар, алар этсең, ала көпегем
Алар» этҗек болшуң айып дәл, белки.
Сычан батыр болар пишик гелинчә —
Диен сөзи эмма унутма илки.

1957

ГӨРДҮМ

Мен оны гүзере геленде гөрдүм,
Гүзерден совук сув аланда гөрдүм.
Гоша бедресини голунда саллап,
Таллы райыша ғаланда гөрдүм.
Дүйнки дейин ене габак астындан
Маңа нәзли назар саланда гөрдүм.
Вах, нәдейин, гайдып гөзүн галдырман,
Интизар йүрегми диленде гөрдүм,
Чилимимиң отлы ужҗун агзыма
Аланымы гөрүп, гүленде гөрдүм.
Гечемде гөк пенжирәниң душундан,
Овазлы гопузы чаланда гөрдүм.

1958

ХҮНҖИ

Алмалыкда ойнашанда үзүлди хүнҗи.
Гаралы дек гөзлеринде гөрүнди үнҗи.
Яшыл отлаң арасындан чөплеҗек болдум.
Гошарымдан тутдуң мениң гөвнүмиң генҗи.
— Деңелмесин мерҗен билен бу бейик дуйгы.
Хүнҗүлери дүзсе болар, этме сен гайгы.
Йөне — дийдиң — үзүлмесин сөвликде бирден
Айдымыма ылхам берен илкинҗи сейги!

1958

ВАХ, ХАЛЫПА, СОРАМА...

Озалам телим сапар гөрүпдим мен о җайы,
Телим сапар душундан, вах, парахат гечипдим.
Гүнортанлар ыссыда гечен йыл томус айы
Габадында буз кимин газлы сувам ичипдим.

Шол көчеде салынан тәзе, белент җайлардан
Онуңам бир айратын овадан ери ёкды.
Сейил эдйән мәреке гечсе-де о тайлардан,
Йүрегимиң шо тайык шейле бир сери ёкды.

Индими?!..
Вах, халыпа, сорама сен дердими...
Инди маңа ол бина әхли бинадан зыят.
Я-да оңа уссалар өзге өвшүн бердими?
Я-да мениң өзүми җадылады перизат.

Шепагатсыз шо тамы гөресим гелйә гүнде.
Хер гүнде энче гезек өңүнде сув ичйәрин.
Ёлум сова болса-да, гүнде ише гидемде,
Шол көчеден йөрите өврүм берип гечйәрин.

Вах, халыпа, сорама, гозгама сен дердими,
Мен ол ере дердиме дерман агтарып гидйән.
Белки, гөрерин дийип шол җадылан гөзлери
Хер гечемде ичимден, вах, инче тама эдйән.
1958

БОЛМАЗ, ОГЛАН...

Гел, үшеме, пенҗегими япайын.
Сениң үчин сүйҗи сөзлер тапайын.
Саңа гелен беланы мен гапайын,
Дийсем саңа,
Багрыма ган өййәрсиң.
Башың яйкап:
— Болмаз, оглан — дийййәрсиң.
Сөзле, җаным, сөзле ничик сөййәрсиң?

Арзув билен шу кенара гелемде,
Эллериңи гысанымда элимде,
Эзеленип, бирҗе өпҗек боламда,
Йүрегимиң товсушыны дуйярсың.
Башың яйкап:
— Болмаз, оглан — дийййәрсиң.
Сөзле, җаным, сөзле ничик сөййәрсиң?

Гачма менден, той туталы яз билен,
Гүл өмрүмиз гечсин айдым-саз билен,
Ах, нәдейин, диле дүшмез гыз билен?
Дийсем, ене
Газап донун гейййәрсиң.
Башың яйкап:
— Болмаз, оглан — дийййәрсиң.
Сөзле, җаным, сөзле ничик сөййәрсиң?

Дердим дуюп, салмаярсың ядыңа,
Гурбан болсам, найынсап гыз, адыңа.
Дийсем: көййән, яныл барян одуңа,
Сен гүлйәрсиң:
— Хайсы ода көййәрсиң?
Башың ййкап:
— Болмаз, оглан — диййәрсиң.
Сөзле, җаным, сөзле ничик сөййәрсиң?

1958

ЯР ЯРЫҢ АЙНАСЫ

— Серет,
Яңакларңа ялкым чайылып,
Сумбарың нарыны терк эдип баря.
Айна серет диййән,
Сачың яйылып,
Толкунлары мени гарк эдип баря.

— Айнаны нәдейин, сен гүлүп дуркаң?
Гөзүңде гөзүми гөрйәрин, мердим.
Айна гөзли көре-батыла деркар,
Мен айна пайымы дуйгыма бердим.

1958

КӨЛЕГЕ

Ичинден-багрыңдан гечип барса-да,
Галат дост көлеге ялы бир затдыр.
Гүн барка гаршыңда гүлүп дурса-да,
Булут абандыгы, ол саңа ятдыр,
Гачар, гайып болар, гөрүнмез гөзе...
Асырлар шаятдыр айдылан сөзе.

1957

ИЛ-Ə САҢА ГҮЛЙƏ...

— Ил-ə саңа гүлйə. Сен киме гүлйəң?
— Гөреңокмы, башлык йылгыржак боля.
— Сен, шепе, яшамаң тəрини билйəң.
— Билемсоң, гүн-гүнден гуллугым галя.

1958

ДУЙГЫ БИЛЕН АҢ

Аңындан көп боляр ынсан дуйгусы,
Хакыкы ашыгың йүрек сөйгүси,
Шол себәпден мыдам аз сөзли боляр:
Сөзлериң орнуны дуйгулар аляр.

1958

МЕН ХЕМ МЕНИҢ ЙҮРЕГИМ

— Нирә ховлугяң, йүрек,
Гүрсүлдейәң не бейле?
Дий, саңа нәме герек?
Арзыңы аян эйле.

Сыгмаян дек геврәме,
Галкынып, бөкүп дурсуң.
Мәлим эт, мейлиң нәме?
Элимден чекип дурсуң.

Диле гелди йүрегим:
— Мени халыс пос ийди.
Дурмуш деңзи герегим,
Ятып ядадым — дийди.

Телим йыл бәри бассыр
Отырсың өйден чыкман.
Бесдир ятаның, бесдир,
Гит я гидерин хөкман.

1959

ЯП БИЛЕН ШАХЫР

— Нәме сен, яп, нәме сен, яп,
Ил ятанда ятмаярсың?
Толкуныңдан яссык ясап,
Сүйҗи ука батмаярсың?

— Акмасам мен, сәхер саңа
Гуҗак ачмаз гөк майсалар.
Гүллер салам бермез даңа,
Гунча-гүләлеклер солар.

1959

ЯТА ЯП

— Нәме сен, яп, нәме сен, яп,
Экинмизи якмаярсың?
Сары сувуң ятыр порсап,
Долуп-дашып акмаярсың?

— Гөзбашымда гүйжүм мениң,
Сув гелмесе, мен бош хана.
Йөрежек бол өзүң сениң,
Ган бермесе йүрек жана.

1959

ЯЗЛЫҢ КӨПРҮСИ

Обамызда Язлы диен бир дайхан
Эне ярдан агач көпри эдипдир.
Өз ишине, агажына пул алман,
Илат гечсе болар, дийип гидипдир.

Шондан бәри шо көпрүден, шо ярдан
Йүз мүңлерче адам өтүп-гечипдир.
Аң етирсең, Язлы-да бир хасапдан
Колумб кимин тәзе дүнйә ачыпдыр.

Язлы пахыр өтүпдир бу дүнйәден,
Эмма бу дүнйәде галыпдыр ады.
Язлың көпрүсиниң үстүнден әден
Оңа алкыш эдилшиниң шаяды.

Менем арзув эдйән адамлар үчин
Йөрелмедик ерден ёда ачмагы,
Энтек әдилмедик әдимлер үчин,
Башарсам, бир гадам өңе гечмеги.

1959

КӘ ЭРТИР, КӘ АГШАМ МЕН...

Кә эртир, кә агшам мен
Гөрйән гара гөзүңи.
Кә эртир, кә агшам мен
Эшидйән хош сөзүңи,
Гөрүп галян гөзүңи.

Гөрйән гоңшы эйванда.
Сен, гыз, гөрмедик боляң.
Җан галмады бу җанда,
Пикир бермедик боляң,
Сен, гыз, гөрмедик боляң.

Кә айдыма хиңленйән,
Кәте атян сыкылык,
Эйваньімда эгленйән
Тама эдип чакылык,
Кәте атян сыкылык.

Гөвнүм үчин, кәте сен
Бакмаяң бирҗе гезек.
Җадылы нәзиң билен
Калбыма гурдуң дузак.
Хорлаяң бейле узак.

Кә эртир, кә агшам мен
Гөрйән гара гөзүңи.
Кә эртир, кә агшам мен
Эшидйән хош сөзүңи.
Гөрүп галян гөзүңи.

1959

* * *

Бөлеклере бөлсең Гүни,
Шөхлесини сачып билмез.
Топрагың-да гызмаз тени,
Гүллер гунча ачып билмез.

Гүн ялыдыр сөйгим мениң,
Бөлүп болмаз бөлеклере.
Хер тарыны зүлпүң сениң
Чалышмарың тылла-зере.

1959

АЛНЫҢ АЧЫК БОЛСУН

Ядымда, габагың галдырман гелип,
Кәседе көпүкли чал узаданың.
Гөзүңе гарамда, голча эгилип,
Чалам дәл, яңакда хал узаданың.

Кән бахар чалышды шо гүндеи бәри,
Ене икимизи дуппурды ыкбал.
Сен инди өзгәниң ислегли яры,
Маңа мирас галан хыялдакы хал.

Эндиксиз өрүлен жотдажа сачың
Инди акжа топугыңа дүшүп дур.
Ачың, ислесеңиз, йүрегми ачың,
Төрүнде сөйгиниң гүни яшып дур.

Алның ачык болсун, ёлуң ак болсун,
Гөз гуванжың гуванеын гүл боюңа.
Белки, билбил менем ядыңа салсын
Эрте или чагыраңда тоюңа.

1960

ГҮЛАБЫ

Бири — ашак,
Бейлекиси — нагымдан гөге галып,
Алма сыпат чыралары хатара ялкым салып,
Метроң ики мердиваны ики яна хайдаяр.
Икисинде
Айдым-да бар, арзув-да бар, гай-да бар.

«Маяковский» метросындан
Ёкарык галян менем.
Алабедер адамлардан
Кән сапак алян менем...
Дур, вагт, дур! Мелек гөрдүм.
Ах, не ажап затды ол!
Мавы гөзли,
Меле сачлы,
Нәзик перизатды ол.

Элинде-де алтын реңк, алтын реңк гүлабы...
Гүрсүлдеди,
Гүрсүлдеди йүрек күйсәп жогабы.
Гүлабыдан реңк алды толкун атан сачы-да.
Лебап ялы, соруп баряр...
Чыдап билшиңден чыда!

Бизиң илиң
Берекетли хеззетиди о гавун.

Амыдеряң бал сувының леззетиди о гавун.
Онда түркмен гүнешиниң
Ховурлы оды барды.
Онда түркмен топрагының
Тагамы-дады барды.

Шейдип шо гүн Москвада
Гөрдүм Түркменистаны.
Гүрсүлдеди...
Гүрсүлдеди... йүрек ёла чагланды.
Ненең тарып этмәйин мен
Шейле бейик дайханы!
Гөзлерим гант гүлабыда.
Эркин оңа багланды...

Шол арада гөзден йитди гүлабылы гөзел гыз
Йүрегиме языл гитди
Чылшырымлы газал гыз.

1960

1. ГЫРГЫЗ ИЛИНДЕ

Гиҗе гөрүнмеди шәхер-де, даг-да...
Гиҗе гелдик.
Гиҗе гараңкы багда,
Арчаларың арасында ятдык биз.
Узак ёлуң ядавлыгны утдук биз.

Шейда билбил сеси оярды сәхер,
Сәхер сергин шемал елпеди йүзи.
Бәгүлли багларда янланды гитди:
Хош келипсиз! — диен доганлык сөзи.

Ирден әдим әдип гыргыз илинде,
Илки гөрен гөзеллигмиз гүл болды.
Илки эшден сесимиз-де сәхерде
Саламатлы сайрап дуран дил болды.

Гүлер йүзли, гара гөзли, гара гыз
Гадырлы гутлады Берди аганы,
Бир элинде — гымыз,
Бир элинде — гүл.
Эпей аксакалам узатды наны.

2. ЫССЫК КӨЛ

Көп салам гетирдик саңа, Ыссык көл,
Кешдели кенара гадам басдык, көл.

Үсти ала гарлы Аладагы сен
Эдиипсиң эбедилик яссык, көл.
Шикар эдиң диййп, гайык гетирен
Балыкчыны гужагмыза гысдык, көл.
Мавы толкунларың мес гужагында
Достлук дуйгусындан ене өсдүк, көл.
Токтогулуң тәсин комузы кимин
Овазлы сазыңа гулак асдык, көл.

3. ЕДИӨКҮЗ

Тяньшаның гарларының гыйчак-гыйчак сырчалары
Ала-мула, ораяны булутлара дегип отыр.
Тяньшаның яшыл күрте геен яшыл арчалары
Яш гелин дек сүлмүрешип, башларыны эгип отыр.

Гара дашлаң гөвсүн дилип, чогуп чыкя чешме-чайы,
Гара дашлаң гөвсүн дешен гүләлеклер көзе меңзеш.
Еди гаяң хер бөлеги мүңзәп дуран өкүз тайы,
Депеси-гыш, кемери-гүйз, этеги-де яза меңзеш.

Едиөкүзи меңзетдим мен ак галпаклы гыргызлара,
Җошгуны бар, дашгыны бар, җадысы бар Едиөкүзиң.
Сергин сувы мелхем онуң энче бела, энче яра,
Дарайы дек парчасы бар, депеси гар Едиөкүзиң.

Кимсе гөзел тебигаты, гөзеллиги өвсе эгер,
Едиөкүзи гөрүп гел-де, соңра сөзле диерин мен,
Едиөкүзиң гөзеллиги еди гөзел дүнйә дегер,
Едиөкүзи Пөвризе дек өмүрбакы сөерин мен.

1960, июнь

САЛЛАНЧАГЫМ СӘХРА МЕНИҢ

*

Нireде-де болсам, йүрек
Сәхрам диер, перваз урар.
Тәсин түркмен айдымлары
Гулагыма гелер дурар.

*

ЭЖЕМ

Пенжирәниң чеп тайының
Сырылгыдыр ак пердеси.
Ысы гелер гөк чайының,
Эшдилер үнжүли сеси.

Исле гиже, исле гүндиз,
Гелер вагтым билер эжем.
Әхли ишин унудып тиз,
Шол пенжирә гелер эжем.

Беллидир гөзүниң ерем,
Шол нокатдан жыклар дурар.
Менсиз нахар иймез бирем,
Ёла гарап, ёклар дурар.

Гыңажының ужы билен
Айнамыздан сылар чаңы.
Эгер өе гелмесем мен,
Дик дуруп атырар даңы.

1961

АТАМЫҢ АЯСЫ

Өлүм яссыгында ятырка атам
Эллериниң аясына серетди...
Гысды богазымы иликсиз якам.
Эретди ол ахвал, отсуз эретди.

Серетди седасыз... сиңе серетди.
Якды яңагымы гөзүмиң неми.
Шол шекили йүрегимде ер этди,
Шол болды атамың иң соңкы деми.

Өчди шамчырагы пукара тамың,
Сынды аркамызың дирег-паясы.
Өлинчәм ядымдан чыкмаз атамың
Атың налы ялы агыр аясы...

Айдар-диер ялы дәлди халыны,
Губарлы гөзлери гамдан долуды.
Гөреш билен гечен өмүр ёлуны
Аясында ызарлаян ялыды.

Аз яшады атам, көп чекди азап,
Гүзеран гамында габарды ая,
Үч бала үч ерден нан дийди дызап,
Гышда гүн гөрмеди, томусда сая.

Үч бала агзыны ачан чагында,
Окады Тулада ачлык йыллары.
Узын гүни гечди рабфагында,
Гижеси галтаклар сүрди голлары.

Махорка пулундан кесип-сүйшүрип,
Совгат иберерди нарпызлы көке.
Дадырды энемем бизи үйшүрип!
Ненең унудалы биз сени, кака?

Өймүзе геленде ишчи-студент,
Гөрерди ямалы, йыртык ёрганы...
Теселли тапарды айтдырып бир бент,
Чагыранда Атакөпек Мергени.

Гарып-гасарлары йыгнап дашына,
Обамыза өвретди ол элипбий.
Не күлпет гетирди байлар башына,
Бир гиже аркайын ятыпмады хий?

Гысып аясында түпең гундагын,
Гитди бизи горамага Гитлерден.
Гөтердик гердене гахатлык дагын,
Шатлык-шовхун чыкды гитди ятлардан.

Гелди от ичинден, гелди ярадар,
Башымызы сыпалады аясы.
Зар болупдык муңа, нәче йыллап зар!
Гелди багтымызың хамырмаясы...

Агламакдан йүрек ярасы битмез.
Үстүмизден айрылды оң саясы.
Өлинчәм гөзүмиң өңүнден гитмез,
Атамың элиниң гаты аясы.

1961

ДОГЛАН ГҮНЛЕРИМ

Мен гелемде җахана
Бейле адат болмандыр,
Дүнйә инен гүнүми
Хич ким хата салмандыр.
Йөне эҗем белләнмиш,
Шонда алча гүлләнмиш.

Догулан гүнүми-де,
Элбетде, мен билмейән.
Йөне мен бу ягдайдан
Нәгиле-де болмаян.

Артдырды мең өмрүми
Үч перзендим үч эссе.
Херси бир атырлы гүл,
Үчүси бир гүл дессе.

Шол себәпли, бир йылда
Байрам эдйән үч гезек.
Үч гезек догулян мен,
Гүле гидйән үч гезек.

1961

ТЕШНЕЛИК

Агызда аш гатыкламак кынам дәл.
Дилевар өзүни алдыряр аңсат.
Эмма баша бела геленде бир гүн
Вах, кимиң кимдиги билдирйәр аңсат...

Үч гүн бәри сувсуз сүйренип гелйәс,
Мавы салгымлара алданып гаршы.
Бизе бадак саляр әпет алаңлар
Биз билен бар ялы озалам хыршы.

Исле порсы болсун,
Исле шор болсун,
Исле ята ябың саралан сувы,
Бизе доюмлык дәл,
Дадымлык үчин
Бир овурт сув герек — барысы говы!

Тешнелик дердине дөзермиш дүе.
Иймәнем оңямыш дүе хепделәп.
Эмма шолам гумда гөренде бизи
Хайыкды, тебсирән додагын ялап.

Ярчак-ярчак болды кепән додаклар.
Сыпып болмаз өйтдүк гумуң кастындан.
Бири-биримизе гөвүнлик берип,
Ахыры бардык бир гуйың үстүнден...

Бал сувлы бедрәни гөренде хер ким,
Гөзи ханасындан чыкайын — дийди.
Мегерем, небиси: илкибада мен
Өз тешне жаныма якайын — дийди.

Эмма усул билен ёлдаш ёлдаша
Узатды эшрепи сувлы бедрәни.
Ёлдашы ганынча гарашды дурды,
Хер хайсы агтарып илки бүдрәни...

Агызда аш гатыкламак ап-аңсат.
Өзүни алдырып билйәр дилевар.
Эмма баша бела гелен халатда,
Шонда адыл адам болмакда иш бар!

1961

АТСЫЗ АДАМ

Гочак гапак ялы дөши-де онуң,
Кырка етип баряр яшы-да онуң,
Эмма иле белли онуң тагмасы,
Тутулмаяр онуң өз ады асыл.
Лакамы бар: «Дурды ханың догмасы».

Ол адам энеден догалы бәри
Дүззүм болды ишi-пишеси-кәри,
Ятан чөпи галдырмады ериндеи.
Сыгынды ол какасының акылна,
Бирҗе акыл чыкмады өз сериндеи.

Элмыдам донуны ясгынҗак алып,
Көнелен картыны җүбсүне салып,
Шол селпеди йөрди, дуймады заны.
Усса атасына ыснат гетирди,
Ёк онуң хенизем өзүниң ады.

1961

САГЫМЧЫ ГЫЗ СӘХЕРГҮЛ

Сәхра гызы Сәхергүл
Сәхер чагы туранда,
Бәхра алып бахар гүл,
Дарап гара сачыны,
Сарап гара сачыны,
Еңилҗек йүпек донлы,
Эли акҗа бидонлы
Йшле гадам уранда,
Гаршы аля гөзели озалдан ашык хеңи —
Кремль сагадының садап овазлы заңы.
Амыдеряң үстүнден ашып гелйәр ол оваз,
Нәче алкышлар биле җошуп гелйәр ол оваз!

Сәхергүли сылаяр
Бар бойдашы, җорасы.
Яш йигитлер налаяр:
«Гөкде гөвхер парасы»...
Нәзли гарайыш билен,
Тутлы райыш билен,
Сейкин басып, уз басып,
Сагада гулак асып,
Сыгырларны сагмага гидип баряр шатланып,
Шол сагадың сесинден әдимлери батланып.
Гидип баряр гөзел гыз зүлпүни ойнадып еле,
Ким билйәр хыялының геплешйәнин ким биле!..

«Сагымчы гыз Сәхергүл
Өз ишиниң уссады»...
Бәхра алды бахар гүл
Тутуланда дүйн ады...
Он едисин гечирен,
Арзув гушун учуран,
Еңилҗек йүпек донлы,
Эли акҗа бидонлы
Сагымчы гыз дем аляр сәхер сергин ховадан.
Сагат салам гетирйәр мәхрибан Москвадан...
Бир лебаплы йигидем шол сагады горап дур.
Сәхергүлиң халыны йылдызлардан сорап дур.

1961

АЧЫЛАНДА АЛЧА ГҮЛИ...

Бир сәв билен назар салдым,
Ачыланда алча гүли.
Айдымыңа ашык болдум
Ачыланда алча гүли.

Гүл ичинде гөрдүм сени,
Хуснуң хайран этди Гүни,
Сен гөрмедик болдуң мени
Ачыланда алча гүли.

Айдымларың атды ода,
Яшлыгымы салды яда,
Гөзден гайып болдуң бада
Ачыланда алча гүли.

Җуванлыга гөзүм гитди,
Өтди менден яшлык, өтди,
Оглум он ики яша етди,
Ачыланда алча гүли.

Багыңыза салдым назар,
Ачыланда алча гүли.
Гөр, ким саңа гошгы язар,
Ачыланда алча гүли?!

1961

ИКИ СТУДЕНТ БИЛЕН БИР СҮЙТЧИ ГЫЗ ХАКЫНДА

1

Ики йыгра студент
Бир чанакда сүйт аляр.
Сүйтчи гыза икисем
Бир хили назар саляр.

Бир гүн бири ылгаяр,
Эртир ирден бейлеки.
Гөрүненде гөк көйнек
Гүлзара дөнйә секи.

Гыз сесини чыкарман,
Ак бидондан сүйт гуйяр.
Эллерине эседйән
Ашык гөзлери дуйяр.

Ах, сүйтчи гыз, сүйтчи гыз,
Сүйдүң нәхили сүйжи!
Сөзле, нireden алдың
Сен бу жадылы гүйжи?

Ах, сүйтчи гыз, сүйтчи гыз,
Нәме жогап бермейәң?
Нәме сүйтли чанагың
Чайканышын гөрмейәң?

Икиси-де яйданяр
Гутаранда сүйт пулы...
Гызы гаршы алаймак
Улы батырлык, улы.

Акыллы гыз, дүшби гыз
Аңмаяр бу ахвалы,
Сүйт гуйя гүлүмсирәп,
Ене өңкүси ялы...

2

Ики йыгра студент
Бир чанакда сүйт аляр.
Сүйтчи гыза икисем
Өлемен ашык боляр.

Икиси бир отагда,
Кроватлар янма-ян,
Бәш йыл бәри яшаяр
Бир-бирине мәхрибан.

Арман, олаң икисем
Сырын ачып билмейәр.
Достлугың хатырына
Гыздан гечип билмейәр.

Әпишгеден эседип,
Икиси-де ах чекйәр.
Хер хайсы өз ичинден
Болсады барын экйәр.

Ах, сүйтчи гыз, сүйтчи гыз,
Сениң дагдан дакышың!
Гүлүмсирәп мылайым,
Гөз астындан бакышың!

Бейле гамза, бейле нәз
Дүнйәде болуп билмез.
Нәмүчин ол өз сөен
Гызыны алып билмез?..

Бир-биринден габаняр
Огланлар гөзел гызы.
Гөз өңүнден гитмейәр
Шол гызың аяк ызы.

3

Ине бир гүн икисем
Ир билен чыкды ылгап...
Ак гыңачлы, чал кемпир
Чагырды голун салгап:

— Сүйдүңизи берейин,
Гелиң — дийди — гузулам.
Сүйджи сүйт ичсеңиз
Бу бидондан озалам.

Ики йыгра аңк болуп,
Эсли гепләп билмеди...
Дийди икисем бирден:
— Майса нәме гелмеди?

— Майсаның өтен агшам
Сүйджүлик сувун ичдик.
Ашыкларың үстүне
Мампаса, ногул сечдик.

Даң атынча өймүзиң
Өчмеди ышыклары.
Багшылар-сазандалар
Гутлады ашыклары.

Обамызың мен диен
Йигидин сайлады гыз.
Ханы тутуң чанагы,
Ёрга мен гитмели тиз.

Бир кәсе артык гуйян,
Бу-да сизе той пайы.
Хас тагамлы болядыр
Сыгыр сүйди май айы...

Ики йыгра студент
Середип дур бидона...
Икиси-де әт галды,
Әт галды яна-яна.

Ах, сүйтчи гыз, сүйтчи гыз,
Сениң дагдан дакышың!
Есер экен мылайым,
Гөз астындан бакышың.

1961

АЙНАҢЫЗЫ КАКСАМ АГШАМ...

Айнаңызы каксам агшам,
Оглан, гаты какма — дийдиң.
Ах, делмирип баксам агшам,
Бесдир, бейле бакма — дийдиң.
Бакма, оглан,
Бакма — дийдиң —
Янан җаны якма — дийдиң.

Гечер гидер яшлык чагам,
Ахвалымдан болма бигам
Дийсем, ене кеерҗеклэп:
Айрыл — дийдиң — аңар агам.
Бакма бейле,
Бакма — дийдиң —
Оглан, эрэп-акма — дийдиң.

Ненең эрэп — акмайын мен,
Йүрегими якмайын мен?
Ненең көңүл солтанымың
Дөшүне гүл дакмайын мен?
Якма, оглан,
Бакма — дийдиң —
Дөшүме гүл дакма — дийдиң.

— Дүшүнмедиң, оглан, диле,
Йүрегиңи ал-да эле,

Чекинме-де, гел гапыдан.
Геплеш — дийдиң — агам биле.
Бакма бейле,
Якма — дийдиң —
Дашдан чавуш чакма — дийдиң.

1961

ГЕЛМЕДИҢ

Ашык болдум, ода салдың,
Көзе көйдүм, билмедиң.
Вада бердиң, сабрым алдың,
Гелмедиң сен, гелмедиң.

Көп гарашдым. Интизар мен.
Билмедиң бу дердими.
Бейле дәлдиң, эй пери, сен,
Бири сапак бердими?

Сен языпсың өзге ерден
Ёк мениң вагтым дийип...
Горкы эдйән кәте бирден
Элден гидер багтым дийип.

Дердимиң дерманы сенде,
Өзге лукман ислемен.
Алкыш эдйән гүнде-гүнде
Адыңа мен, гүл чемен.

Сен азат гыз, калбы шат гыз,
Өз элинде ыгтыяр.
Бир карара гелсене тиз,
Той туталы багтыяр.

1962

* * *

Кын, бу ягдайымдан баш чыкармак кын.
Телим йыллап дүшүнмедим мен муңа:
Кәте сен калбыма ховадан якын,
Кәте-де ят болуп гөрүнйәң маңа.

Кәте ярты сөзүң, екеҗе нәзиң
Дүнйәми долдуряр, гуш болуп учян.
Кәте-де бузларың бөлеги өзүң,
Башарсам, басымрак яныңдан гачян.

Мегерем, шол пурсат гөрүнмән гөзе,
Бизиң арамыза сокуляр шейтан.
Дуйгы тен бермейәр пәхимли сөзе,
Шол пурсатда чекйән пушманлы пыган.

Кын, бу ягдайымдан баш чыкармак кын.
Дүшүнмедим, дүшүнмейән мен муңа.
Кәте сениң сесиң сесимден якын,
Кәте-де өврүлйәр дагдакы яңа.

1961

ХАЛАНМАЯН СОВАЛ

Гөзи гидип гызыл гүле,
Ирден улы хөвес биле
Гапысының габадында
Дийип: дүнйә ничик гөзел,
Башланда ол тәзе газал,
Ялкым сачып, яш аялы
Гапа гелди, хайыш этди,
Махмал ялы мылайым сес
Найза болды, сүңке етди:
— Менден хабар ал, какасы.
Пул гутарды, пул, какасы.
Хачан саңа пул берилҗек?
Даргады бар җул, какасы...

Онуң өмүр халамаян
(Өзи диер: «наламаян»)
Совалы сесленди ене,
Гөр, нәме исленди ене!
Азап билен сайлап-сечен,
Акыл элегинден гечен,
Җан эдип, җемлән сөзлери
Гарасар дек учды бада,
Ене экленч дүшди яда.

1961

ЧАЛ, ДУТАРЫМ

Бу гүн ене багда гөрдүм,
Тәзеленди көне дердим,
Вах, йүрек диен эденок,
Ёгса, баш алып гидердим.
Чал, дутарым,
Чал, дутарым,
Элден гитди ыгтыярым.

Гөзүм ачып, гөреним ол,
Барлыгымы береним ол,
Авчы болуп, атабилмән,
Ковуп йөрен жереним ол.
Чал, дутарым,
Чал, дутарым,
Яр болмаса, ёк мыдарым.

Сен сөеңде, ол сөймесе,
Сен көеңде, ол көймесе,
Өрән эрбет болар экен
Лак атаңда, ол дуймаса.
Чал, дутарым,
Чал, дутарым,
Белки, аян болар зарым.

1962

БИЗ ИКИ ОГЛАН БОЛУП...

Биз ики оглан болуп,
Сөйдүк ики сонаны.
Көгызарып, кө солуп,
Өртедик ода жаны.

Икисем оңат чеиден,
Ай билен Гүне тайды.
Йөне ёлдашым менден
Ичякан пула байды.

Сонасының сейлине
Серпайлы гатнарды ол.
Ярап әхли мейлине,
Нирә барсаң, барды ол.

Гапжыгының гатлары,
Валла, пулдан долуды.
Дашаян совгатлары
Дел юрдуң малыды.

Догры, серпайлы сөйги
Бирнеме гең ялыды...
Соңкы элтен совгады
Мүң манатлык халыды.

Гарыпдым, боюн алян,
Мен эли бош гатнардым.
Уялып, назар салян
Гара гөзлере зардым.

Бир дессе гүл алмагам
Маңа улы гайгыды...
Эркиме эмр эдйән
Хөкмирован сөйгүди.

Кәте достумдан диләп,
Геердим көйнегини...
Ышк оны этди хеләк,
Артдырды кеймегини.

Гелди бир гүн гыжынып,
Гапжыгыны чөвүрди:
«Сөйүпдир ол бирини...
Менден-ә йүз өвүрди».

Маңа болса гөзелим
Йүрек берди, бай болдум.
Шол болды баш газалым,
Исләниме тай болдум.

1962

КӨЕН АРЗУВЛАР

Арзувлар,
Арзувлар,
Көен арзувлар.
Ене учуп баряр асмандан гувлар.
Ене бивепа яр дүшди ядыма,
Якды оглан, якды хиҗран одуна.

Ядымда гүл берип, айдаң сөзлери,
Ядымда ялбарып, янан гөзлери.
Ынандым йүрегне, йүрегми бердим,
Гүнбе-гүнден артды гайгыдыр дердим.

Айдың сиз, багтымың ятан чагымы?
Сөйги йылдызымың батан чагымы?
Унуңдайын дийсем, гүйҗүм етмейәр,
Гөрмесем дидарын, гүнүм өтмейәр.

Арзувлар,
Арзувлар,
Көен арзувлар.
Ене учуп баряр асмандан гувлар...
Гувлар, гөзүм ёлда, айдың, аглаян.
Янсам-да, ярыма умыт баглаян.

1962

МУСЛИМАТ

Муслимат,
Калбы шат,
Гөзлеримде галды сениң гөзлериң,
Муслимат,
Мәхрем ат,
Гулагымдан гитмез сырлы сөзлериң.

Муслимат,
Калбы шат,
Йүрегимде галды сениң йүрегиң.
Муслимат,
Перизат,
Гөз өңүмден гитмез гоша дерегиң.

Муслимат,
Ажап ат,
Гуниб дагларының гамсыз гөзели,
Гарашар
Ашгабат,
Гел, ышкың шәхернем биле гөзели.

1962, 28-нжи август

ГЕЛДИ ЖЕЙХУН АШГАБАДА

Гелди Жейхун Ашгабада,
Жошды Жейхун Май билен.
Тоя чыкды улы илим
Байрама бай ай билен.

Окладылар тэзе деря
Тер чеменлер лэлесин.
Мундан артык адам оглы
Сувы нэдип сыласын!

Сув йүзүнде йүзди гүллер,
Гайды гүллер яйрашып.
Галгады байдаклы эллер,
Дүрли диллер сайрашып.

Кимсе өзүн урды сува.
Шаллак атды чагалар.
Ялманып, ёл берди деря
Йүки еңлэн чэгелер.

Эй, окыжым, бир эсерде
Таныш этдим Жең билен...
Гарры пэлван, гиң гүзерде
Ене душдум сең билен.

Дыза чөкдүң сен кенарда,
Йүзүңе сылдың сувы.
Гүлледи — дийдиң — бахарда
Ата — баба арзувы.

Гошавучлап сув ичеңде,
Телпегиң салды сая.
Гол гөтердиң, алкыш этдиң
Гудраты кән худая.

Эмма, атам, хак худайлар
Өз янында — ердеди.
Амыдеря эмир эден
Гудрат — инерлердеди.

1962. 12-нжи май

ВАЛЬС

Огланлар, кенарда ойналың, гелиң.
Айдымлы танс эдип, айналың, гелиң.
Йиналың, яшлыгың гөтерсин бады,
Яшлыкдыр яңланян айдымың ады.

Айланың,
Өврүлиң,
Шатланың,
Гүлүң,
Сапалы девраның гадрыны билиң.
Шатланың,
Батланың яшлык чагында,
Түркмен топрагының тәзе багында.

Жошдурды йүреги Жейхуның сувы,
Гүл ачды халкымың улы арзувы,
Гелди сув гумлардан ёл аша-аша.
Яша сен, Гарагум дерясы, яша!

Айланың,
Өврүлиң,
Шатланың,
Гүлүң,
Сапалы девраның гадрыны билиң.
Толкунсын,
Галкынсын,

Дерямыз аксын,
Чырпынып, чөллери гандырсын, яксын.

Кән бизиң гайратлы гүйжүмиз, достлар,
Оң болар элмыдам ишимиз, достлар.
«Хатарда нер болса, йүк ерде галмаз»,
Яшлыкда алмажак галамыз болмаз.

Айланяс, өврүлйәс,
Шатланяс,
Гүлйәс,
Сапалы дөвраның гадрыны билйәс.
Шатланяс,
Батланяс бахар чагында,
Мәхрибан меканың гиң гужагында.

1962

ЧАРЛАК УЧЯР

Сәхер чагы Гүнүң чогы
Гарагума гүлап сачды.
Чөлде чарлак сәхер чагы
Сув үстүнде ганат ачды.

Ики яны сары кенар.
Ортасында мавы толкун.
Ал шапакдан ганатың бар,
Галкын, эркин гушум, галкын!

Деңиз гушы, деңиз гушы,
Сен ниреден гелдиң чөле?
Дурна, гувы, яшылбашы
Гетирипсиң яның биле.

Чөл ичинде чопан оглан
Гөрмәнди өң сени, чарлак.
Эглен, булут билен эглен,
Хайран этдиң мени, чарлак.

Барсаң Каспи кенарына,
Достларыңа салам етир.
Ызың билен, чарлак, ене
Гарагума гушлар гетир!

1962

САЙРА, БИЛБИЛ

Сайра, билбил, сайра,
Сайра, билбилим.
Сениң үчин экен гырмызы гүлүм
Ачылды атырлы сәхер чагында,
Ачылды обамың тәзе багында,
Тәзе багында,
Сәхер чагында.

Гөрдүм гара гызы гүлүң ичинде,
Гөрдүм гызыл гүли гызың сачында,
Гызың сачында,
Гүлүң ичинде.

Гызың гөзи галды гүл пудагында.
Сайра, билбил, сайра,
Диңлейәр сени.
Ал гүлүң өвшүни ал яңагында,
Җадылы гөзлери чагыряр мени,
Диңлейәр сени,
Чагыряр мени.

1962

ПАГТА БИЛЕН ГОШГЫ

1

Ганым гызып,
Гахарымы,
Белки, иле айтмалам дәл?
Рахат ийип нахарымы,
Шол обада шейле башлык,
Белки, бардыр өйтмелем дәл?

Айдан-диен көп болармыш,
Хайсы гепи гөвне алҗак?
Бу гошгынам окасы ёк.
Оңа нәме непи болҗак?

Шей дийсе-де выжданым мең,
Этмеди хич такат йүрек,
Көп илимде яраның сең,
(Херегиң гаймаклы бөрек)
Сен еке дәл,
Сен еке дәл,
Саңа җогап бермек герек.
Саңа җогап бермек герек.

2

Ядав йыгымчыны гыссап,
Машынлы мейданда гездиң.

Чакладың, чыкардың хасап,
Санларың көлүнде йүздүң.
Йүпек яссыгы тирсекләп,
Демин алан чайы сүздүң.

Сениң билен дөвүр хакда,
Дурмуш хакда сөхбет этдик.
Сен пелсепә яман өкде...
Энче меселеден өтдүк,
Ене пагта планыңыз
Хакдакы сөхбете етдик.

Җаң какылды шол арада:
«Нәчедир шу гүнки өсүш?»
Дийдиң гелип: «Шу барада
Башарсаң, планы басыш,
Гапы-гапы айланалы,
Миллети бирнеме гысыш».

Оюн эдйәмикәң өйдүп,
«Гысмак нәмә герек?» дийдим.
«Хас хөвесли ишләр гайтып,
Ачсаң иле йүрек» дийдим.
Гара муртлы гызыл йүзүң
Агаранны бада дуйдум.

Эдил от басылан ялы,
Болмаҗыны болубердиң.
Гөтерйән дек сени халы,
Ериңденем галыбердиң.
Ханҗар эдип хер сөзүңи,
Гөзүң юмуп, салыбердиң:

«Заманаң ыкбалы.
Адам ыкбалы...
Не бейле кән гайталадың бу сөзи?
Хамала, сенденем асыллы ялы.
Ким хасаба аляр дүнйәде сизи?

Физиклер,
Химиклер
Хем атомчылар

Чезйәр инди ыкбалыны заманың,
Дүнйәниң даянҗы — диреги олар.
Киме деркар газалың я романың?

Телим йылдан бәри таныш биз инди.
Китабың чыкып дур.
Ёкуш гәрме сен,
Бирҗе эсериңем окамок шинди,
Хилбир иш эдйәнем өйдүп йөрме сен.

Китапсызам гүнүм, шүкүр, гечип дур.
Сыпындыгым, эңҗек тоя — мейлисе.
План хатап ялы агзын ачып дур.
Сен пикир бердиңми яңкыҗа сесе?

Телефоны ярып баряр гыгырып.
Хайсы китап оканымы соранок.
Онуң үчин хич ким бюро чагырып,
Кәйинҗем беренок,
Далап-даранок.

Сизиң әхли китабңыздан,
Ынанай,
Мениң үчин гыммат бир машын пагта.
Исле сен гәдек сай,
Исле надан сай,
Йене шоны ятда саклагын пугта».

3

Йылдырым уран дек доңуп,
Седасыз отурдым эсли.
Гахар дүвүнчегми даңып,
Сорадым чалаҗа сесли,
Ядыңдамы, гайталап мен
Яда салдым тәзе несли.

«Белки, мениң гошгуларым
Отран дәлдир писиндиңе?
Окаңокмы башгаларам?
Айбы ёк мен болсам диңе,
Ким гайкыны сөер — дийдим —
Ким күйкүни сөер» — дийдим.

«Тылла гапласаңам, китап
Ишлиниң өйне сыгышмаз.
Ятар ол дулуңда гатап,
Харманда ганар богушмаз.
Китабың хич —
Дийдиң ене —
Китабың пагта йыгышмаз»...

4

Поэзия.
Пагта.
Китап...
Көп ойландым бу барада.
«Гошулышян тарыны тап!»
Дийдим сайрак дутара-да...
Җогап берди гүлүмсирәп,
Бир пагтачы гыз арада:

«Ойнаҗак болямың?
Совалың есер.
Айсыз асман бормы?
Пердесиз дутар?
Догандыр ак пагта хем чепер эсер,
Икисем адамың ылхамына зар.

Мен экин уссасы,
Сен сөз уссасы,
Икимиз ер билен тохум мысалы:
Ер етмесе, артар тохум гуссасы,
От битмесе, яман ериң-де халы.

Дүшүндирен болуп дурушым гүлки.
Пагтасыз — китап ёк,
Китапсыз — пагта.
Икисем безейәр миллети, мүлки.
Икисем болмаса, етемок багта».

Гара гөзли, сада сөзли
Пагтачы гыз шейле дийди:

«Агшам ширин айдым билен
Гитҗек ене сейле» дийди.

Эшидйәрмиң, мен өзүмден
Саңа җогап берҗегем дәл.
Диле гелен мүң сөзүмден
Бирин рова гөрҗегем дәл,
«Төңңе» дийди шол гыз саңа,
Лакам гөзләп йөрҗегем дәл.

1962

МЕҢ ӘЖЕМ СОВАТСЫЗ

Меӊ әжем соватсыз.
Гошгам оканок.
(Гараӊкы гечмишиӊ гөрүӊ эмрини).
Гөзи күтелипдир, халам доканок.
Бизе багышлапдыр бүтин өмрүни.

Инди энче йылдыр отурсак-турсак,
Шол бир совалыны эшидйән ене:
«Нирeде ишлейәӊ?»
Гиӊейә гурсак.
Эне, жаным, эне,
Мәхрибан эне.

Дүнйәде хич кимде ёк назар билен
Середйәр седасыз жигербендине...
Нәдип бу гүн сени бегендирейин,
Эне, мәхрибаным,
Иманым эне?

Гошгы язян.
Башга кәрим ёк мениӊ.
Гeченим, гележегим, багтым гошгуда.
Маныcы ёк маӊа гошгусыз гүнүӊ,
Өвезини бермез шаныӊ көшги-де.

Ол пикире гидйәр.
Сүзүлйәр гөзи.
Эне йүрегини айнада төрсең!
Үнжи оды сиңен йыгыртлы йүзи
Гүлсүн дийип, ширин җаныңы берсең!

Язсаң маңлайының гасын-гатыны...
Хич зат диймесе-де хәзир ол маңа,
Окаян йүрегниң сырлы хатыны:

«Мен нәме диейин, җан оглум, саңа?
Йигрими йыл бәри шол язян болсаң,
Иргинсиз айланып, ил гезйән болсаң,
Элбетде, илиме герекдир гошгы
Абырай берсин-дә, гөзүмиң ышгы!»

Мең эҗем соватсыз.
Гошгам оканок.
Окасаң, диңлейәр барлыгы биле.
Өмрүниң азабы азалян ялы,
Кәте китабымы аланда эле.

1962

ХАЛЫ

Адат бар,
Адат бар,
Дэп-дессур-да көн.
Көки билен көвлэп,
Зыңмалы кэсин.
Кэсини гадымдан халаяс өрэн,
Ядыңа салайын, етирсең хэсин.

Дурмуша чыканда гыз букҗасында,
Шай-сепиң ичинде экидер ялы,
Энем пахыр он единжи яшында
Докапдыр өзүне овадан халы.

Җуванлык арзувын, бенди хыялын
Нагышлара гечирипдир йүреги.
Инче ишли чепер түркмен аялын
Дүнйэ танадыпдыр докма дарагы...

Арада биз алтмыш гызың ичинден
Халы докап билйэн алтысын тапдык.
Көп гынандым бу ягдая ичимден,
Болса-да, хошниет атыны чапдык.

Говы хер кесиң-де кэри-сунгаты...
Йигит чапып билсин элмыдам аты,
Халы докап билсин түркмениң гызы,
Йитмесин шол бейик сунгатың ызы.

1962

СЕРВИ

Алча билен гаралының голлар герен еринде,
Пейкам серви икисине
Гопбам гыжыт беренде,
Эшитдим мен:
— Сизденем бир ибалы агач бомы?
Ашыклардан өз ярыны хий сизе деңэн бамы?
Голча бойлы гөйдүк-ле сиз...
Нэмүчин экипдирлер?
Пишек ялы ябалардан
Сөйгетлер дикипдирлер.

Жаны яның,
Диллендилер алча билен гаралы:
— Сен овадан,
Сен сыратлы,
Сөзүмиз ёк, серви жан.
Сенде-де, дост,
Бир херекет,
Бир берекет гөрэли,
Гөзеллигиң гөрер гөзе,
Гарантга дек гуры сан.

1962

АР

Дүшдүм ондан ар алмагың кастына:
Күл эдейин дийип согурдан дишим,
Газап билен алдым чекич астына.
Гоңшы гошарымдан тутды дессине:
— Бир гүн чекдим дийип онуң эзьетин
Унутджакмы энче йыллык хеззетин?

1962

ГИЖЕЛЕР

Гиҗелер... Горкулы, гара гиҗелер...
Ховсала ичинде эленди оба.
Гаршы чыкды дурды гара биҗелер.
Энем намаз окап, эйледи тоба.

«Вах, онаммы? Багты ятан бичәре...
Сәхелче салымда говзады хатар.
Хөкүмет, хий, муңа этмезми чәре?
Адам хачан өйде аркайын ятар?»

Гиҗәң яры гелди какам, ядымда.
Ёргандан чыкардым чала башымы.
Тәсин дуйгы боляр кәте адамда,
Довул долап алды деррев дашымы.

Чай узатды энем, кәсе бермеди.
Ене гайталады энем тобасын.
Нансыз сачагмызы эли сермеди.
Седасыз сынлады какам көбесин.

Гулак асдым чала чыкян шол сесе.
Эне-огул йүзүн менден совдулар:
«Бухарада гутарыпдыр медресе
Какаң — дийип — партиядан ковдулар.

Белки, эҗе... Белки, менем шу гиҗе...
Эмма оглуң гарамата гол гоймаз.
Партия сәвликден чыкар нетиҗе,
Партия Лениниң ёлуны еймаз».

Эгди энем пахыр чаларан башын.
Довла дүшен йүрек сызлады гитди.
Ичи отлы энәң аҗы гөзяшы
Дамды көне көзе, җызлады гитди.

Гудрат билен сыпды какам гапандан,
Секиз айлап галпылдыда гезди ол.
Көсенди кән ишсиз... Сатды тапандан,
Секиз айлап дири өли... дөзди ол.

Догры чыкды какамың шол ынамы,
Партиямыз Ленин ёлун еймады.
Гара гиҗелери, горкулы гамы
Аҗап халкың ыкбалында гоймады.

1962

МЕЛЕ ШЛЯПАЛЫ

Меле шляпалы, чал макинтошлы,
Ак буркалы адам аграс әдимләп,
Өтди яңымыздан. Нөкери-гошлы.
Мен оны гөркездим шахыра үмләп.

Шадыян шахырым акылың өйи,
Ады иле мешхур, шорта сөзлүди.
Безейәрди барса, мейлиси-тойы,
Кемине йүрекли, сынчы гөзлүди.

Келтекчеси онуң көнеди йөне,
Башында-да барды габа телпеги.
Догрусы, ягладан көвши-де көне,
Эмма эсерлери илиң идеги.

Гечип гиден танаса-да шахыры,
Йүзүни өвүрди. Айдың меселе:
Ол шәхерде атлы ишгәриң бири.
Услыпмы гөрүшсе, телпекли биле?!

Бирденкә... гөрәйсе кетде яшулы,
Ким билйәр, гахарның гелмеги мүмкин,
Гечди гүберилип гуллугы улы...
Ёмакчы йигитлең гүлмеги мүмкин.

Шахыр болса оңа үнүсем бермән,
Сөхбетини довам этди шадыян.
Гечсе гечиберсин чарыгын гөрмән,
Оңа эртекидир адыл Аязхан.

1962

ХӨКМҮРОВАН

Эл бердилер,
Ел бердилер,
Чиширдилер...
Ярылдың.
Гудратлыдан
Бир мысапыр кеммагала дөндүң сен.
Хөкмүрован,
Инди сенем
Гелип, иле гарылдың,
Бу гүн сенем
Көчәмизде пыядаҗа гөрдүм мен.

Сен гүйчлүдиң,
Сен дишлидиң,
Тикенлидиң учурсыз.
Ядыңдамы,
Эмелсизлер эндирәрди элиңде?
Бу гүн пелең пенҗесиз сен,
Мум-хелим сен,
Гуҗурсыз.
Бу гүн сениң әхли гүйҗүң
Магтанмакда,
Дилиңде.

Геп бердилер,
Гоп бердилер,

Сувжук сөзден доймадың.
Өз-өзүңи ал-асманың
Бир диреги сайдың сен.
Йл ынамна терс дүшүндиң,
Азашанңы дуймадың,
Аяк үздүң эне Ерден,
Елек ялы гайдың сен.

Инди сен хич,
Инди сен хич.
Дүшүнйәмиң сен муңа?
Хакыкаты биз билйәдик,
Озалам хичдиң, гедем.
Гиң кабинет,
Җаң-кнопка
Гылав берди кән саңа,
Шолар билен сен газаплы,
Горкулы гүйчдүң, гедем.

Ел бердилер,
Бөвен ялы чиширдилер...
Ярылдың.
Элиңде-де ил дениңде
Хүнәриң ёк, кәриң ёк.
Диңден дүшдүң,
Инди сенем ил ичине гарылдың,
Инди сениң ил өңүнде
Зарың бар-да, зоруң ёк.

Өңки кетде,
Инди катда
Менем гөрйәң көчеде.
Гадырсырап, гүлен болуп,
Никап чекйәң гөзүңе.
Пыядажа
Хем садажа,
Элем берйәң көчеде,
«Адамлары инди таняң» —
Диен боляң йүзүме.

Ёк, мен ынсан,
Этме арман,

Хич кимден йүз гөржек дәл.
Элиң серме,
Гаты гөрме,
Саңа салам бержек дәл.

1962

МЕН ГУЙЫ ГӨЗЛЕГИНДЕ

Мени ол халанокмыш:
Мен гаты гүлйәмишим,
Көчеден аязлы гыш
Папаксыз гелйәмишим.

Халанокмыш мени ол:
Батлымыш бичак сесим,
Доңаклыгы бөвсүп зол,
Сесленйәмиш хөвесим.

Халанокмыш ол мени:
Райын йыкямышым —
Йыгнакда геплән гүни
Гапдалдан чыкямышым.

Бу айыплаң барыны
Боюн алян,
Разы.
Эмма йүрек тарыны
Какып гөрсүн биразы.

Йүз гезек ялңышсамам,
Мүң гезек ялңышсамам,
Азашсам-да йүз гезек,
Бүдресем-де мүң гезек,
Еке дамҗа ягышың,

Ялкымың ёлунда мен,
Мен оңа мүң разы,
Гелмез гөвүн амана!
Маңа бейле азары
Сылаг берди замана.

Тә өлинчәм, шол азар
Йүрегимден гитмесин.
Мен ачыша интизар.
Гой, көп арзув битмесин,
Йөне мен ёлда гүнде,
Мен гуйы гөзлегинде.

Мени ол халанокмыш,
Мен оңа гынанмаян.
Яз билен тиркешсе гыш,
Мен бегенйән, янмаян.

Хезил папаксыз гезсең,
Яганда мейдана гар.
Сес, гүлки хакда болса
Мениң өз пикирим бар.

Халанокмыш ол мени,
Өз иши.
Гаты гүлйән.
Ягты ялкымың түми
Ене еңҗегни билйән.

1962

ГАНАТ

Бүргүт нәдип учуп билйәр,
Булутлары гучуп билйәр?
Зынаты бар —
Ганаты бар.

Нәдип космос гәмилери
Ай гатына гечип билйәр?
Ай сырыны ачып билйәр?
Замананың зынаты бар —
Чуң акылдан ганаты бар.

Нәче чуңа гитсе акыл,
Шонча белент галса болар.
Халка хызмат этсе акыл,
Адам ондан ылхам алар.

Җүпүне душен капыя,
Не овазлы, сазлы сөзлер,
Не ак кагыз, не гөк сыя,
Не йүзүңе гүлен йүзлер

Гошга ганат берип билер,
Гошгың ганаты болмаса,
Чуң пикири, чуң дуйгусы —
Занны зынаты болмаса.

Я-да арак ясалшы дек,
Оймак, орак ясалшы дек
Хүнәр билен дерән гошгы,
Зор аякдан йөрән гошгы
Өмүр ганат ачып билмез,
Учуп билмез, учуп билмез!

1962

ДҮКАНДА БОЛАН ВАКА

Догры он йыл ятды мениң китабым.
Алынман,
Дүканда чаң басып ятды.
Хер сапар барамда песелди табым,
Гөзгыны гысылшып, ёң басып ятды.

Ёгса гөврүми-де гөз илмезче дәл
Сахабы салдамлы.
Суратам говы.
Валла, бада пикир берилмезче дәл,
Яланач пәлваның муртуның товы.

Эмма... өе гелип агтарып гөрсем,
Пагтабент гыйкувдан долы сетирлер.
Чемчелерим — сусак,
Пыялам — керсен.
Депрегиң там-тамы ялы сетирлер.

Дүйн барсам, бирем ёк,
Текже тап-такыр.
Чагырдым бада-бат яш дүкандары.
Дылым-дылым этдим, ичен дек чакыр:
— Сатылдымы, шепәм, китабмың бары?..
Гөрдүңизми!
Дүшүнерлер,
Аларлар

Диймəнмидим?
Гиң гөврүмли боларлар!

— Догры, дүшүндилер.
Алдылар барын.
Ахыр китабңызың ачылды багты.
Ахырым тапды ол өз хырыдарын —
Гуруляр бу фабрик түйс герек вагты.
Хава, шәхермизде гурланы говы,
Картон фабригиниң болмаз даннавы...

Сенем, мениң *ялы*, өз элиң биле
Өз калбыңдан ханҗар салмаҗак болсаң,
Ылхамдан ибалы бир йүрек диле,
Йүрек диле, дири өлмеҗек болсаң.

1962

ГАРА ДАГЛАР ГЫЛЫЧ БОЛУП АРАДА...

Гасын-гасын гара даглар герШинден
Сынасына сын этдим мен Сумбарың.
Оваз гелди сарсан көңүл киришинден,
Пикирини кән этдим мен Сумбарың.

Оя батдым думанлы даг башында
Элван шапак дага дүшүп барярка,
Серхетчилер ала агач дашында
Дүрби билен дерелере гарярка.

Эй агшамың эрки азат еллери,
Әкидиң сиз овазымы Эйрана.
Дашы дешип чыкан ватан гүллери,
Көңлүм билен чыкың сизем сейрана.

Гара даглар гылыч болуп арада,
Ики дүнйәң ыкбалыны кесип дур.
Бу налышым ватандашым барада,
Энче йылдыр хижран ели өсүп дур.

Энче йылдыр гадым түркмен дияры
Ят элиндe етим галды, ялаңач.
Эшидйәрин мен шу ерден о зары,
Гөзи яшлы, гөвни гамлы, гарны ач.

Бу гүнем ол көнеҗе бийз эшикли,
Башында-да шол гадымкы шырдагы.
Мытдылдапҗык гелйәр ене эшекли,
Гаңңасындан асылыпдыр җүрдеги.

Гаты маңлайына гоюп элини,
Бу кенара гусса билен эседйәр.
Сөвер меканының сазак, селини
Сумбар чайы билен биле сес эдйәр.

Гөз өңүнде догабитди дияры,
Экинлер ичинде абадан отыр.
Арман, әдим әдип биленок бәри,
Арада энчеме эййамлар ятыр.

Сес етимде чилик ойнан мейданы,
Гадым гоңшулары дүшйәр ядына.
Гейә — гөрүң — диййәр Түркмен Сәхрасы,
Етиң — диййәр — доганңызың дадына.

Гулакларын саллап гартаң эшеги
Егшерилйәр эесинден бәш бетер.
Өйүнде ымсыняр оглан-ушагы,
Урбалык унлары хайсына етер!

Мен оны гөремде гелмезе гиден
Гоҗа тарых билен душушян ене.
«Бәри геч! — дийипдим гыгырып неден —
Бир назар салып гөр көне месгене».

Чайханада ак чынардан асылан
Радио диң салып дур ватандаш.
Элинде орагы. Кебзеде — палан.
Ховамыздан дем алып дур ватандаш.

Эркин акян овазасы чыкандан
Доганың дердини гозгаяр багшы:
«Ят иллерде мысапырлык чекенден,
Урса, сөгсе, хорласа-да, ил ягшы».

О кенарда Магтымгулың мазары,
Гарып судуры-да йитип гидипдир...
Шахыр Җейхун билен Бахры-Хазары
Бирлешдирсек дийип арзув эдипдир.

Гара даглар гылыч болуп арада,
Ики дүнйәң ыкбалыны кесип дур.
Ойланярын ватандашым барада,
Чеп кенарда ол кибтини гысып дур.

Хош хыяллар гелйәр мениң гөвнүме,
Умыт билен даг башындан середйән.
Мен ынанян, чыкар олам ак гүне!
Ол барада ягшы пикир йөредйән.

1962

ГЫЗЫМЫҢ ГАЗЕТДЕ ГӨРЕН СУРАТЫ

Ёк, сен ялңышясың, гаража гызым,
Сабыр эт,
Алданма,
Айдайын ызын.
Сениң диййәниңден дәл бу ачарлар.
Маядар матлабна мал бу ачарлар.

Не сең оймудыклап йөрйән гуржагың,
Гөк гөзүни говы гөрйән гуржагың,
Не меле «Волганың»,
Не чемоданың,
Не-де ак отагың ачары булар.
Гыр ганымы бу ачарлар ынсаның,
Ганымы салланчак сазының олар.

Буларам машының ачары, догры.
Арман, о машынлаң ады апатдыр.
Гөчдүги, алавы яндырар багры,
Гөчмесин,
Гөчмесин,
Оды апатдыр.
Бакма сен буларың непис шеклине,
Апбасылар ялы аклыгна бакма.
Келесаңлар айланмаса аклына,
Боюн болуп бада габахат хөкме,
Бу ачарлар ажал одун ачарлар,

Аңсыз оклар вулкан ялы гөчерлер.
Ышыклар өчерлер,
Тозар ичерлер.

Буздан-да совукдыр,
Пәкиден йити,
Булар дашы җөҗек, ичи мөҗекдир.
Ямандыр, ямандыр, балам, ниети,
Бу ачарлар дуран бир ганожакдыр.
Эмма эйменме сен бирҗик-де, гызым,
Гара гөзлеринде горкы гөрмәйин.
Гүл, ойна,
Гүл, ойна,
Овазлы язым,
Бес инди, мен саңа пәсгел бермәйин.

Бар, үвре җигиңи,
Ятсын рахат!
Бесле гурҗагыңы,
Ойна парахат!
Бу дүнйәде бу ачары бураның
Өзи даша дөнсүн, эли гурасын...
Бар, акыллым,
Бесдир инди дураның,
Оят, көрпеҗәмиз бакҗа уграсын.

Ачарлар,
Габахат,
Гизлин ачарлар,
Габыр дек гараңкы җайларда олар.
Гой, олары шол ерде-де пос алсын!
Оңа гидйән демирлерден сиз үчин
Оваданҗа оюнҗаклар ясалсын.

1962

ӨЧМӘ, ОҖАГЫМ!

*

Әхли айбым-хатам билен гуруп жең,
Өзүм билен биле алып гидерин.
Ил дердине деркар задым болса мең,
Иле гоюп,
Иң болманда, башарсам,
Нохут ялы ышык салып гидерин.

*

ЭЗИЗИМ, ОТ ЯКДЫМ

Эзизим, от якдым ёл якасында,
Гел, отур,
Гечели ожак башына.
Ислесең,
Икимиз сөхбет ачалы,
Ялын ялкым салсын дегре-дашына.

Хер кимиң өз дерди,
Өз хыялы бар:
Ким мейлисе баряр,
Кимселер ише.
Эмма от башында,
Ожак дашында
Гөвүн посы ачыляндыр хемише.

Айбы ёк,
Кәте сен бөврүңи диңләп,
Оя гидип отурсаң-да седасыз.
Гөреш тутуп,
Хүжүм эдип,
Хич хачан
Еңен ёкдур ер йүзүнде пидасыз.

Айбы ёкдур,
Арзув барын эксегем.
Кәте гаты гүләйсегем,

Айбы ёк.
Гөзден гизлән хатамызы ач-ачан
От башында биләйсегем,
Айбы ёк.

Арзув-хыял от-ялына өврүлип,
Түссе дейин гайып болсун гуссалар.
Элмыдама таплаяндыр от билен
Ялав ялы яраглары уссалар.

Эзизим, от якдым ёл якасында,
Совул,
Чоюнмага чагырян сени.
Йылын-да, ёлуңа гидибер ене,
Кайыл мен,
Үшәнде ятласаң мени.

1966

ГОЛЫ КИТАПЛЫ ГЫЗА

Китабыңа гүмра болуп,
Гайрамыздан гечип баряң,
Гөр, кимлере хемра болуп,
Гөр, кимлерден бәхра алып,
Геңси дүнйәң гатларыны
Эда билен ачып баряң.

Не ёлагчы, не ёл гөрйәң.
Не эседйәң боссанлара.
Гөр, ниреде ганат герйәң,
Гөр, кимлере гөвүн берйәң?!
Гурбан болсаң шейле хезил,
Шейле дана дессанлара.

Арман, арман, ол китабың
Мең дердими этмез беяң.
Чепер сөзе бол китабың
Агтарсаңам әхли бабын,
Саңа сежде эдип йөршүм,
Вах, нәдейин, болмаз аян.

Гөкде йылдыз гапып, сонам,
Эшитмедиң ерде зары.
Бирже пурсат тапып, сонам,
Китабыңы япып, сонам,

Вирже гезек бэри баксаң,
Белли болар бада бары.

Китабыңа гүмра болуп,
Гайрамыздан гечип барян.
Гөр, кимлере хемра болуп,
Гөр, кимлерден ылхам алып,
Вах, мениң дэл, өзгелериң
Хыялында учуп барян.

1962

ГЫЗ БИЛЕН ТОЛКУН

Гериш-гериш гомлар гаядан галып,
Ганат герен бүргүт болуп герилйәр.
Кә дүйрүлип, кә язылып,
Көпүкләп,
Ашыр атып,
Гиң кенара серилйәр.

Серпикмәнкә бир толкуның гайтгыны,
Тәзе толкун зомап гелйә ызындан...
Аякялаң бир гызҗагаз товсуп йөр,
Гырмызы чит көйнеҗигем дызындан.

Сүлүк ялы сүем бармагы билен
Хайбат атяр хүҗүм эдйән толкуна.
Чагыллары гайтгын алып гайданда,
Догумсырап, ене баряр алкыма.

Күмүш көпүрҗиклер топугна чыкып,
Гыҗыклаяр гызы.
Гыз гуша дөнйәр.
Йөне гаршысында шо бада ене
Газаплы гомлардан гаялар өнйәр.

Ава зыңҗак арслан кимин китүвли
Пагшылдаяр...
Гызам гачяр ызына.

Учгун ялы пытрап гидйән дамҗалар
Хүнҗи дүзйәр гараголуң дызына.

Чит көйнекли,
Шахыр-калблы гызҗагаз,
Гомлар билен гөрешиңе гувандым.
Деңизлере дарап билйән мертлериң
Несли болуп дөрешиңе гувандым.

Эмма, уям, әге болгун, дурмушың
Гомлары кән,
Гайдымы кән,
Бенди кән...
Толкунлары ковалашың кейп эдип,
Улы ынам дөретди, гыз, менде кән.

1962. Гагра.

МЭХИР

Агыр асман ягшыны
Синңит билен сепип дур.
Гочак гүҗүм астында
Оглан гызы өпүп дур.

Айлав дек айтымда-да
Дуруң мен деңзе бакып,
Ягыш сувам сырыгып,
Шаглаяр ашак акып.

Хамала, алан хамыр —
Гүберлип галя деңиз.
Гайнап дуран тошабы
Ядыңа саля деңиз.

Дуралга гелен гәмиң
Бири өркүн чекип йөр.
Оймулдашып, бир топар
Гумры дәне чокуп йөр.

Нirедендир бир ерден
Пысырдап гелен серче,
Өйүнден айра дүшүп,
Сүллүмбай болан серче

Гайгысыз гумруларың
Гонды ортарасында...

Гумрулар нәме диер
Ят мыхман барасында?

Гогурдашып, гумрулар
Ганатларын гердилер.
Эзилен эҗиз серчә
Бада пена бердилер.

Гең зат: ёвуз ягышы
Ашыкларам дуймады.
Мәхре миессер болан
Серчеҗигем буймады.

1963, Ялта

ГӨЗИ ЕЛДА ГАЛАН СӨЙГИ

Гол-пудаксыз галан еке тут ялы,
Ене көне кенарында дур эне.
Сырдам бойлы,
Солан сетин көйнекли,
Башында шол гара сечекли ене.

Дур ол,
Акып барян сувы дурузып,
Ыкбалына эмир этмекчи ялы.
Дөвүр билен,
Дүнйә билен салышяр
Җуван чагы гарран дайхан аялы.

Шепагатсыз шаёл кенары сырып,
Гидип отыр,
Гидип отыр,
Соңы ёк.
Начарың бу ёла назар дикмейән
Гүндизи ёк,
Гиҗеси ёк,
Даңы ёк.

«Дур ол ене» дийшип,
Халына яныл,
Гапдалындан гечип гидйә танышлар.
Усул билен оңа башын эгйәлер
Ыгшылдашып,
Ыраң атян гамышлар.

Дур ол,
Энчеме йыл шундан озалам,
Шу кенарда шейдип дурушы ялы,
Шол гайгылы гүне,
Ыза экидйәр
Ядамаян яды, хөтжет хыялы...

Шол гүн салланчага япланып янын,
Эмдирип отырка җан оглуны ол,
Улы умыт билен хүвдүлейәрди
Гөзүниң гуванҗы, ак ноглуны ол.

Бирденкә:
«Гелнеже!» диен чакылык
Тисгиндирди гитди,
Яш эне дымды.
Ак сүйди оглуның агзына дәл-де,
Ядыргап,
Ясыжа яңагна дамды.

Гапыда гөзүне гөрүнен оглан
Гөйә гоңшусының иглиси дәлди.
Ёрга тайхарлыжа яш почтальон
Мисли Эзрайылды,
Арвахды-алды.

Нерессе огланың найынжар сесем
Топуң сеси болуп гулагна гелди.
Гөз ачып-юмасы салым ичинде
Эне йүз дирилди, йүз гезек өлди.

Элине берилен айылганч кагыз
Өртеди...
Гум-гуклук төверек-дашы.
Туташан тамдыра дөнди гиң дүнйә,
Гөзи гараңкырап,
Айланды башы.

Тирсеги дегди-де, гачды текжеден
«Аман гелсин» дийлип, алынан дога...
Оглуна эмдирҗек ак сүйди болса
Дамды дурды,
Дамды дурды босага.

Яшдан долуп гара гөзлең овасы,
Сожап,
Салланчага маңлайын берди.
Дил ачманка етим галан бәбежик
Дул галан дидара элини серди...

Энчеме йыл мундан озал гелипди
Энәни эңреден ол ажы хабар.
Энчеме янгынлы йыллардан бәрем
Шейдип шу кенара чыкып дур начар.

Онуң деря нәме дийип — айдяның,
Ничик сырын ынаняның бу деря
Хич кимсе билмейәр өзүнден өзге.
Йөне ол кенара хемише баря.

Эне умыдыгәр.
Эне нәумыт.
Гарашяр хем гарашмаяр дул эне.
Энчеме йыл кепемедик гөзяшы
Сиңйәр чола ерде деряң дүйбүне.

Сачы агартса-да бирехим вагт,
Гаррадып билмейәр улы сөйгини.
Умыт билен,
Арзув билен еңйәр ол
Әжизи омурян гамы-гайгыны...

Хәзирем дур эне шол рөвүшде,
Гол-пудаксыз галан еке тут ялы.
Дөвүр билен,
Дүнйә билен салышяр
Уруш одуна янан эсгер аялы.

Инди оглы эсгер,
Молдавияда.
Оглы тарыпламак энә ярашяр.
Йөне көен йүрек көне кенарда
Хенизем оң атасына гарашяр.

Эгер скульптор болан болсамдым,
Гамы гранитде нагышлардым мен.
Гөзи ёлда галан,
Гарашян сөйгә
Ядыгәрлик ясамага өмрүми,
Бүтин барлыгымы багышлардым мен.

1963

ДУНЙӘ ДӨРЕДЕСИМ ГЕЛЙӘР

Дүнйә дөредесим гелйәр гошгудан
Өз Гүни,
Өз Айы,
Өз деңзи билен.
Дүнйә дөредесим гелйәр гошгудан
Өз калбы,
Каматы,
Гүл меңзи билен.

Гой,
Мениң дүнйәме гелен мыхманлар
Хемише хош болсун,
Хемише сагдын.
Гөенсин гыйылан, гынанан җанлар,
Тапсын тама билен агтаран багтын.

Чайлары гандырсын тешне додагы,
Чынарлары сая салсын чопана.
Адалат ашыгның болсун идеги,
Ганат берсин атын өңе чапана.

Ашыгына арзын айдып билмейән
Йыгра йигдекче-де гелсин бинама.
Ил ятса-да,
Өе гайдып билмейән
Менден медет алып, гөңдерсин нама.

Агшам екесирәп,
Ичи гысанда,
Эсгер аялына болсун хөвүрдеш.
Узак мензиллере гадам басанда,
Азык билен алып гитсин дөвүрдеш.

Гой,
Агтарып,
Тапып адам аласын,
Даласын,
Халасын,
Пикре батырсын.
Пагта йыгып йөрен энәң баласын
Салланчакда хувдүләпҗик ятырсын...

Дүнйә дөредесим гелйәр гошгудан,
Гансыз,
Гырлышыксыз,
Парахат дүнйә.
Дүнйә дөредесим гелйәр гошгудан,
Асыллы ынсана рахат дүнйә.

1964

ЭНЕ СҮЙДИ

Бәбежик бир яшады,
Торсужак бәбек.
Диш чыкды. Ногул сечдик.
Эерип дәбе.

Сүйтден айырҗак болуп
Баласыи эне,
Алды эмзикли чүйше
Җигербендине.

Чалдылар эммә көмүр,
Эмди бәбежик.
Чалдылар эммә бурч,
Эмди бәбежик.

Дийди-де: «Сүйт кок» эне
Япды гөвсүни.
Аглады, элин серди,
Тапды гөвсүни.

Поссужак бармаклары
Япышды эммә.
Дөшүнде энесиниң
Сүйт ёкды эмма.

Сорды бәбек, сорды кән
Сүйтсүз эммәни.

Хөвеси хайран этди
Өйде хеммәни.

Хемме хайран галара
Зат ёкды асыл:
Энәниң сүйди билен
Улалян несил

Топрагының тагамлы
Дузундан ганя.
Шербетли сувларындан,
Нурундан ганя.

Шейдип Ватаны билен
Перзент бирлешйәр.
Шейдип несили билен
Несил гүрлешйәр.

Шейдип Ватана дөнйәр
Мәхрибан эне...
Бөбежик эммесине
Япышяр ене.

Шейдибем энә дөнйәр
Мәхрибан Ватан.
Сүйт билен сиңйәр тене
Җана-җан Ватан.

1964

МЕН ЖУВАН

Мен жуван.
Буйсанян жуванлыгыма.
Хекиме зар дөлдигиме буйсанян.
Дамарларда *тарсылдаяр* гызыл ган.
Мен жуван.
Буйсанян жуванлыгыма.
Элимде ёк хасам-таягым мениң.
Ислән ерме етйәр аягым мениң.
Элимем *узадан* ериме етйәр,
Дагы даг үстүне гоюбам билҗек.
Дил етирсе бири сагатлыгыма,
Өзүме уллакан айыбам билҗек.

Мен жуван.
Буйсанян жуванлыгыма...
Эмма күйсемесе адамлар мени,
Өңе әкитмесе әдимлер мени,
Бу сагат жуванлык,
Бу аяк, бу эл,
Бу бердашлы беден нәмәме герек?
Бидерек, бидерек,
Бары бидерек,
Бу жахыл жуванлык,
Бу сагат сына
Меңзәр онда пычак посладан гына.
1964

БУГДАЙ БИЛЕН АДАМ

Ыгшылдашян бугдайлыгың
Ичи билен барядым мен.
Улы илиң солтаныла
Дуруп-дуруп гарядым мен.
Тылла Гүнүң тыгларындан мурт эдинен
Долы башлар,
Толкун атян Хазардакы
Еңил елкен ялы башлар
Эгилишип-эгилишип,
Ере салам берйәдилер.
Торгайларам җүйпүлдешип,
Гөкде ганат герйәдилер...

— Бугдай, ханыманымыз сен,
Меле-мыссык наныммыз сен,
Сен болмасаң, седа-да ёк,
Мыдарымыз, җанымыз сен.

Бирден бугдай башын эгди,
Бирден бугдай гелди диле:
«Мениң гөркүм, дирилигим,
Бар мыдарым адам биле.
Эгер адам өсдүрмесе,
Эййәм йитер гидердим мен,
Адамдадыр эрким мениң,
Адам элин унутма сен».

1964

БЕРЁЗА

Берёза,
Берёза,
Ала берёза,
Меңзейәң чекелик дакынан гыза.
Саясыз сазакдан сайланып чете,
Чыкыпсың бир депә шанлы шөвкете.

Берёза,
Берёза,
Киме гарашяң?
Сен север сәхрама ченсиз ярашяң.

Гүн ховрундан ганан геолог оглан
Саңа сув гетирйәр гуйыдан гүнде.
Гөзел Волгасының гөк токайлары
Оңа оваз берйәр сени гөренде.

Диңлейәр яш йигит сырлы сазыңы,
Гелйәр гөз өңүне гөк гөзли гөзел.
Берёза,
Берёза,
Ала берёза,
Арзылы йүреге язылан газал.

Айлана-айлана Гарагум чөлүн,
Ене ол яныңа гелйә, берёза.

Ол сени гетирди,
Экди,
Өсдүрди.
Ол сени меңзетди гөк гөзли гыза.

1964

АШГАБАТДА ХАЯТ ЙЫКЯЛАР

Ашгабатда хайдап хаят йыкялар,
Йыкыляр галыңдан галың хаятлар.
Менем муңа хошал, бегенйән бичак,
Габра гөмүлйән дек гадым гыбатлар.
Гөрүнйәр гөрк ачып,
Гөрүнйәр ачык
Гөзлерден гизленен зыба-зынатлар.

Ачыляр айналаң, гапылаң өңи.
Гиңелйәр көчелер, гиңейә дүнйә.
Гоңшы гоңшусыны гутлаяр сәхер.
Гүлден-гүле гонян гушам гөненйә.

Гөрүнйәр гызарып көз кимин алча,
Гөрүнйәр гүнешден гүлен майсалар.
Гөзеллик әлемин гөзден гизлейән
Әхли хаятлары йыкардым бирчак,
Эгер ыгтыярын маңа гойсалар.

1964

МУҢА ДУРМУШ ДИЕРЛЕР

Муңа дурмуш диерлер,
Ажысам бар, сүйжүсем.
Адамыны катдындан
Чыкармасын хижисем.

Эне азабы билен
Бөбежик дүнйә инйә.
Баласын багра басан
Энеси дүнйә дөнйә.

Бири болса гүнешден,
Сөйгүден доябилмән.
Башлан тәзе эсерниң
Нокадын гоябилмән,

Гөзүн юмя арманлы,
Көйүп гидйәр хыялы.
Сыпап сован йүзүни,
Нала чекйәр аялы.

Шол махалам шахада
Шейда билбил сайраяр.
Шадыяна овазы
Яслы өе яйраяр.

Хич кес оны көтеклəп,
Гоям дийип билмейәр.

Адам өлйәр дурмушда,
Дурмуш өмүр өлмейәр.

Муңа дурмуш диерлер,
Ажысам бар, ҫүйжүсем.
Адамыны чыгрындан
Чыкармасын хижисем.

1964

АДАМ ЙҮРЕКДЕН ТАНАЛЯР

Гасын үстүне гасын.
Гасын үстүне гасын:
Йүзе чыкяр адамың гечен өмүр ёллары.
Хер гасындан сорасаң,
Хер гасыны ызласаң,
Айдып берер энчеме ахвалаты-халлары.

Артып акҗа ёдалар шар-гара сачында-да,
Гырав дүшен гая дек
Чаларып баряр башың.
Кәте ёкуш дегсе-де,
Якмаса-да жаныңа,
Адыңа ага гошуп башлаяр дегре-дашың.

Эмма йүрек өмүриң тагмаларна бакмаяр,
Өңкүси дек хыжувлы,
Элмыдама яш йүрек.
Гөрешйәр вагт билен,
Гөрешйәр вагт билен,
Ал шапакдан,
Айдымдан алып тәзе жош йүрек.

Гой, гасынлар көпелип,
Сачам агарыберсин.
Эшит,
Сенден мүң-де бир разы мен, йүрегим.

Йүзүнден дәл, йүрекден
Таналяр адам оглы.
Галкын, мениң йүрегим.
Галкын гөге, герегим.

1964

ГҮЛҮМ БАР, ГҮЛЗАРЫМ БАР

Гүлүм бар, гүлзарым бар,
Ал яңаклы ярым бар,
Ал яңагы нар ялы,
Ак алкымы гар ялы,
Дүнйә гөзеллигиниң
Бары шонда бар ялы.

Сергин сәхер чагында
Алма йыгя багында.
Шейле бир оң нәзи бар,
Шейле бир овазы бар,
Гөзи гидйә йигитлең,
Хушы гечйә йигитлең
Сесин эшден чагында.

Гой, гөзлери гитмесин,
Хич кес умыт этмесин,
Мениң мессан маралым
Менден өзгә серетмез,
Менден өзге хич йигит
Йүрегинде ер этмез.

Гүлүм бар, гүлзарым бар,
Ал яңаклы ярым бар,
Ал яңагы нар ялы,
Ак алкымы гар ялы,
Дүнйә гөзелликлерниң
Бары шонда бар ялы.
1964

СОҢЛАНМАДЫК САЗЫМ

Бәш йыл бәри гөрйән оны шәхерде,
Кесесинден көйүп,
Сын эдип йөрйән.
Бәш йыл бәри гөрйән оны бахарда,
Бахар байрамында хатарда гөрйән.

Вадалашан ялы озал оң биле,
Ир билен ураян Биринҗи майда.
Дүнйә долы айдым биле, яң биле,
Бу гүн отурмаяр нәхошам җайда.

Магтымгулы көчесиниң бурчунда
Гөрмезек гөзлери авлаяр мени.
Кәте гүлүп, дишлейәр ол хырчын-да,
Бир гезегем бәри бакмаяр гөни.

Середйән мен,
Середйән мен,
Середйән.
Доюп бормы кесесинден сын эдип?
Эредйән мен өз багрымы,
Эредйән.
Белки, өзүм аңсат иши кын эдип...

Бу гүнем Май.
Саны да ёк сазлының.

Хатар гелди,
Хатар гечди, гөр, энче...
Элмыдама эли шарлы нәзлиниң
Гужагында... бәбек барды гүл-гунча.

Пенҗегимиң илигини ёланмы,
Ах чекенми дуймандырын өзүмем.
Алла билйәр недип өе геленми.
Гутарылман галыберди сазымам.

Яш эенениң гелҗегиниң шанына
Бада ичдим еке өзүм седасыз.
Бәш йыл барып билмедим бир янына,
Белки, сөйги болян дәлдир пидасыз?

1964

ГАРА ГӨЗЛИ, ГҮЛ БЕДЕН

Сенде җөвхер-җады бар,
Гара гөзли, гүл беден.
Ылхамларың оды бар,
Гара гөзли, гүл беден.

Назар дүшсе назара,
Гөз ышык алыберйә,
Гайрат герек дөзере,
Йүрек ат салыберйә.

Eң-якамы тимарлап,
Чигинлерми галдырян.
Бирҗе гыя назара
Өхли эрки алдырян.

Бирчак гечип гитсеңем,
Гаңрылян бир ызыма.
Гол булап галян ене
Яшлыгыма-языма.

Сенде сырлы җады бар,
Гара гөзли, гүл беден.
Совук булак дады бар,
Гара гөзли, гүл беден.

1964

ЭҖЕ, ЭШИДЙӘМИҢ?

Эҗе,
Эшидйәмиң оглуң сесини?
Гамсыз гезип йөрүн Ашгабатда мен.
Яндак билен якып демир пеҗиңи,
Дулуңа дувланып отурансың сен.

Я җорапҗык өрүп,
Я ямаг ямап,
Унутҗак болянсың гайгыны-гамы.
Чыраның пелтесин галдырып көте,
Диң салып,
Улудан алянсың деми.

Диңе пеҗиң шытырдысы диймесең,
Гум-гуклукдыр,
Билйән,
Ичериң, эҗе,
Эгсилен түңчәни долдурып гаршы,
Гоярсың хемише хөвүрдеш пеҗе.

Кендирик чейнейән көр сычан кимин,
Дырмалар айнаңы дашарың ели.
Дивардан асылгы дурандыр шиндем
Какамың гетирен кагыздан гүли.

Билйән,
Гыңач биле чаңыны сылып,
Кагыздан ысымы алянсың,
Билйән.
Укусыз гижелер,
Узак гижелер
Хыялыңда ене яныңа гелйән.

Ене Ашгабада учар хыялың.
Ене мен барада гайга гидерсиң.
«Оглум аман болсун!
Дик болсун башы!»
Алладан диләрсиң,
Алкыш эдерсиң.

Мен болса эрниме сигар гысдырып,
Биллиард ойнамага барярын бага,
Белки,
Сораянсың хәзир шо гүлден:
«Ханы сени сансыз ысгадан чага?
Ханы, бу хүтдүгиң хан оглы ханы?
Инди учурмазмы оглум батбөрек?
Екесирәп,
Етим галаймалымы
Ышкыны перзенде сиңдирен йүрек?»

Мен болса эрниме сигар гысдырып,
Биллиард ойнамага барярын бага,
Шол кепбеде салланчагы үврелен,
Нәче чырчыгына чыдалан чага.

Шол тамда әлеме индердиң мени.
Шол кепбеде ачдым,
Эҗе,
Гөзүми.
Ядыңдадыр,
Бегендирип бахарда
Илкинҗи айдышым «эҗе» сөзүни.

Шол кепбеде дурҗан-дурҗан болуп мен,
Гуҗагыңа голларымы герипдим.
Шол кепбеде йөрҗен-йөрҗен болуп мен,

Гапа чыкып,
Гүне салам берипдим.

Инди адам болдум.
Алым болдум мен.
Җорабым нейлондан,
Көйнегим капрон.
Билйән, эгниңдәки серпайың сениң
Какам гиден йылы тикилен нах дон.

Инди адам болдум.
Алым болдум мен.
Догруданам,
Адаммыкам асыллы?
Шу совалы сорады аң йүрекден.
Йүрек дымды,
Йүрек аңдан басылды.

Намыс нәме?
Гайрат нәме?
Ар нәме?
Бу бабатда акыл берип ынсана,
Сапак гечйән,
Макала-да язян мен...
Совулян шовхунлы,
Җазлы мейхана.

Пиводакы дүвме-дүвме көпүклер
Бирден гөзяшына өврүләй, эҗе.
Мен олары ишдә билен ичйәрин...
Ене яндак саляң сен сован пеҗе.

Дивардакы айнадан өз суратым
Гыңыр гарап,
Дегйә мениң дегнама:
«Алым болсаң,
Айт, эщдели, хан огул,

Намыс нәме?
Гайрат нәме?
Ар нәме?»

Эшидйәмиң, әҗе, оглуң сесини?
Агыр ойлар душаклаяр әдимми.
Сенден улы суд ёк маңа,
Җогап бер:
Мен адаммы,
Мен асыллы адаммы?

1964

ЕКЕЛИК

«Диңе таңра ярашямыш екелик.
«Екәң чаңы чыкмаз» дийипдир дана».—
Диен делилиңе гаршы дәл менем,
Менем — еке яша — диймен ынсана.

Эмма өз-өзүме буйруп билмейән.
Мен еке болмагы халаян бижай.
Мен еке боламда,
Яныма гелйә
Асманың айнасы — о нурана Ай,

Мен еке боламда,
Марыда мәлән
Гоюнларың сеслерини эшидйән,
Мен еке боламда,
Ханойда налан,
Әҗиз эне билен биле үшүдйән.

Мен еке боламда,
Магтымгулының
Меңли хана гошгы окашын гөрйән,
Эльбрус дагына дырмашып барян
Альпинист иниме голумы берйән.

Бивепа ярындан янан яш гөзел,
Мен еке боламда,

Сырын ынаня,
Гумлы геологың чырасы гелип,
Гараңкы гиҗеде өйүмде яня.

Мен еке боламда,
Дереклер билен,
Алтын шапак билен ачык гүрлешйән.
Мен еке боламда,
Бәгүллер билен...
Бүтин барлык билен бакы бирлешйән.

Мен еке боламда.
Айдым чагыряр,
Айдым акып баряр өрән мылайым,
Айырмасын мени,
Айырмаверсин
Шейле екеликден өмүр худайым.

1964

ЯРОСЛАВЛЬ МЕЙДАНЫНДА

Агшамара.
Асманың дүңдерилен керсени
Ашак инйә агралып,
Ашак инйә үмүрли.
Елли ягыш елпейәр япракларың херсини.
Елли ягыш якаңа гирип гелйә эмирли.
Гадым орус шәхерниң дабара-той мейданы.
Алма атсаң асмана,
Хәзир ере дүшжек дәл.
Ким чагырды бу махал
Муңа мунча мерданы?
Бу мертебә буйсанып,
Ким калбыны ачжак дәл?
Гелинкөмелек кимин гүберйәр саяванлар,
Кимсе келлеяланач,
Кимсе-де кагыз папак.
Бары аяк үстүнде.
Чепер сөзе сувсанлар
Чепер сөзи диңлейәр.
Чапак ызына чапак.

Трибунада түркменлер.
Менем трибунада.
Гошгы окаяс Кеймириң горан гумуны сөйүп.
Волга етди яңлары,
Етендир Җейхуна-да.

Гарагумы —
Түркмениң тылла хумуны сөйүп,
Гошгы окаяс арзылы
Ак пагтамыз барада,
Гаралы дек гөзлери деңэп ләле пыяла...
Бирден икә бөлүнди мәреке шол арада,
Ёл берип
Йүң яглыклы, чал сачлы бир аяла.

Ол седасыз гелди-де,
Белент трибунада
Гужаклады, огшады бизиң шахыр гелини.
Волга дүшди сураты,
Дүшендир Җейхуна-да,
Менем гөрдүм энәниң сандыраян элини...

Нәче көклер көвләпдир о чепиксиҗе эллер,
Не җепалар чекипдир өз өмрүнде бу зенан!
Он секиз яшындака, гөрүпдир оны чөллер,
Гөрүпдир хат-соватсыз,
Пукара Түркменистан.

Гирип түркмен геймине гаража өй дулунда,
Галтамандан гизленип,
Чувалда-да ятыпдыр.
Миллете ёл гөркезип юмрук ялы халына,
Нәче гезек ябылы ёлда даңы атыпдыр.

Элли гапа айланып,
Хек, небит, одун тапып,
Окадыпдыр обаны,
Магарыфа бергили.
Отланан ликбезденем сәв билен аман сыпып,
Даң атынча, тамдырда гизленипдир гөргүли.

Шейдип улы өмрүниң айны диен вагтыны
Гечирипдир гөзел гыз ганлы гөреш ичинде.
Оянян җорасының ачып тәзе багтыны,
Ак гыл пейда болупдыр тылла ялы сачында.

Гадым орус шәхерниң бейитлер байрамында
Җуванлык арзувының гүлүни гөрди эне.
Ятлады, бизе ачды
Шатлыгын-да,

Гамың-да,
Өпүп сәхра гызыны,
 Гөвни йигделди ене...

Трибунада түркменлер.
Менем трибунада.
Гошгы окаяс гадырлы орус адыны сөйүп.
Волга етди яңлары,
Етендир Җейхуна-да,
Гошгы окаяс:
Яшасын эркин доганлык диййип.

1964

МЕНЕМ АДАМ

Менем адам,
Боюн алян,
Мениңем
Ялңышым бар,
Еңишим бар,
Хатам бар.
Дийипдирлер: тегмилди бар Гүнүңем.
Эмма йүрек арзувыны этмен хар:

Әхли айбым-хатам билен гуруп жең,
Өзүм билен биле алып гидерин.
Ил дердине деркар задым болса мең,
Иле гоюп,
Иң болманда, башарсам,
Йохут ялы ышык салып гидерин.

1964

СОҢ ГӨРҮП ОТУРСАК...

Олар өйлерине энче йыл бэри
Базардан хич харыт алмады сатын.
Улы эмелдарды аялың эри,
Ачмады кейваны гапжыгның гатын.

Товукдыр тошапмы, сүзмедир соган..,
Йөне мугт ягды-дурды обадан.
Биз-э бу гудраты гең гөрдүк, доган.
Мирас галан ялы ата-бабадан.

Гүнде-гүнде гавун, гүнаша гоюн
Гелди дурды герек болса-болмаса.
Башга бири совды оглуның тоюн,
Ил белет, ол боюн алса-алмаса.

Гатнавларың бирден кесилди бары,
Ёлы басды гитди чайырдыр тикен...
Соң гөрүп отурсак, аялың эри —
Парахор постундан пызылан экен.

1964

ӨЙДЕЧИ ДӘЛ, ДҮЗДЕЧИ

Өз илимиң галың гарлы
Дагларыны күйсейән,
Салкын сая салып барян
Багларыны күйсейән.
Күйсейән гүйз гиҗелери
Чопанларың гошунда,
Йылдыз билен гөз гыпышян
Таңкалы от башында
Ак мараллаң нәзи хакда
Эшидип хош сөзлери,
Сынламагы обалара бакян ашык гөзлери.

Гумдан-гума гөчүп йөрен геолога гошулып,
Гитсем диййән ымгыр чөле,
Гитсем диййән баш алып.
Гыңыр гомлаң ялларындан
Ялын болуп япышып,
Чыксам диййән чал Хазара,
Еллер билен чапышып.

Ёрунҗаның дессесини яссанып
Чил үстүнде,
Торгайлара диң салмагы халаян
Тут астында.
Гөрсем диййән Гүнден ганан
Гозаларың ачылшын,

Бирже демде Байконурдан
Ая бакан учулшын.
Багт билйән сувсап гелйән
Сепиле сув беренми,
Гөк деңизе батып барян
Ал шапагы гөренми...

Бир ерде бош отурмага етенок хич карарым,
Иллер мениң,
Еллар мениң,
Мензил мениң мыдарым.
Өйдечи дәл,
Өйдечи дәл,
Дүздечи мен,
Дүздечи.
Еллар билен яран болуп,
Гечип дур өмүр гөчи.

Шейдибем
Өз йүрегимиң хыжувыны, одуны,
Гайлы гүнде гайрат берйән
Гылавыны, бадыны
Пайлап барян ёлбойы мен,
Пайлап барян илиме.
Ене тәзе мензил күйсәп,
Уграян кын ёлума.
Шейдибем
Өз йүрегими түкедерин ёлда мен.
Кысматымдан мүң разы,
Яшасам бу халда мен.

1965

АГЫР ЙҮКЛИ МАШЫНЛАР

Пенҗирәниң өңүнден
Гечип дур машын бары:
Меле машын,
Чал машын,
Гөк, гырмызы хем сары...

Йүлмек еңил машынлар
Тайпы дек тайып баряр,
Атылан ока дөнүп,
Ялп ясап, гайып баряр.

Асфальта аграм салып,
Агыр йүкли машынлар
Гаты хаял гечйәрлер,
Мисли ядав гошунлар.

Моторлары иңлейәр,
Овадан дәл өзлерем.
Месе-мәлим оларың
Гечип гиден ызларам.

Агыр йүкли машынлар
Аграс адамлар ялы:
Гүжеңләнок гөркүни
Агыр йүкли машынлар.

Олар тайып гитмейәр,
Олар гайып гитмейәр,
Үсти пагта, бугдайлы,
Цемент, хекли машынлар.

Танаян ол машыны,
Гечип гидйә гүнде ол,
Дөрт диварлы тамлары
Дашаяр эгнинде ол.

Олам хаял йөрейәр,
Агыр, оң йүки агыр.
Гайратлы иш үстүнде
Гердени-герши ягыр.

Агыр йүкли машынлар
Гечсе, бина дөрейәр...
Агыр йүкли машынлар
Алңасаман йөрейәр.

Алңасаман хайдаяр
Агыр йүкли адамлар.
Яшасын ер йүзүнде
Ыз галдырян әдимлер!

1965

ПАГТА БАЙРАМЫ

Бу гүн пагта сөзүнден асманам, ерем долы,
Пагта сөзи,
Той сөзи әхли түркмен дилинде.
Гөчүп барян гушларам биле бегенйән ялы,
Гөкден дүшүп,
Гезип йөр бу гүн түркмен чөлүнде.

Бизем бардырыс дийшип,
Толкун атя дерялар.
Аладалы адамлар арзув биле бесленйәр.
Пагта хакда
Огланлар айдым айдып барялар.
Телеграфың симлерем пагта хакда сесленйәр.

Гадыр-гутлаг барыны сизе айдасым гелйәр,
Гуванч берйәр гөвнүме бу гайратлы әдимлер.
— Гөзүңиз айдың! — дийип,
Барып гайдасым гелйәр.
Ак өйңүзе берекет,
Ак пагтачы адамлар!

Бизем билйәс,
Бу еңиш өз-өзүнден гелмеди!
Көп укыны,
Мейлиси,
Ыхласы алып гитди.

Ядавлыгам,
Ягмырам сизи еңип билмеди,
Хер ким еңиш йылдызның ызыны чалып гитди.

Жокрама жөвзада-да
Мейданда гөрдүк сизи,
Аңзаклы аязда-да
Мейданда гөрдүк сизи,
Яз ягыш яганда-да,
Мейданда гөрдүк сизи,
Гиже Ай доганда-да,
Мейданда гөрдүк сизи,
Гөк гаралса,
Говача күкрегини герен сиз.
Эне ере овадан,
Бакы безег берен сиз.

Дүвме-дүвме дер дөкүп,
Етдиңиз пеллехана.
Бизем билйәс,
Бу еңиш өз-өзүнден гелмеди,
Тагзым этдим топрага эмир эдйән дайхана!
Бу гүн бизиң багшылар ядамагы билмеди.

1965

ЧОПАН АЙДЫМЫ

Түйдүк чалып,
Чыкдым чөле,
Чөллер:
«Чопан, салам!» дийди.
Гөрүшдим мен гүллер биле,
Гүллер:
«Чопан, салам!» дийди.

Салланчагым сәхра мениң,
Гөзүм гидйә яшыл чөле.
— Арма! — дийди сергин шемал,
Гердениме какды чала.

Ак булутлар ал-асмандан:
— Арма! — дийип, гечди гитди.
Чал түйдүгим,
Чал, түйдүгим,
Мең яйлама деря етди.

Овлак-гузы ойнаклашып,
Соңарлары сөкүп баря.
Овлак-гузың ышкы билен
Йүрегим-де бөкүп баря.

Акбилегим, Акбилегим,
Ненең түйдүк чалмайын мен?
Ненең гызыл гүле гарап,
Яры яда салмайын мен?

1965

ГӨЗЪЕТИМ

Гөзъетиме етдим-етдим диеңде,
Үркен кейик кимин араны ачяр.
Ене-де мензиллер дөрейәр өңде.
Ене гидйәң.
Ене гөзъетим гачяр.

Дурмушың дерясам,
Билимем шейле:
Йүздүгиңче, ачып баря араны,
Гачакчы гөзъетим дур, пикир эйле,
Сен кимиң яраны,
Кимиң яраны?

Окаян,
Яшаян,
Яшадыгымча,
Гөзүм етйә гаты аз билйәниме.
Тәсин тәзелик кән дүнйәде шунча,
Мен буйсанан боляп өз билйәниме.

Индики китабың ачынчам гатын,
Индики ялңышым гөзүм ачынча,
Гаты кән зат билйәмикәм өйдйән...
Гөчгүн хыялымың герип ганатын,
Гөзъетимиң кенарының зынатын
Гөрҗек болуп,
Гөрүбилмән гайыдян.

Нәме барка гөзъетимден аңырда?
Чагырып дур, чагырып дур дүньелер.
Ене гидйән.
Ене гачяр гөзъетим.
Хачан оңа етип болҗак гүн гелер?

1965

ГҮН БИЛЕН КӨРПЕ

Гүнүң гызыл гыраны
Айнадан өе дүшди,
Еринден яңы туран
Көрпе-де гөзүн ачды.

Голун герип, бирден ол
Әтди, өтди, йөреди.
Гочак гара гөзүнде
Тәзе учгун дөреди.

Бир гапдала, бир өңе
Гачды Гүнүң шелпеси.
Хош якды эҗесине
Гөчгүнли балаң сеси.

«Эҗе, мен Гүни тутҗак».
Гыран гачды. Ол ковды...
Шейдип ягты җаханда
Ене бир арзув догды.

1965

КОМИССАР ХАКЫНДА БАЛЛАДА

Гидип барян,
Гидип барян чөл билен,
Далаш гуруп,
Эпгек билен,
Ел билен.
Гидип барян.
Салкын сәхер сәхрасы.
Толкун атя тәзе түркмен дерясы...

Чөл ичинден чыкды бирден тәк чынар.
Тәк чынарың астында-да тәк мазар.

— Гарагума гайып дүшен гөк чынар,
Аян эт сен,
Бу ненеңси гең мазар?

— Ганлы гүнлер
Гүнортанлар сөвешде
Галтаманлар габады ол мерданы,
Дөкүлди шу ерде большевик ганы.

— О нәмүчин гурбан этди җаныны?
Эшдилдими, чынар,
Ахы-наласы?
Бу кимсәниң яры?
Кимиң баласы?

— Азатлык! — диенде,
От ялы гуршун
Ажал болуп чыкды онуң кастына.
Шондан бәри шелпелерми шабрадып,
Сая салян гоч йигидиң үстүне.
Ганыны сынама сиңдирдим менем.
Баш эг-де, дөвүрдеш,
Дуруп геч сенем.

— Мерданың мазарын хүвдүлән чынар,
Ким батыр большевик?
Ким ол комиссар?
Хабар бер:
Нирели? Ким онуң ады?
Ол кимиң перзенди? Кимиң зүряды?

— Илинем, адынам билемок, ёлдаш,
Герчек гурбан болды түркмен чөлүнде,
Ал байдагы азат халкың элинде,
Адыл ады адамларың дилинде.

1966

ЯШАЙШЫҢ МАНЫСЫ

Нәмүчин бу гохлы дүнйә гызыклы?
Чүнки дүнйә ала ынсан мекаңы.
Әхли ынсан бир гылыкда болсады,
Яшда,
Яшайышда болмазды маны.

Нәмүчин бу дәли дүнйә гызыклы?
Бир гүлдүрйәр,
Бир агладяр ынсаны.
Эгер әхли гүнлер меңзеш болсады,
Яшда,
Яшайышда болмазды маны.

Нәмүчин бу гысга өмүр гызыклы?
Чүнки ол танадып агы-гараны,
Гара гаршы гөрешмәге чагыряр,
Гөрешсиз өмүрде ёк асыл маны.

Нәмүчин бу гожа дүнйә гызыклы?
Чүнки ол кәмил дәл,
Гурав дәл җаны.
Дүзетмеҗек болсаң дүнйәң кемини,
Яшда,
Яшайышда бармыдыр маны?

1966

ПАТА БАРАМДА

Хачан,
Ҳайсы ерде йүрек дурҗагны
Хич кимсе билмейәр.
Бу өрән говы.
Адам өз өлүмни ядына салман,
Беслейәр калбында сансыз арзувы.

Арман, өлүм гарашмаяр адама.
Өлүм арзувлара сала салмаяр.
Тагапыл эт,
Энтек ишим кән дийип,
Ялбарыбам-якарыбам болмаяр.

— Сагат җаның гадрын бил-де, говусы,
Ховлук! — дийди ел ганатлы секунтлар,
Яйданяны орта ёлда ташлаян,
Яйданяна хыянатлы секунтлар.

1966

ДУЗ

Гайдып берҗек болма,
Дуз карз алсаң,
Башарсаң,
Шол иен дузуңы хакла.
Хер ерде хер бела гелсеңем габат,
Дуз берен топрагың сарпасын сакла.

1966

ЁК, ЁЛДАШ МУГАЛЛЫМ

Ватана сөйги хакда цитаталары сайлап,
Ят тутуп гел биригүн! —
Дийип, ёлдаш мугаллым,
Йигит чыкан оглума
Табшырыпсың юмуш сен.
Мен разы дәл муңа.
Ёк,
Мен нәгиле болдум.

Мен разы дәл муңа,
Эшит,
Ёлдаш мугаллым.
Мен оглумы машына өвүрмек ислемейән.
Я-да икатёк эдип, орта чыкармак үчин
Перзендими әзизләп, өсдүрип-беслемейән.

Илиң айдан сөзүни ятдан тутаны билен
Баха берип болмаяр адам аслына өмүр.
Адамың хут өзүниң
Калбы,
Аңлы акылы
Этмелидир элмыдам адам эркине эмир.

Мениң оглум,
Мугаллым,
Дурмуша гадам урса,

Цитатаны ятлажак болуп азара ғалман,
Сөйсүн Ватан дузуны,
Дерлесин дерде ярап,
Яшасын цитатаны асыл-ха яда салман.

Шонда эне топрагың билер гадыр-гымматын.
Яданда, йүзүн елпәр салкын сәхра шемалы.
Йүрегинден ер алар,
Гайрат берер голуна
Өз элиниң мивеси — Ватаның гүл җемалы.

Шонда ата Ватаның чаңыны-да сөер ол,
Өмүрбойы арзылар элин якан көзи-де,
Патефон дек гайталап дурман илиң сөзүни,
Ватан хакда гөр ниҗе сөзлер тапар өзи-де!

Шо сөзлерем өзүниң болар әмүр байдагы.
Цитатдан дәл,
Илинден алар оглум ынамы.
Диңе шейле огуллар ярар Ватан дердине,
Диңе шейле огуллар бегендирер энеми.

1966

НӘМЕ ЯЗЫГЫ БАР?

Ёк, яшырҗак болуп мейилем этме.
Мен муны билйәрин,
Өңденем аңян.
Эмма өзүм чекип гам кервенини,
Башарсам,
Бу хакда агзаман оңян.

Белки, эрким алан ала гөзлериң
Гахармың өңүне бөвет басяндыр.
Белки, бизе — диййән — дашардан бири
Бәгүле букулып,
Гулак асяндыр.

Иң эсасам өз янымдан илки мен:
«Эрте өвреншерлер,
Чөшүлер товлар.
Эне эне билен ыснышар хөкман,
Совук дуйгуларың думаны совлар» —

Дийип, тама этдим,
Умыт багладым.
Кәте сениң тарапыңам чалдым мен.
Калбымың кәбесини халамаянны
Дуймадык,
Билмедик болан болдум мен,

Шейдип йыллар гечди...
Эҗем болса меӊ
Барха сейреклетди бизе гелмесин.
Эйсем ол чат ачан, чекен йүрегни
Ничик сейиклесин,
Нәдип елмесин?

Эҗем инди өрән аз гелйә бизе.
Эмма аян маӊа бизи күйсеши.
Гелин гулуп чыкса,
Гелҗек гөргүли,
Галса-да өйүнде иши-пишеси.

Догры,
Гелсе, оӊа гыгыӊы пүркүп,
Гаты-гайрым сөзем айданок шинди.
Йөне җебир чекен эне йүреги
Мәхирсиз йүреге сөзсүз дүшүнди.

Эҗемиӊ
Өкҗели туфли я атыр,
Я гырмызы хына,
Я балония
Тамакин дәлдигни өзүӊем гөрйәӊ,
Йылда тикдиренок тәзе доны я.

Бир кило хурманы бир йыла бөлүп,
Бир йылда мүӊ йыллык алкыш айданы
Хенизем ядымдан чыканок мениӊ,
Оӊа дүнйә берилендир өйдени.

Хава,
Хич зат хантама дәл бизден ол.
Хош сөз герек онуӊ аргын җанына.
Агтыклары:
«Мама!» дийшип ир билен,
Гол геришип, барса боля янына.

«Балам!» дийип,
Бада бася багрына,
Шо пурсатда тапанок ол кән сөзем.
Яшлык оды билен ягтылып гидйә
Ак мерҗен гачырян губарлы гөзем.

Эне йүрегиниң бу бейик багтын
Сен
Ише гүйменип,
Гөрмедик болaң.
Эрте гайын эне болҗак,
Яш эне,
Гайын энә пикир бермедик болаң.

Гайын эне гамлы-гамлы гараяр:
«Гуванайын, балаларым, бойңуза».
Сыпалаяр көрпелериң гулпагын:
«Гелейин мен эрте улы тойңуза».

Соң ене-де гидиберйә седасыз.
Гөвни бизде галя.
Гөвреси — ёлда...
Нәме дийип,
Нәме айтҗагым билмән,
Менем гарап галян гөзгыны халда.

Бизе бу әлеми берен энәниң
Нәме языгы бар?
Нәме айбы бар?
Белки, сен билйәнсиң,
Дүшүндир маңа,
Бу думана дөзейин мен ничезар?

Ёк,
Яшырҗак болуп мейилем этме.
Мен муны билйәрин,
Өңденем аңян.
Ахырым өзүңден билерсиң өйдүп,
О хакда энтегем агзаман оңян.

Йөне мен бир зады билемок анык:
(Гөрен бамы, хий, энесиз догланы?)
Гайын энесини сөймейән гелин
Сөйүп билермикә онуң оглуны?

1966

АСЛЫНДА ОТ НӘМЕ?

Аслында от нәме?
Ожагың нәме?
От — ялын.
От — ялкым.
От — ышыклы газ,
Эмма өзи адам болан адама
Ожар оды билен
Отлы ожак аз.

Өмүрбойы от яксаңам,
Хайры ёк,
Одуңдан өзгелер ышык алмаса,
Йылытмаз алавлы одуң адамы,
Ялынлы йүрегиң оды болмаса.

Ожак-да ынсаның өмүр ёлдашы.
Ожак — ачык гөвүн.
Ожак — машгала.
Эмма ожагың-да хайры ёк, хайры
Адамлар гелмесе,
Оды башгала.

1966

«АГЛАМА, ГЫЗЫМ!»

Гараңкы гатлышды.
О тамда эмма
Вагты билен чыра янмады бу гүн.
Матамлы мүйнүргэп,
Энреди о там.
Галды йүреклерде гайгыдан дүвүн.

Ачык пенҗиреден кэте эшдилйэн
Сазың,
Самолётың,
Адамлаң сесем
О тама хич тэсир этмеди хэзир,
Герек дэл о тама хэзир хич кесем.

О тамың өз дерди өзүне етик:
Бу гүн гара гейди гамсыз лэлеси.
Калбымы көз кимин даглады гитди
Харланан сөйгиниң ахы-наласы.

Диңе ики йүрек
Янды о тамда.
Диңе ики йүрек
Дердин пайлашды...
Айнаң өңүндэки көне күрсүде
Көрейэн шыбыклы гоҗа җайлашды.

— Аглама,
Аглама,
Аглама, гызым.
Оңа гөзяшыңы гөремок рова.
Бесдир инди,
Болды.
Гөтер башыңы.
Волмаса,
Бага чык,
Балам, бирхова...

Ене-де седасыз хоркулды билен
Гамлы гара гөвре чөкди дызына.
Гожа шыбыгыны газаплы соруп,
Ене өвүт берди еке гызына:

— Аглама.
Гой, онуң өзи агласын.
Ел оды туташдыр,
Өчүрер шеми.
Жәхеннем.
Гынанма.
Сөнен шем болсун.
Шүкүр,
Сең сынаңда гөремок кеми.

— Ах, кака,
Кака жан,
Жаным, кака жан,
О шем мени якды,
Якансоң,
Өчди.
Шу гүн эжесиниң ызына дүшүп,
Бивепа башга бир...
Мекана гөчди.

Ненең агламайын,
Эңремәйин мен?..
Өлдүр мени, атам.
Ур мени, атам.
Бакы тагма салды тәмиз калбыма,
Саңа гулак салман,
Эден бир хатам.

Ненең агламайын,
Әңремәйин мен —
Акылны алдава алдыран дәли!
Намысыма дегди...
Өлдүр гызыңы.
Өлдүр,
Мен өңүңде улы гүнәли...

Гуршун гуюлан дек отагың ичи.
Йүреклериң гүрсүлдиси эшдилйәр.
Ниредендир узаклардан бир ерден
Аглаян гыҗагың овазы гелйәр.

Аглаян гыҗагың овазы гелйәр.
Шыбыгыны гысяр сандыраян эл.
«Ери,
Бу шумлуга нәме диерсиң?
Намыс эт-де, гоҗа,
Өлүп билсең, өл!»

Сандырады сеси элинден бетер.
Ялын якып барян ялы ичини,
Үсгүрди,
Үсгүрди,
Аҗы үсгүрди,
Сыпалады гызың гара сачыны.

— Әгә бол,
От билен оюн этме, гызым.
Яшлыгың елгини ялынлы өсер —
Диййип, мен нәчелер табшырдым саңа.
Учгунлы дуйгулар пайхасдан есер...
Сув дийсең,
Сүйт бердим,
Сүйт диййсең — гаймак.
Нәме диййсең,
Гайтмадым мен кеҗиңе.
Дүнйә диңе айдым-саздыр өйүтдиң.
Дурмуш дузаклары дәлди вежиңе.

Намысыны башдан горамадыгың
Йүрегинде тә өлүнчә, от галар —
Диййип, мен нәчелер табшырдым саңа.
Алңасанлар арман чекер, әт галар.

Ирден: «Ойлан!» дийсем,
«Сөййәрин!» дийдиң.
Агшам: «Ойлан!» дийсем,
«Сөййәрин!» дийдиң.
«Сөйги көрдүр» дийсем,
«Сөййәрин!» дийдиң,
«Сөйги кердир» дийсем,
«Сөййәрин!» дийдиң.

Гөзүме гөгеле гөрүнсе-де ол,
«Сервимиң башыны эгмәйин» дийдим.
Аталык сөзүми гөгертҗек болуп,
Сениң гүл гөвнүңе дегмәйин дийдим...

— Нәдейин,
Кака җан,
Мен ол огланы,
Мен ол бивепаны халадым,
Көййән.
Эркиме ыгтыяр этмекден әҗиз.
Йүрекден йигренйән,
Йүрекден сөййән.
Мен инди нәдейин,
Нәдейин, кака?
Урайынмы инди өзүми ода?
Иле рысва болдум мен петигара.
Чыкып гидейинми «хүв» дийип я-да?

— Сатылып-алыняп харыт дәл йүрек.
Йүрек гүлден нәзик,
Полатдан чее.
Гачаны ковуҗы болмагын хергиз.
Эркиңе эе бол,
Эе бол,
Эе.

Өкүнҗиң ызындан етип болмаяр.
Бесдир инди,
Гызым,
Гүйлүнме гама.
Дердинден белент дур,
Дик тут башыңы.
Ол аяк ызыңа дегмейән сама.

Азашан ызыны тапса,
Айбы ёк.
Аглама,
Дуйдансыз чакыпдыр ичян.
Билими бүксе-де бу эден ишиң,
Бир сапар, бир сапар гүнәңи гечйән.

Мен агыр гүнәңи гечйән,
Җан гузым.
Сениң багтың үчин.
Өз багтым үчин.
Аглама,
Аглама.
Тур,
Чыраны як,
Ягты ялкым салсын хош вагтың үчин.

Мей гетир.
Ичейин...
Сейле чыкалы.
Бу гүн
Майып какаң яшады элли.
Эрте ез багтыңы,
Өз ыкбалыңы
Тапҗагың
Саңа-да, маңа-да белли...

Аглаян гыҗагың овазы гелйәр.
Аглаяр седасыз ики йүрек-де.
Эседиң,
Доң йүрек,
Дуйгусыз йүрек
Сөйгә каст этмәге нәхили өкде!

Шыбыкда гөрүнди йүрегиң оды.
Асылды эгнинден дегирмен дашы.
Арман, гараңкыда гөрмеди гызы
Нахралы яңакдан сырыган яшы.

1966

АШЫКЛАР ШӘХЕРИ

Ашгабатда айратын бир җады бар,
Ашыклар шәхери диен ады бар.
Арзылы ашыгын агтарса хер кес:
Айдың асманына эсетдиги, бес:
Какып йүрегиниң нәзик тарына,
Ак йылдызлар ёл тапышар ярына.

Ашгабатда айратын бир җады бар,
Шапаклар шәхери диен ады бар.
Арзылы ашыгын агтарса хер кес,
Сәхер элванына сын этдиги, бес:
Какып йүрегиниң нәзик тарына,
Ал шапаклар ёл тапышар ярына.

Ашгабатда айратын бир җады бар,
Гөзеллер дүнйәси диен ады бар.
Арзылы ашыгын агтарса хер кес,
Ашгабада сөйги сиңдирдиги, бес:
Хормат гоюп хөвесиниң барына,
Говшурар Ашгабат ярына.

1966

ЯДАДЫҢМЫ?

Нәме, ядадыңмы?
Ичиң гысямы?
Нәме дымдың бейле?
Ким дүшди яда?
Я-да ириздими пелсепәм сени?
Якынрак сүйшсене, эзизим, ода.

Сөзләп отур сенем өз ахвалыңдан,
Гайгы-гамың болса,
Пайлашайын мен.
Ачык йүрек берсең,
Йүрек берейин,
Сүйш бәри,
Сең билен чайлашайын мен.

1966

ҖИГИҢ ЭЛИНДЕН ТУТУП...

Багрың бадашан ялы,
Гүнде эл берип эле,
Гечйәсиң гайрамыздан
Сабырлы җигиң биле.

Гүнде ёла чыкмасам,
Өлдүр, ятып билмейән.
Аңар өйдүп огланҗык,
Лакам атып билмейән.

Еке ёла бир өзүң
Бу багдан гечсең диййән.
Булдураян булакдан
Совук сув ичсең диййән.

Шонда, белки, май тапып,
Дуйдурардым дердими.
Я-да эҗең җигиңи
Саңа сакчы бердими?..

Йүрек урды гүрсүлдәп,
Дүшди бирден ховсала:
Җигиң бир өзи гелйәр,
Бу не шумлук, не бела?

Билҗек болуп себәбин,
Өңе үмзүк атдым мен.
Арман, оглан товсаклап,
Гечип гитди көпрүден.

Вах, гөзүм ене ёлда.
Дидарыңа майыл мен.
Җигиң билен гечсеңем,
Геч, маралым, кайыл мен.

1966

СЕН АЙЫ ӨВЙӘРСИҢ

Сен Ая бакярсың,
Айы өвйәрсиң.
Ай болса тарыпа өвреншен гөзел,
Айдым,
Алкыш барын эшдипдир озал.
Гедемсирәп,
Гүлүмсирәп,
Сүлмүрәп,
Гөкден гайып баряр әвмезлик билен.
Белки,
Бу халыма гүлйәндир о-да?
Белки,
Онуң билен диллешенсиң сен?

Аям саңа меңзеш:
Гыйылсам,
Гүлсем,
Пархы ёк оң үчин,
Ол йүзүп баря.
Гөркүни гүжеңләп перишде-пейкер,
Деряда йайылан сачыны даря,
Нур сачса-да,
Йылыданок Ай мени....
Ненең меңзетмәйин шол перә сени?

Сен Ая бакярсың,
Мен болса янян.
Мен сачыңы сыпап, ялбарян ене.
Сен Ая бакярсың,
Айы өвйәрсиң...
Мен болса мәтәч, гыз,
Мәхирли Гүне.

1966

БУ ГҮН

Йөрәп гелйән,
Йөрәп гелйән матлапсыз.
Инди мениң өкҗәм ере дегмейәр.
Аңым нәче дур дийсе-де аягма,
Йүрек гидйәр,
Йүрек боюн эгмейәр.
Йөрәп гелйән Ер билен деӊ айланып,
Дүйшүм ялы дурмуш хакда ойланып.

Гагылдашян гаргалар-да гөвнүме
Гөз гыпышып, лак атмакда хыялы.
Ак маралым, ак җереним, неӊ мен
Адамлара бушламайын бу халы!

Чал палтунлы, чытык йүзли ёлагча
Нәмүчиндир, салам берйән мылайым.
Танаманда, пархы нәме?
Ол — адам.
Адам оглы ынҗамасын ылайым!

Эли шарлы, буйра сачлы огланың
Гулпагыны евран-евран сыпаян.
Мен ичемок,
Дадамогам, дилдарым,
Эмма хөзир менден мес ёк,
Мен пьян.

Гөзлериңден гөзе дүшен учгуны
Гөрежиме гөреч эдип саклаян...
Элимдәки кагыз гаплы көкәни
Үшәп ятан ала ите оклаян.

Мен хем адыл,
Мен хем сахы,
Мерт бу гүн,
Гахар-да ёк,
Гайгы-да ёк,
Кине-де.
Чын, озаллар бейле багты чүвени
Кәмахаллар гөрйәдим мен кинода.

Йөрәп гелйән,
Йөрәп гелйән ойланып,
Йигделен Ер билен биле айланып.
Адамлар-да,
Көчелер-де гоп-говы,
Диңлесем дар салмадакы шат сувы,
Сениң сесиң гулагыма гелип дур...
Менден башга ким бу сазы билип дур!

Адамлары,
Агачлары,
Әлеми
Гужакласам,
Гутласамдым диййәрин.
Бу җаханда бир сөйгиниң артанын
Шинди мениң диңе өзүм дуйярын.

Йөрәп гелйән...
Сен өйңүзе етдиңми?
Эжең ничик бакды гара гөзүңе?
Окаяңмы?
Я хыяла гитдиңми?
Бегенәймиң яңкы айдан сөзүңе?

1966

ЛЕЙЛИСАЧ

Ненең ятдан чыксын яшыл Пөвризе?
Дагдан дөмен булак ненең акмасын?
Ненең яшлыгмыза яран болан Ай
Дуйгудашлык билен бизе бакмасын?

Ай-да бакар,
Чай-да акар элмыдам,
Гөзел гүнлермизиң гечиши ялы.
Сәхер чагы ачылар тер гүл мыдам,
Сәхер йылдызларың өчүши ялы.

Эмма гөз өңүнден гитмез өлинчәм,
Гайга батан лейлисачың зүлплери.
Шо зүлплери Ай ышгына сыпалап,
Перишан халыны пышырдан пери.

1966

НИРДЕ СЕН?

Гайдып гелдим ылгап йөрен ёлуңа,
Ала гөзли, ак маралым, нирде сен?
Ят ерлерде яндым йөрдүм халыңа,
Гөрермикәм гара гөзи инди мен?
Башкы сөйгим,
Шатлык,
Гайгым,
Нирде сен?
Мен арманлы,
Дат, хижранлы,
Көен мен.

Ак булутлар,
Ак булаклар,
Айдың сиз,
Ничик болды нәзли гызың ыкбалы?
Дидарына зар болуп мен,
Зар болуп,
Узаклардан учуп гелдим гуш ялы.

Далашлара шаят болан
Дереклер,
Нәмүчин сиз чекмедиңиз элинден?
Мейиллиди мухаббетли йүреклер.
Җыда дүшдүм башкы бахар гүлүнден.

Башкы сөйгим,
Шатлык,
Гайгым,
Нирде сен?
Мен арманлы,
Дат, хиҗранлы,
Көен мең.

1966

НИРДЕ СЕН?

Гайдып гелдим ылгап йөрен ёлуңа,
Ала гөзли, ак маралым, нирде сен?
Ят ерлерде яндым йөрдүм халыңа,
Герермикәм гара гөзи инди мен?
Башкы сөйгим,
Шатлык,
Гайгым,
Нирде сен?
Мен арманлы,
Дат, хиҗранлы,
Көен мен.

Ак булутлар,
Ак булаклар,
Айдың сиз,
Ничик болды нәзли гызың ыкбалы?
Дидарына зар болуп мен,
Зар болуп,
Узаклардан учуп гелдим гуш ялы.

Далашлара шаят болан
Дереклер,
Нәмүчин сиз чекмедиңиз элинден?
Мейиллиди мухаббетли йүреклер.
Җыда дүшдүм башкы бахар гүлүнден.

Башкы сөйгим,
Шатлык,
Гайгым,
Нирде син?
Мин армалы,
Дат, хиҗранлы,
Көен мен.

1966

АЛАВ АЛЫШДЫКЧА...

Алав алышдыкча,
Артып ялкымы,
Серет,
Гиҗелэйди гараңкы дүнйэ.
Бизи гөрҗек болуп,
Бир булут-көшек
Аркан ятан Айың шахына мүнйэ.

Гаршы гөз гыпышян йылдызларың-да
Улы одумыза гөзи гидйэ кэн.
Я-да үшэп олар,
Чоюнсак дийип,
Бизиң ожагмызы күйсейэмикэн?

1966

ДӨВҮРДЕШИМЕ

Тарып эдип ишиңи,
Танатҗак болян,
Макалада,
Гошгуда язян адыңы,
Гиҗелер шөвүр чекип,
Укусыз галян,
Гайлы гоҗа деңейән гүйчли бадыңы.

Говача мейданында,
Вышка янында,
Я-да чопан гошунда,
Одуң башында
Душушайсак,
Танышсак,
Отурсак-турсак
Я ачылян гүллере сын эдип дурсак,
Мен саңа тиз дүшүнйән,
Беледем болян,
Кераматлы кешбиңден мededем алян.

Ничикми,
Соң элиме алып галамы,
Шол кешбиңи илиме танатҗак болсам,
Нәмеденкә,
Хемише етенок бир зат?

Сениң сыпатларыңы,
Бойнума алсам,
(Яңсылар я йылгырар бу сөзе уссат)
Вах, мен ачып билмейән ачарын тапып...
Гөр, даңам етип гелйәр атыны чапып.

Я мен сени галыпа салҗак болянмы?
Я-да диңе кесәңден сурат алянмы?
Гараз, болушың ялы
Беян этмек кын,
Йүрек толкунларыны аян этмек кын,
Кагызымда диңе сең судурың мәлим...
Гөр, даңам атып гелйәр,
Акҗарып әлем.

1966

ЕНЕ ЁЛ БЕРДИЛЕР

Ене ёл бердилер:
— Гошгы ока! — дийип.
Гошга герек болсам, мен мыдам тайын.
Йөне, вах, ниреден, ничик сөз тапып,
Мен сизе нәхили гошгы окайын?

Маңа ёл бердилер,
Сөз бермедилер.
Сөзи инди өзүм ойлап тапмалы.
Сөз билен гөвүнлең ачып посуны,
Сөз билен дуйгыны тара сапмалы.

Маңа ёл бердилер.
Яйданян ене...
Яшулы, яш йигит, гызлар, гелинлер,
Гаращяр хырыдар сөзүне менден,
Гарашяр хак сөзе сувсап геленлер.

Нәче адам болса,
Шонча йүрек бар,
Хасапсыз хыял бар хәзир бу залда.
Кимселер умытлы,
Кимсе арманлы,
Кимселең атланан арзувы ёлда.

Ничик ачар тапып,
Ничик сөз тапып,
Шейле дүрли йүреклери ачып бор?
Сиз билйән болсаңыз,
Айдың, адамлар,
Айдың,
Бу сынагдан нәдип гечип бор?

Сув гысымлан ялы,
Сувжук сөз билен
Такал окап дурайынмы я-да мен?
Сизиң вагтыңыза хормат гоймагы
Турувбашдан эдинипдим када мен.

Бу сапарам языклы мен, языклы.
Әхли гөвүнлери авлап билмейән,
Шол себәплем айыплашмаң, адамлар,
Мундан артык вагтыңызы алмаян.

1966

ЯШАСЫН ГӨРИП!

Ганат герип, учуберсең,
Гөрүбиленок.
Арзылыңы гучуберсең,
Гөрүбиленок.
Бөвет бөвсүп гечиберсең,
Гөрүбиленок.
Тойда ногул сечиберсең,
Гөрүбиленок,
Чүнки
Онуң өз элинден хич зат геленок.
Шу назардан гөрибиңем,
Валла, непи бар:
Гайратыңы гыжындырян
Гөрип гепи бар.
Шол себәплəм көнелер дек гыжыт берип мен:
«Гөзи чыксын гөрүбилмез гөрибиң» диймен.
Яшасын ол,
Яшадыкча, ягшыны гөрсүн.
Өз ичини өзи якып,
Гаргынсын йөрсүн.

1966

ӨЧМЕ, ОЖАГЫМ!

Эзизим, от якдым ёл якасында.
Гел, отур,
Гечели ожак башына.
Ислесең, икимиз сөхбет ачалы.
Ялын ялкым салсын дегре-дашына.

Яныл дур,
Яныл дур ожагым мениң...
Саңа-да, хий, йылысындан етдими?
Алада, аргынлык, үнжи азалып,
Йүрек тәзе хыяллара гитдими?

Мен хошал.
Гел, онда айдым айдалы.
Айдымлар-да йылыдяндыр от ялы.
Икимизе улы ишлер гарашяр,
Хакыкат эдели хемме хыялы.

Яныл дур,
Яныл дур ожагым мениң.
Аз боля алавы-ховры хенизем...
Көрейәр,
Серет, ол
Сөнер, күл болар,
Сенем одун окламасаң, эзизим,
1966

АЙЛЫ АГШАМ

*

Шатлык берҗек болалың бирек-бирегe.
Шатлык берйәр адама билбил овазы.
Эйсем инди адамлар гушча-да ёкмы?
Гысганмалың адамдан айдымы-сазы.
Гөвне дегмек аңсат.
Ынжытмак аңсат.
Шатлык берҗек болалың бирек-бирегe.

*

АЧЫЛ ГУРБАНЫҢ ДОКЛАДЫ

Хеммеден өң Саятда
Долды Ачыл планы.
Әхли оба гутлады
Еке Ачыл Гурбаны.

Йылың-йылына шейл
Ачылың бригадасы.
Бол хасылы болартмак
Бригаданың кадасы.

«Гел, гидели йыгнага.
Йөр, Ачыл җан, йөр! — дийдик.—
Иш усулың барада
Иле айдып бер!» дийдик.

Ялбар-якар билен биз
Геплемәге гөвнетдик.
Агшамам Ачыл билен
Ягты клуба етдик.

Трибуна чыкандан
Гитди улы хыяла.
Дымды дурды бригадир
Гөз айлап таныш зала.

Өңде бөвет бар ялы,
Дурды Ачыл айданып.
Ахырсоңам онки сөз
Болды онуң айданы:

«Пагта бизи, доганлар,
Етирди бакы багта.
Элде барыны эдип,
Пагта йыгалың, пагта».

Бир шо балды Ачылың
Әхли айдан зады-да,
Шонуң билен сабады
Дилеварлык бады-да.

«Гепледенден, Ачыла
Ишле диен ягшыдыр.
Шол кичигөвүнлилик
Хәсиетиниң нагшыдыр» —

Диен обадашлары
Акладылар Ачылы.
Аз сөзли, көп ишлини
Менем сөййән ачыгы.

1966

СӘХЕР АЙДЫМЫ

Сәхер-сәхер сейран эдйән илиме:
Ак телпекли даглары бар, даглары.
Гүл дүшелйәр гидип барян ёлума,
Гүн гечмейән баглары бар, баглары.

Гөвүн ачяр гөзел гөрки-җемалы,
Гувандыряр гөк майсалар гөркүне,
Ганат берйәр салкын сәхра шемалы,
Ганат берйәр эдерменлең эркине.

Гара гөзли гелин-гызлаң нәзлери
Гара гөзли герчеклере ярашяр.
Бизиң илиң ширин-шекер сазлары
Ак йүреклә алкыш билен гарашяр.

Гой, хемише айдым болсун, саз болсун,
Сәхерлерде сайрасын шат гөзеллер.
Мавы асман, яшыл мейдан, яз болсун,
Часлы чайлар кимин аксын газаллар!

1967

ЯДЫҢДАМЫ, НУРГӨЗЕЛ...

Ядыңдамы, Нургөзел,
Дурдың ябың боюнда.
Отлап йөрди янында
Токлы билен гоюн-да.

Дагың часлы чайы-да
Айдым ялы акяды.
Тут үстүнден яш йигит
Огрын-огрын бакяды.

Яшыл япрак ичинде
Ялпылдады орагы.
Өзи тудуң үстүнде,
Ерде — ашык йүреги.

Өвран-өвран ёкардан
Тер чыбыклар оклады.
Өвран-өвран назарны
Назарыңда саклады.

Ядыңдамы, Нургөзел,
Эҗап этдиң бирхиле.
Билдирмеҗек болуп сыр:
— Агыр — дийдиң — шу пиле.

Гурчукданам соң ятып.
Гурчукдан өң турмалы.
Узынлы гүн хысырдап,
Янында дик дурмалы...

Чыбыклары чугдамлап,
Сүйжедипдиң дилиңи:
— А-ю, оглан, орага
Кесдирәйме элиңи!..

Шол алада,
Шол хөвес
Ядымда мең,
Ядымда.
Бу гүн газетде гөрдүм
Сениң зарпчы адың-да.

Гөзүң айдың, гөзел гыз!
Оглана-да салам айт.
Япрак йыгмасаңыз-да,
Клубына барып гайт.

1967

УНУТМАН

Мен сени хич хачан унутман, гөзел.
Унутман, өзүми унудамда-да.
Ыкбалымдыр өйдүп чак этдим озал,
Унутман одуңы соңкы демде-де.

Мен касам этмейән.
Мен муны билйән.
Өзүм унутсам-да,
Унутмаз йүрек.
Мен саңа бирҗе йыл ойнатгы болдум.
Сен маңа өмүрлик, өмүрлик герек.

Өртенсем-де ыграрсызлык одуна,
Сенсиз багт арзылара чакым ёк.
Эмма бу дердими адам оглуна
Ирде-гичде дуйдурмага хакым ёк.

Шол себәплем, хесретини йүрегим
Диңе дилсиз йылдызлара сөзлейәр.
Өмүрбакы мүземейән даглардан
Мертлик өврет дийип,
Медет гөзлейәр.

Эгер бир гүн шаңламаса гулагың,
Бу дүнйәден өтендигми билгиниң.
Гурамака мазарымың топрагы
Бирҗе гезек хошлашмага гелгиниң.

1967

КАСАМ

Мен Совет эсгери,
Совет перзенди,
Хемише ядымда халкымың пенди.
Ёк болсун гараңкы,
Яшасын ягты!
Мен мыдам гораян гүнешли багты!

Парахатлык эсгери мен,
Рахатлык эсгери мен.
Эне топрак, өмүр сени
Душманлара дебсилетмен.

Энелер эмдирсин эзиз баласын,
Йигитлер сайласын сөен лэлесин.
Гурулсын гөзелден гөзел биналар,
Бейик биналары эрким пеналар!

Айдым-сазың ганымлары сем болсун.
Җаным Ватан мыдам хатырҗем болсун.
Мен мыдама мертебәми саклаян.
Мен мыдама халал дузы хаклаян.

Парахатлык эсгери мен.
Рахатлык эсгери мен.
Эне топрак, өмүр сени
Душманлара дебсилетмен!
1967

ГҮН ХАКЫНДА БАЛЛАДА

Какам билен биле сөвеше гиден
языжы Н. Сарыхановың хатырасына

Кә дикелип,
Кә эгилип тамдыра,
Икиндинлер нан биширйәр бир эне.
Җотда сачлы,
Җайты бурун човлугы
Агзын ачып, середип дур ал Гүне.

Эгниндәки көйнеги дек гызаран
Гүн меңзейә энесиниң нанына.
Хайран галды гөк монҗуклы гызҗагаз
Асуда асманың алтын җамына.

— Әхли ериң йүзүнде бирҗе Гүн бамы, эне?
— Бирҗе Гүн бар, бал гузым.
— Әхли, әхли, әхли ериң йүзүнде?
— Әхли ериң йүзүнде, җан көшегим.
— Әхли ериң йүзүне етйәми шоң шөхлеси?
— Әхли әлем-җахана, әхли адама етйә.
— Мен-ә хер бир юрдуң,
Хер адамың өзүниң Гүни бардыр өйдйәдим...

Ак гыңаҗың уҗы билен алңасап,
Эне маңлайының сылды дерини,

Усул биле ачды яды яңадан
Кырк биринҗи йылың гам депдерини.

Шонда-да ол шу тамдырың башында
Эдил шу махаллар нан япып дурды.
Гызыл Гүнүң ере сиңйән шапагы
Гызыл гана дөнүп,
Җан якып дурды.

Тамдырындан чабыраян ялындан
Бетер якды шол шапагың ховуры.
Гулагына гелди дурды яң билен
Уруш зензелеси,
Уруш говуры.

Кә еңлиги сыпды,
Кәте репиде,
Гөзи немли эне ховлукды, арды...
Уруша атланан ики эсгериң
Диңе ярым сагат мөхлети барды.

Эрни ажы махоркалы йигитлер
Седасыз гелдилер тамдыр башына.
«Хош гал, эҗе!
Бизе отлы гарашяр...»
«Энелер гарашяр Гызыл Гошуна».

Сөз тапмады...
Дидарының достуна
Нан узатды,
Меле-мыссык, йылы нан.
Гүн шекилли наны алып элине,
Шей дийипди шонда гамлы Сарыхан:

«Гырмызы шапагы гөрйәмиң, эне?
Ол уруш одуның гырмызы ганы.
Ол оды биз өчүрмели, эне җан,
Биз халас этмели инди ынсаны.

Гүн гизленип баря...
Гөрйәмиң, эне?
Душман дүнйәмизден алмакчы Гүни.

Гүни гара түмден гутармак үчин
Сениң дузуң билен гидйәрис гөни».

Гитди ики инер гизленен Гүни
Ене дүнйә гайдып гетирмек үчин.
Урды ики инер одуң ичине
Аҗалың одуны өчүрмек үчин.

Олар адамзада горап бердилер
Гүнүң шөхлесини,
Гүнүң чогуны.
Әхли, әхли ериң йүзүне етйән
Гүн беслейәр бу гүн Ватан багыны.

Арман, инди оглуна, оң достуна
Гүнүң ялкымындан ягты етмейәр.
Наны огшап,
Ёла дүшен эсгерлер
Энәниң хич гөз өңүнден гитмейәр.

Олар өзлериниң гүнеш пайыны
Несиллере пешгеш гоюп гитдилер,
Гайым горамагы гүнеш нуруны
Несилден несиле саргыт этдилер...

Ак гыңаҗың уҗы билен алңасап,
Сылды ене маңлайының дерини.
Гүне гарян ләлесине узатды
Меле-мыссык наның сүйҗи ерини:

— Ал, көшегим,
Ий, гөзүмиң рөвшени!
Ики инер гоюп гитди бу наны.
Шол сердийән Гүнүң билен бу наның
Икиси-де бу дурмушда бир маны.

1968

ТОРГАЙЫҢ ОВАЗЫ

Сен өмрүңде бир гезек чәгә батып гөрдүңми?
Вах, җебрини чекдим мен.
Ымгыр чөлде азашдым.
Хава, еңил машынлы.
Еке өзүм. Бир өзүм.
Сыпҗак болуп симапдан,
Кән дызадым, газ ачдым.

Яралы ёлбарс кимин
Арлап, иңледи мотор.
Зарын-зарын хыззынлап,
Диле гелди тигирлер.
Машын дөнди хысырдап хин газынян алака.
Маңлайымда дөреди бурчак-бурчак дигирлер.

Тыйпак тигири дәл-де,—
Ювдарха йылан болуп,—
Өз гөврәңи ак чәге дартып баряр демине.
Арман, оңа чәре ёк.
Ичиң яня, Хопугяң.
Эмма сениң ахвалың дәл чәгәниң гамына.

Кә арманлы арлаян,
Кә иңлейән, зомаян
Демир йүрек демигип, бирден кесди зарыны.
Шол бада-да айылганч,

Өрән агыр үмсүмлик
Гурушдырды дартылан дамарларың барыны.

Гонамчылык суслугы —
Дым-дырслык чөлүстан.
Чөлде җанлы-җеменде,
Чөлде адам-гара ёк.
Менден өйкели ялы, дымды даралан асман.
Екеликден ексурун
Хем ызалы яра ёк.

Үнҗүли оя гитдим:
Бу җаханда бу махал
Хич ким мени, мегерем, хэзир яда салмаяр.
Тамакин бела бүргүт айланып йөр депэмде.
Сазак пүрүи ялынлы эпгек якып-ялмаяр.

Умытлы арзув этдим:
Хий, болманда сөв билен
Чыдамлы чопан чыкса,
Чолук чыкса бир ерден.
Я гайратлы геолог гара берсе, гөрүнсе...
Ховур галяр чабырап, хөвүр дерегне ерден.

Тамакин бүргүт болса
Айланып йөр депэмде...
Гайып болды салгыма дөнүп умыт-арзувым.
Гонамчылык суслугы —
Дым-дырслык чөлүстан.
Сабап баряр соңкуҗа сабрым билен
Бал сувум.

Шол арада,—
Вегендим,—
Эдил мениң депэмде
Ганат какып, галкынып, торгай тэсин сайрады.
Агыр ойдан, үнҗүден алып чыкан овазы
Чэгели чөлүстана,
Доң асмана яйрады.

Мени гыңыр гапандан халас эдэймэге-де,
Элбетде,
Ол эҗизҗе гушуң гүйҗи етмеди.

Эмма онуң гөвнүме голдав берен овазы
Мени чәгели чөлде еке ташлап гитмеди.

Эшитдим хөвүр чыкан хош овазлы торгайың
Шонда дердими дуюп, маңа эден весьетин:
«Дарыкма-да,
Эй адам,
Айгытлы өңе өтле!
Сең өзүңе баглыдыр хер өңдәки гөзъетим.

Өңе этле, ёлагчы!
Яйданма,
Өңе этле!
Сен дуйгусыз демир дәл.
Сен-адамсың.
Унутма!
Өңе этле, ёлагчы!
Гой, батан машын болсун.
Эмма өзүң эҗизләп,
Хич хачан ёлда батма!

Гарашма төтәнлиге,
Керамата гарашма.
Керамат-да,
Гудрат-да сениң өз эркиңдедир.
Өңе йөре, ёлагчы.
Өңе йөре!
Яйданма,
Тебигатың гөрки-де
Сениң өз гөркүңдедир!»

Мени гыңыр гапандан халас эдәймәге-де,
Элбетде,
Ол эҗизҗе гушуң гүйҗи етмеди.
Эмма онуң гөвнүме голдав берен овазы
Чекди чөлде голумдан,
Еке ташлап гитмеди.

1968

ҖЕДЕЛ

Җедел этди җуванлар
Обамызда арада
Онки сынаң хайсының
Иң зорлугы барада.

— Гөз! — дийди гарры мерген.
Халычы гыз дийди: — Эл!
— Иң зоры аяк — диен
Чопан-да этди җедел.

— Акылдыр иң гүйчли зат! —
Дийди дана-да ахыр.
— Әхли задың өзени
Сөйгүдир — дийди шахыр.

1968

МЕЖНУН

Шол гидип отырыс...
Эли хасалы,
Гоңур береткалы, гожа мыхманым
Елбойы кемсинип, кэйинип гелйэ.
Кэн зада янып дур мениңем жаным.

Йыкылан хаятлы көне ховлының
Айтымында аяк чекдик асуда...
«Шу хүтдүкде яшадымы шол уссат?»
Ысгыны гачды-да,
Япланды туда.

«А сиз нирдедиңиз?
Нирэдедиңиз?
Гөзүңиз ёкмуды?..»
Дуйдум халыны.
Бада бахана-да тапып билмедим,
Көшешдирер ялы мыхман алымы.

Хава,
Шу хүтдүкде яшапды бенде.
Халха битирмедик бьюстам ятыр.
Көне пенжирели,
Дар гапылы там
Екирлен етим дек егшерлип отыр.

Бу хүтдүк
Хупбатлы сарсан Ермизиң
Сынасында галан ярадан нышан...
Өз жайыны гурнамагың гайгысы
Онуң ядына-да дүшмәни аян.

Оңайсыз өйүниң сансыз айбыны
Онуң өзи, белки, биленем дәлдир.
Маңа мәлим:
Маңа жай бериң дийип,
Исполкома бирҗе геленем дәлдир.

Онуң өзи хакда
Я
Өйи хакда
Ылгап-ойланмага вагты-да ёкды.
Межнунды ол,
Мушдагыды сунгатың,
Сунгатдан сөйгүли багты-да ёкды...

Түркмениң Ленине миннетдарлыгын
Беян этҗек болуп, кән арзув этди.
Отузынжы йылда аялы билен
Лениниң суратын халыда читди.

Тәзе яраг ясады.
«Атыланда, хатасыз дегсин душмана».
Эл дегирмен дөретди.
«Айламак аңсат дүшсүн дашы зенана».

Гөмә ганат бекледи.
«Гайлы гомлары бөвсүп, гечсин окгунлы».
Ясады тәзе дутар.
«Түркмениң мукамлары болсун акгынлы».

Чыкарды газлы чыра.
«Әлеме ышык салсын бакы ышыклар».
Дүзди дүрли дессанлар.
«Гой, теселли тапсынлар җуван ашыклар».

Дессанлар дөретди.
Газетлере-де
Гүн ырман, гахарлы гатнап дурмады.

Сураты сергиде гөркезиң дийип,
Серги башлыгына боюн бурмады.

Өмүрбойы сурат чекди чызганып,
Суратсыз, реңксиз гүни яшмады.
Бир гезек еңенде,
Онларча гезек
Хыжувлы хүжүми көйди,
Пашмады.

Ене ынжалыксыз,
Өчли зехини
Реңкден башлады тәзе даңыны.
Тәзе реңк билен ювжак болды ол
Көне дүнйәмизиң киршеи-чаңыны.

Дон Кихотам диен тапылды оңа.
Кимсе сәхне дийди,
Кимсе хам-хыял.
Яңсылардан белент тутды өзүни,
Тәзе мензиллере учурды хыял.

Элмыдама оба-оба айланып,
Тәзе өвүшгинлер гөзледи йөрди.
Йүрек шатлыгыны,
Йүрек гамыны
Белент булутлара сөзледи йөрди.

Чал папаклы.
Чынар бойлы.
Сыратлы.
Элинде-де мыдам шемшат таягы.
Гезди йөрди.
Гезди йөрди әлеми,
Тә өлинчә, ядамады аягы.

О затлардан хабары ёк мыхманың,
«Шу хүтдүкде яшадымы шол уссат?
А сиз нирдедиңиз?
Ниредедиңиз?»
Профессор өңе өтледи тукат.

Эскизлери,
Этюдлары,
Эстампы...

Алып гитди алым Ленинграда.
«Хич кесе-де меңземейән зор зехин!
Сежде эдиң — дийди — улы уссада!»

Өзүм үч эпленип, салам берердим
Дири болса,
Деврүмизиң ымматы,
Вах, йитирип,
Соңра билип галярыс
Кәте генжи-гөвхермизиң гыматын.

1968

ГАРЫНЖАНЫ МЕН НӘМҮЧИН ХАЛАЯН?

Пикир берсең,
Халап-халамаз ялы,
Гарынжа бир гөзе илйән задам дәл.
Эмма халаян мен ол жанавери.
Ёгсам ол дил билйән, аңлы адам дәл.

Гошга-да гарынжа гелшип дуранок.
Йөне мен шонда-да шоны халаян.
Дымянлыгы,
Дилсизлиги үчин дәл,
Гүйчли гара зәхметини сылаян.

Дымянлыгы,
Дилсизлиги дәл дәним,
Ялан сөзлемиши хормата лайык.
Гүнузын гыбырдап йөрендир өзем,
Не серпай тамакин,
Не улы байлык.

Икатёк өзүнден ики эссе агыр
Иймит иййәр,
Бир диенин гайталап.
Гарынжа өзүнден үч эссе агыр

Йүк гөтерйәр,
Ене ише девталап.

Шондан гарынжаны халаян мен-ә,
Гарынжаны басмак гүнәдир, гүнә.

1968

ОЙНАДЫ

Гары эрен дагымызда
Еллер ойнады.
Бахар гелди. Багымызда
Гүллер ойнады.

Думлы-душда җак-җак уруп,
Сайрады билбил.
Хөвес этдим сәхер туруп,
Ачылды бәгүл.

Билбил сеси,
Бәгүл ысы
Яйрады гитди.
Балалар-да гушлар билен
Сайрады гитди.

Саз чалынды. Той ичинде
Эллер ойнады.
Гара гөзлер нур сеченде,
Чөллер ойнады.

Багшы бары айдым айтды
Бахар ышкына.
Шат мукамлар безег берди
Гөвүн көшгүне.
1968

ПӨВРИЗЕ ҖҮЛГЕСИНДЕ

Җеннетиң бир пурсатыды,
Шол пурсат маңа.
Довзахың бир пурсатыды
Шол пурсат маңа.
Гүрледи гөк,
Гүрледи гөк,
Йылдырым чакды.
Буркут баба буйсанч билен депрегин какды.

Шабыр-шабыр
Шабырдады шадыян чабга.
Дүнье яшлы дымма даглар дерледи шагга.
Ювундылар,
Йигделдилер гожаман даглар.
Ювундылар,
Йигделдилер бадамлы баглар.
Ялдырады япракларда акҗа хүнҗүлер.
Бир көпелди,
Бир азалды гайгы-үнҗүлер.
Тогаланшып,
Тайды мерҗен дамҗалар дашдан.
Хем тапышык,
Хем айралык
Дуйгусы хушда.
Гапма-гаршы бу дуйгулар ничик өлченер?..
Бөвүрслениң бөврүнде-де бусды серчелер...

Гуйды асман,
Гуйды асман,
Икимиз болса
Гол тутушып,
Булда бакдык белент гаяда.
Алңасадың:
«Йөр, эзизим,
Йөр, эзилдик, йөр!
Бесдир инди...
Етмели биз басым өе-де...»

Җеннетиң бир пурсатыды
Шол пурсат маңа.
Довзахың бир пурсатыды
Шол пурсат маңа.
Йылдырымың йыланы дек ялпылдан чайлар
Бирден гөзден гайып боляр,
Дагдан сырыгып.
Бу хесретли душушыга дүшүнмән асла,
Гамсыз шемал гечип гидйәр чала сыгырып.
Гайып болан часлы чай-да мениң гөзүме
Сениң өңки отлы ышкың болуп гөрүнди.
Инди ондан нышан-да ёк,
Умыт ёк маңа!
Тас дийипдим:
«Йүрегими гайдып бер инди».
Диенимде непи нәме?
Дилим бармады...
Элим билен чеп зүлпүниң халкасын бурдум.
Менден өрән узаклара середйән гөзүң
Гайга гиден гөрежине серетдим дурдум.

Яз ягышы,
Ак җөвенми,
Ак ногулмы сен?
Я-да шинди мүнүлмедик дөли тайчанак?
Хайсы болсаң, бол-да,—
Дийдим —
Ягсана ене!
Ак ялынлы йылдырым, чак!
Ачайын гуҗак.
«Бесдир инди, гайдалы йөр,
Эзилдик бир чак!..»

Гечен-гечди.
Гүнә кимде?
Белли дәл бизе.
Белки, бизиң икимизем языклы өрән.
Бу пурсатда,
Биз дүшүнйәс,
Орун ёк сөзе.
Сөйги билен айралык, вах, бир гүнде дөрән.
Гөк кирини ягыш ювар,
Гөвнүңкини — багыш.
Белки, бизе пейдаң дегер,
Ягсана, ак ягыш!

1968

ЖУБУТ ХЕМ ТӘК

«Еке догяр энеден
Еке-де өлйәр ынсан» —
Диен пелсепәң билен
Асла ылалашмаян.

Экиз тайы хасап дәл,
Оны мысал алжак дәл...
Йөне яңкы пикирңе
Шәрик болуп билжек дәл.

Гыз машгала догулса,
Шүбхесиз шейле боляр:
Шол гыз үчин нирдедир
Тай огланам догуляр.

Шол гыз билен шол оглан,
Алып гөрсек, аслында
Дүнйәниң башлангыжы
Хем довамы неслинде...

Геп шол герекли гызы
Йигидиң тапмагында,
Ики улы арзувың
Ыкбалы чатмагында!

Шол гыз тапса огланы,
Огланам гызы тапса,
Өлмейәр өмүр олар,
Мүңде бир бела чапса!

Гыз огланы тапмаса,
Тапмаса оглан гызы,
Йитип гидйә дүньеден
Оларың аяк ызы.

1968

СЕНИ ГӨЗЛЕЙӘН

Мен авара-сергездан,
Сени гөзлейән.
Арзувымы огрынча
Булда сөзлейән.
Гөзлейән, вах,
Гөзлейән,
Гидип барян мен.
Гечип барян гызлара ене гарян мен,
Ене-де сен ёк,
Ене-де сен ёк,
Нирде сен, нирде?
Нирде сен, нирде?

Ганат болуп галгаяр гызың өймеси.
Кын болды, вах,
Кын болды мени сөймеси.
Эй, адамлар,
Айдың сиз,
Нәме этсемкәм?
Хайсы ёдадан йөрәп, яра етсемкәм?

Кәшгә гөрмедик болсам мен ак маралы!
Нәдейин, вах,
Нәдейин,
Йүрек яралы.
Мен билйән-ле,

Ол гызың өзи лукманы.
Я гелсин-де,
Гутарсын
Я алсын жаны!..
Ене-де сен ёк,
Ене-де сен ёк.
Нирде сен, нирде?
Нирде сен, нирде?

Ганат болуп галгаяр гызың өймеси.
Кын болды, вах,
Кын болды мени сөймеси.
Эй, адамлар,
Айдың сиз,
Нәме этсемкәм?
Хайсы асмандан учуп, яра етсемкәм?

1968

ГОҢШЫ ГЫЗ

Тапдым.
Гөрдүм.
Эл бердим.
Сен йылгырдың, алмадың.
Тержe дессе гүл бердим,
Мүң ялбардым, алмадың.
Хепде гечди,
Ай гечди,
Вирже назар салмадың.

Сен ненеңси дэли гыз,
Ай парчасы ялы гыз,
Ашык калбым адыңа
Айдымлардан долы, гыз.
Хий, сениң доң йүрегиң
Дуймазмы бу халы, гыз?!

Лачын дек учар яшлык,
Сөвдүгин сечер яшлык,
Гачма, гөзел,
Гачма, гел!
Бизденем гечер яшлык.

Сен ненеңси дэли гыз,
Ай парчасы ялы гыз,
Ашык калбым адыңа

Айдымлардан долы, гыз.
Хий, сениң доң йүрегиң
Дуймазмы бу халы, гыз?!

Гурбан эзиз ада мен,
Яндым яман ода мен.
Бир назар сал, ала гөз,
Телбе болян я-да мен.

Сен ненеңси дәли гыз,
Ай парчасы ялы гыз,
Ашык калбым адыңа
Айдымлардан долы, гыз.
Хий, сениң доң йүрегиң
Дуймазмы бу халы, гыз?!

1968

АДАМ ДОГУЛЯР

Эли пекгүли гызым
Товсуп гелди яныма.
Гөзлериниң ышнагы
Арам берди жаныма.

— Бушлук!
Дөвлет дәдемиң
Оглы болды, кака жан!
Арман, билип билмедим:
Түркменми я орсмыкан?

— Миллетиниң пархы ёк,
Адам дөредйәр эне!
— О нәхили адам ол? —
Дийди бал гузым ене.

— О меселе, меневшәм,
Онуң өзүне баглы...

Тәзе ыкбал,
Тәзе гүйч
Ятыр шинди гундаглы.

1968

КӨЧЕЛЕР-ДЕ АДАМЛАРА МЕҢЗЕЙӘР

Көчелер-де адамлара меңзейәр,
Дар я-да гиң,
Шат я тукат көчелер.
Дүрли хәсиет,
Дүрли сыпат гөрерлер,
Сын этселер көчелере ничелер.

Гайкысы бар.
Күйкүси бар.
Мерди бар.
Кәси гума гарсам диер чаң билен.
Гуҗак ачып гөк гаймалы көчелер,
Сейле чагыр ылхамыңы даң билен.

Гысар,
Габат гелсе,
Гараңкы көче,
Горпа гачман,
Аман сыпсаң, кайылсың.
Ене ягты көчә етен бадыңа
Хемра болан хош гөркүне майылсың.

Көче кәндир чаркандаклы, чукурлы,
Йөредикче, бадак салар бадыңа.
Көп көчелер гүллер билен гарпылар,
Башкы сөйгиң сазын салып ядыңа.

Көчелер-де адамлара меңзейәр,
Биналары көпелдикче, кичелер,
Йөне вели көчелери йигделдйәр
Мең башыма гырав сепйән мүчелер.

Хер көчәниң өз терҗимехалы бар.
Әлем билер кә дөреден задыны.
Шол себәплем,
Еди өлчәп, бир кесип,
Дакалың биз көчелериң адыны.

1969

ХОШЛАШЫК АЙДЫМЫ

Галкынан гөвнүме ганат бекледиң,
Мәхрибан мекдебим,
Мен бу гүн учян.
Экен алмаларым гол булап галяр,
Өзүм инди сенден араны ачян.

Бу агшам үйшүшип,
Иң соңкы сапар
Класлардан класлара айланяс.
Әзиз мугаллымлаң алкышы биле
Ирден узак мензиллере шайланяс.

Икилик үчинем,
Бәшлик үчинем,
Мердем мугаллымлар, миннетдар сизе!
Чалардыкча сизиң гара сачларңыз,
Кем-кем акыл гелди,
Аң гелди бизе.

Сынаглар үчинем,
Сылаг үчинем
Мыдам,
Мугаллымлар,
Сизе бергидар.
Ил дердине ярап,
Яшадыгмызча,

Сизе боржумыз бар,
Сизе хормат бар.

Бу хошлашык айдымының овазы
Яңланар ялынлы калбымда мениң.
Эзиз партадашлар,
Нирде болсагам,
Бу айдымы эшдеңизде, сеслениң.

Сенем бу айдымы унутма, мекдеп,
Унутма эй гөрен көрпелериңи.
Нириде болсагам,
Гөвнүмиз күйсәр
Адам этжек болуп дөкен дериңи.

Нириде болсагам,
Гөвнүмиз күйсәр
Он йыл оваз берен мекдеп жаңыны.
Яп боюнда айдым билен гутлаяс
Тәзе дүнйәмизиң илки даңыны.

Ал шапак гызартды алма багыны,
Йөрүң, партадашлар,
Ёла бесления.
Нирә экитсе-де ыкбалың аты,
Шу айдымы эшдеңизде, сеслениң!

1969

ЭНӘНИҢ ГӨЗЯШЫ

Гитди кын окува учурым оглы,
Учды илки гезек хөвүртгесинден.
Гуванямы?
Гынанямы? —
Билмедик
Гөзяша гатышан эне сесинден.

Гелди гечип билмән сынагдан оглы,
Гелди ол доланып хөвүртгесине.
Ене дүшүнмедик —
Гуванчмы?
Гынанч? —
Гөзяша гатышан эне сесине.

1969

ЧЫНАР БИЛЕН ЊАЧАР

Ак чешмеде аглап отыр ак чынар,
Ак чынар.
Ак чынарың ажы-ажы дерди бар.
Дерди бар,
Дерди бар,
Саясында сөвер ярдан айрылан,
Сөвеш гүни өңе эңен мерди бар,
Мерди бар,
Мерди бар.

Адам бар-да, арзув бардыр йүрекде,
Йүрекде.
Арман, арзувлара етип болмаяр.
Болмаяр,
Болмаяр.
Ак чынарың ак шелпесин сыпалан
Арслан йүрек нәме гайдып гелмейәр?
Гелмейәр,
Гелмейәр.

Шемал шабрам шелпелери сыпалап,
Сыпалап,
Чынар билен яна-яна сөзлешйәр,
Сөзлешйәр,
Сөзлешйәр.
Голлар ашып,

Еллар ашып,
Айланып,
Ак чынарың арсланыны гөзлешйәр,
Гөзлешйәр,
Гөзлешйәр.

Адам аңмаз шелпелериң сазыны,
Сазыны
Көте гелип гидйән гелинден гайры,
Вах, гайры,
Вах, гайры.
Арман, ак чынарың ажы мукамның
Бичәрениң шум дердине ёк хайры,
Ёк хайры,
Ёк хайры.

Гара гөзден гачан мержен монжуклар,
Монжуклар
Ак чешмеде айлав барын дөредйәр,
Дөредйәр,
Дөредйәр.
Белент башын эген арманлы чынар
Ялңыз галан вепадара середйәр,
Середйәр,
Середйәр.

1969

БАГЫШЛАҢ, ГУМРУЛАР!

Гумрулар,
Гумрулар,
Гарып гумрулар,
Багышлаң,
Мен бу гүн бугдай бермедим.
Начар назар салян монҗук гөзлерде
Гайгы гөрдүм бу гүн,
Гуванч гөрмедим.

Шатут шахасындан секә дүшдүңиз.
Бирден-бире говурдыңыз кесилди.
Бу доганлык-дуйгудашлык нышаны
Дамагмы долдурды,
Йүрегми дилди.

Гамлы гүнүмде-де,
Гамсыз гүнде-де
Ягшыма,
Яманма болдуңыз шәрик.
Нәче маңыз бердим сизе, гумрулар,
Эриклер астындан чөпледим шеник!

Өйден угранымда оваз бердиңиз,
Өйде-де болдуңыз көвүрдеш, хемра.
Эшидиң, адамлар,
Билиң, адамлар,
Мен мыдам миннетдар бу гоша гумра.

Гадырдан гумрулар,
Эркин гумрулар,
Багышлаң,
Мен бу гүн бермедим бугдай.
Энче йылдан бәри илкинҗи гезек
Еримден галмага ёк менде ягдай.

Ёк мениң меҗалым дәне бермәге.
Инди мең өзүме эседен герек.
Серетмәң гуссалы,
Серетмәң бейле,
Галкының, гумрулар,
Янмасын йүрек.

Белки, сиз даң билен дердими дуюп,
Сорамага гелдиңиз халымы?
Айдың сиз ачыгны:
Мамламы лукман?
Инди мен еримден турмаз ялымы?

Ёк! Ёк!
Вейле достлук гадрын билмедик
Адамының арзув тагты юмрулар.
Турайын.
Турайын.
Дәне берейин...
Вах, сиз эййәм учдуңызмы, гумрулар?

1969

АЙЛЫ АГШАМ

Ала язым,
Айдым-сазым,
Алкыш этсин овазым!
Айлы агшам
Айы гөрдүм,
Гайып болды бу дердим.

Калбымың ханы сен,
Ханы, солтаны сен.
Адыңа мен гурбан.
Сениң сапаң үчин,
Сениң вепаң үчин,
Өлсем, этмен арман.

Арзув этдим,
Көп гаращдым,
Көп гаращдым мен саңа.
Ак мелеклер,
Пәк мелеклер
Той гүни хайран саңа.

Калбымың ханы сен,
Ханы, солтаны сен.
Адыңа мен гурбан.
Сениң сапаң үчин,

Сениң вепаң үчин,
Өлсем, этмен арман.

Сен гидерсиң,
Ят эдерсиң.
Яш йүрегим янында.
Эй женаным,
Мәхрибаным,
Сөйги оды жанымда.

Калбымың ханы сен,
Ханы, солтаны сен.
Адыңа мен гурбан.
Сениң сапаң үчин,
Сениң вепаң үчин,
Өлсем, этмен арман.

1969

ГӨЗЛЕРИҢ ГҮЛСЕ-ДЕ...

Чагыряң.
Чай берйәң.
Чакырам берйәң.
Отлы учгун гөрйән`гара гөзде мен.
Кәте гең гыҗалат,
Кәте чакылык
Эшидйән өврүмли, сырлы сөзде мен.

Бирден-э булутдан чыкан Ай ялы,
Бирденем ене-де гамашяр йүзүң.
Гыҗакда налаян хесерли мукам
Көне дердимизи гозгаяр бизиң.

Сен болса сырыңы гизлеҗек болуп,
Булгуры сүйшүрип,
Йүзүңи совяң.
Калба талаң салан ятламалары
Гуваныл,
Гамланып,
Чөллере ковяң.

«Кейпи көк» дийдирҗек болуп өзүңе,
Кәте гүлен боляң,
Кәте дегишйәң.
Шонда ак кебелек ковалап йөрен
Гайгысыз гыз болуп ядыма дүшйәң.

Арман,
Кебелек-де,
Лэлезар-да ёк.
Торгайыӊ-да сайрак сеси гелмейэр.
Бу беземен отагларыӊ ичинде
Гөзлериӊ гүлсе-де,
Гөвнүӊ гүлмейэр.

Инди менем билйэн,
Өзүӊем билйэӊ
Икимизиӊ арамызыӊ дашлыгын.
Хич кимсе
Хич хачан долдурабилмез
Сөйгүсиз йүрегиӊ тукат бошлугын.

Дөрт диварда гайталаяр шеклиӊи
Якут ялы ялпылдаян мебеллер...
Нэмүчин көз кимин гызарды яӊак?
Нэмүчин тисгинди бадалы эллер?

Белки, шол себэплем гайдып шу ерде
Гөрүнмэйин диен карара гелйэн.
Эмма саташан дек дэрисиз дерде,
Ене-де, ене-де гелҗегми билйэн.

1969

ШАХЫРЫҢ АЯЛЫ

«Шахыр аялы кимин
Екдур чыдамлы аял.
Гүнде әриң башына
Гелип дур сет-мүң хыял.

Бир гөзелиң гамзалы
Гашыны тарыплаяр.
Бир гөзелиң он секиз
Яшыны тарыплаяр.

Бир гөзелиң элиниң
Ишине алкыш эдйә.
Бир гөзелиң дүрдәне
Дишине алкыш эдйә.

Зире-зире зүлплериң
Тарыны тарыплаяр.
Гараз, гайры гөзеллең
Барыны тарыплаяр.

Мүйнүргемекден гечен,
Яздыгы, окап берйә.
Сәхелче ат даксаңам,
Учурсыз гаты гөрйә.

Өзгелериң васпыны
Такатлы диңлемели.
Мениң чыдап йөршүми
Гөренлер геңлемели» —

Дийип, жораң янында
Гүрледиң гүле-гүле.
Менем гөвүнлик бердим
Саңа батырлык биле:

— Эҗиз аялы шахыр
Асыл-ха алып билмез.
Ылхам одуна эҗиз
Учгунам салып билмез.

1969

СУВ АКАР, ДАШ ГАЛАР

«Сув акар, даш галар» —
Дийди бир достум.
Асырларам шаятдыр бу накыла.
Арман, хаял акян буланык сувлар
Көте кереп саля айдың акыла.

Яшыл гурбагалы яшыл кереплер
Гөзлерден гизлейәр гымматлы дашы.
Адамлара асла билинмән галяр
Не догулан гүни,
Не яшан яшы.

Даш-да дүйбе чөкүп,
Гарашып ятман,
Көпүкли керепден чыкайса кем дәл.
Дашың зарбасындан бат алан сув-да
Дурланып,
Часлырак акайса кем дәл.

1969

МҮҢКҮР ХАКДА ХЕКАЯТ

Өй эеси хормат эдип бир көре,
Иң улы бөлеги берипдир сайлап.
Омача элине илен дессине
Кары ойланыпдыр өвүрип-айлап:

«Маңа беренлери шуң ялы болса,
Нәхилике өзлериниң иййәни?..»
Бу сөзден бихабар хожайын, хайып,
Ене узадыпдыр оңа чемчәни.

1969

ХАБАРЧЫ

Гарагумда галкынанда ал байдак,
Гайрат билен гадам урдуң галамлы.
Тешнелери тәзе дүнйә чагырып,
Өң хатарда даяв дурдуң галамлы.

Кә ябылы,
Арабалы,
Пыяда
Мирәхитсиз мензиллери гечдиң сен.
Мерданлара медет берен сөзлери
Ил ичине мерҗен эдип сечдиң сен.

Хакыката хоссар чыкды газетиң.
Газетиңде гайлы гөреш гатланды.
Гудуз ачан галтаманлар чозанда,
Хабарчысы эсгер билен атланды.

Паш эденде пагта отлан байлары,
Перделенип, пычак урды хайынлык.
Гызыл кервен ураданда завода
Ёлда дурды,
Хиле гурды хайынлык.

Эмма сениң хош хабарың, халыпам,
Кервен билен биле етди мензиле.

Газетиң-де жемагата жар этди
Бу еңиши даң атанда сең биле.

Айлар гечди,
Йыллар гечди ёлларда.
Эркин үлке өсди, өңе йөреди.
Бу өсүшиң, бу еңишиң хакы үчин
Нәче сетир,
Нәче хабар дөреди!

Кә бегенип,
Кә гыныпып,
Кә яныып,
Ёлда яздың,
Залда яздың,
Ишледиң...
Хем түпеңли, хем галамлы, халыпам,
Берлинденем Бейик Еңши бушладың.

Хәзирем сен гөк каналың боюндан
Гидип бараң багбан билен гүрлешип.
Эртир болса ак сазагы яссаныл,
Чопан билен чай ичерсиң дерлешип.

Ак алтынлы атызларың ичинде
Энче гезек гөрдүм сени галамлы.
Геологлар гумдан-гума гөченде
Энче гезек гөрдүм сени галамлы.

Тәзе йылдыз ачылайса асманда,
Барымыздан илки гөрүп билйән сен.
Небит чешме эчиләйсе земинде,
Илки билен хабар берип билйән сен.

Элмыдама гөзлегде сен.
Ёлда сен.
Он гүн гезйәң он сетириң ышкында.
Хак сөз билен адалатың жарчысы,
Орун аляң гөвүнлериң көшгүнде.

1970

ГОЖА ЭСГЕРИҢ ЙҮРЕГИ

Онуң ики аягының бириниң
Агачдандыгыны билмедик болян.
Чаларан башына гөзүм дүшенде,
Ялынлы ёлуны ядыма салян.

Хава,
Мен гөрмедик,
Билмедик болян,
Өзүмем өңүнде айыплы ялы...
Оң вели Вьетнам барада хәзир
Алада-гайгысы,
Пикри-хыялы.

Донда аягындан дүшүпдир жыда
Шонда-да урушдан чыкып гайтмандыр.
Тәзе баран сөвеш бөлүминде-де
Майыплыгын дуйдурмандыр,
Айтмандыр.

Онуң аягының галан еринде
Энайы ыгшылдап,
Бой алды бугдай.
Арман, оңа вели аяк битмеди,
Шол өңки авусы,
Шол өңки ягдай!
Йөне ол өзүне эдипдир када:
Той гүни гөтерйәр чакырлы бада.

Кейпи көклүгини гөрйә достлары.
Хич ким онда гусса бардыр өйденок...
Дүйшүнде-де аягыны гөзлешин
Ол хич киме
Хич хачанам айданок.

Ол бада гөтерйәр ериндем туруп.
Гөрйәмәге гожа эсгер ышадыян.
Эсгер йүрегиниң авылары-да
Сачакдаш достлара болмаяр аян.

1970

ТАРПА ТАЙЫНМЫ?

Даң билен бир шум хабар
Какды гапымы нәгехан:
— Тарпа тайын өлди — дийди —
Өлди — дийди — ёлдашың...
Дек өтен агшам-да өйде
Чай ичишдик ахыры?!
«Ир билен Багдада учян» —
Дийди шонда хошлашып.

Саңсар этди,
Җана етди тарпа тайын бу өлүм.
Кән делиллер гөзлесем-де,
Гөвнүме бап гелмеди...
Йөне мен бир зады билйән,
Мен гүвә гечйән муңа.
Тарпа тайын өлмеди ол,
Тарпа тайын өлмеди.

Парча-парча парчаланды онуң сагдын сынасы,
Эмма оны кесесинден адам оглы гөрмеди.
Ол сөвешди,
Ол гөрешди,
Ода урды өзүни,
Санҗылара,
Үнҗүлере
Ол үнсем бермеди.

Белостокда
Бир ок онуң парчалады багрыны.
Берлинде-де
Бир ок онуң алды гитди элини.
От-ялынлар апатындан аман гелип,
Ене-де
Окдурылды
Оятмага тешне түркмен чөлүни...

Башлыгындан белент тутды
Хак сөзүң хатырасын...
Адыл ишиң гөзлегинде энче айлап гезди ол.
Ики дилли,
Ики йүзли,
Доң йүрекли нәкесиң
Төхметине
Дишин гысып,
Демир ялы дөзди ол.

Элли яшдан өң йүрегне эмир этди валидол.
Шонда-да ол вагтындан ир
Ишден гайдып гелмеди...
Вах, эсеван болалың-ла бир-бирегиң дердине!
Тарпа тайын өлмеди ол,
Тарпа тайын өлмеди!
Арман,
Оны бир өзүнден өзге адам билмеди.

1970

ДҮНЙӘНИҢ ГӨЗБАШЫ

— Нирeден, нәмeден башланды дүнйә? —
Дийип, совал берди арада кeрпе.
(Сөзе гезек гелсе, кeрпе гөненйә!)
Җогап бер сен оңа, сакла-да сарпа,

Башга җогап берер, белки, бир алым.
Мен боюн товламок ылым сөзүнден...
Маңа йөнекей бир керамат мәлим:
Бу дүнйә дөрәпдир эне гөзүнден.

1970

САДАЛЫК

Шинди ерде еке чыра якып биленок вели,
«Ал-асмана нур сачарын» дийип,
Гошупсың газал.
Өвүт берен боля дийип,
Менден гаты горме-де,
Сен энтежик ерде, иним, екеже шем як озал.

1970

«БАР, БАЛАМ, АМАН ГЕЛ!»

Сачлары сырылан сырдам йигитлер
Вагонлара шовхун билен мүндүлер.
Гарым-гатым айдым-сазлы хошлашык
Гулагымда яңланып дур шиндилер.

Гитди отлы яңландырып голлары.
Ызда-да эл булап, энелер галды.
Гечди отлы, гечди узак ёллары,
Ызда-да сүлмүрәп, соналар галды.

Гөр, нәче арзувлар галды бу ерде!
Нәче арзувларам хәзир ёлдады...
Бирсалымда бошап галан перронда
Диңе бирже акжа гыңач галгады.

Байдак болуп пасырдады ак гыңач.
Ахыры дикелип, йөреди эне.
«Бар, балам, аман гел!» — диен алкышы
Мен дуран еримден эшитдим ене.

«Бар, балам, аман гел!»
Арзылы алкыш
Яң салды сынасы авлы даглара.
«Бар, балам, аман гел!»
Арзылы алкыш
Яң салды кемери навлы даглара.

Эне эсгерлере ак пата берди.
Энеден гүйч алып, гитди огланлар.
Мәхрибан Ватаның мәкәм билини
Хас беркитмек үчин тәзе догланлар.

«Бар, балам, аман гел!»
Тигирлер билен,
Ой-пикирлер билен биле айланды...
Мензиллере етен мердан йигитлер
Эййәм эсгер лыбасына шайланды.

Эне болса ене почта баряр.
Энтек хат гелерден ир дәми, эне?
Байдак болуп пасырдаяр гыңаҗы.
«Аман гел, инерим, эзиз месгене!»

Өзүнденем өң бир гара гөзлиниң
Яп-яңы почта гелип-гиденин,
Шол огландан хат гелмәни зерарлы,
Огландан нәгиле болуп гиденин.

Билмейәр, элбетде, гыңачлы эне.
Гыз болса илерки ёдадан баряр.
Гөзеле гол булан лейлисачы-да
Шабрам шелпесини шемала даряр.

Яш эсгериң болса лачыны хәзир
Бөвсүп баряр булутларың гатыны.
Гүне ловурдаян күмүш ганатлар
Булутлара язяр йүрек хатыны.

«Бар, балам, аман гел!»
Эне алкышы
Гулагында, йүрегинде яңланяр.
Булутларың арасындан нәз билен
Середип дур гара гөзли гөзел яр.

1970

БОЛМАСА

Гышыңа-да гыш диймезлер,
Мейданда гары болмаса.
Сөзүңи сана алмазлар,
Билегиң зоры болмаса.
Бидерек гечди диерлер,
Яшлыгың яры болмаса.
Дутарың овазы чыкмаз,
Җүп-гоша тары болмаса.
Газалың гөвүн гөтермез,
Йүрегиң горы болмаса.

1970

ӨЗҮНИ БИЛЕН — ВЕЛИ

«Кән кәре улашдым,
Кән ише гирдим.
Инди боюн алян, болса-да айып,—
Зейренди сертараш.—
Гезел өмрүми
Өз орнумы тапман, гечирдим хайып».

Шол махал дулугмы дилди пөкиси.
«Вах, пәкими чалмандырын мен акмак»..,
Догруданам, кын дурмушда орнуңы,
Ылайта-да занды кәрини тапмак.

1970

СУВ САРПАСЫ

1

Мыхман гелди дүйн бизе
Мургабың кенарындан.
Догай-салам гетирди
Балаларның барындан.

Гурултая гелипдир
Арзылы Ашгабада.
Кән отурдык гүрлешип,
Дашарда хош ховада.

Улы оглы эсгерликден гелипдир.
Кичи оглы эсгерлиге гидипдир.
Чары гызын чыкарыпдыр той эдип.
Сары огул өерипдир той эдип,
Гурбан тәзе «Волга» машын алыпдыр.
Довран тәзе эйванлы там салыпдыр.
Өз егени чыкып гайракы чөле.
Шор сувы сүзүпдир Гүн ховры биле...

Гараз, телим тәзелик
Эшитдим обадашдан.
Сөз ачды агтыгындан,
Сөз ачды бабадашдан.

2

Дайханыңкы ер билен.
Белет ериң көкүне.
Дура-бара сөхбети
Сырыкдырды экине.

— Түвелеме, миве бол.
Гөгем етишйә — дийди.—
Бакҗаларың бир чети
Гума битишйә — дийди.

Ериң хаклы хөкими
Тарыплады ерини.
Гайтарды гөк чайыны,
Сылды күмүш дерини.

Арасында обадаш
Зейренди зейли шордан:
— Зейкеш газып, көп ери
Алып чыкайдык зордан.

Бирденем ол ахмырлы,
Лапыкеч халда дымды.
Чилим чекди күкедип,
Гашлак гөзүни юмды.

3

Менем мердан кешбине
Сын этдим, пикир этдим.
Хөвесли хыялымда
Мургап боюна етдим.

«Нәме — дийдим — пагтачы
Шунча сөзе гүймеди?
Пагтасы хакда вели,
Еке сөзем диймеди?»

Бу совалы өзи-де
Аңан ялы йүзүмден,
Обадашым ардынып,
Дадып герди үзүмден.

Өвран-өвран сорды-да,
Чилимини тапылады.
Мени хайран галдыран
Сыры ачып башлады;

— Ягдай яман дәл вели,
Сув азалды Мурганда.
Бир тутарлык сув галды
Илерки эне япда...

Гөк чәйнегиң гапагын
Шол айлады отурды.
Сув сарпасы барада
Накыл барын гетирди.

— Өзүң билйәң, обадаш,
Пагта бизиң багтымыз.
Пагтаң халы хош болса,
Хош бизиң-де вагтымыз.

Бизе байлык-берекет,
Девлет пагтадан гелйә.
Муны инди обада
Көрпе чага-да билйә.

Говачанам эдил бир
Гөреч ялы гораяс.
Хер дүйбүниң халыны
Хер сәхерде сораяс.

Гөвнүмизи гөтерйәр
Ачыланда тер гүли.
Йүрек яман гыйыляр
Солса онуң бир гүли.

Арада Андижандан
Өзбек доганлар гелди.
Танкыдаңам тәсири,
Иним, өзүңе белли.

Ачылан атызлара
Айладык ярышдашы.

Хайсы пеле барсагам,
Сув болды сөхбет башы.

Гоша бентде гүнортан
Бир кәсе чай ичдилер.
Сөз ичинде яңкылар
Менем агзап гечдилер.

«Сувчыларың зәхмети
Учурсыз улы зәхмет.—
Дийди таныш агроном,—
Ортак, кетта рахмет!»

Оклав ялы кешлерден
Шилдирәп сув аканда,
Тебсирейән көклери
Ийне-гана яканда,

Өзүмем сувдан ганып,
Гөненен ялы болян.
Сув сесине диң салып,
Чил үстүнде дынч аляи.

Ягдай яман дәл вели,
Сув песелди Мургапда...—
Ол ойланды отурды
Шу ахвалда, шу тапда.

4

Бейле-бейле беланы
Еңмели дәлди яңы.
Бәветлери яссанып,
Атырыпды кән даңы.

Бу сапарам сувчының
Билйән өкде чыкжагын,
Гайратлы гөрешинде
Гураклыгы йыкжагын,

Еңип ене эпгеги,
Еңип ене эмгеги,
Хер дамжаны хасаплап,

Хер дамжаны тыгшытлап,
Говачаның хер дүйбүн
Шербет сува якжагын

Мен гаты говы билйән.
Мен ынанян гүйжүне.
Белет онуң пилине,
Белет тохум-тижине.

Онуң эржел хыжувы
Әлеме-де аяндыр...
Хәзирем полат пили
Гүне ловурдаяндыр.

Бөвет япып дурандыр.
Бөвет ачып дурандыр.
Гараз, экин ичинде
Дерин сачып дурандыр.

Ненең онсаң оңа мен:
«Армавери!» диймәйин!
Ненең онсоң оң билен
Сув гамыны иймәйин!

Сув ишини оңа мең
Өвредере чакым ёк.
Эмма эржел эркини
Өвмезлиге хакым ёк.

Мен ынанян эркине,
Улы илем ынаняр...
Гиже бөвет башында
Ене панусы яняр.

1970

ГҮЗЕР

Башыма уранда ышкың хесери,
Тапыпдым шу салкын сувлы гүзери.
Белки, сенем бир гүн чола ер гөзләп,
Гелерсиң гыз билен салкын гүзере.
Эмма унутмагын,
Унутмагын хич:
Гайрат герек бу гүзерде йүзере!

Арзув билен ал яңакдан өпенде,
Сергин сувда суратыңыз ыранар.
Сөйгүсини саңа сылаг берен гыз
Гүле-гүле,
Гужагында даранар.
Сапалыдыр,
Җепалыдыр бу гүзер,
Диңе мерде вепалыдыр бу гүзер.

Ант ичип, гөзеле берсеңем вада,
Гара сачларындан өпсеңем я-да,
Унутма,
Унутма,
Гөрйәндир гүзер.
Диңе халал сөйгә,
Хакыкы сөйгә
Өмүрлик ак пата берйәндир гүзер.
1970

ШЕМАЛЫҢ БУШЛУГЫ

Шемал маңа нәме дийди дийсене:
Ашыклыгың чын болса,
Өйкелән болма — дийди.
Гызың гаты сөзүни
Гөвнүңе алма — дийди.

Шемал маңа нәме дийди дийсене:
Нәзлиң нәзин чекмедик
Ашык яландыр — дийди.
Нәз үчин не мерданлар
Гурбан боландыр — дийди.

Шемал маңа нәме дийди дийсене:
Саңа сәхра гызындан
Салам гетирдим — дийди.
Мен-ә пәкизе калбың
Юмшун битирдим — дийди.

Шей дийди шемал маңа.
Мен ене ёлда... барян.
Кән ковулан ериме
Гөр, ничик халда барян!

1970

ГҮЙЗ ГИҖЕСИ

1

Гүйз гиҗеси.
Ягыш сеси.
Айнамыздан Ай гөрүнйәр...
Ене яшыл җүлгедәки
Ак чыралы җай гөрүнйәр.

Азашдым мен гүйз гиҗеси.
Эгнимде-де оклы гоша.
Ёда гөзләп улы ёла,
Гиң җүлгеде гитдим даша.

Йылдызлар-да йитди гөзден.
Алкымда шагал увлады.
Керкавларың башларында
Якымсыз шемал шувлады.

Орак ялы Айың йүзем
Бир тутулды,
Бир ачылды.
Асман элегинден болса
Майдаҗа хүнжи сечилди.

Ахырсоңы угур тапман,
Гыгырып башладым гаты.
Маңа оваз берди диңе
Бу җүлгәниң тебигаты.

Алжырадым.
Акбилеги
Алманыма этдим пушман.
Хер бир учут,
Хер бир гая
Гараңкыда болды душман.

Шол арада даг башында
Йылпылдаян ышык гөрдүм.
Бирден-бире гудрат биле
Еңлән ялы болды дердим.

2

Дырмашдыкча дашдан-даша,
Узаклашды ышык менден.
Шо бармана тайып гитдим
Гыйчаклы гаяң четинден.

Гайып болды гөзден ышык,
Пырланды, айланды башым.
Увлап дуран шагал болды,
Мөжек болды дегре-дашым.

Бирхаюкдан соңра сожап,
Ене-де өзүме гелйән.
Ики гезек түпеңимиң
Гулагны гысанмы билйән.

Шол горкулы гараңкыда
Гөйә чыкан ялы ерден,
Ак пануслы овадан гыз
Үстүме абанды бирден.

Гаралы дек гара гөзлер
Балкылдады,
Горка бакды.
Гаралы дек гара гөзлер
Йүрегимде чыра якды...

3

Пессежикди,
Даражыкды,
Ышыклыды онуң тамы.
Чай демледи.
Сачак ачды.
Гойды говурмалы жамы.

Шатырдаян демир пеже
Одун салды усул биле.
Дулда ятан ак ичмеги
Ямамага алды эле.

Не сөз гатды, совал берди,
Не-де бир серетди сиңе.
Гыз мылайым гүлүмсирәп:
— Горкдуңызмы? — дийди диңе.

Балкылдады белең билен
Гаралы дек гара гөзлер.
Нирә гайып болды шонда
Хәзир диле гелйән сөзлер!

Ене яңкы панусыны
Алңасаман якды гөзел.
Ах, жадылы назар билен
Маңа тарап бакды гөзел.

— Чай ичиң сиз, авчы йигит.
Мен какамы гаршылайын.
Эгер ятмак ислесеңиз,
Халха, ёрган-дүшек тайын...

4

Гөзел гызың какасы-да
Есер экен өзи ялы.
Гүлүмсирәп гирди о-да
Гара гөзли гызы ялы.

Өрән алчак адам экен,
Сада экен гарры авчы:

— Нәме, йигит, яры гиҗе
Геләйдиңми бизе савчы?

Белет экен көне мерген
Бу дагларың гатларына,
Дашларының дөшлерине
Язылан кын хатларына.

Ләлесиниң энесинем
Шу гаяда җайлапдыр ол.
Ягты яшлык йылларыны
Шу даглара пайлапдыр ол.

Ав барада,
Зав барада,
Нав барада гүрледи ол.
Гаршы маңа чай хөдүрләп,
Гүрледи ол,
Дерледи ол.

Гызы бабатында вели
Бир агызам сөзлемеди.
Ол отага гечен гызам
Гайдып ызын гөзлемеди.

— Авчы болҗак болсаң, иним,
Гөрерсиң шинди шатыны.
Гаплаң ялы гайрат герек,
Сабырлылык — хасам кыны. —

Шу даглара ава гелсең,
Мен бардырын,
Биләйгиниң.
Азашайсаң, херан-хачак
Бизиң чыра геләйгиниң.

5

Гүйз гиҗеси.
Ягыш сеси.
Айнамыздан Ай гөрүнйәр.
Ене яныл җүлгедәки
Ак чыралы җай гөрүнйәр.

Гаралы дек гара гөзлер
Балкылдаяр,
Маңа бакяр.
Бу гараңкы отагымда,
Йүрегимде чыра якяр.

Гүлүмсирәп, ене маңа
Лак атып дур өкде авчы:
«Нәме, йигит, яры гиҗе
Геләйдиңми бизе савчы?»

1970

ГОША ТАР

Диңле сен зарымы,
Бир сөзүм бар:
Мен сениң ашыгың,
Нәзеним яр.
Шелпели дутара,
Хош дилли дутара
Биз гоша тар,
Биз гоша тар.

Бу дүнье байлыгы эркимде болса,
Мен саңа берердим барыны, гунчам.
Меңки дек сөйгини,
Вах, гөрен дәлдир,
Эшденем дәлдир ашык ынсан.
Дүйшде-де сенсиң,
Хушда-да сенсиң,
Сен мениң дердиме
Дәри-дерман.

Арзувда яшаян
Мен чекип зар.
Мен гарып, нәдейин,
Нәзли дилдар?
Менде кән жепалы,
Менде пәк вепалы
Бир йүрек бар,
Бир йүрек бар.

Бу дүнье байлыгы эркимде болса,
Мен саңа берердим барыны, гунчам.
Меңки дек сөйгини
Вах, гөрен дәлдир,
Эшденем дәлдир ашык ынсан.
Дүйшде-де сенсиң,
Хушда-да сенсиң.
Сен мениң дердиме
Дәри-дерман.

1970

ИНДИБИР АГЛАТМА!

Гөзеллер гелйәрлер бу агшам чагы.
Гелйәрлер сонарлап ал-яшыл багы.
Гөзеллер солтаны бир пери-пейкер.
Мен шонуң гурбаны.
Вах, алды җаны.

Индибир аглатма,
Эй пери-пейкер,
Яндым-ла,
Етсене дадыма мениң.
Гарагол огланлар,
Гара гөз гызлар
Дивана гойдулар адыма мениң.

Мен ненең болмайын Меҗнун-дивана?
Җадылы назарың җан берди җана.
Гой, маңа гүлмесин деңим-душларым.
Гел, алма-энарым,
Гош мени сана.

Индибир аглатма,
Эй пери-пейкер,
Яндым-ла,
Етсене дадыма мениң.
Гарагол огланлар,
Гара гөз гызлар
Дивана гойдулар адыма мениң.

Гөк диплом алдык биз, гелдик кемала,
Биз басым болярыс ёла ревана.
Сен эгер сөйгиме сес бермесең, яр,
Мен бакы дивана,
Бакы дивана,

Индибир аглатма,
Эй пери-пейкер,
Яндым-ла,
Етсене дадыма мениң.
Гарагол огланлар,
Гара гөз гызлар
Дивана гойдулар адыма мениң.

1970

ЫРЫМ

Дүйшүне,
Тебигат аламатына
Я-да тоты гушуң берен хатына
Бири ынанмаяр,
Бири ынаняр.
Бири ырым эдйәр,
Бири этмейәр.
Мең вели мыдама ёла чыкамда
Шо гүлендам гөз өңүмден гитмейәр.

Симу-зер парчалы,
Гүлгүн парчалы
Сәхер сергининде сүлмүрәп гечйәр.
Гөвнүме болмаса, аңк болушыма
Гамзалы гашлары гүлмүрәп гечйәр.

Мен оны танамок, ол гызам мени.
Йөне ырым эдйән,
Йүрек көшешйәр:
Сәхер чагы шол чыкайса өңүмден,
Элмыдама ишим шовуна дүшйәр.

Мен диййән,
Бир гезек тапып тәрини,
Бу ахвалы оңа дуйдурып болса...
Адам кәте меймес болян экени,
Узакданам атыр ысыны алса!

1970

КӘШГӘ...

Гөр нәче гөгеле гошгы дөретдим,
Меңзедип вагтындан өң болан чага,
Әлеме иненҗе гүнүнден башлап,
Гөрени гөргүдир ёң болан чага!

Не ериң ширеси сиңди сүңңүне,
Не гүнүң ховрундан ганды сетирлер,
Йүрек йылысындан,
Дуйгудан махрум,
Йөне бир,
Йөне бир санды сетирлер.

Не гавун,
Не мавун,—
Тагамсыз түршек.
Эрким оны дүвен бада ёлсады!..
Кәшгә улы пушман эдениң биле
Атылан ок ыза гайдян болсады,
Илден өтүнч сорап
Хем алкыш айдып,
Олары ызына алардым гайдып.

1970

МИННЕТЛИ ЧӨРЕК

Закгунданам ажыдыр
Мыдам миннетли чөрек.
Адам оглы адамдан ажы чөрек алмасын.
Элмыдама эркин бол, эркин бол, жаным йүрек!
Саг гөзүме сол гөзүм өмүр мәтәч болмасын.

1970

АРКАДАГЫМ

Гошгулар,
Гошгулар,
Гөзүм гошгулар!
Сизде мениң соңкы сөзүм, гошгулар!
Башымың башагай беласы-да сиз,
Дашымың демирден галасы-да сиз,
Сиз маңа жебирли жепа, гошгулар.
Сиз маңа саялы сапа, гошгулар.

Гошгулар,
Гошгулар,
Гөркүм гошгулар!
Сиздедир гуванжым, эрким, гошгулар!
Эгер ярасаңыз илиң дердине,
Иле етирсеңиз идили маны,
Диймек, нәхак күтелмәндир гөречлер,
Йүзи гара этмәндирин выжданы.

Гошгулар,
Гөрешде аркадагым сиз,
Гуссадан гутарян чола багым сиз.

1970

ЕКШЕНБЕЛЕР, ШЕНБЕЛЕР

Бу екшенбе.
Ене шенбе.
Ене-де
Чалышып дур чәйнеклерде шеммелер.
Бир гүнем дәл,
Он гүнем дәл,
Отузам...
Шол гечип дур екшенбелер, шенбелер.

Екшенбеде
Я шенбеде адамлар
Саялы баглара сейрана гидйә.
Екшенбеде
Я шенбеде адамлар
Сапалы даглара сейрана гидйә.

Екшенбеде
Я шенбеде калбыңы
Якымлы яңланян сазлар чагыря.
Екшенбеде
Я шенбеде калбыңы
Нәзиклерден нәзик нәзлер чагыря.

Сен болса шол отурансың дүмтүнип,
Бага-да, дага-да
Гидип билмерсиң.

Саза-да, нәзе-де
Гидип билмерсиң.

Сен өзүң сөзлерден,
Кесир сөзлерден
Баг дөретҗек,
Даг дөретҗек болянсың,
Саз дөретҗек,
Нәз дөретҗек болянсың.
Барыны-да хырыдара хөдүрләп,
Йүрегинде яз дөретҗек болянсың.

Гөвүн нәче галкынса-да,
Гөчсе-де,
Сениң туруп гидәймәгә чакың ёк.
Сөзлер сениң бадак саляр бадыңа,
Гөреш тутман,
Чекилмәге хакың ёк.

Бу екшенбе,
Ене шенбе.
Душенбе...
Шол гечип дур екшенбелер, шенбелер.
Кәте диййәң өз-өзүңе игенип:
Бу укусыз гиҗелери ким билер?

1970

ДӨРТЛЕМЕЛЕР ДҮВҮНЧЕГИ

* * *

Акыллының хазынасы аклыдыр.
Акмагың-да хазынасы — байлыгы.
Акыл эдинҗек бол бирнеме сенем,
Ковалап йөрме-де артык айлыгы.

* * *

Овадан гелинлик гөзләп бир оглан,
Энче обалары гезипдир бенде.
Ядына дүшмәндир йөне бир өвүт:
Гөзел тойда герек, акыллы гүнде.

* * *

Гүн ялкым яйып дур җүмле-җахана,
Оңа серетмедик болясың сенем.
Мегерем, пархына дәл болса герек,
Сенден гаты гөрүп дуранок Гүнем.

* * *

Мен гүле сув берйән гүнде-гүнаша.
Бал сувдан бидерек отларам ичйәр.
Шейдип ягшылара япышып чендан,
Яман йүрекли-де төрүме гечйәр.

* * *

Эшеге бал берме. ялта ял берме.
Ойнатгы адама асла ел берме.
Гүл билен гызганың пархын билмезе
Гадыр этҗек болуп, гунча-гүл берме.

* * *

Өвүнме сен өңде галгаян дийип.
Сиңеги-де атың эерне даксаң,
Сәхелче салымда уммадан чыкар,
Өзи шол сиңекдир, аслына баксаң.

* * *

Аталарам рас айдып гечипдир:
Акыллы өвренер, акмак өвредер.
Акмагың элине ыгтыяр берсең,
Дүз иши-де алага-да чөвре эдер.

* * *

Гыр аты гоҗа-да чапса, айып дәл,
Азапдан ызыны тапса, айып дәл.
Йыршарып, гапыны какайса гөрип,
Ээси гапыны япса, айып дәл.

* * *

Бейдип сен бимамла батырсырама,
Дашы дөвүп болмаз юмуртга билен.
Хайбат билен, гыйбат билен гомалман,
Иш билен гөркезер элинден гелен.

* * *

Багтың ятса, буламак дөвер дүр дек дишиңи.
Багтың чүвсе, герибем өвер гелип ишиңи.
Баша бела геленде, даянгының илиңе.
Ил гутарар беладан хем уаалдар яшыңы.

* * *

Кәнелери кәтеклеме даннавсыз.
Ага ак диели, гара-да гара.
Бу гәллер әлеми гувандырмазды,
Болмадык болсады аслында тара.

* * *

Ажыны иймедик сүйжини билмез.
Яманы гөрмедик билмез ягшыны.
Иң ширин овазам авламаз гөвүн,
Өз еринде айтдырмасаң багшыны.

* * *

Сөйги гөрк ислемез диенлери чын.
Дашкы гөзеллигиң гөркүңе мыхман.
Ынсан гөзеллиги — адамкәрчилик.
Шоң билен бадашар ынсана ынсан.

* * *

Гидиберсе гылав алып, гомпарып,
Пыяданам перзи чыкян вагты бар.
Эмма дахылы ёк өзүниң оңа,
Оны сүрйән оюнчыда багты бар.

* * *

Нышаны гөрмедик, чак билен атмаз.
Агажы экмедик, саяда ятмаз.
Дениэе дүшсе-де сары сувкәди,
Гаяр гидер отыр, денизе батмаз.

* * *

Акмагың йүреги дилинде болар.
Акыллының дили йүрегиндедир.
Эли ише өвренмедик баярың
Гөзи мыдам илиң чөрегиндедир.

* * *

Эгер өзүң өзгә ягшылык этсең,
Мен-ә мәрекеде магтанма диййжек.
Эгер өзге саңа ягшылык этсе,
Иле бушламага ялтанма диййжек.

* * *

Болманда-да күтек пычак кесйәндир,
Сен оңа гахарам эдип отурма.
Эбединде худай уран надана
Сен бир инди эселип, эл батырма.

* * *

Өмүр диен задың гошга меңзейәр,
Баха берилмейәр саны боюнча.
Адам өмри ялы, гошгулара-да
Хырыдар тапылар маны боюнча.

* * *

Өз-өзүни якса-да шем,
Өзгә ышык салып гидйәр.
Шәгирди ёк уссат киши
Кәр йитирип, өлүп гидйәр.

* * *

Гөзли көре ак-гараны гөркезсе болар.
Узагындан сайгарар ол реңки-задам.
Йөне вели көңли көре иш дүшсе, четин.
Гөзли көрден хас ямандыр көңли көр адам.

* * *

«Гел!» диймезден, гетирсе бор.
«Гит!» диймезден, гидерсе бор.
Хер бир сөзүң айдылшында,
Хер басымда мүң маны бар.

* * *

Гепе гитме, көпе гит.
Гепе гиден геп гетир.
Көпе гиден илиңе
Элмыдама ңеп гетир.

Сетирсиз гечмесин гымматлы гүнлер.
Сөйгүсиз гечмесин гымматлы гүнлер.
Ёгса яташәрик диерлер маңа
Сөйгүли, сетирли, хүмметли гүнлер.

1970

МУЗЕЙДЕ

Бир акылдар билен бардым музее.
Бир сурата көп сын эдип дурдук биз:
Бир бенде зынданда отыр ойланып.
Онуң ажы гөзяшынам гөрдүк биз.

— Гөр, нәхили говы сурат! — дийдим мен.
— Айт, нәмеси говы? — дийди ёлдашым.
— Бир бичәре бенде гайга батыпдыр.
Гараңкы габапдыр төверек-дашын.

— Оның ерэн догры. Батыпдыр гайга;
Гамлы гөзүне-де ёк хич сөзүмиз.
Яман ери, середип бу сурата,
Гайга гитмедик, вах, бизиң өзүмиз.

1971

МУГАЛЛЫМ

Сениң мертебәңе,
Сениң сарпаңа
Хемише хөвесли хырыдар болдум.
Сениң мертебәңден,
Сениң сарпаңдан
Мен гөрелде алдым, ёлдаш мугаллым.

Белки-де, тарыха назар айласаң,
Мугаллым сөзүнден улы сөз ёкдур.
Хәсиетлере белет гөзлер сайласаң,
Мугаллым гөзүнден йити гөз ёкдур.

Йүреклерде арзув барын дөредип,
Нәче кын болса-да,
Дөзүп жаныңа,
Басганчак-басганчак гөтерип бәряң
Билимлериң белент мердиванына.

Кәте гызыл-гыран гүлдүрйә сени,
Кә маңлайда гойя гасынлы ызлар
Өз гөзүң алында учурым болян
Гарагол огланлар,
Гарагол гызлар.

Сен — ата,
Сен — эне,

Сен — мәхирли дост.
Өмүрлер өмүрлик миннетдар саңа.
Дүнйә дурдугыча, ёлдаш мугаллым,
Дүнйәден зыяда сөйги бар саңа.

Океан ёлы-да,
Айың ёлы-да,
Әлеме аяндыр,
«А» — дан башланяр.
Хер чага хер харпы өвретмек үчин
Бир гүнде, гөр, нәче нерви харчланяр!

Оны диңе өзүң билйәң, мугаллым.
Ёк, мен хата этдим,
Несиллер билйә.
Шол себәплем ак мекдебе көрпелер
Эллери ал-яшыл чеменли гелйә.

Көрпелер ал-яшыл чеменли гелйә,
Саңа гүл гетирйә ата-энелер.
Мугаллымың белент мертебесини
Бейгелдип баряндыр шанлы сенелер.

Сениң мертебәңе,
Сениң сарпаңа
Хемише хөвесли хырыдар болдум.
Узак мензиллере айдың ёл ачян
Зехиниң йителсин,
Ёлдаш мугаллым!

1971

ГҮЛ, БИЛБИЛ ХЕМ ДУРМУШ

Мен гүл дийдим,
Бэгүл дийдим гөзеле.
Шейда билбил сазына-да деңедим.
Гошдум оны гөвүн ачян газала,
Яшыл отлаң язына-да деңедим.

Арман, дурмуш диңе гүллер багы дәл.
Пычагам бар.
Чөрегем бар.
Шерем бар.
Бэгүллери азап билен өсдүрйән,
Азап билен тохум сепйән дерем бар.

1971

СЕДАСЫЗ СӨЙГИ

Ише угран чагымызда,
Ирден көне багымызда
Габат гелйәр ики йүрек.
Шаят муңа дагымыз-да.

Сенем середйәрсиң маңа.
Менем середйәрин саңа.
Белки, гара гиҗелер-де
Шейдип гарашяндыр даңа.

Еке сөз айдаңок сенем.
Еке сөз айдамок менем.
Белки, шейдип шөхлесини
Габаняндыр гышда Гүнем.

Яшыл баглар...
Баглар сары...
Ене гечйә пасыл бары...
Белки, шейдип үзүлйәндир
Кәте йүреклериң тары.

1971

ХАЛАЛ

Ягшы яр ирден туруп, дарак диләр.
Ялта яр ирден туруп, чөрек диләр.
Ёв гүни янына ёлдаш ягшы яр.
Док гүнүң нанына ёлдаш яман яр.
Шол себәплем,
Ягшы яра җаныңы берсең, халал.
Хут өлүмден халас этҗек
Наныңы берсең, халал.

1971

ГҮН ГҮНОРТА ЧАГЫ

Ак булутлар гайып баряр батберек ялы.
Ак булутлар,
Бир серетсең,
Меңзейә гува.
Эркини элден гидерен гечгүнли гөвнүм:
Булутлара гошул сенем — дийди — арзува.

Гиң сәхраның гөк гөзүне өврүлен көлүң
Якасында яшаяр бир гарры гаравул.
Онуң чола чатмажыгы чагыря ене:
«Багтың менде.
Багтың менде.
Батыргай совул!»

Ак чатманың илерсинде — атыз ичинде
Бир гара гыз гүне янып,
Йыгып йөр гавун...
Гүле ашык,
Чөле ашык авчы хыялы
Гөзлемезми гиже-гүндиз арзылы авун!

Сергин,
Сахы булут болуп,
Саяван болуп,
Сая саляр гара гыза хәзир хыялым.
Гара гыза совал берйән узак мензилден:
«Горкүйзеде бамы ене шол ичен чалым?»
1971

СЕСЛЕН, СОНАМ!

Агшам Айдан сорадым мен.
Акар чайдан сорадым мен.
Аям:
— Ярың гелер — дийди.
Чаям:
— Ярың гелер — дийди.

Сорадым мен гышда гардан.
Сорадым мен гоша тардан.
Гарам:
— Гараш, гелер — дийди.
Тарам:
— Гараш, гелер — дийди.

Сорадым мен энче гыздан.
Сорадым мен сет-мүң ыздан.
Гызлар:
— Ярың гелер — дийди.
Ызлар:
— Ярың гелер — дийди.

Гараш, оглан,
Гараш, оглан,
Ярың ене гүлер — дийди.
Гарашмагы башарянлаң
Гызлар гадрын билер — дийди.

Арман, арман, гачгак гөзел,
Зар мен сениң дидарыңа.
Язян ене саңа газал,
Сеслен, сонам, өз ярыңа.

1971

ЯГШЫЛЫК

Мен гышда азыксыз, отсуз отыркам,
Гоңшым гоюн сойды, бир багыр берди...
Ол болса даңданлар обаң четинден
Чигнинде бир халта көмүр гетирди.

Агшам өйлерине барсам, барысы
Көне ёрганларны япынышып отыр.
Ичери — бузхана.
Печде-де от ёк.
Көмүрсиз легени дулунда ятыр.

Маңа сап тылладан там етенде-де,
Ядымдан чыкарман шол ягшылыгы.
Мазармың үстүне от битенде-де,
Ядымдан чыкарман шол ягшылыгы.

1971

СЫНАГ

Узак ёл аты сынар,
Гара гүн — мерди.
Йөремедик ёлларым ене чагыря.
Ёлдашың яман болса,—
Даш пеллехана.
Ягшы ёлдаш ёлуңы гысгалдып баря.

1971

ГӨВҮН СЫГСА, ГӨВРЕ СЫГАР

Дайым гелди дийип, дарыкма, оглум.
Өй дарлыгы билен оңушса болар.
Гөвнүң дарыкмасын.
Гөвнүңи гиң тут!
Гөвни дар адама дүнье даралар.

1971

ЕКЕ БОЛУП, ЁЛ ТАПАНДАН...

Сен атыңы еке чапма,
Еке чапма, егеним.
Еке болуп, ёл тапандан,
Еди бол-да, азашай.
Гөвни ачыгың — ёлы ачыкдыр,
Чөле чык сен бегенип.
Чөлде саңа чын ёлдашың чешме болар
Я-да чай.

1971

ТОСТ

— Узак яша! — дийип, гөтердик бада.
Эмма бир сөзи-де салалың я-да:
Деря сувдан доймаз,
Адам — өмүрден.
Мертлиги өвренсин адам демирден.
Бүргүтден учмагы өвренсин адам.
Янмагы өвренсин адам көмүрден.
Аз яшасын вели,
Оңат яшасын,
Сынасы хем калбы сагат яшасын.

1971

АБРАЙ

Саман совурсаң еле,
Чөплэп болмаз сыпалы.
Абырай диен задам
Эдилҗек шонуң ялы.

Абырайы газанмак
Ант ичендеи кын өрөн.
Оны дөкмөге велин,
Кэте бир минудам кэн.

Сэхел самалык этсең,
Абырайың сөкүлйэр,
Чемче билен йыгнаның
Чанак билен дөкүлйэр.

1971

ГАХАР БИЛЕН ПАЙХАС

Гахар өңүнден гелер, пайхас — соңундан.
Гахарыны ювданы пәлван хасапла.
Адылсызлык одуна көймеҗек болсаң,
Адыллык оҗагында эркиңи тапла.

Гахарың гелҗек болса, йүз гезек сана.
Юмрук салмаздан бурун сана мүң гезек.
Шейле сабыр-чыдамлы, чее ынсана
Кәр этмез кеседен атылан кесек.

1971

ЙЫКЫЛСАҢ, ЕРЕ ЯПЫШ

Сыныңдан тутаклап йөрме-де онуң,
Өз гүнүңи өзүң гөржек бол инди.
Ол худайың кабинетден ковулды.
Болубилсе, сенче болар ол инди.

Нәмүчин сен ынанмаяң өзүңе?
Белки, сениң өзүңде-де гүйч бардыр?
Укыбыңам бардыр, белки, бириче?
Белки, бары диңе гайрата зардыр?

Өзге ата мүнен өрән тиз дүшер.
Сен пала ынанма,
Сөенме сува.
Йыкылсаң,
Ялңышма,
Ере япыш сен.
Эне ер етирер адыл арзува.

1971

ДУШУШЫК

Бир бәлчирәп гелйән оглан
Аяк чекди гөк гүзерде.
Ялтаклады яш тайчанак:
Җан-җеменде ёк бу ерде.

Ак алмалы себедини
Оклады-да кенара ол,
Маймын ялы дырмашды чалт
Гүзердәки чынара ол.

Әпет шаха аграмына
Эгилди-де, чөкди чала.
Бат алды-да, бирден оглан
Чынарданам бөкди тала.

Аякларны халланладып,—
Хезиллик!—
Хиңңиллик учды.
Гушлар билен сес алышып,
Гушлар билен гөвүн ачды.

Яба оклан япрагы-да
Йүзди гитди гайык болуп.
Тәсин айдым айтды оглан
Бу әлемден бейик болуп.

Соңам сува серетди-де,
Улы оя гитди оглан.
Гечип барян яшулыны
Гаты хайран этди оглан.

Голы гочак портфелли
Яшулы яйкады башын.
Танамады, аңмады ол
Ажап огланлык ёлдашын.

«Ягшам бир ип тапыпдыр-ов!
Хэй, бихепбе!» диен ялы,
Яңсы билен башын яйкап,
Довам этди гожа ёлы.

Өрэн хайпым гелди оңа:
(Гөвүн ганат ачып галса!)
Догруданам, гаррапдыр ол
Огланлыгы ундан болса.

1971

ХЕМИШЕЛИК ХАЛЫПАМ

Дурмуш бар.
Дурмушда халыпа-да бар.
Халыпаң-да шәгирди бар, элбетде.
Сен кимиң шәгирди?
Халыпаң ким сең?
Мундан маны чыкар, аслына ет-де.

Дыммагы дашлардан өвренмек герек.
Гүнешден өвренсең ер йылытмагы!
Шатлыгы гушлардан өвренсин йүрек,
Деңизден өвренсин толкун атмагы!

Гиңлиги өвренмек герек әлемден.
Ерден сахылыгы өвренмек говы.
Сөйгини кенара сүрүнйән сувдан,
Йигренжи байгушдан өвренмек говы.

Эмма өвренмегем аңсат дәл гаты.
Өвренмек үчинем улы эрк герек.
Мыдам мамла билйән мен тебигаты,
Өмүрлик халыпа эдинди йүрек.

1971

ХАЛКЫҢ АКЫЛЫ — ИЛИҢ НАКЫЛЫ

Халк бир зада баха берсе,
Аңсат өте гечмейәр.
Халкың якан ышыкларам
Өмүрбакы өчмейәр.
Халкың йүрек сынагындан гечен
Дана акылы
Дөредипдир асырларча көнелмейән накылы:
«Пис писи тапар,
Сув — песи».

Күтек адам-да мыдама
Күтек адам гөзлейәр.
Шол күтек-де ол күтеги йити гөзден гизлейәр.
Өзүнден күтек
Күтегиң айбын ачып билмейәр.
Күтек башлыгың-да ондан
Айрыласы гелмейәр.

1971

ГУЛАГЫНДАН ГӨРМЕЛИ

Гулагындан семреди ол көмахал.
Гулагындан хорланды ол көмахал.
Гулагындан гөвни гөчди, сүйҗеди.
Гулагындан гахарланды, аҗады.

Яланчыны,
Ягшыны хем яманы
Гулагы аркалы кабул этди ол.
Кимден,
Хачан,
Нәме эшитсе гулагы,
Шоңа уйды,
Шо ёдадан гитди ол.

Селҗермеди дүзүни я натаңы.
Асуда уклады акылы-аңы.

1971

АГРАСЛЫК СУНГАТЫ

Арасса ак көйнек,
Гара галстук,
Дел бичүв костюмда габара билен
Дымып отурмагы башармагам бир
Сунгат дәл диене ынанмаян мен...

Ол өзүниң акылыны, ылмыны
Адамлардан, эмел эдип, гизледи.
Бирҗе гезек ялңышды ол арада:
Бирҗе гезек ил ичинде сөзледи.

Эгер ол шонда-да дымаян болса,
Белент бинасында галарды, мегер.
Арман, ол гепледи —
Ачылды айбы...
Дыммак хүнәри-де кән кәре дегер!

1971

УНУТМА

Ак йүрекли адам ынанжаң боля.
Мүңкүрлик дуйгусы ят боляр оңа.
Йүрегини ачып гоюп ортада,
Сырының сырынам ынаня саңа.

Эгер сен ынама хыянат эдип,
Бет ниетиң үчин базара салсаң,
Өз-өзүңи харам өлдүрдигиңдир.
Өлүсиң, унутма, дири-де болсаң!

1971

ШУГУЛЧЫНЫҢ ӨЛҮМИ

Хич ким оңа гынанмады о диен:
Шәхерде азалды ене бир төхмет.
Бир эмелдар велин өлен барада
Адам оглы билен этмеди сөхбет.

Ики дуйгы алжыратды калбыны.
Бир бегенди,
Бир гынанды эмелдар.
Яндагың ялынсыз янмайшы ялы,
Элбетде, онуңам өз себәби бар.

Төхметлери, гараматы, гыбаты
Өзи билен алып гитди нөкери.
Эмелдарың этмишлери гөмүлди!
Ине онуң бичак бегенйән ери.

Арман, оны голсуз, гулаксыз гойды,
Гөзсүз гоюп гитди садык нөкери.
Эмелдарың мыдарыды ол пахыр!
Ине онуң гаты гынанян ери.

1971

ЯГШЫ НИЕТ

Ягты берҗек болалың бирек-биреге.
Нурана Ай нэхили ягтылык сачяр!
Совукмы Айдан эйсем йүрегмиз бизиң?
Айлы агшам ашыклар гөвүнлер ачяр.
Гөвне дегмек аңсат.
Ынҗытмак аңсат.
Ягты берҗек болалың бирек-биреге.

Гүнеш берҗек болалың бирек-биреге.
Ничик йылыдяр бизи Гүнүң шөхлеси!
Гүнден узакмы эйсем өз аралармыз?
Гүн ышгындан узаляр өмүр мөхледи.
Гөвүн йыкмак аңсат.
Ынҗытмак аңсат.
Гүнеш берҗек болалың бирек-биреге.

Шатлык берҗек болалың бирек-биреге.
Шатлык берйәр адама билбил овазы.
Эйсем инди адамлар гушча-да ёкмы?
Гысганмалың адамдан айдымы — сазы.
Гөвне дегмек аңсат.
Ынҗытмак аңсат.
Шатлык берҗек болалың бирек-биреге.

1971

ГӨТЕРИҢ ЭНӘНИ!

Эне юмрук ялы.
Эне бир гысым.
Инер ялы огуллары дегишйәр:
«Эҗе, гөтерсене, гел, гөтер бизи».
Гөр, олаң нәмелер ядына дүшйәр!

Ёк, огуллар, эҗиз инди эҗеңиз.
Сизи гөтермәге гүйҗи етенок.
Учурсыз кән гөтерендир ол сизи.
Йөрән ёдалары шиндем йитенок.

Сиз межалсыз көшекдиңиз бир махал
Гөтерле-гөтерле, болдуңыз инер.
Ким сизе шу юмрук ялы энәниң
Гөвресинден өнен инерлер диер?!

Учурсыз кән гөтерендир ол сизи.
Елларда гердени гурушды гитди.
Гөтермек гезеги инди, инерлер,
Гөтермек нобаты, хак, сизе етди.

Гөтериң,
Энәни төч эдиң баша!
Гөтериң,
Энедеи соган газаның.
Өмри узак болар,
Ыкбалы — айдың
Энәниң ёлуна халы язаның!

1971

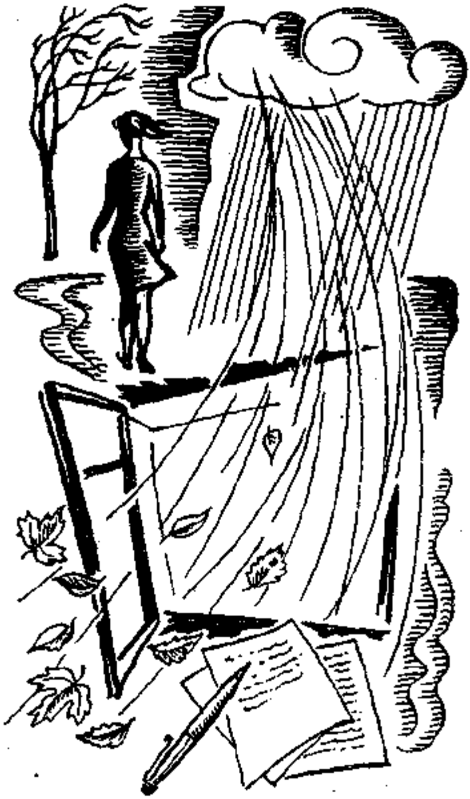

ГҮЙЗ ЭТЮДЛАРЫ

Бу жаханда бир бела-да сенден айра салмасын.
Гоша гөк золаклы байдак парласын, хич солмасын.
Саңа сөйги сиңмедик бир сетирим-де болмасын.
Өс ене, адыңа гурбан, Түркменистаным мениң.
Герегим сен,
Йүрегим сен,
Җигерим-җаным мениң.

*

МИХАЙЛОВСКОЕ ОБАСЫНДА ОКАЛАН ГОШГЫ

Оба огланыдым мен.
Орус дилинем
Билемокдым шо махал,
Оңат ядымда.
Эмма огланлык чагың тәсин арзувлар
Ганат ачян экени кәте адамда.

Какам маңа бир сапар салкын саяда
Бир энайы эртеки окап берипди.
Агзын ачан оглуның толгунышыны
Шонда чала йылгырян какам гөрүпди...

Гөк деңизде балыкчы торун герипдир.
Тылла балык дүшүпдир торуна бирден.
Тылла балык адама оваз берипдир:
«Нәме дийсең, берейин, бошат бу ерден!»...

Эркинлигиң ашыгы, гарып гожа-да
О бичәре балыгы азат эйләпдир...
Җанавери сыламак — дийипди какам —
Бизде гадымдан гелйән бир говы дәпдир.

Пушкин языпдыр — дийди — бу поэманы.
Шонда эшитдим илки Пушкин адыны.
Шондан бәри йүрекде ер алды шахыр.
Шондан бәри окаян язан задыны.

Окадыкча, шахырың дүрли дүнйәси
Овадандан овадан нагышлар ачяр.
Ганатлы гошгусындан галкыняп гөвүн
Улы арзувлар билен асмана учяр...

«Гүндогары тәзе бир шапак гызартды» —
Диен сөзи дүнйәме хас-да якымлы.
Сонарлы сәхрамызда
Сәхер чагында
Гөрйән бу говы сөзи тәзе акымлы.

Гүндогары тәзе бир шапак гызардяр!
Галкыня гүлли ватан,
Галкыня түркмен...
Айдым айдышып барян гөзел гызлары
Элван шапак чайылан чөлде гөрдүм мен.

Элван шапаклы чөлде,
Ажап айдымда
Бейик рус оглуның арзувлары бар.
Сәхер соналар биле
Сөйгүли Пушкин
Түркмениң топрагына гуваныл баряр.

1972

ИЛИМИҢ АК ПАГТАСЫ

Сенде гышың гары бар,
Илимиң ак пагтасы.
Сенде язың нуры бар,
Илимиң ак пагтасы.
Сенде томсуң горы бар,
Илимиң ак пагтасы.
Гүйз паслының зоры бар,
Илимиң ак пагтасы.
Эмгек-азап бары бар,
Илимиң ак пагтасы.

Сениң үчин адамлар
Гижелер-де ятмады.
Горап сени беладан,
Күкреклери гердилер.
Сенсиз гүнлер яшмады,
Сенсиз даңлар атмады.
Өвшүниңде адамлар
Ак багтыны гөрдүлер.

Сениң үчин йүреклер
Говы гүнлер иследи.
Сәхер «Салам!» деренге
«Пагта ничик?» дийдилер.
Сени сабырлы адам
Баласы дек беследи.

Сениң үчин тойы-да
Кәте соңа гойдулар.

Бу гүн болса гозалар
Сачак ялы ачылды,
Арзылы ак алтыны
Улы иле эчилди...
Улы-кичи ир билен
Чыкды бу гүн мейдана.
Гадыр гойдуң, говачам,
Ыхлас билен хайдана.
Сениң үчин сөкүп ер,
Экен адама алкыш!
Сениң үчин гара дер
Дөкен адама алкыш!

1972

АК СӨЗҮНИҢ ОВАЗЫ

Аслында ак сөзүниң
Өзи айдың акымлы.
Айдаңда-да овазы
Яңланып дур якымлы.

Элмыдама ак сөзи
Оңатлык аламаты.
Инкәр эдйәр ол мыдам
Гараны, гараматы.

Оңат арзув эдилсе,
Ак сөзүнден башланяр.
Ак бугдайда гарабаш
Душса, ёлнуп ташланяр.

Ак гуш гөкден геченде
Ышыл отлы яз гелйәр.
«Бирим мүң болсун!» дийлип,
Ере тохум сепилйәр.

Алныңа ак Гүн догсун! —
Диййәр адам адама.
Ак ёл арзув эдилйәр:
Йигит, ёлда ядама!

Ёлдан ядап геленде
Ак агаран ичилйәр.
Диш чыканда чагаңа
Патрак-ногул сечилйәр.

Ак пата берип гидйәр
Шәгирдине уссады.
Ак сөзүнден башланяр
Эне сүйдүниң ады.

Оглы айлава гитсе,
Гыр атыны сәпҗедип,
Атыныӊ маӊлайына
Ак ун чалар эҗеси.

Элмыдама ак сөзи
Оңатлык аламаты.
Инкәр эдйәр ол мыдам
Гараны, гараматы.

Ак кепдерә әлемде
Дынчлык гушы дийилйәр.
Атбашчы гидиленде
Шемпа телпек гейилйәр.

Ак дуз атыляр кәкмаҗ
Нахара-да, нана-да.
Ак пагта ат гетирйәр
Дәвлетли дайхана-да.

Хемра болсун хемише
Ак сөзи адам билен! —
Диен дилегими-де
Ак кагыза яздым мен.

1973

СЕЛИНИҢ ГҮЙЖИ

Сыргын гөмсе гөвресин,
Гөвреси көк яйрадя.
Ел гопарса көкүни,
Көки шире пайрадя.
Шейдип, ене топрага
Битишйәр гумда селин —
Язда яшыл өвүсйән,
Илкинҗи зыба гелин.
Ол чәгәни беркидйәр.
Чәге беркидйәр оны,
Ол чәгәниң перзенди.
Чәге онуң ватаны.

Менем өз топрагыма
Селин болуп япышян
Нирелере учсам-да,
Ене гелйән,
Тапышян.
Селин болуп гөрешйән.
Ялын болуп гөрешйән.
Сөзен болуп көк урян.
Өзен болуп көк урян.
Көкүм көпелдигиче,
Барха бой алып барян.
Мен чәгени беркидйән,

Чөге беркидйәр мени.
Сапалыдыр, сапалы
Селинлере месгени!
Мен сәхраны саклаян.
Сәхра саклаяр мени.
Бейле битишен көклер
Гачырмаяр гүйҗүни.

1973

БАЙРАМХАН

Нирә дүшүп,
Нирелерден чыкды ол!
Ахырда-да ене гелди,
Йитмеди.
Эркинлигиң айдымчысы, сердары
Эркинлериң арасындан гитмеди.

Нирә дүшүп,
Нирелерден чыкды ол!
Туташдырды адалатың одуны.
Ягшы ниет яран болды калбына.
Буйсанч билен айдым эдйәс адыны.

Нирә дүшүп,
Нирелерден чыкды ол!
Ислән экен достлук гүли гүлледи.
Айдымыны әпет түркмен оглуның
Хинди халкам йүрегинде белледи.

Нирә дүшүп,
Нирелерден чыкды ол!
Ахырда-да ят болмады,
Йитмеди.
Ынсанлара ынсап дилән акылдар
Өз илиниң айдымындан гитмеди.

1973

МИРАС

Мерди өлдүрдигиң — ендигиң дөлдир.
Аклы өмүр еңен ёкдур гүйч биле.
Отлара атсаң-да,
Дардан ассаң-да,
Акыл дири галар
Адыл өч биле.

Акыл дири галар,
Дүнйәни безәр,
Әлем тәзеленер акыл одундан.
Гайгы, гуллук, байлык гечер дүньеден,
Адамзада акыл галар адамдан.

1973

ДИАЛОГ

— Киме сен асыллы адам диерсиң?
— Достуның айбына гүлмейән мерде.
— Киме сен эдермен адам диерсиң?
— Намарт билен деӊ болмаян серкердә.
— Киме сен иң адыл адам диерсиң?
— Бир гүнәни гечип билйән халыпа.
— Киме сен иң сахы адам диерсиң?
— Өз небсине буйруп билйән хусыда.
— Киме сен акылдар дана диерсиң?
— Ил-гүнсүз оңмаян, ачык йүреклә.
— Киме сен иң бейик ынсан диерсиң?
— Ынсана ынаняи ягшы ниетлә.

1973

ДУРМУШДА БОЛМАЯН ЗАТ

Бу гылык хер кимде-де азда-көнде бар:
Кә адам өз болшуны,
Өз эдебини
Аслындан-да ибалы геркезҗек болуп,
Йылмаяр хем йүлмейәр говшак сепини.

Ил гөзүне хас говы гөрүнмек кын дәл.
Айбыңам ил гөзүнден гизлемек мүмкин.
Эмма өзүни өзи алдап билен ёк.
Өзүңе өз зандыңдан гачып гитмек кын.

1973

АДАМЫҢ АСЛЫЕТИ

Кәте өте гечдим.
Кәте етмедим,
Эмма адалаты эдиндим байдак.
Яплан ёлдашың гачдым яныңдан,
Гачмадым хич хачан гөрешден, гайдан.

Кәте көтек ийдим хак сөзүм үчин.
Эмма йүң газык дәл йүрегим мениң,
Гүйчли көтеклерден гирмеди ере!
Агырды,
Авады,
Чырпынды кәте,
Донды,
Даша дөнди, гөр, нәче кере!

Мен — алавлы ялын,
Ажы түссе дәл...
Көне достум гелди ене яныма.
Маңа акыл берди.
Несихат берди.
Хайпы гелди онуң яман жаныма.

Вах, сен оны эйитмели экениң!
Вах, сен муны бейитмели экениң! —
Диен ялы, оңат өвүтлер берди.
Гылавмы ятырмак иследи мениң.

Олаң догры-дийдим-ахыры менем.—
Бу акыллы өвүтлери алардым...
Эмма онда мен өзүм дәл, өзүм дәл,
Башга бири...
Белки-де, сен болардым.

1973

МЕРТЕБЕ

Бири ада хызмат эдйәр.
Бири зада хызмат эдйәр...
Эмма ады-да унудып,
Вайлык-зады-да унудып,
Халка хызмат эден әрлер,
Халкы үчин,
Хак иш үчин
Гайдан гая гиден әрлер
Атлыдан-да зыят мыдам,
Затлыдан-да зыят мыдам!

1973

ХАКЫКАТ

Дүйәни-де гоюн ялы асса бор,
Зехиниң өңүне бөвет басса бор.
Ерли-ерден — сен-ә сыркав — дийселер,
Саг адамам санлы гүнде хасса бор.

Асмак билен дүе дөнмез гоюна.
Сагат беден чыдар самсык оюна.
Зор зехинлер дөмер чыкар дашданам.
Гүн питива этмез Ериң гайына.

1973

ӨЛЧЕГ

Дагыңам иң белент герши боюнча,
Деңзиңем иң чукур дүйби боюнча
Бейиклиги я чуңлугы өлчелйәр.
Муны өз окувчы оглуңам билйәр.

Сенем баха берҗек болсаң бирине,
Шол нукдай назардан угур ал, иним.
Ногсаныны гөзе дүртҗек болма-да,
Говусына илки назар сал, иним.

Диңе пес пыгыллы,
Түйси пис адам
Өзгәниң хатасы хакында сөзләр.
Асыллы адамлар адатча мыдам
Көнелен күлүң-де көзүни гөзләр.

1973

ГҮЙЧ БИЛЕН АДАЛАТ

Гүзап адыл адама,
Элде эрки болмаса.
Зарым бар-да, зорум ёк —
Диер гидер, зейренер.
Адалатсыз адама эмел етэйсе вели,
Дик отуран дараттам
Бащак эдер, чүйредер.

Шу гадымы хакыкат
Бакы мениң ядымда...
Эмел билен адыллык
Бап гелэйсе адамда!

1973

ЭРКИНЛИК ХЕМ ТАБЫНЛЫК

Түркана адамың,
Надан адамың,
Тә окынча,
Гөрер гөзи ёркалы.
Шол себәплем оңа эрк эдип боляр
Дийдимзорлук,
Хайбат-хөкүм аркалы.

Иш салышсаң аң-билимли әр билен,
Иш буйрмагам,
Ишлетмегем ап-аңсат.
Эмма оны экди элгуш эдинип,
Я-да ягыр эшек орнуна мүнүп,
Табын этмек вели башартмаҗак зат.

1973

МЕНИҢ БИР ТАНЫШЫМ БАР

Ол худайдан горкмаяр,
Ынанмаяр худая.
Худай харай өтмәнмиш,
Ялбарса-да, гедая!

«Маңа — дийди — алладан
Делалат ёк ишимде.
Гудратынам гөрмедим
Хушумда я дүйшүмде».

Боюн алды буйсаныл.
Гараз, ондан горкмаяр...
Эмма худайдан бетер
Горкян бир адамсы бар.

Ол адамың элинден
Әхли иш гелйәмишин.
Хем везипе эчилип,
Хем ковуп билйәмишин.

Ялкаса, яза меңзеш,
Гаргаса-да, гай гопяр.
Гарасыны гөренден,
Таныш ым тебил тапяр.

Ол худайдан горкмаяр,
Ынанмаяр худая.
Ол өз иши...
Йөне сиз
Сораң,
Гелсе бу жая:

Нәмүчин ол өмрүнде
Өзүне ынанмаяр?
Шол түтәп йөр түсселәп,
Бир гезегем янмаяр?

1973

СӨЗИ ЕЛЕ СОВУРМА!

Акылсыза акыл бермек хебесдир,
Ол өмрүнде өвүдиңе уймаяр.
Асырлардан ашып гелен шу сөзи
Нәмүчиндир, акыл берйән дуймаяр.

Эгер акмак уйян болса акыла,
Дүнье диңе даналара дөнерди.
Дүзлерде-де демир тикен дерегне
Диңе бәгүл,
Диңе алма өнерди.

1973

КӨЧЕ СҮПҮРЙӘН АЯЛ

Даңданлар чыкян көчә
Гечйәр гара судурлар.
Сагадына гарашян
Машынлар хатар дурлар.

Гахарлы гүйзүң ели
Шахалары дараяр.
Даң йылдызы асмандан
Соңкы сапар гараяр.

Шабырт-шабырт.
Шыбырт-шыбырт.
Шыбырт-шыбырт...

Сыза сүбсели эне
Даңдан көче сүпүрйәр.
Гөйә өз ичерсинде
Гүлли көче сүпүрйәр.

Шыгырт-шыбырт.
Шагырт-шыбырт.
Шабырт-шабырт...

Эне көче сүпүрйәр.
Көте бири гечип дур.

Яңы сүпүрлен ере
Ене япрак гачып дур.

Өл япраклар асфальта
Елим ялы елмешйәр.
Ише гечҗек адамлар
Энәң ядына дүшйәр.

Оларың иш ёлуны
Айна ялы эдер ол.
Соңкы сүплүги сырып,
Өз өйүне гидер ол.

Шабырт-шагырт.
Шыбырт-шабырт.
Шабырт-шыгырт...

Инер оглам өйүнде
Хәзир хор чекип ятыр.
Басым сүйтчи дайза-да
Гаймаклыҗа сүйт гетир.

Инер оглы турынча
Биширер сүйди эне.
Ол гушлукда оянса,
Тайындыр гаймак ене.

Шыбырт-шабырт.
Шыгырт-шыгырт.
Шагырт-шабырт.

1973

ЯШЛЫГЫҢ ЯЗЫ

Бир гезек гүллейәр яшлыгың язы.
Бир гезек чалыняр мухаббет сазы.
Шол язы-да ягшы язлап билмесең,
Шол сазы-да сагдын сазлап билмесең,
Өзүңден гөр.
Өзүңден гөр.
Өзүңден.

Яшлык язы ялынлыдыр, ягтыдыр,
Гудратыңы гөркезмегиң вагтыдыр.
Яшлыгыңда дүрдәне дер дөкмесең,
Иң болманда, бир дарагт әкмесең,
Өзүңден гөр.
Өзүңден гөр.
Өзүңден.

Яшлык-ягшы арзувларың ганаты,
Гысга өмрүң гайталанмаз зынаты.
Шол ганатда кәмиллиге етмесең,
Өтүлмедик мензиллерден өтмесең,
Өзүңден гөр.
Өзүңден гөр.
Өзүңден.

1973

ЯРЫШ

Өзбекдир азербейҗан,
Тәҗик гонды илиме.
Доганлык дуйгусындан
Кувват гелди билиме.

Херси өз экини дек
Айланды пел барына.
Меңзетди ак пагтаны
Өз илиниң гарына.

Говачаны, гозаны
Эллешдирип гөрен ким.
Реңкине, боюна
Пугта пикир берен ким.

Кәси гоша гозаның
Санады ханасыны.
Кәси йыгымчы гелниң
Сынлады сынасыны...

Гараз, гадырлы достлар
Ачды бизе йүрегни.
Хер ким сечип алмалы
Өз ишине герегни.

Догра догры диймели!
Хич хайсы йүз гөрмеди.
Гезе илсе кемчилик,
Бизе хезил бермеди:

— Дост-дост, мамла-раст!
Ярышам ярыш боля...
От басыпдыр экини,
Гурчуклан гүли соля.

Дост-дост, мамла-раст!
Көп болупдыр дөкүни.
Бейле сува баймы сиз?
Сув басыпдыр экини!

Дост-дост, мамла-раст!
Йыгыма тайынмы сиз?
Хасыл үчин хүжүме
Ыкжаммы, гайыммы сиз?

Ким озса, озсун вели,
Хасылы хар этмәлиң!..
Берекетли байлыгы
Хоссара зар этмәлиң!..

1973

ХАТ

Мен мыдама, җора җан,
Саңа сөйги беслейән.
Сениң полатдан пугта
Саглыгыңы ислейән.

Даш болса-да арамыз,
Якындыр йүрек, уям.
Бирдир бизиң чөрегмиз,
Бу бирлик герек, уям.

Мениң мымык пагтамдан
Докаяң дүрли мата.
Сениң өкде элиң-де
Эденок ишде хата.

Еке өзүң онларча
Чархы чакган айлаяң,
Сапакларың говудан
Говусыны сайлаяң.

Менем атыз ичинде
Хар этмейән хананы.
Арассадан ак пагта
Өз гөвнүмиң халаны.

Ак алтының ягшыдан
Ягшысыны бермәге,
Докмачының миннетдар
Назарыны гөрмәге

Сөз бердик биз, жора жан.
Сөзүмиз-сөздүр бизиң!
Мениң түркмен илимде
Белент сарпаңыз сизиң!

1973

АЙДОГДЫНЫҢ ЙЫЛДЫЗЫ

Хер кимсәниң асманда
Өз йылдызы бамышын.
Өмүрбойы шол йылдыз
Оңа бадашямышын.

Айдогды өз йылдызын
Гөкден гөзләп тапмады
Я-да хыял йүвүрдип,
Ондан-оңа чапмады.

Айдогды өз йылдызын
Хасыллы ерден тапды,
Ак атызлар ичинде
Дөкүлен дерден тапды.

Пагта йыгян машына
Икинҗи йылдыз гонды.
Икинҗи йылдыз болса
Эййәм ики йүз тонды!

Эййәм ики йүз тонна
Пагта йыгды Айдогды.
Бункер ызына бункер
Ак толкун болуп чогды.

Бәш бурчлы бәш йылдыз
Гондурмакчы машына!
Сен бир онуң мейданда
Пагта йыгшыны сынла!

1973

ЕЛ ӘКИДЕР

Сен ягыша — ягма — дийме,
Хайышыңы ел әкидер.
Сен Гүне-де — догма — дийме,
Хайышыңы ел әкидер.

Даг дашына-сув бол дийме.
Хайышыңы ел әкидер.
Гарагуша-гув бол-дийме,
Хайышыңы ел әкидер.

Сен сөйгиңе-гелме-дийме,
Хайышыңы ел әкидер.
Йүрек сынса-елме-дийме,
Хайышыңы ел әкидер.

1973

МАВЫ ГҮН

Сен нәмүчин сары дийдиң Гүне, гыз?
Гөреңокмы, мавы онуң өвшүни?
Гүнем мавы.
Ерем мавы.
Деңизем.
Мавы асман атласының ревшени.

Бу гүн җүмле-җахан, акмая гөзел,
Сениң гөзлериңден алыпдыр шөхле!..
Мен мавы гомларың гершинде йүзйән
Мавы чарлакларың топлумы биле.

1973

ИКИНДИНАРА

Ики дызыңы даяп юмшак кенара,
Гошавучлап сув ичйәң икиндинара.
Элван шапак өвшүни йүзүңе дүшйәр.
Кирпиклериң саясы гөзүңе дүшйәр.
Элван шапак чайылар мермер бедене...
Гурбан бейле гудраты бина эдене!

Сувуң айнасында-да ыраняр шеклиң.
Өзүмем онуң билен биле ыранян.
Гөврәм сувуң ичинде болса-да хәзир,
Одуң ичинде ялы, арманлы янян.

Бейле тәсин гөзеллик гөремок шинди!..
Бөвет болар өйдүп сен дийҗек сөзүме,
Гошавучлап, ене-де алан сувуңы
Бирден серпип гойбердиң мениң йүзүме.

1973

ӨКҖЕЛЕРИҢ ТЫРКЫЛДЫСЫ

Бүтин шәхер ятанда-да,
Сеслер ука батанда-да,
Ене даңлар атанда-да
Гулагыма гелди дурды
Өкҗелериң тыркылдысы.

Дервиш болдум, данадым мен.
Әдимиңи санадым мен.
Укуда-да, сынадым мен,
Гулагыма гелди дурды
Өкҗелериң тыркылдысы.

Гөкден гайып учамда-да,
Энче иллер гечемде-де,
Йүз-мүң өкҗе ичинде-де
Гулагыма гелди дурды
Өкҗелериң тыркылдысы.

Гурбан гадам-өкҗесине!
Сес берип йүрек сесине,
Сиңип йүрек непесине,
Гулагыма гелди дурды
Өкҗелериң тыркылдысы.

1973

БАХАР АЙДЫМЫ

Ак гирсе-де,
Аң гирмэндир — дийме сен.
Нэзиң билен,
Сазың билен гүйме сен.
Гүйме мени...
Менем саңа ынанып,
Өз яныидан жувандырын өйдейин.
Агаран сачымы алдамак үчин,
Бахар хакда белент айдым айдайын.

1973

САЧЛАРЫҢ ТОЛКУНЫ...

386 Уградык үч болуп икиндинара.
Дага сиңип баряр Гүнүң челпеги.
Гөрүнйәр гөгүмтил никап астындан
Гарлы Көпетдагың шемпа телпеги.

Гара сачлы гызың мермер чигнине
Сен ене первайсыз голуңы атяң...
Гелсене,
Гүлсене — диййәсиң маңа,
Нәмүчин — диййәсиң — сен гама батяң?

Нәмүчин, бәсдешим, мен гама батян?
Мен саңа ненеңси айдайын оны!
Айдамда-да,
Оңа сен дүшүнмерсиң...
Ханы маңа шаят йылдызлар, ханы?

Деря деңиз күйсәр,
Гүләлек — Гүни,
Гушлар гышда учар гүнорта бакан.
Мен болса яшлыкдан сөййәдим оны,
Сөййәдим сен оны танамаякаң.

Инди гапдалңыздан гидип барярын.
Инди мен үчүнҗи.
Инди мен артык...
Эмма онуң сачларының толкуны
Гарк эдип баряр-ла демине дартып.

1973

СЕН. СЕН. СЕН...

1

Бир сөз-ә аз болды,
Ики сөзем кән,
Дуйгулар далашды,
Сессиз сөвешди.
Дөрт гөз бири-бирин иследи өрән.
Дөрт гөз дуйгуларың дилине дүшди.
Гиҗе-де ёлумда ышык гөрдүм мен.
Шол нурана, тәсин ышык
Сен. Сен. Сен...

2

Җокрама җевзада тебсирәп барян.
Ялынлы эпгек-де чөге совуряр.
Көйнегим елмешйә дерлән тениме,
Не бир дамҗа сув бар,
Не-де сая бар.
Бирденем сәхраның сергин шемалы
Елпейәр йүзүми перизат ялы.
Көйнегим ганата дөнйәр-де, учян.
Асман әлеминде йылдызлар ачян.
Белентден беленде гөтерилйән мен.
Шол җадылы сергин шемал
Сен. Сен. Сен...

3

Алма дек Гүн билен гөрүшди сәхер.
Гызгылт шахаларда гушлар сайрады.
Пенжиреден гирен алма пудагның
Гүллериниң ысы өе яйрады.
Бахар пудагыны сыпаладым мен.
Шол атырлы, акжа пудак
Сен. Сен. Сен...

4

Мен сени гөрмәйин,
Сен мени гөрме.
Мен китап ёллайын,
Сен китап ёлла!
Бу тәзе теклиби сен гаты гөрме.
Интизар гөречлер гарашсын ёлда.
Сен гүлйәрсиң,
Мениң өзүмем гүлйән.
Огланлыгың гайдып гелмәннем билйән,
Эмма хайсы китап окасам-да мен,
Шол китабың сетирлери
Сен. Сен. Сен...

5

— Мен-ә туржак — дийдиң,
Гызарып чала,
Гумры учды пенжиреден шо бада...
Мен нәмүчин гумры кимин учмадым
Сениң билен ганат гошуп ховада?
Мен нәмүчин отурдым дар отагда?
Дүшүнмедим.
Пурсат гечди ел болуп.
Өз болшума өзүм эрбет утандым.
Там чоларды галды, жансыз чөл болуп,
Гумры гөрсем, ниреде-де инди мен,
Шол пәкизе, ләле гумры
Сен. Сен. Сен...

6

Укусыз отырын гижәниң яры,
Ниредендир гелйәр гыжагың зары.
Сен өрән узакда,
Өрән узакда.
Гөремок гөзүңи энче йыл бәри.
Эмма узакдан-да йүрегим дуйяр,
Бу гиң дүнйәмизиң бир бөлегинде
Негада мени-де яда салян бар.
Билйән, ол гуссалы гүлүмсирейәр,
Яңагында бир чукуржык дөрейәр....
Гыжагың зарына гөвүн берйән мен,
Шол хесретли овазам
Сен. Сен. Сен...

1973

КӨНЕЛМЕЙӘН АЙДЫМ

Сәхер чагында чөле чыкдым мен.
Сәхер чагында гүле бакдым мен.
Чөлде-де гөрдүм сени.
Гүлде-де гөрдүм сени.
Сесиме сес бермедиң,
Ялынсыз якдың мени.

Агшам чагында Ая бакдым мен.
Даг дересинде чая бакдым мен.
Айда-да гөрдүм сени.
Чайда-да гөрдүм сени.
Сесиме сес бермедиң,
Ялынсыз якдың мени.

1973

ГӨЗЕЛ ГҮЛЕНДЕ

Гунчалар гүл ачялар
Гөзел гүленде.
Гайгы-гамлар гачялар
Гөзел гүленде.

Йигит хейжана гелйәр
Гөзел гүленде.
Гожалар-да йигделйәр
Гөзел гүленде.

Айың йүзи ачыляр
Гөзел гүленде.
Гүлгүн мейлер ичилйәр
Гөзел гүленде.

Гара гыш яза дөнйәр
Гөзел гүленде.
Сөхбетиң саза дөнйәр
Гөзел гүленде.

Арман, арман, гөзели
Гүлдүрмек четин.
Вах, оңа арзувыңы
Билдирмек четин.

Гой, гайратлы герчеклер
Гөзел гүлдүрсин.
Адыл арзувларыны
Ачык билдирсин.

Гунчалар гүл ачялар
Гөзел гүленде.
Гушлар сайрап гечйәлер
Гөзел гүленде.

1973

ДҮНЙӘ ГАРРАМАЯР

Мен гарраян дүнйәде,
Дүнйәмиз гаррамаяр.
Мен гарраян дүнйәде,
Бәгүллер гаррамаяр.
Мен гарраян дүнйәде,
Гөк чөллер гаррамаяр.
Мен гарраян дүнйәде,
Дагларым гаррамаяр.
Мен гарраян,
Билбилли
Багларым гаррамаяр.
Мен гарраян.
Алавлы
Посалар гаррамаяр.
Мен гарраян.
Шераплы
Кәселер гаррамаяр.

Гачсын дийсең гаррылык,
Гүллериң гадрыны бил.
Гачсын дийсең гаррылык,
Чөллериң гадрыны бил.
Гачсын дийсең гаррылык,
Даглара сейрана чык.
Гачсын дийсең гаррылык,
Баглара сейрана чык.

Гачсын дийсең гаррылык,
Посаны унутмагын.
Ал шераплы, арзылы
Кәсәни унутмагын!

Мен гарраян дүнйәде,
Дүнйә гаррамаяр хич.
Арман, бу хакыката
Гөз етирдим гаты гич.

1973

ДАҤ СӘХЕР ЧАГЫ

Дурнагөз булаклы даг дересинде
Бир гожа галандар кишә саташдым.
Отурдык икимиз булак боюнда,
Акылдар абдала йүрегми ачдым...

— Маңа аян — дийди — әлемиң сыры.
— Онда мениң — дийдим —
Хачан,
Нәмеден
Өлҗегимем, чекинме-де, айт — дийдим.
— Гошгудандыр — дийди — сениң аҗалың,
Бу сөзден саралдым.
Бу сөзден буйдум...

Ояндым тисгинип даң сәхер чагы,
Еңил ёрганымы серпип ташладым.
Гулагма гелсе-де гожаның сеси,
Ене тәзе гошгы гөзләп башладым.

1973

ТӘЗЕ ЙЫЛ АГШАМЫНДА

Бу дүнйә бир гөзел,
Дурмуш сапалы.
Яшадыкча,
Ене яшасың гелйәр.
Асманам овадан,
Аям вепалы.
Даң-сәхер шемалы айдым әкелйәр.

Айдым тарыплаяр ажап дүнйәни,
Сонарлы сәхраны,
Гунчалы гөрки...
Эмма бизе белли:
Бар гөзеллиги
Аслында дөредйән адамың эрки!

Адамың пайхасы,
Адамың гүйжи,
Адамың ыхласы айдыма хаклы.
Мензилден мензиле ашыряр деври
Адамың ажайып арзувлы аклы...

Бирденем бегенже гынанч гатышяр:
Гысга өмүр хакда пикире батян,
Гаррылыга бакан барян ёлумда
Ене-де бир йылы аркама атян!

Ене-де бир йылы!
Тутуш бир йылы!
Үч йүз алтмыш билен ене дөрт гүни!..
Ядыңа дүшенде шейле көп вагт
Ёк сенде дөрейән ахмырың чени.

Гаррасың геленок!..
Тәзе тост айдан
Гамлы пикирлерден үнсүми совды.
Тарыплады йигит гечен йылыны,
Тәзе гелйән йылы хас бетер өвди.

Гаррылыкдан гачып гитҗек ериң ёк...
Менем етип гелйән йылы гутлаян!
Асмансыз бүргүдиң болмайшы ялы,
Арзувсыз адамам ёкдур,
Ол аян...

Алтын оҗагыны гөзлейә бири.
Бири Гарагумдан небит гөзлейәр.
Бир адам әлдеки этмекчи ширин.
Бири тәзе йылдыз хакда сөзлейәр.

Дайхан хасыл хөвес эдйә ер экип.
Багбан бөгүл экҗек тәзе ёлуна.
Бири гумда гуйы газя дер дөкүп,
Сүйҗи сув гөзлейәр майда малына.

Бири огул өйлендирмек ислейәр.
Гыз чыкармак башга бириң ислеги.
Бедевини чапышыга беслейән
Сейсе герек гыр атының меслиги.

Гыз гаранша гошундакы ярына,
Екесирәп, ёла чыкя даң биле.
Багшы сынтгы берйә дутар тарына,
Бегендирҗек болуп тәзе хең биле.

Дынч алмагың арзувында яданлар...
Гелиң,
Гөтерелиң той гүни бада!
Хош ниетли,

Ак йүрекли адамлар
Етсин тәзе йылда тәзе мырада!

Гечсе-гечиберсин йылдырым йыллар!
«Дур!» дийип билен ёк дүньеде вагта.
Окгунлы йылларың отлусы, эмма
Эзиз адамлары етирсин багта.

1974

ХОШ ГЕЛДИҢ, ТӘЗЕ ЙЫЛ!

Гүн гүне,
Йыл йыла меңзәнок өмүр.
Вагт ики гезек гайталанмаяр.
Хер гүнүң,
Пурсадың,
Хер тәзе йылың
Өз орны,
Манысы,
Мертебеси бар.

Хер гүнүм,
Пурсадым,
Хер тәзе йылым
Тарыхда тәзе бир сахыпа ачяр.
Гөзеллик көпелип,
Берекет артып,
Адама ак гүнеш нуруны сачяр.

Ене бир йыл билен хошлашдык яңы,
Көне йыл дийдик биз эййәм адына.
Эмма онуң берен берекетлери
Мыдам дүшер дурар халкың ядына.

Гүн гүне,
Йыл йыла меңзәнок өмүр.
Вагт ики гезек гайталанмаяр.

Хош гелдиң, тәзе йыл!
Гүл гетир бизе!
Гүле гүллүк эден яш санамаяр.

Яманлык азалып,
Ягшылык артып,
Адалат ашыгы көпелсин бу йыл.
Кәерде көрейән уруш одуна
Сөндүриҗи сувлар сепилсин бу йыл.

1974

ТҮРКМЕНИСТАНЫМ МЕНИҢ

Мен сениң шөхратлы-шанлы
Адыңа ашык, ватан.
Мен сениң өңдүмли зәхмет
Бадыңа ашык, ватан.
Берекетли газ-небитли
Одуңа ашык, ватан.
Атлы үлкәм,
Батлы үлкәм,
Түркменистаным мениң.
Айдымым сен,
Арзувым сен,
Дилде дессаным мениң.

Хош хабарлы, кән саламлы
Сәхериң мен ашыгы.
Яшлыгы ядыма салян
Бахарың мен ашыгы.
Мен белет,
Мыхман геленде ачык өйлең ишиги.
Ак йүрекли,
Бол чөрекли,
Түркменистаным мениң.
Гүл меңизли,
Гөк деңизли,
Багы-боссаным мениң.

Бу җаханда бир бела-да
Сенден айра салмасын.
Гоша гөк золаклы байдак
Парласын, хич солмасын!
Саңа сөйги сиңмедик
Бир сетирим-де болмасын.
Өс ене, адыңа гурбан,
Түркменистаным мениң.
Герегим сен,
Йүрегим сен,
Җигерим-җаным мениң.

1974

ЧАЙ БАШЫНЫҢ СӨХБЕТИ

— Ак алма ийсем — диййән.
— Ишле!
— Ал йүпек гейсем — диййән.
— Ишле!
— Пәк пери сөйсем — диййән.
— Ишле!
— Болмазмы әйсем? — диййән.
— Ишле!

— Әлеми гезсем — диййән.
— Ишле!
— Деңизде йүзсем — диййән.
— Ишле!
— Ал шерап сүзсем — диййән.
— Ишле!
— Бир гошгы дүзсем — диййән.
— Дур, дост! Дилиңи дишле!
Сөз отарма бидерек...
Догры, гошгы үчинем
Ирмән ишлемек герек.
Эмма экип боланок
Оны экен дек дерек.

1974

ОДУНЫ ЙЫГАНА ЯКДЫР

Одуны йыгана якдыр.
Малы эесине бакдыр.
Ажы ийип гөрмедигиң
Балы билмежеги хакдыр.

Одуның гадрыны — үшөн,
Ядавлыгам — йөрән билер...
Иле эден ягшылыгың
Хас көпелип, гайдып гелер.

1974

ХАТЫРА

Какам билен Тула шәхеринде биле
окан, гадырлы гоңшым болан Аман-
мырат Аннануровың хатырасына

Ирден гечерди пахыр:
— Эртириң хайыр!
Агшам гечерди пахыр:
— Агшамың хайыр!
Иним, саглык ничикдир?
Арма-да, иним? —
Дийип, бегендирерди
Ол мыдам мени.

Гечерди гапымыздан
Ювашҗа йөрәп,
Хер гүнде ики гезек
Гечерди пахыр.
Кәте гүнорта чагы
Совулып бизе,
Йүз угруна совук сув
Ичерди пахыр.

Эдил оглан ялыды
Йылгыранда-да.
Кеселинден басылып,
Наламазды ол.

Теркидунйә болайсаң
Я гама батсаң,
Халамазды хич хачан.
Халамазды ол.

«Дурмуш диймек-гөрешдир.
Яйданма, гөреш!
Яз көпүрәк ене-де!
Вагт гарашмаз.
Или билен ил болан
Ватан оглуна
Пурсады бош гечирмек,
Армак ярашмаз»...

Онуң өзем пурсады
Гечирмеди бош.
Сөвешди. Китап язды.
Сөйди халкыны.
Шейле яшулы неслиң
Шейле хыжувы
Яш несиле элмыдам
Салар ялкымы.

Мен кәмахал гарашян
Гапыда оңа.
Хамала, ол йылгырып,
Гечәйжек ялы.
«Армавери, инжигим!
Ягдайлар ничик?» —
Дийәге-де, совук сув
Ичәйжек ялы.

1974

ДИЛ БИЛЕН ОРАК ОРМА

Эгер дилиң диени
Дурмуша гечйән болса,
Гарамаңлай гедайлар хан боларды бир заман.
Өз ярыны арзылап,
Көйүп гиден ашыклар
Җеннетиң җүммүшинде тапышарды бигүман.

Дил билен орак орсаң,
Билиң агырмаз диййип,
Озалам йөне ерден айтмандырлар даналар.
Ват бермәли диле, гел,
Оралы орак билен.
Дили гысга адамың өмри узак сан алар.

1974

ДОСТ БИЛЕН ДУШМАН

Душман душман боля.
Ондан хемише
Хемме зада гарашясың, билэйсиң.
Онуң билен гарпышыга — гөреше
Ялав ялы яраг алып гелйэсиң.

Эмма — достум — дийип,
Дулуңа гечип,
Дуз ийишип йөрен душман чыкайса...
Пушман пушман боля —
Пейдасы ёк хич,
Аркадагың өз өйүңи йыкайса.

Шол себэплем —
Дост — сөзүни хар этмэн,
Я галплыга,
Я десмала зар этмэн,
Яман сөзден,
Гөрип гөзден горалың,
Сөвлик билен гиң дүнйэни дар этмэн.

1974

КӨНЕЛЕРИҢ ӨВҮДИ

Гүйчли — дийип, бирине
Гол говшурма,
Эпилме!
Алтын гапылының-да
Дүшер бир гүн дилеги.

Эҗиз — дийип, бирине
Азм этме, эселме!
Бирден бир гүн гүйчленер
Шол эҗизиң билеги.

1974

ЯЛҢЫШАН ЙИГИТ

Алҗак гызың аслы хакда
Энче ерден сораг этдиң.
Энесине-атасына,
Бабасына ченли етдиң.

Халыны-да сорадың сен.
Малыны-да сорадың сен.
Хатда тәзе тутуп башлан
Чалыны-да сорадың сен.

Арман, иң герекли зады
Гөвнүңе-де гетирмедиң,
Гелинлиги гөрүп өзүң,
Акылна гөз етирмедиң.

Халаҗакмы о гыз сени?
Өзүң халаҗакмы гызы?
Ачылҗакмы икиңизе
Дөвлетли дурмушың язы?

Бу ягдайы, есер йигит,
Гөвнүңе-де гетирмедиң.
Гөрүшип гелинлик биле,
Гелҗеге гөз етирмедиң.

Сениң билен атасы-да,
Энеси-де яшаҗак дәл.
Я-да бабасының аты
Йүкүңизи дашаҗак дәл...

Мен эшитдим, меникли гыз
Күшт берипдир савчыларңа,
Өзге үчин чаклап нышан
Атҗак болан авчыларңа.

Күшт берипдир,
«Гоп!» дийипдир
Көки көен адатыңа...
Дүшүнмәнсиң сен сөйгүниң
Иң эсасы кадасына!

1974

ПУРСАТ БИЛЕН ӨМҮР

Хер кимде-де боляндыр бир бейик пурсат.
Шол пурсады сыпдырса,
Арманлы өмүр.
Бир пурсатда дашдан-да демир дөрейәр.
Эргин акыма дөнйәр пурсатда демир.

Бир пурсатда тапыляр тәзе ачышлар.
Бир пурсатда атомчы гудрат дөредйәр...
Бир пурсатда тапышан сагдын дуйгулар
Арадакы доңаклык дагын эредйәр.

Менем өмрүм өтүнчә сежде эдерин
Сени маңа душуран бейик пурсада...
Көне көк уран даглар дурандыр бакы
Билинде битен оты совук урса-да.

1974

ҸЕПА БИЛЕН САПА

Вах, сен бейле овадан болмалы дәл экениң!
Себәп әхли огланың гөзи овадан гызда.
Элбетде, тебигатың кануны шейледир-дә.
Горкян мени бу канун галдырар өйдүп ызда.

Сен бир йөнекейҗе гыз,
Сада гыз болан болсаң,
Мең ялы бичәре-де, белки ,гөзе илерди!
Белки, бермездим элден менем умыды шонда...
Бу йигит бу җаханда иң багтлы дийлерди.

Вах, нәдейин, нәдейин,
Җепа экен җаныңа
Бир овадан мелеге ашык болсаң алачсыз!
Ёк, шонда-да, шонда-да сапа экен җаныңа
Хыялыңда халыны огшап галсаң алачсыз.

1974

ПУРСАТЛЫК ДУЙГЫ ХЕМ ЫГРАРЛЫ СӨЙГИ

Сенде нәз-керешме, хош сөзем аз дәл.
Элиңем, дилиңем җадылы ченсиз.
Белки, сен нәз үчин дүнйә геленсиң.
Сейлиңем сапасы ёк ялы сенсиз.

Йөне мен шонда-да чекинйән сенден.
Сен бир ялын ялы, чабырап гечйәң.
Бир пурсатда энче өвшүн атяң-да,
Пурсатлык хыҗувда ялдырап, өчйәң.

Сен пикир берйәмиң ыграрлы Ая?
Не үйтгәр ол,
Не алңасар,
Не айнар.
Әлеми безейән айдың нурунда
Миземейән мүдимилик, мәхир бар.

Менем, мелек, шонуң ялы вепалы,
Шонуң ялы мүдимилик мушдагы.
Учгун ялы өчүп гидйән хыҗува
Алданып, йүрекде гоймайын дагы.

1974

ДУЙДАНСЫЗ ДУЙГЫ

Әлем-җаһан дөнди мавы асмана.
Мен гулачлап йүздүм,
Ак булут болуп.
Кимедир бирине алма гетирдим,
Йылдыздан асылан шахадан ёлуп.

Бирден бейхуш болуп атыр ысындан,
Гырмызы гүллерден дүшендим халы.
Овадан әлеми алдым гуҗагма,
Хамала, бир өзүм эеси ялы.

Бирденем гараңкы горпа гачдым мен.
Меле сачың толкунлары гарк этди.
Ганат какып гечен гоша гумры-да
Герши гарлы дагың гуҗагна етди.

Дагларам,
Багларам гуша меңзеди.
Шемалам өврүлди гуш ганатына.
Гувандым асманда әлемгошарың
Еди өвшүн билен язан хатына.

1974

УЗАК ГИЖЕ СӨЗ ГӨЗЛЕДИМ...

Сөйги диен дуйгы адамда илки
Гамзалы назардан — гөзден дөрәпдир.
Бүтин ер йүзүниң сөйүшенлери
Керешмели назарлардан эрәпдир.

Бүтин ер йүзүниң бүтин шахыры
Васп эдипдир гөзеллериң гөзүни.
Хөвес билен окадым мен арада
Улы уссатларың айдан сөзүни.

Эмма сениң гөзлериңе мынасып,
Мәхрибаным, бир сетирем тапмадым...
Ахыр өзүм тарып эдейин дийип,
Узак гиже сөз гөзледим,
Ятмадым.

Бир бакышда,
Бирже гыя бакышда
Гадыр,
Газап
Хем чакылык оды бар.
Бир бакышда,
Бирже гыя бакышда
Мүң дуйгының,
Мүң ахвалың ады бар.

Беян эдип билмедим мен олары.
Гайга батдым,
Гөзлемәми бес эдип...
Ине хәзир даң йылдызын ургадян
Янымда ёк шол гөзлере эседип.

1974

ЯШЫЛ ЮВА ЙЫГАЛЫ!

Ягшыны ятламак, элбетде, говы:
Ене гайталаняр сапасы-кейпи.
Ягшы ятламалар аркалы, арман,
Алчы гопаянок яңадан тайпы.

Ягшыны ятламак; элбетде, говы
Йөне гүнүң гечсе ятлама билен,
Дурмуш отлусындан гачып галаныңы
Өзүң өз бойнуңа алайгыныӊ сен.

Ятлама биленем яшаса болар,
Ери күйсәп дурса хемише бөврүң.
Йөне бир көчеден гитсегем биле,
Сен дири архиви боларсың дөврүң.

Дивара дувланып, дарыкма энтек,
Ятламага өңде вагтың көп болар.
Йөр, гидели яшыл юва йыгмага,
Сәхралыкда гайгыларың деп болар.

1974

АЧЫЛЯН ПЫНТЫКЛЫ АЛЛЕЯЛАРДА

Нирелерде галды яшлыгым мениң?
Хачан,
Хайсы дерелерде хошлашды?
Дуйман галдым оны мениң өзүмем.
Нәдип яшлык бейле басым дашлашды?

Ёлдамы?
Голдамы?
Я дагларламы?
Я-да оты солан селең сәхрада?
Дуйман галдым оны мениң өзүмем,
Аңшырмадым айрыланмы бирбада.

Я талларың шахасында галдымы?
Я-да деңизлериң толкунларында?
Я-да яшыл япраклары пышырдан
Айлы агшамларың ялкымларында?

Нирелерде галды яшлыгым мениң?
Узак ёллар гечдим.
Гөрмедим гайдып...
Бу гүн,
Бахар гүни йитен яшлыгым
Бирден гайдып гелди, айдымлар айдып.

Бу гүн гайдып гелди гөзел яшлыгым.
Калбымда белент бир буйсанч дөреди.
Ачылян пынтыклы аллеялардан
Яшлык мениң билен биле йөреди.

Унутдым сачымың чаларан агын.
Гасынлар язылды.
Өкжәм еңледи.
Маңа медет берен мердем яшлыгым
Тәзе тапан айдымымы диңледи.

1974

ЯГТЫЛАН ПЕНЖИРЕ

Узын хем даражык,
Хем чола кече.
Аяк астында-да гар ыкырдаяр.
Асманда йылдыз ёк.
Агачларың-да
Ак гардан энайы ойлуклары бар.

Телим гат тамларың пенжирелери
Кем-кемден гараляр,
Ышыклар өчйәр.
Шемалы шувлаян гараңкы гиже
Дүнйәми даралдып,
Өңүме гечйәр.

Асса-асса гидип барян бир өзүм.
Гөврәм гарлы гараңкыны бөвүсйәр...
Шахалары дутар эдинен шемал
Нәме бейле зарын сесли өвүсйәр?

Бирден белент пенжиреде, өңүмде
Ышык янды,
Ягты салды ёлума.
Ол мени-де,
Кечәни-де йылатды...
Кимиң хайпы гелдикә бу халыма?
1974

МЕЛЕ САЧЛЫ МЕЛЕГЕ

Гел, гөзүмиң гуванжы,
Гүл йүзүңе бакайын.
Саңа ак йылдызлардан
Ак апбасы дакайын.

Ал шапакдан, гел, саңа
Элван өйме эдейин.
Энтек адам гөрмедик
Үлкә алып гидейин.

Энтек адам эшитмедик
Айдым айдып берейин.
Сени мыдам, сона гыз,
Гүл ичинде гөрейин.

Меле махмал сачыңы
Гөк гүзерде дарайын,
Бирже тылла тарына
Ыкбалымы сарайын.

1974

СУРАТ

Ене җогап бермедиң,
Галдырмадың йүзүңи.
Чытылды галам гашлар,
От гөрдүм додагыңда.
Япды йүзүң ярсыны
Меле сачың толкуны.
Сайрады сениң үчин,
Сайрады бир гушҗагаз
Багда битен алманың
Пынтыклы пудагында.
Мен-э сениң йүрегиң
Урушыны эшитдим.
Сенем эшитдиң мениң
Йүрегимиң уршуны
Язды ядым йүреге,
Унутмаз өмүрбойы
Икирҗиңли гөзелиң
Гамлы дымып дуршуны.

1974

ИКИ КӨПҮК

Ики көпүк, диңе икиҗе көпүк
Хәзир мениң ыкбалымы чөзмели.
Эгер тапылмаса шол гара көпүк,
Өмүрбойы ахмыр эдип гезмели.

Ики көпүк, диңе икиҗе көпүк
Хәзир мениң агыр дердиме дерман.
Көмек эдиң,
Көмек эдиң, адамлар,
Егса өмүрбойы чекерин арман.

Ахыры тапылды ынсаплы ынсан.
Айна будка гирдим арзувлар биле.
Җаң этдим.
«Мен» дийди.
Дилим тутулды.
Биразлап бир сөзем гелмеди диле.

Ол болса телефон ялңышдыр өйдүп,
Дуйдум,
Трубканы гойды еринде.
Маңлайымы сыпаладым гахарлы,
Бир язык бар ялы маңлай деримде.

Ики көпүк, диңе икиҗе көпүк
Еңе мениң бу дердимиң гереги.
Эгер тапылмаса шол гара көпүк,
Көшешдирип билемок бу йүреги.

1974

ЁЛДА

Мен гара гөзүңде өз шатлыгымы,
Өз бакы багтымы гөресим гелйәр.
Укымы огурлан дуйгы хакында
Утансам-да,
Айдып бересим гелйәр.

Ёк,
Озал ёкдуң сен җүмле-җаханда,
Диймек, менем дүнйә яп-яңы гелдим.
Өзүми гөзүңде гөремсоң сениң,
Өзүмиң дүнйәде барлыгмы билдим.

Инди мен өңки дәл,
Өзге бир адам.
Маңа бердилерми бу бейик пайы?..
Булут бүресе-де асманы хәзир,
Мен гидип барярын гуҗаклап Айы.

Мен гидип барярын гуҗаклап Айы,
Мен оны габаян гайры гөзлерден.
Ай болса, аңярын, өрән узакда
Өзүне айдылян сүйҗи сөзлерден...

Сен сесиңи чыкараңок ене-де.
Вах, сен ере бакып, гүлйәсиң ене,

Үлкериң ужундан бир бөлек чапып,
Берип билмежегми билйәсиң ене.

Вах, сен ере бакып, гүлйәсиң ене.
Гырыляр ганаты арзув гушунын.
Хәзир манысы ёк сениң яныңда
Боланда-да мүңләп батыр гошунын!

Сен мениң гөвнүме дегмежек болуп,
Асса басып,
Эда билен гүлйәсиң...
Яшырма-да,
Яңзыт маңа, яз гүли,
Хыялыңда сен ким билен гелйәсиң?

1974

ГЕЛ, ҖЕННЕТЕ ГАЧАЛЫ!

— Гел, җеннете гачалы икимиз, җаным!
— Җеннет бу ерде.
— Бол сен бехишт багында сөйги солтаным.
— Багам бу ерде.
— Акҗа булутдан ясан елкеним тайын.
— Гөтермез булут.
— Йүрегимиң тарындан дутар ясайын.
— Сен мени унут.
— Яссык эдейин саңа әлемгошардан.
— Йитер ол басым.
— Худая-да башартмаз маңа башардан.
— Этме сен касам.
— Мен махмалы бәгүлден көвүш эдейин!
— Тикени бардыр.
— Гөк сервили даглара алып гидейин.
— Депеси гардыр.
— Гел, икимиз адада ак гүл экели!
— Ада өрән даш.
— Толкунлы деңизлере сурат чекели.
— Деңиз өрән даш.
— Гөриплиги, гыйбаты якалы ода.
— Мен гаты горкян.
— Я сен башга бирине бердиңми вада?
— Мен гаты горкян...

1974

САЛГЫМ

Мен о гүнлер ғара дашдан гатыдым.
Сен серетдиң —
Йүпек ялы юмшадым.
Мен сәхраның солуп барян отудым,
Сен серетдиң —
Мен гүнеши огшадым.

Сары чөлден чөле барян тешнедим.
Дурна гөзли булак болдуң ёлда сен...
Арман, олар салгым болды,
Сабады...
Хым-хыяла ковалашян халда мен.

1974

СЕН ХАКДАДЫР, ЭЗИЗИМ!

Яз хакында язсамам,
Сен хакдадыр, эзизим.
Саз хакында язсамам,
Сен хакдадыр, эзизим.

Себәп сенсиз бахарың
Тагамы ёк, дады ёк.
Ал өвүсйән гүллериң
Атыры ёк, ады ёк.

Ганат хакда язсамам,
Сен хакдадыр, эзизим.
Зынат хакда язсамам,
Сен хакдадыр, эзизим.

Себәп сенсиз гөвнүмиң
Ганаты ёк, бады ёк.
Сениң берен ганатың
Бу әлемде ады ёк.

Нар хакында язсамам,
Сен хакдадыр, эзизим.
Нур хакында язсамам,
Сен хакдадыр, эзизим.

Себәп җахан бағының
Сенден сүйҗи нары ёк.
Бу гарташан гүнүмиң
Сенден башга нуры ёк.

1974

ЧАТРЫКДА

Тукат ягыш җыбарлаяр сиңңитли.
Юваш еле шыгырдашя шахалар.
Машын гечйә кәте чала шыбырдап.
Ёлагчы ёк көчеде бу махаллар.

Дар көчеден аласармык халда мен
Гайдып гелйән гиҗе онуң янындан.
Хем хесерли, хем хесретли йүрегим,
Гөвре җыда дүшен ялы җанындан.

Гайдып гелйән гиҗе онуң янындан.
Вах, өзүмем аңамок өз халымы...
Ганавлар-да, агачлар-да, ягыш-да
Кесйән ялы гайдып гелйән ёлумы.

«Нирә баряң?» —
Дийип, аслышяр шемал.
«Нирә баряң?» —
Дийип, агач аслышяр.
«Нирә баряң?»
Дийип, сораяр көче.
Бу совала чыралар-да гатлышяр.

«Нирә баряң?»...
«Нирә баряң?»...

«Нирə сен?»...
Эшидйəн булутдан, көпрүден, талдан.
Телефоның будкасы-да гахарлы
Гайталаяр бу совалы гапдалдан.

Мен өзүми аклап,
Олаң барына
Дүшүндирҗек болян...
Я-да ялбарян...
Догруданам, нирə барян хəзир мен?
Кимден гачып,
Кимиң янына барян?

1974

СУДУР

Сениң иш столың.
Бош галан стул.
Бир петде ак кагыз бир четинде дур.
Алтын иленчегиң ятыр ялдырап.
Үмсүмлик...
Гөзүме гөрүнйәр судур.

Ниреде дир, өрән узак бир ерде
Отырсың стола башыңы эгип.
Айнаны огшаяр алма япрагы
Ачык эпишгәниң эрңегне дегип.

Мен болса бу чола тамда
Столдан,
Бош стулдан, иленчекден, эзизим,
Сең ысыңы алян,
Демиңи дуйян...
Өз сесими эшидйәрин бир өзүм.

1974

ЭЛЕГИЯ

Сынладым мен, сайгардым бир хакыкаты:
Кәмахаллар бу дурмуш дашданам гаты.
Дердими дашлар дуйды,
Деря билди, гыз.
Өзүме-де, саңа-да хайпым гелди, гыз.

Сынладым мен, сайгардым өзге бир халы:
Бәгүлденем бу дурмуш якымлы ялы...
Вах, бимахал өсен ел хайсы елди, гыз?
Өзүме-де, саңа-да хайпым гелди, гыз...

Гара геен гөк йүзи хачан дурланар?
Бизи биле гөрмеди гечен дурналар.
Дердими дашлар дуйды,
Деря билди, гыз.
Өзүме-де, саңа-да хайпым гелди, гыз.

Бизи биле гөрмедик Ай гечди гитди.
Арманлы йылдызым-да, ах, өчди гитди.
Дердими дашлар дуйды,
Деря билди, гыз.
Өзүме-де, саңа-да хайпым гелди, гыз.

Вах, ёлагчы машынам бош гелди ене.
Бирден тисгинип гитдим байгуш сесине.
Дердими дашлар дуйды,

Деря билди, гыз.
Өзүме-де, саңа-да хайпым гелди, гыз.

Ятламазмы ялынлы ышкы ядымыз?
Күле дөнйәр көзлери өчен одумыз.
Дура-бара ене-де ягтыляр җахан.
Серет, сениң нуруңа, серет, зар җахан...
Дердими дашлар дуйды,
Деря билди, гыз.
Өзүме-де, саңа-да хайпым гелди, гыз.

1974

ГҮЙЗ ЭТЮДЛАРЫ

1

Япраклары елек ялы гайдыряр
Чал үмүрли,
Чыглы гүйзүң шемалы.
Көчелере
Сары, гызыл мәмиши,
Гоңур гүлли кече язылан ялы.

Гаргаларың гагылдысы бөвүсйәр
Бу үмүрли үмсүмлиги яң билен.
Белки, олар бушлаяндыр баглара
Гар гелҗегин бу гүн-эрте даң билен.

Хәзир болса ялта ягыш ядаман,
Майдалына сепеләп дур хүнҗүсин.
Гечип баря пикре гиден адамлар
Өз ичинден өлчәп
Шатлык, үнҗүсин.

Гечип баря пикре гиден адамлар,
Кәте совлуп сары сувлы керсенден.
Нәче ажап әлем ачса боларды,
Хабар алсаң барянларың херсинден!
Херсиниң ыкбалы —
Онларча китап...

Ягыш болса чавуш чакды шыбырдап:
«Гөзел гүйзүң газалына гулак сал.
Яңларыны ятда сакла,
Язып ал».

Гөк гүрледи.
Чакды ене йылдырым.
Ер дерледи —
Акды ерден йылдырым.

2

Лейлисачы зире-зире зүлпүни
Гөк щемалың дарарына гарашяр.
Сүмсүләни сыпалаян марала
Ашыгына нәз эйлемек ярашяр.

Голы габа портфелли огланжык
Мекдебинден гайдып гелйәр хиңленип.
Ягыш билен ярыш эдйән айдымы
Узаклашды, баг ичинде яңланып.

Гуры ерден ёл ёк ялы, хамала,
Ойдан-оя уруп гечйәр ол оглан.
Агзын ачып ал-асмана бирденем,
Дамжалары гапып, ичйәр ол оглан.

Саквояжлы гожа болса ягшыңы,
Ягыш сувлы яплары-да әсгермән,
Гечип баря гүмра болуп пикирне,
Өз гамындан гайра еке зат гөрмән.
Хер хайсының калбы —
Онларча китап...

Ягыш болса чавуш чакды шыбырдап:
«Йүреклере гидйән угра гөз айла.
Йүреклере етҗек ёданы сайла».

3

Диңледикче елли ягыш сазыны,
Дамарларда дуйгы бары дөрейәр!..
Сус гөрүнйәр троллейбус нәмүчин?
Нәмүчин ол бейле хаял йөрейәр?

Бирден хапа сычрамасын пыяда! —
Этиячдан асса гелйән экени...
Гөк, гырмызы, гызыл, сары саяван
Гүйзи ничик безәп билйән экени!

Ниредендир гайып дүшен ганаты
Елиң бады алып гелйәр тогалап.
Сувлы ойда өз шеклине саташан
Итем гелйәр өз шеклини ковалап.

Ягыш ягяр.
Көмелеклер көпелип,
Мениң сачым азаляр хем агаряр.
Өз шеклине өзи эрбет алданан
Көпеге-де гаты небсим агыряр.

Гарагажың телпегине дувланып,
Орал аял эскимо-да сатып дур.
Үшәпдир ол-аясына үфлейәр,
Гөвреси-де гаршы ыраң атып дур.

Эскимоны яда саляр өзи-де:
Ектайы-ак, тос-тогалак, сан-гаты.
Яныңдакы ягыш сувлы ойда-да
Халлан атяр онуң үшән сураты.

Нәмүчин ол үшәп дурка бу махал?
Киме герек бу ягышда эскимо?..
Вах, жаханда чөзүлмедик совал кән!
Херси хакда дөретсе бор йүз кино!
Хер совалың сыры —
Онларча китап...

Ягыш болса чавуш чакды пышырдап:
«Гулак сал-да генси гүйзүң хеңине,
Сенедиңи етирҗек бол деңине».

4

Бир безелен пенҗиреден
Эйҗеҗик,
Гүлли гурҗак гечйәнлере бакып дур.
Айнасындан ёда ясан ягыш-да
Гүл гурҗагың гөз яшы дек акып дур.

Сүпүрсене гөз яшыңы, гурҗагым!
Эзиз эйэң гелер басым бакҗадан.
Дүшүнмеди дилсиз гурҗак дилиме...
Гол галгадып, гечип гитдим текҗеден.

Окара дек стадионың айлавы
Бошап ятыр.
Эркин шемал өвүсйәр.
Гыкылык ёк,
Сыкылык ёк,
Седа ёк...
Ак йылдырым булутлары бөвүсйәр.

Шуввулдаян шемал болса дөзүмли
Дарап гечип акация, арчасын,
Гайдырып өйр хатарлардан хатара
Билдиришдир билетлериң парчасын.

Бош хатарың бәри башкы четинде
Ики җуван гуҗаклашяр-гүлүшйәр.
Серетсене, бу үмүрли бошлуга
Сада сөйги ничик говы гелишйәр!
Хер ышкың беяны —
Онларча китап...

Ягыш болса чавуш чакды шыбырдап:
«Эне Ериң овазына гулак сал.
Медет берйән мукамлары язып ал».

Гөк гүрледи.
Чакды ене йылдырым.
Ер дерледи —
Акды ерден йылдырым.

5

Багда бир гыз япрак йыгып йөр хәзир.
Гам нышаны гөрүнсе-де гөзүнде,
Ялкым салып элиндәки япраклар,
Гүн шелпеси ойнаклаяр йүзүнде.

Гайып гелйән гөк моторлы яш йигит
Ягыш сесин бөлди бирден бадына,

Татыр-татыр гечип гитди ел ялы,
Еда арчап эзбер отрядына.

Сырык ялы, узын саплы байдаклар
Овсун атып, ызлы — ызына галгады.
Ер йүзүне япырылан түссэлер
Гиденлере гара голун салгады.
Хер җуваның бады —
Онларча китап...

Ягыш болса чавуш чакды шыбырдап:
«Бахар багы гүйз геленде бейгелер.
Кемал тапар гүйзде җуван сөйгилер».

6

Эли долы торлы гелйән
Кагыз букҗа гачды бирден торундан.
Ур-тут шемал ачды кагыз гатыны.
(Гүйч гөрмесе, ким гозганар орундан?)

Сечеленип көз кимин, тер үлҗелер,
Тогаланды гитди сувлы песлиге...
Гайык-гәми ойнап йөрен огланлар
Бегендилер бейле багта-меслиге...

Балаклары балдырлара чермешип,
Сувдан үлҗе чөпледилер чагалар...
Билип болмаз, белки, эрте өзлерем
Үлҗе багларының багбаны болар.

Даяв бир яшулы болса бутнаман,
Акып барян үлҗә сын эдип отыр,
Белки-де, ол йөнекейҗе бир иши
Өзи өз янындан кын эдип отыр.
Хер хайсының өмри —
Онларча китап...

Ягыш болса чавуш чакды шыбырдап:
«Оглан — ойна,
Гожа — акла хырыдар.
Херки яшың өз санасы, дерди бар».

7

Шейле бир шадыян гамсыз җуванлык!
Шонча-да гайгылы гаррылык дерди.
Чала̑ран үмүрли, иргинсиз ягыш
Бу хакда эртеки отарып берди.

Ягышың якымлы пышырдысына
Хем шемал сесине гулак асдым мен.
Сары, ораяны, гырмызы гүлли
Көчеден
Толгунып, гадам басдым мен.

Сары, ораяны, яшыл япрагың,
Гүйзе гуҗак ачан сахы топрагың
Өвшүн — овазыны,
Дүрли нәзини,
Япрак йыгып йөрен гызың ызыны
Язып алсам дийди хөвесим хөкман,
Шувлаян шемалың бадына бакман...

Гочак бир чынарың пенасында мен
Ачдым этюдниги.
Кистими алдым.
Гүйзе галып реңк дөретҗек болуп,
Гардым, реңклери реңке чалдым.
Хер хайсының васпы —
Онларча китап...

Ягыш болса чавуш чакды пышырдап:
«Мен бегенйән гүйзи гөрйән сенеде.
Йөне ятдан чыкармагын мени-де».

Гөк гүрледи.
Чакды ене йылдырым.
Ер дерледи —
Акды ерден йылдырым.

1974

СОҢКЫ ТРОЛЛЕЙБУС

Хысырдылы гечен гысгаҗык гүндиз
Табшырды нобаты ягышлы гиҗә,
Вепалы ярына гарашянлара
Гарамтыл җәхекли, нагышлы гиҗә.

Газонлары гөзден гизледи түмлүк.
Лейлисачы соңкы сапар дараняр.
Бөлек-бүчек булутларың астында
Гарагаҗың шахалары ыраняр.

Гавун дилимине меңзейән Аям
Саралып гөрүнйәр булутдан кәте.
Чала халланлаян асма чыралар
Меңзеди сабырлы саралан кәдә.

Ялдырашып ятыр ягышлы ойлар.
Ене бири гирип гитди тамына...
Мен болса чоюнып чилим одуна,
Хенизем гарашян өз солтаныма.

Нәче дуранымам чыкды ядымдан.
Халымы тең этди бу сары гиҗе...
Ене сен гелдиңми, эй троллейбус?
Җәхеннем!
Гидели!
Чыкмады биҗе...
Гидели, сен бери дердими пайлаш!..
«Йөр гитсең, яш йигит! Мүн! Отур! Җайлаш!»

1974

ЭШИДИЛМЕЙӘН ОВАЗЫМ

«Эйсем онда ол саңа
Гарашяндыр өйдйәмиң?
Даң атынча айдымы
Онуң үчин айдямың?»

Шемалың шу совалы
Оярды пайхасымы.
Доңды элде галамым.
Гойдум язян хатымы.

Гойдум язян хатымы.
Дүнье доңды мең билен.
Ене чыкдым дашарык
Сени күйсәп даң билен.

Шол махалам суратың
Гараңкыны бөвүсди.
Шемал өңкүден бетер
Гыжалатлы өвүсди:

«Эйсем онда ол саңа
Гарашяндыр өйдйәмиң?
Диңләр өйдүп узакдан
Ене айдым айдямың?»

Шемалың бу сөзүниң,
Гөрүп дурун, җаны бар.
Шемалың бу сөзүнде
Өрән агыр маны бар.

Пайхас нәме йүреге
Эмир эдип билйәми?!
Сөйги сениң калбыңа
Вах, сорашып гелйәми?!..

Балкылдаян гөзлери
Пенҗиреден бакып дур.
Толкуна дөнен сачы
Эда билен акып дур.

Ах, нәдейин, о гөзлер
Маңа бакан бакмаяр.
Белки, мениң айдымым
Йүрегине якмаяр.

Алаҗым ёк, алаҗым,
Айдым айдян шонда-да.
Белки, бир гүн овазым
Етер дийип Җеннеде...

1974

СӨЗҮҢ САРПАСЫ

Кагыз билен галамың
Дили болса,
Геплесе,
Көте бизе игениш,
Көйинерди-көерди:
— Ким дуйгусыз, дадысыз
Сөзи сөзе сеплесе,
Бизи бетнам этмесин,
Харламасын — диерди.

1974

АДАМ ГАЙТАЛАНМАЯР

Мен өлемсоң,
Ягыш болуп,
Ел болуп
Я-да сонар сәхрамызда гүл болуп,
Доланып гелерин ене бу дүнйә —
Диен шахыр өрән нәхак өвүнйә.
Өленсоң,
Адамың чешме-чай болуп,
Пенжиреден ышыклаян Ай болуп
Я-да гүле гонан билбиле дөнүп,
Язда йылдырым дек асманда сүйнүп,
Гайдып гелмежегне мен гүвә гечйән!
Мен метеор кимин өмүрлик өчйән...
Галат айдыпдырлар гадым греклер,
Дүнйәде хич бир зат гайталанмаяр.
Доланып гелмейәр
Хич хачан
Хич ким!
Хер кимиң өз дуркы,
Өз дүнйәси бар.
Мениң язман гиден сетирлерими
Менден соң хич кимсе язып билмейәр.
Дүнйәде хич бир зат гайталанмаяр.
Дүнйә тәзеленйәр!
Дүнйә өлмейәр.

1974

ВАТАН ШЕМАЛЫ

*

Миннетли мивелер мыдама ажы.
Дер сиңен топрагың хасылы сүйжи.
Ил сени сыласын, халасын дийсең,
Хич хачан ил үчин гайгырма гүйжи.

*

АЛ ШАПАК АЙДЫМЛАРЫ

1. ТӘЗЕ ДҮНЙӘ

Октябрда Орусьет ачды тәзе дүнйәни.
Ачылды тәзе дүнйә Ериң бир бөлегинде.
Азатлык ышыкланды,
Адалат ышыкланды
Октябрь шапагының алавлы золагында.

Октябрда Орусьет ачды аҗайып дүнйә.
Башланды Ер йүзүнде бакы достлук заманы.
Гөрүлмедик замана,
Эшдилмедик замана
Хөкүмли хәким этди сада ишчи-дайханы.

Әпет рус ишчиси баш болды тәзе дүнйә!
Бейик Ленин байдагы өвшүн атды элинде.
Ганатымыз дийилди.
Зынатымыз дийилди,
Бу арзылы байдага хемме халкың дилинде.

Оларам ал байдагың саясына үйшдүлер.
Шейдип тәзе дүнйәде дөреди тәзе Союз.
Гөрүлмедик бат билен,
Эшдилмедик ат билен,
Бир машгала биригип, йөреди яза Союз.

2. БАЙРАМ ГҮНИ

Бу гүн бакы Байрамы
Гаршыладык саз билен.
Гүйз гүнеши ярышды
Гүл гетирйән яз билен.

Гутлаг-салам ёллаяр
Бу гүн бизе ер йүзи!
Гечип барян гушларам
Гутлаяр бу гүн бизи.

Гутлаяр бу гүн бизи
Зарпчы зәхмет толкуны...
Гөр, ненеңси овадан
Ал шапагың ялкымы!

Шол шапагың нуруны
Гөзлерде гөрйән бу гүн.
Гутлагчы гуша дөнүп,
Ганаты герйән бу гүн.

3. ВАТАН ШЕМАЛЫ

Сенсиз маңа сейил-де ёк, сапа-да,
Мәхрибан ватаның махмал шемалы.
Сәхер билен сыпалаяң йүзүми,
Сәхра сонасының аясы ялы,
Мәхрибан ватаның махмал шемалы.

Голдаяң дурналар ганат ачанда,
Гунчалар арзылы атыр сачанда,
Гайым ганат боляң арзув учанда,
Мәхрибан ватаның махмал шемалы.

Ховузлы баглардан гүнде гечсем-де,
Булаклы даглардан гүнде гечсем-де,
Доймадым дадыңдан нәче ичсем-де,
Мәхрибан ватаның махмал шемалы.

Өвсеңде үстүмден сергин акымлы,
Җаныма җан гошяң ене якымлы,

Сен шейле садык хем шейле хөкүмли,
Мәхрибан ватаның махмал шемалы.

Гайратлы ганатың голдава тайын,
Өмүр сенден даш дүшмәйин ылайым,
Мыдама хүвдиле мени мылайым,
Мәхрибан ватаның махмал шемалы.

4. КОММУНИСТЛЕР

Полатдан пугта эрке
Баш болян коммунистлер.
Дөрейән тәзе гөрке
Баш болян коммунистлер.

Нириде иш кән болса,
Нириде иш кын болса,
Тәзе дөп дөрән болса,
Баш болян коммунистлер.

Кервен башыны чекйән,
Боз ерде бугдай экйән,
Айда-да байдак дикйән,
Баш болян коммунистлер...

5. ДОСТЛУК

Асмана дил битсе эгер,
Дотслук менден гиң диерди.
Деңизе дил битсе эгер,
Достлук менден чуң диерди.
Даглара дил битсе эгер,
Достлук менден мәкәм диер
Баглара дил битсе эгер.
Достлук мениң сакам диер!

6. ПАРТИЯН ЙҮРЕГИ — ХАЛКЫН ЙҮРЕГИ

Мәхрибан партияң әхли ишинде
Мердана халкыма сарпа-сөйги бар.
Алада югрулан мерт гөрешинде
Голтукдан гөтерйән улы дуйгы бар.

Бу дуйгы,
Бу сөйги коммунистлериң
Пәкизе калбының өзени-оды.
Бу дуйгы
Бу сөйги коммунистлериң
Багтыяр байдагы,
Өмүрлик ады.

Башда бу сөйгини Ленин йүреги
Адалатлы арзувлардан дөретди.
Адалатың аркадагы, гереги —
Партиямыз йүрегмизде ер этди.

Адыл арзувлары байдак эдинйән,
Адыл арзувың-да байдагы сенсиң.
Сенсиң, эй партиям, данасы дүнйәң,
Хемише,
Хемише халкым биленсиң!

Партияң йүреги — халкың йүреги.
Икиси дең уряр гөрешде, гайда.
Партияң гереги — халкың гереги.
Партия — илимиң айдымы тойда!

1974

ТАМАДАНЫҢ ТОСТЫ

Достлар,
Тәзе тойы башламак герек!
Тапышды бу агшам ики яш йүрек.
Бакы битин болсун оларың наны!
Гутласын гелеңлер гоша җуваны!
Гайгы гапысыны япалың бу гүн.
Ягшыдан ягшы сөз тапалың бу гүн.
Отурың!
Орнашың!
Башласын багшы!
Сөзүңем сададан гысгасы ягшы:
Ашык ашыгына болса вепалы,
Бакы дөвран сүрер яшлар сапалы!
Көрәп-күтелмесе шу гүнки дуйгы,
Хич хачан көнелмез ялынлы сөйги!
Эерип, адамлар, асылла када,
Вепадарлык үчин гөтериң бада!

1974

АШЫК МЕН

Сенем чыкдың өйңүзден,
Менем өймүзден чыкдым.
Җаны җадылан гөзе
Дашдан делмурып бакдым.

Сергин сәхра шемалы
Сыпалады зүлпүңи.
Гайталадым ене мен
Шол көне, гамлы хеңи:
Ашык мен,
Ашык мен,
Ашык эзиз адыңа.
Ялбарян,
Яндырма,
Якма бейле одуңа!

Белки, бир гүн ахыры
Эшдерсиң бу айдымы...
Етсем дийип ызыңдан,
Йыгҗамладян әдими.

Сен болса гүлүмсирәп,
Гөрмедик болуп баряң.
Эҗизлейән эркими
Зүлпүң тарына саряң.

Ашык мен,
Ашык мен,
Ашык эзиз адыңа.
Ялбарян,
Яндырма,
Якма бейле одуңа!

1974

ДАШЛАШМА

Сен мениң мыдарым,
Байлыгым,
Барым.
Энче айдыр сенден хабар ёк, ярым.
Азалды умыдым,
Гачды карарым!
Ара даш болса-да,
Өзүң дашлашма!
Сөвер ярым, сөйги билен хошлашма!

Доян ёкдур сөвер ярдан,
Сөйгүден.
Гутар мени бу хасратлы гайгыдан,
Сынамызда сөйги оды сөнмесин!
Ара даш болса-да,
Өзүң дашлашма!
Сөвер ярым, сөйги билен хошлашма!

Аңсат дәлдир тапмак йүрек тайыны.
Ашык гөзләр өз нурана айыны.
Арман эдәймәли енеки бир гүн...
Ара даш болса-да,
Өзүң дашлашма!
Сөвер ярым, сөйги билен хошлашма!

1974

АЙДЫШЫК

— Гел шу гүн сөйле, сонам,
Интизар дидарыңа.
— Ялңышып, сен сөв билен
Какма көңүл тарына.
— Яз-да ёк сенсиз маңа.
Саз-да ёк сенсиз маңа.
— Вах, ынанмак кын гаты...
Язма инди сен хаты.
— Түвелей дәл йүрегим.
Бесдир инди, бей диймe!
— Менем, оглан, өмүрлик
Вепалы хак сөйгүме.
— Гел, онда кине этме!
Гырмызы гүл берейин.
— Гүл герек дәл, гоч йигит,
Гүл йүзүңи герейин.

1974

БАХАР ГЕЛДИ

Бахар гелди багда гүле бесленип,
Гелди гушлаң ганат ачян овазы.
Часлы чайлар өз дилинде сесленип,
Йлден-иле алып гитди о сазы.

Бахар гелди, гөрке гирди кешлерем.
Агзын ачды җүйҗе ялы, гунчалар.
Гышда гардан гачып гиден гушларам
Инди тәзе гүле гонар, ынҗалар.

Яшыл яйла, яшыл юва, яшыл баг
Ягты ялкым гүҗеңледи ене-де.
Яз ягшына ювды йүзүн гоҗа даг.
Ак бәбегни алып чыкды эне-де.

Көчелер-де, гоҗалар-да йигделди.
Сейле чыкды серви бойлы соналар.
Гечен йылкы нахал бир гез бейгелди.
Мерт йигитлер мейданларда таналар.

Бахар гелди! Бахар байрам гетирди.
Адам бары берк гушады билини.
Достлук бизи док гүнлере етирди,
Достлук барха безәр түркмен илини.

1975

ЯШЫЛ ЙҮЗҮК ЯСАЙЫН...

Сениң үчин тәзе бир
Әлем ачмага тайын...
Саңа яшыл ювадан
Яшыл йүзүк ясайын.

Ай йүзүңи, ак мелек,
Ювайын яз ягшына.
Гүляканы безәйин
Әлемгошар нагшына.

Мавы асмандан кесип,
Мавы көйнек тикейин.
Сениң гелҗек ёлуңа
Гадыр гүлүн экейин.

Оваз алып гушлардан,
Айдым айдайын саңа,
Хеммесине дерек сен
Бир гүлүп баксаң маңа!

1975

КИМДЕ — КИМ...

Даң сәхерлер шапакдан өң оянып,
Бәгүлиң ачылшын гөрсе кимде-ким,
Әхли арзувына етип билйәмиш,
Хатда әлеме-де эдйәмиш хөкүм.

Шапакдан өң оядайын мен сени,
Оядайын шол гиҗеки саз билен.
Сен бир гөкден инен перишде болуп,
Ач гапыны шапакдан өң нәз билен.

Шапакдан өң оядайын мен сени,
Гидели гунчалар ачылян бага.
Адама екеҗе гүл герек экен
Бу дүнйәде иң багтлы болмага.

Гүлүң япрагында ялдыран дамҗа
Ал яңага акҗа нуруны сачсын.
Гой, гөзеллик үчин ачылан бәгүл
Багт бинамызың гапысын ачсын!

1975

ГӨЗЕЛЛИК КАНУНЫ

Ненең гошгы язылмасын бу махал?
Гара гөзлер гыя бакды, гаралы.
Гара зүлпүң гоша тары гөвнүми
Тилсим билен халкасына сарады.

Ненең гошгы язылмасын бу махал?
Гара гөзе гарамага хакым ёк.
Мен гитмели өз эркиме эрк эдип,
Арман, туруп гидере-де чакым ёк.

Мен огрынча бакян саңа алачсыз.
Сенем маңа кәте назар айлаяң.
Вах, нәмүчин, вах, нәмүчин, нәмүчин
Сен өзүңи әхли гыздан сайлаяң?

Бир баканда — яшыл майса ялы сен.
Бир баканда — шапак ялы гырмызы.
Улы залда хәзир диңе икимиз
Дуюп дурус икимизиң сырмызы.

Мен гитмели.
Терк этмели бу залы.
Белки, сенсиң эртиримиң замуны?
Вах, нәдейин ене гидип билмедим,
Өкде чыкды гөзеллигиң кануны.

1975

ГЕРЕК

Гаты билип дакылдырлар адыңы.
Сен эжең өйүне герек экениң.
Сени салланчакда үврэнде эжең,
Эжең йүрегине йүрек экениң...

Сен бу гүн ал гейип,
Ал шапак билен
Ак мекдебе баряң эжеңе дерек.
Сен бу гүн
Класда саңа гарашян,
Сенден сапак алян несиле герек...

Эмма сен оларың барындан бетер
Илки маңа герек,
Сен маңа герек.
Мен сениң адыңы узак ёлларда
Гөтерйэн ёл ачян ялкыма дерек.

1975

СЕЙИЛ БАГЫНДА

Баяк мен бир гызы сөйдүм.
Гүнде тәзе гейим гейдим.
Хер агшамам өз янымдан:
Инд-ә сөйсе герек — дийдим.

Гиҗелерие гошгы яздым.
Алып барян ышкы яздым.
Гүлүмсирәп оканда гыз,
Той газанна ожак газдым.

Сапалы сейил багында,
Волейбол гызан чагында,
Гүнде газык болдум барып,
Серви сонаң сорагында.

Гүнде гүлер гөзүн гөрдүм,
Гадыр эдип, гүлем бердим.
Вах, думлы-душ гөз болуп дур,
Ёгса аян этҗек дердим.

Эдил йүпек өймеди гыз,
Гүлүмсирәп, гүймеди гыз,
Не ягшыдан, не ямандан
Еке сөзем диймеди гыз...

Толкун ялы сачын дарап,
Бирден стадиона гарап,
Үмледи ол:
Даяв йигит
Йөрәп гелйәр бизе тарап.

— Ярыш-а гутарды, ёлдаш.
Бизиң командамыз утды —
Дийип, етип гелен йигит
Гөзелиң голундан тутды.—

Саг болуң, сиз Җемал җаны
Бир хенделәп гүймедиңиз.
Эл бердиңиз, гүл бердиңиз,
Ишимем кән диймедиңиз.

1975

АЙРАЛЫК

Гара гайлы гомлар ялы,
Бирден гелди шум айралык.
Үлкерденем узак болды
Бир салымда бу аралык.

Солан сары гүйзе меңзәп,
Эллериң-де йитди бирден.
Мылакатлы, махмал сесиң
Яңа дөнди гитди бирден.

Япракларам ёлы гөмди,
Ёлы гөмди, гөр, гайышып...
Гел, айралык арвахыны
Деп эдели! Гел, хайышым!

1975

КӨНЕ ГҮЗЕРДЕ

Сени гөк гүзерде гөресим гелйәр.
Чынарымыз чагырып дур хыялы.
Саңа айдым айдып бересим гелйәр,
Ниреде болсаңам, эшдилер ялы.

Сени гөк гүзерде гөресим гелйәр.
Баглы булак чагырып дур хыялы.
Саңа гошгы гошуп бересим гелйәр,
Якаңдакы тәсин кешделер ялы...

Вах, сенден судур ёк.
Гум-гуклук гүзер.
Булкулдаян булак сесленйәр чала.
Овазым ызыңы ызарлап гезер.
Шол шадыян гүзер чакыңдан чола...

Седасыз налаяр авунан йүрек.
Булут-да гизлейәр Ай шөхлесини.
Сениң сандыраян сесиңе дерек
Эшидйән япрагың юваш сесини.

1975

ЯДЫГӘРЛИК

Дүйшүмдеми?
Хушумдамы?
Ачык билебилмедим.
Гапымыздан гечип гитдиң
Сәхер билен салкында.
Гайып болдуң бирден-бире.
Мен йитирдим өзүми.
Бейле гудрат болар экен
Пери — пейкер халкында.
Шол пурсатда өвсен шемал
Чакды чавуш толгунып:
— Ылга, йигит, эгленме-де,
Ылга багтың ызындан!..
Шол сес билен
Бейхуш эден беневшели атырың
Ядыгәрлик галды маңа
Яшлыгымың язындан.
Шондан бәри
Гайып болан ак салгымың шанына
Гүнде гиҗе,
Гүнде гиҗе гошгы язян дүйшүмде.
Язан гошгым ятдан чыкяр
Ирден туран бадыма,
Эмма сениң ала гөзүң
Балкылдап дур гашымда.

1975

УКУСЫЗЛЫК БЕЛАСЫ

Гиҗе гара ел болуп,
Пенҗиреден өвүсйәң.
Узап гелйән эл болуп,
Ёрганымы бөвүсйәң.

Часлы чай болуп акяң...
Окйылан болуп чакяң...
Гара гөз болуп бакяң...
Укусызлык беласы.

Ятламалар силини
Алып гелйәң өйүме.
Хош хыяллар гелип дур
Ене мениң күйүме.

Гит, говусы, гөрүнме,
Гарашдым Гүн батарна...
Сөхелче салым галды,
Аз галды даң атарна...

Ядыңдамы, гечен гыш
Халаядым мен сени?
Умытлы арзув берип,
Гүймедиң сен кән мени.

Узак гиҗе сен мениң
Сөйгүлиме деречдиң.
Екесирән йүреге
Хөвүр болан хөрекдиң.

Инди маңа зор этме,
Бейле ука зар этме,
Гиң дүнйәми дар этме,
Укусызлык беласы.

Бир гиҗеҗик онуңам
Айнасыны как барып!
Сен мениң гөзүм болуп,
Дидарына бак барып!

Эл чек әҗиз якамдан,
Чык инди чола тамдан,
Гутар сен мени гамдан,
Укусызлык беласы.

1975

БЕЛКИ, МЕН ЯЗЫКЛЫ...

Ай булуда сиңип баряр сүлмүрәп.
Эда билен гайып баряр булутлар.
Гайталап дур шол гайгылы сазыны
Даг дөшүнден дөмүп гелйән булаклар.
Булутлар гөчди гитди.
Дурналар гечди гитди.
Сениң сечеклиң ялы
Ал шапак өчди гитди.

Дурун мен гаяда шапага бакып.
Шемалам сес гошяр булак сесине.
Бирден гара гөзли бир марал чыкды
Кемери үмүрли даг депесине.

Онуң гара гөзи сениң гөзүңди!
Ене-де эленди интизар йүрек.
Маңа бу дүнйәде яшамак үчин
Сениң гайып болан шол гөзүң герек...
Булутлар гөчди ене.
Дурналар гечди ене.
Сениң сечеклиң ялы
Ал шапак өчди ене.

1975

ЗЕНАНЛАР

Дүнйә дөрәли бәри адыңыз — айдым.
Безег берди бу дүнйә гөркүңиз сизиң.
Буйсандырып, бейгелдип, песелдип билйәр
Газабыңыз, нәзиңиз, эркиңиз сизиң.

Дүнйә дөрәли бәри адыңыз — арзув.
Шатлыгың шасы болды сапаңыз сизиң.
Бегендирип, эңредип, энтедип билйәр
Сапаңыз хем вепаңыз, җепаңыз сизиң.

Бирден-ә сиз бесленен белент баг ялы:
Гел дийип дур дарайы, атырлы гүллер.
Бирденем сиз гамашан, гарлы даг ялы:
Гамчы кимин чавлаяр чапгынлы еллер.

Бирден-ә сиз апатлы абанан толкун.
Бирденем яз паслының ягты ягшы сиз.
Бизи бүтин беладан гораян галкан,
Өй төрүниң өмүрлик айдың нагшы сиз.

Сиз бу гоҗа дүнйәниң бакы довамы,
Несиллерден несиле ганат бердиңиз.
Сизе сеҗде этмейән бир киши бамы?!
Сизе бәгүл бергили өмүрбойы биз.

Унутсагам кәте биз гүл гетирмеги,
Йылгырайя йүзүңиз —
Калбыңыз нәзик!..
Айып билйән мен сизе дил етирмеги,
Хич ерде,
Хич хачанам ёк сизде язык!

1975

ГУРСАГЫМДА ГАЛАН ШЕРТ

Мургап якасындан язян хатымы.
Ашгабатлы гыза кән салам болсун!
Инди мен ачайын йүрек гатыны.
Голы батлы гыза кән салам болсун!

Сен докма докаяң.
Мен гөзлейән газ.
Сениң адың билен уграян чөле.
Кәте гүлүмсирәп,
Кәте лак атып,
Гөйә мениң билен барярсың биле.

Ядымдан чыканок яшыл Пөвризәң
Саясы сапалы, салкын җүлгеси.
Чөлде-де гулагма гелип дур мениң
Айдым айдып берен чешмәниң сеси.

Айтмалы затлары айдышып билмән,
Хошлашдык...
Учгунлы ашык назарлар...
Биз какда-да — дийдим мен саңа шонда —
Белки, бир махаллар гошгы язарлар.

Шерт этдик икимиз:
Бир йыл ичинде
Ики йыллык иши берҗай этмеги,

Ишлән еримизде илкинжи болуп
Байраклы мензиле батлы етмеги.

Гурсагымда галды башга бир шертим.
Оны айтманыма этдим соң арман.
Инди мен ынжалып билемок асла,
Ынжалып билменем яныңа барман...

Дуйгулар ярышяр.
Йүрек ярышяр.
Эшидйән узакдан дарак сесини.
Кәте сайгарамок, сонам, идили:
Даракмы ол я-да
Йүрек сесими?

1975

АҢСАТ ДӘЛ

Айдылмадык акыл ёкдур әлемде,
Эмма акылы-да алмак аңсат дәл.
Догры, дилде вада бермек ап-аңсат,
Эмма оңа ээ болмак аңсат дәл.

Дер дөкмесең, дүр дөкүлмез чөлүңе,
Бағбан болман, гуванмарсың гүлүңе,
Йүз-мүң керпич берселер-де элиңе,
Усса болман,
Бина салмак аңсат дәл.

Саз чалынса, арша галсам диерсиң,
Вах, менем бир дутар алсам диерсиң,
Шабрам шелпе какып, чалсам диерсиң,
Эмма багшы болман, чалмак аңсат дәл.

Гөзүң гидер гөкден бүргүт учанда,
Елкен ялы булутлары гучанда,
Гөге галҗак болсаң өзүң хачанда,
Ганатың болмаса,
Галмак аңсат дәл.

1975

ДӨРТЛЕМЕЛЕР ДҮВҮНЧЕГИ

* * *

Дили ерсиз яйнатма.
Бишен ашы гайнатма.
Ынанып өвгүсине,
Ала өзүң ойнатма.

* * *

Ядымда чаллы күйзе,
Гөк булаклы Пөвризе.
«Гараш-дийдиң — гүйзе чен».
Нәдип етейин гүйзе?»

* * *

Сөйдүм сени җан дейин.
«Җан!» дийип, «җан!» эшдейин.
Башга байлык герек дәл,
Гел, безе гарып өйүн.

1975

УМЫТ

Бу дүнйәде сув гайнадып,
Сувдан гаймак алан ёкдур.
Я гыз дийип, дул аялы
Әре берҗек болан ёкдур.

Гагылдап галса-да гарга,
Гаргадан газ болаянок.
Гүллесе-де гаргадили,
Январдан яз болаянок.

Бу затлары билмейән ёк.
Белки, мен нәхак сөзлейән...
Шонда-да мен как сувундан
Ене-де балык гөзлейән.

1975

ДИЛБЕР БИЛЕН ДИЛДАРА

Ак мейдана ярашяр
Дилбер билен Дилдара.
Ак мейданда ярышяр
Дилбер билен Дилдара.

Бири Түркменистанда.
Бири Өзбегистанда.
Икиси-де дессанда
Дилбер билен Дилдара.

Икисем колхоз гүли.
Икисем «гөк гәмили».
Бошадып баряр пели
Дилбер билен Дилдара.

Ики җора — ики Ай.
Икиси-де багта бай.
Хайсы йигит болар тай
Дилбер билен Дилдара?

1975

НАМАНГАН ГАТЫГЫ

1

Бир заманлар Наманганың
Ханы кесел боланмышын.
Дердине дерман агтарып,
Дөрт яна ат саланмышын.

Думлы-душдан чапавуллар
Гөзләнмишин дәри-дерман.
Хәкимли хан велаята
Яйраданмыш шейле перман:

— Ким мени дертден гутарса,
Аграмыча алтын берҗек,
Гөзеллериң гөвхерини
Шол хекиме лайык гөрҗек...

Думлы-душдан нөкерлери
Гөзләпмишин ене дерман.
Эмма алач тапылмандыр.
Тапылмандыр тебип, арман.

2

Ахыр бир гүн баш везири
Шей диенмиш хасса хана:

— Мамла билсең, медеткәрим,
Дердиңи дий шо Лукмана.

Сарпа саклап. серпай билен
Гүнибирин гөндер чапар.
Диңе Лукман, хөкүмли хан,
Бу дердиңе дерман тапар.

3

Хөкүмли хан маслахаты
Макул билип, шат боланмыш.
Ене садык нөкерлери
Илден-иле ат саланмыш.

Ахырсоңы Багабатдан
Тапыланмыш дана Лукман:
— Мерхеметли ханымыз тиз
Гелсин дийди сизе хөкман!

4

Сәхер билен салам берип,
Гапыдан гиренде Лукман,
Ене өңки вадасыны
Гайталапдыр хөкүмли хан:

— Дердиме эм этсең, хеким,
Аграмыңча алтын берҗек.
Гөзеллериң гөвхерини
Хузурыңа лайык гөрҗек...

Хеким хана середенсоң,
Отуранмыш оя батып.
Туранмыш ол ахырсоңы,
Хорҗуныны эгне атып.

Адатыча, нәхоша ол
Хош сөзлери айданмышын:
— Ойланайын агшам—дийип,
Хан көшгүнден гайданмышын.

5

Агшам болса ак чынарлы,
Акар сувлы яп боюнда
Мыхман боланмышын хеким
Сада бир дайхан өйүнде.

Дайхан оңа шакәседе
Багыр дек гатык беренмиш.
Иштә билен иен хеким:
— Ене! — дийип, эл серенмиш.

Овуз ялы, ак гатыгы
Ирденем иенмиш хеким...
Ызындан гелен везире
Шонда шей диенмиш хеким:

— Бар, ханыңа айт сен, агам,
Везир, сенден хайыш эдйән,
Менлик иш ёк бу ерлерде,
Мен өз илимизе гидйән.

Наманганда шулар ялы
Шепагатлы гатык барка,
Гайры дерман гөзлемәң хич!
Элтиң хумы алып арка.

Табшыр, везир, ханыңыза:
Агшам-сәхер гатык ийсин.
Шейле гатык эдйәнлере
Агшам-сәхер саг бол дийсин.

Алтыны кән болса ханың,
Берсин гарып-гасарлара —
Дийип, сәхер угран хеким
Ёл ашыпдыр асырлара.

6

Шондан бәри Намаганың
Гатыгна дерман дийилйәр.
Гүнде үч вагтына гатык
Тенекар дийлип ийилйәр.
1975

ЛУКМАНЫҢ ЯШЫ

— Дөрт мүң дөрт йүз яшанмышын шо Лукман.
Хий, адамам шонча яшап билерми? —
Дийип, тәсин совал берди көшегим...
Эзрайылың өмүр хайпы гелерми?

Чын дийсеңем,
Телек ялы о сөзе.
Ялан диймәге-де дилим бармаяр.
Йөне ерден айдан дөлдир халк оны.
Халк сөзүнде мыдам улы маны бар.

Лукман хеким хакындакы хош сөзлер
Асырларың сынагындан өтендир,
Ак йүрекли адамларың ислеги
Белки, бизе чын хөкмүнде етендир.

Лукман хеким алчак адам экени.
Мейлис-тойы, мәрекәни халапдыр.
Салыхатлы садалыгы үчинем
Илат оны әлмыдама сылапдыр.

Дост-яр билен гөвүн ачан гүнүнде:
Мен-ә бу гүн бир яшадым дийипдир.
Өмүрбойы хызмат эдип хак ише,
Гарыба гол бермек гамын ийипдир.

Ломай аклык алжак болман илатдан,
Бежерипдир кеселбейди сөйүп ол.
Бир бендәни дертден халас эденде,
Бегенипдир — бир яшадым — дийип ол.

Шейлеликде оның яшы дөрт мүңи,
Дөрт эраны арка атып, өсүпдир...
Иле өмрүн багш эден адама
Илиң өзи өсдүрип, яш кесипдир.

Өмрүм узак болсун дийсең, көшегим,
Бу барада ойлан сенем азажык.
Өз өмрүне каст эденем сейрек дәл,
Ел урдурып,
Я букулып,
Азашып.

1975

САЯ ХАКЫНДА РОВАЯТ

Сәхра сөкүп барян ялңыз ёлагчы
Сая куйсәп,
Узак ёлы өтүпдир.
Ахыры бир чешмежигиң боюнда
Еке тудуң саясына етипдир.

Яшыл япраклары елпейән шемал
Бу салкын саяда чалыпдыр хош саз.
Совук сувдан ганан ядав ёлагчы
Бирден япраклардан эшдипдир оваз:

— Сен бизи алкышла, дынжыны аляп.
Биз саңа бу сергин саяны салян.

Шахалар силкинип, гүлүпдир муңа.
Шемалам чалыпдыр шадыян бир саз.
Йүзүниң дерини сылан пыяда
Шонда шахалардан эшдипдир оваз:

— Биз сизи саклаяс.
Биз сая салян.
Бизе алкыш этсин дынжыны алян.

Япракдыр шахаңың бу жеделинден
Гөвни галан ялы,
Садалык биле

Саясы сапалы гожаман тудуң
Көнелен көклери гелипдир диле:

— Гача дурҗак болуң габа шәхратдан.
Бейдип, көкүңизи чыкармаң ятдан.
Мен сизи саклаян,
Мен сая берйән.
Маңа алкыш этсин бу гечип барян.

— Саңа алкыш эдйән, саялы тудум!
Йөне унутмагын сенем адамы! —
Дийип, гүлүмсирәп,
Ядав ёлагчы
Ене өңе тарап әден әдими.

1975

БАГБАНЫҢ БЕГЕНҖИ

Өмрүнде үч гезек бегенйә багбан.
Оң бейик буйсанжы гуры геп дәлдир!
Мегерем, өмрүнде бейле бегенҗи
Башындан гечирйән шейле көп дәлдир...

Бир гезек бегенйә бахар махалы
Көк уранда тәзе экен нахалы.
Бой алып, нахалы голлар геренде,
Багбаны икинҗи гезек бегенйә,
Томусда шекерек миве беренде
Гөйә тәзе безег берен дек дүнйә.

Салкын саясында, сөвер багында
Дост-ярыны бир гүн чагырып мыхман,
Бал миведен хөдүр эден чагында
Ене-де бир ёла бегенйә багбан.

Өмрүнде үч ёла бегенсең шейле,
Белки, азам дәлдир,
Белки, болянддыр,
Шол бегенҗи билмән өтенлер вели
Мивесиз дарагты
Яда салянддыр.

1975

АТАМЫҢ ӨВҮДИ

Китапда-да акыл бары бар вели,
Дурмушдан-да сапак өвренмек герек:
Үч хөдүрден йүз өврүме хич хачан! —
Дийип, атам өвүт берди бир гезек.

Ак сүйт хөдүр эдилсе,
Йүз өврүме.
Ак сүйт — эҗең ак патасы өмрүңе.
Сүйде сеҗде этмек — борҗы баланың.
Ак сүйт халал лебиз берер эмриңе.

Йүз өврүме,
Яссык хөдүр этселер,
Яссык — парахатлык аламатыдыр
Хем-де хошниетли мыхмансөерлик,
Эркин рахатлык аламатыдыр.

Йүз өврүме,
Тер гүл хөдүр эдилсе,
Хак сөйгүдир тер гүлүң түйс манысы.
Гүл сарпасын саклап билен әр киши
Хич хачанам хар этмез ар-намысы.

1975

АТА БИЛЕН ОГУЛ

Чексең чек вели, үзме.
Бош сөзи чише дүзме.
Урушсаң-сөгүшсеңем,
Ярашмага ер гойгун.
Хак сөз үчин хемише
Герек болса, сер гойгун.
Булар данаң акылы,
Асырларың накылы.
Эгер самсык сөзлесе,
Ховлама, якма йүрек.
Сөзлейән самсык болса,
Диңлейҗи дана герек —
Дийип, ата оглуна
Өвүт берди ятанда.
Оглы болса өвүди
Унутды даң атанда.

1975

БҮРГҮТ БИЛЕН АВЧЫ

Атды авчы учуп барян бүргүди.
Бүргүт бир силкиниш,
Бир ашак дүшди.
Ала булутлары бөвсүп гахарлы,
Өңкүденем артык хыжувлы учды.

Авчы атды ене ары көен дек.
Бүргүт бир айланды, ене песледи,
Пелпелледи,
Ганат какды ховада.
Белки, авча бир зат диймек иследи.

Бүргүт тогдары дәл,
Безбелтегем дәл,
Ондан кебап этмежегинем билйәр.
Эмма авчың шейле гайратлы гушы
Атып, өлдүренин гөреси гелйәр.

Ол белент депеде дуран еринден
Гушуң ысгынының гачанын гөрди.
Шу гезек аларын диен чак билен
Гочак гошасына ене ок сүрди.

Эмма бат алды-да, яралы бүргүт
Бирден белент башлы даглара учды,

Гошасыны ченэп башлан авчыдан
Бир демде ок ялы араны ачды.

Авчы гөрүп галды ганатдан гопан
Еleклериң гаймалашып гелйәнин...
О мерген хенизем билмейән экен
Бүргүтлериң даг гөршинде өлйәнин.

1975

ДИЛИНДЕ ЯЗЫК ЁК

«Вах, дилиң дек дурмады.
Бир эдепсиз яңра сен» —
Дийип, кесдиң сөзүни,
Гаргыш этдиң соңра сен.

Ол эңеге, догрудан,
Җаң дакылан ялыды...
Гаргышың пейдасы ёк,
Гөргүлиң ыкбалыды.

Бидерек бир пагтабент
Йүз сөзүниң эллиси...
Дил гөргүли нейлесин,
Көвек болса келлеси!

1975

ӨЗҮҢДЕН СОРА

«Мен нәхили адам?» — дийип соряң.
Оны сен менден дәл,
Өзүңден сора.
Адама өзүңден белет адам ёк.
Өз йүрегиң саңа иң якын жора.

Белки, менем айдып билердим оны.
Эмма сен өзүңе иң улы судя.
Өз-өзүн элекден гечирен адам
Элмыдам өзүниң хатасын утя.

Сениң тутан ишиң кайырмы, шерми?
Халалмы, харамм ы?
Нәхакмы я хак?
Сен мамламы, нәмамламы?
Караммы? —
Анык билҗек болсаң, өз калбыңа бак.

Сөвешде дашыңы габаса душман,
Сен өзүңден сора чыкалгасыны.
Я баша бармаса башлан бир бинаң,
Сен өзүңден сора чыкалгасыны.

Бош чыкса бир айлап буравлан гуйың,
Елда еке өзүң азашсаң я-да
Бивепалык эдип, бир сөен гызың

Улы умыдыңы көйдүрсе ода,
Өзгеден агтарман дердиңе дерман,
Илки сен өзүңден сорагын хөкман...

Белки, менем айдып билердим оны.
Йөне мен — мен болян,
Меңки — соңкы сөз.
Хер нәме этсеңем,
Нирә гитсеңем,
Әхли совалыңы илки өзүң чөз!

Гөзүңи юм дәним бир чола ерде,
Намысыңдан сора,
Арыңдан сора.
Дардан асылсаңам хак сөзүң үчин,
Өз халал лебзиңи галатдан гора.

1975

ГҮЙЗ МУКАМЫ

Сизем элли яшарсыңыз дийселер,
Ынанмаздык,
Гынанмаздык,
Гүлердик.
Биз о гүнлер агшама чен сурнугып,
Ач гарына чилик ойнап билердик.

Ынанмаздык.
Гынанмаздык.
Гүлердик.
Улалмага алңасардык шо йыллар.
«Оглан» дийип йүзленселер, кемсиндик.
Акымына алып гитди оюнлар...

Элли яша етенмизем дуймадык.
Шемал ялы шувлап гечди мүчелер.
Бир нэчэмиз арша чыкды, адыгды.
Бу дүнйэден өтди эййэм ничелер.

Ынанмаздык.
Гынанмаздык.
Гүлердик...
Инди болса огланлыга зар гөвүн.
«Ага» дийип йүзленселер, яканок.
Гөр, дурмушда ничик өврүм бар, гөвүн!

Элли яшың гаты кәнем, азам дәл.
Инди ыкҗам эрк этмели әмриңе.
Гечип гиден,
Гечип барян,
Гележек
Йыллар совал бермели өз өмрүңе.

Аграм атя аладалар лабыры.
Мөхлет азалдыкча,
Мөхмүң көпелйәр...
Сениң сейил эден багыңдан болса
Инди өзге йигит ойнашып гелйәр.

Гара гейнен булутларың душундан
Гечип барян дурналара середйәң.
Шувлап өсйән шемал билен өзүңем
Гүйз хакында гамлы мукам дөредйәң.

Гара гөзли, галам гашлы гөзелем
Гапдалыңдан гечип баряр, гөрмейәр...
Овсун атды элли яшлы бир йүрек!
Оңа нәме?!
Ол үнсем бермейәр.

Яшып барян элван шапак өвшүни
Йитип гиден яшлыгыңы ятлаяр...
Яшыл геен галам гашлы гөзелем
Бага бакан барха батлы әтлейәр.

Элли яшың гаты кәнем дәл вели...
Дурна гаты дашдан хошлашып баряр.
Элван шапак,
Айлы агшам,
Ак булак...
Чилик ойны ялы, дашлашып баряр.

1975

БИЗИҢ ПЛАНЕТАМЫЗ

Әлемде, гөр, нәче планета бар!
Барындан кичисем эне Еримиз.
Биз оны беленде гөтерҗек болуп,
Асырлардан бәри дөкйәс деримиз.

Әлемде, гөр, нәче планета бар!
Әхлисинден акыллысам Еримиз.
Чүнки әне Ерде ынсан яшаяр.
Ерде ярыш билен яшаярыс биз!

Әлемде, гөр, нәче планета бар!
Әхлисинден оваданам Еримиз.
Гайратлы гөрешде безейәр оны
Чепер эллеримиз,
Маңлай деримиз.

Ериң ховасына,
Ериң нагшына
Әхли планетаң гөзи гидип дур.
Ер инди Ая-да адам иберип,
Ягты йылдызлары хайран эдип дур.

Ер шейле кичиҗик.
Шейле энайы!
Әлем оны тәч эдинйәр башына.
Бир гүнде энчеме айланып чыкяр
Инди Гагаринлер Ериң дашына.

Бал мивели баглар,
Умгалы даглар
Ере нагыш болуп,
Гөтерйәр гөвүн...
Арман, Ер йүзүниң апы-тупаны
Деп болуп,
Дүнйәден гиденок бу гүн.

Сачында чалы бар,
Калбында — оды,
Күкреги көрәп дур эне Ермизиң.
Көте дәри ыслы түсседен доля
Асуда,.
Арасса ховамыз бизиң.

Ниредедир
Ериң бир бөлегинде
Урушуң одуны өлчерйәнлер бар.
Ниредедир
Ериң бир бөлегинде
Меслиге чыдаман,
Килчерйәнлер бар.

Апалап,
Сыпалап,
Ериң кешбини
Өңкүденем оңат этмек ерине,
Гуллук эдйәр олар парчалап Ери,
Гана боямагың гара пикрине.

Эшит, эй эне Ер,
Эшит, мәхрибан!
Биз сенде догулып,
Биз сенде өлйәс.
Шол себәплем саңа эне Ер дийдик.
Шол себәплем сениң гадрыңы билйәс.

Биз сени безәрис несилме-несил,
Әхли бөлегиңде бакы яз болар.
Топларың өмүрлик сем болар сеси,
Асуда гуҗагың айдым-саз болар.

1975

АСЫР МЕНДЕН РАЗЫМЫ?

Йигримиңҗи асыр.
Соңкы бөлеги.
Сәхелче салымдан асыр чалышяр.
Бу гүн ерде йөрәп йөрен адамлар
Ая учан билен хабар алышяр.

Бу гүн ерде йөрәп йөрен адамлар
Марса мейил эдйәр,
Чапар гөндерйәр.
Дерялары терс акдырып,
Тогтадып,
Деңизлер дүйбүнден небит өндүрйәр.

Деңи ёк дийилйән алмаз дашындан
Станок ясаляр йүзүк дерегне.
Ясама йүреклер голдава гелйәр
Урмасыны гоян адам йүрегне.

Бар адам гөрешде.
Бар адам ишде...
Бу гөреше нәме гатанч гатдым мен?
Окгунлы асырың соңкы бөлегне
Ничик нетиҗели гелип етдим мен?

Сапасыны гөрдүм гөзел асырың.
Мен асырдан өмүрбойы разы.

Асыр менден разымы я-да ёк?
Аз дәл экен бу сoвалың азары.

Бергилими мен бу бейик асыра?
Тал экдимми?
Там салдыммы я көпри?
Нәме непим дегди мениң илиме?
Я өмүрим бир биманы, бош гепми?

Нәм этдим мен,
Нәм этдим мен өмрүмде
Өдәр ялы яшайшымың манысын?..
Асыр болса эңип баряр окгунлы,
Өңе сүрүп гөзеллигиң гәмисин.

1975

ГУЖАГЫНДА — ЧЕМЕН, ГӨЗҮНДЕ — ГҮНЕШ

Эне гүл йыгып йөр гунчалы багда.
Гөвне ганат берйәр гушларың сеси.
Гөзүни айырман гайчылы голдан,
Гарашяр гапыда көрпе лэлеси.

Гарашяр гапыда көрпе лэлеси,
Элинде-портфель, гөзүнде-гүнеш.
Гаршы гөз айлаяр эне гызына.
Гаршы үм алышяр ики йүрекдеш.

Эне-де бу сэхер баласы ялы,
Багда кейик кимин бөкейин диййәр,
Әлемиң атырлы эхли гүлүни
Баламың ёлуна дөкейин диййәр.

Биринҗи баласы биринҗи гезек
Биринҗи класың гапысын ачяр!..
Онуң элиндэки овадан гүллер
Әлеме ажайып өвүшгин сачяр.

Ак мекдебе баряр арзылы көрпе.
Гужагында-чемен, гөзүнде-гүнеш.
Онуң билен биле бегенип баряр
Оны дүнйә берен эзиз йүрекдеш.

1976

ПАРАХАТЛЫК БОЛСУН ДИЙСЕҢ...

Диленип я-да эленип,
Парахатлык алынмаяр.
Парахатлык биналары
Бош сөзденем салынмаяр.

Белетдир бу хакыката
Ассылы хем адыл йүрек:
Парахатлык үчин мыдам
Гайратлы гөрешмек герек!

Гайратлы гөрешмек герек
Өң хатарда ыкҗам дуруп,
Бакы достлук дуйгусындан
Ок гечмейән гала гуруп!..

Ынсабыңа этсең эмир,
Кән чыкарсың *полат*, *демир*,
Ыхлас билен эксең ери,
Хасыл үчин дөксең дери,
Агыр йүклиң йүкин алсаң,
Акабадан көпри салсаң,
Вет ниетлер ногталанар,
Парахатлык пугталанар!

Сөйсең сада ынсанлары
Хем деңлиге сарпа гойсаң,

Кайыл болуп өз хакыңа,
Халал зәхмет билен дойсаң,
Сөйсең эне хувдусини,
Сежде этсең ак сачына,
Ынжытмасаң тез маралы
Геленде булак башына,
Бет ниетлер ногталанар,
Парахатлык пугталанар.

Белетдир бу хакыката
Ар-намыслы, адыл йүрек:
Парахатлык болсун дийсең,
Гайратлы гөрешмек герек!

1976

МЕНИҢ БӘШЙЫЛЛЫГЫМ

Мениң бәшйыллыгым — мениң максадым.
Максатлы мерданлар мырада етер.
Минутлар ховлугяр мензиле бакан,
Мен болса ховлугян минутдан бетер.

Мен мензиллер ашян.
Мензиллер ене
Дөвталап чагыряр өңе арзувы.
Сапалы дурмушың сагатларыны
Гөрешде гечирмек нәхили говы!

Мениң бәшйыллыгым — мениң дурмушым,
Мениң гөзел гелҗегимиң гиреви.
Онуң хер сүтүни,
Хер бир бинасы
Ватан кувватының тәзе диреги.

Мениң гөрешимиң манысы шонда.
Шол маныдан гелйәр хыҗув-херекет.
Битдигиче бәшйыллыгың бинасы,
Илимизде артып баряр берекет.

Мениң бәшйыллыгым — мениң айдымым.
Якымлы янланяр бу айдым бу гүн.
Бәш йылда он йыллык мензил өтмәге
Онуң ганатында галкыняр гөвүн.

1976

ДӨРТЛЕМЕЛЕР ДҮВҮНЧЕГИ

* * *

Миннетли мивелер мыдама ажы.
Дер синең топрагың хасылы сүйжи.
Ил сени сыласын, халасын дийсең,
Хич хачан ил үчин гайгырма гүйжи.

* * *

Йыкыланың еңсесинден депме хич.
Шәхрада-да сен билиңи эпме хич.
Горкма газабындан гүйчли баярың,
Адыл иши еңип билмез гара гүйч.

* * *

Сөйги билен дөрейәр сап сөйгүлер.
Үзүм эксең, той гүнүнде мей гелер.
Галдырсаң бир йыкыланы еринден,
Өз мертебәң өңкүден-де бейгелер.

* * *

Яран ити яржак болуп йөрме-де,
Итиң итлигини ядыңда сакла.
Итем итлигини унутмаз ялы,
Геченде гемрилен омача окла!

* * *

Улы иле аян от алса токай.
Хич кимсе билмейәр янса бир йүрек.
Гүндизлер түссәни, гиҗе-де оды
Гөзлерден гизлеҗек болмак бидерек.

* * *

Хүнәрли хар болмаз, йигит.
Намарда зар болмаз, йигит.
Ялыныл гүн герҗек болма,
Муныңдан кәр болмаз, йигит,

* * *

Эгер күйзе дөвүлмесе,
Ач өлерди күйзегәрлер.
Эмелсизлер өвүнмесе,
Дөремезди демир әрлер.

* * *

Гач сен, кейик, гач сен, кейик,
Вах, араны ач сен, кейик!
Етип баряр йындам авчы,
Депелерден геч сен, кейик.

* * *

Гөзли болуп, көре дегмез.
Ики болуп, бире дегмез.
Өз хетдини билсе шагал,
Хич хачанам шире дегмез.

* * *

Ат ызыны тай басар,
Бас сесини най басар.
Ййданма ёла чыксаң,
Гайра дурсаң, гай басар.

* * *

Дама — дама, көл болар.
Хич даммаса, чөл болар.
Боз ерде битен дәне
Док мәдели, бал болар.

* * *

Саглыкдадыр сакасы.
Малың не пейдасы бар?
Болмаса атда аяк,
Ялың не пейдасы бар?

* * *

Бир агачдан баг болмаз.
Я байырдан даг болмаз.
Бет ниетли гөрибиң
Кейпи өмүр чаг болмаз.

* * *

Дутарымың тары сен.
Алҗак болма ары сен.
Мениң үчин, мелегим,
Бу әлемиң бары сен.

* * *

Мен бир демирчи усса.
Калбымда галды гусса.
Сабады сабрым, сонам,
Инди әҗеңи гысса.

* * *

Даг башының гары сен.
Гүйз багының нары сен.
Дилленсене, дәли гыз,
Хайсы йигдиң яры сен?

* * *

Айлар — гүнлер айланар.
Җәч сыпалдан сайланар.
Хачан сениң хөвесиң
Тоя тарап шайланар?

* * *

Гуванҗакдым боюңа,
Гелмедиң сен оюна...
Җигиң чагырып гитди
Мени челпек тоюңа.

* * *

Саташдым даглы дерде.
Сөкүлдим перде-перде.
Белки, багрын дилендир
О-да бир чола ерде.

* * *

Йүк гөтерсем гердене,
Ярасам ил дердине,
Белки, баш эгер сонам
Илиң сылан мердине.

* * *

Дерек дереге бакар,
Арасындан сув акар.
Өзүне эрк этмедик
Өмрүни ода якар.

* * *

Бир гүлден бахар болмаз.
Той гүни гахар болмаз.
Дост билен ийилмедик
Нахардан нахар болмаз.

* * *

Ай догар, Айы күйсэр.
Сув акар, чайы күйсэр.
Мурты табан мерт йигит
Мынасып тайы күйсэр.

* * *

Нәзиң болса чекейин.
Ики дыза чөкейин.
Сениң гелҗек ёлуңа
Гадыр гүлүн экейин.

* * *

Сөениң — мая болар.
Агач эк — сая болар.
Тапмасаң өз орнуңы,
Гүл өмрүң зая болар.

* * *

Чалардыкча башымыз,
Артып баря гошумыз.
Гош герек дәл, герек дәл,
Ёл болсун ёлдашымыз.

* * *

Бир гыз сени сылаcа,
Хормат гойса, халаса,
Өзүңден гөр, яш йигит,
Соңра йүрек наласа.

* * *

Гүл гөзел, гүлгүн гөзел,
Дердими билгин, гөзел.
Эшитсең шол овазы,
Вададыр, гелгин, гөзел.

* * *

Ызыңа дүше — дүше,
Көне көвшүм тозды, гыз,
Ела чыксам, хам хыял
Аягымдан озды, гыз.

* * *

Гөрүнди гөк чешмеде
Гайып болан җемалы.
Бейхуш боланмы яра
Етирсин яз шемалы.

* * *

Гиҗелер-ә, гиҗелер,
Гиҗе дердим гүйҗелер.
Ыкбал ойнуна серет:
Чапраз чыкды биҗелер.

* * *

Дурналар гечер гидер.
Йылдызлар өчер гидер.
Илинден айра душен
Аҗы яш сечер гидер.

* * *

Вада бердик чынара.
Гелдим көне кенара.
Дурун ене еке өзүм,
Меңзәп гамлы минара.

* * *

Җеренлер чөлде гезер.
Соналар көлде йүзер.
Айралык беласына
Бу йүрек нэдип дөзер?

* * *

Ак гүлүм, алма гүлүм,
Гамлы хең чалма, гүлүм.
Гүн эретди гары-да,
Доң йүрек болма, гүлүм.

* * *

Айнама, гыз, айнама.
Гызма, ганым, гайнама.
Шемал, маңа каст эдип,
Гара зүлпи ойнама.

* * *

Бадхызың писсеси сен.
Тер гүлүң дессеси сен.
Бу өмүр китабымың
Найбашы кыссасы сен.

* * *

Гөк өвүсди дагымыз.
Бол гетирди бағымыз.
Гелди тойлы меселә
Нокат гоймак чагымыз.

* * *

Гиже ёлы баглады,
Ене калбы даглады.
Сени чагыран гыжак
Даң атынча аглады.

* * *

Яп боюндан яр гелйәр.
Я гүнеш, я гар гелйәр.
Нәмүчин бу гиң жахан
Бу гүн бизе дар гелйәр?

* * *

Сачларымың агы көн.
Йүрегимиң дагы көн.
Ятламалар силиниң
Хопукдырян чагы көн.

* * *

Узак ёла бакан мен.
Деря дөнүп, акан мен.
Бивепаның одуна
Яшлыгыны якан мен.

* * *

Додагының алы бар.
Яңагының халы бар...
Ондан ичерде галан
Ядыгәрлик халы бар.

* * *

Билер вагты билмеди.
Гелер вагты гелмеди.
Бивепалык мөхрүни
Маңлайыма елмеди.

* * *

Ак череги күнжүли,
Бойны мерҗен хүнжүли,
Арман, ала гөзлери
Элмыдама үнҗүли.

1976

ГАРТАШАН ЧАРЛАК

Мавы сувдан долы керсене меңзәп,
Ханховуз узакдан гөрүнди гөзе...
Көпүкли толкунлар эдалы мүңзәп,
Сәхер салам берди кенарда бизе.

Гөк үмүр габапдыр гөркүни көлүң,
Гөгүмтил никаплы гөзел җемалы.
Эле алан ялы эркини көлүң,
Толкуны товлаяр сәхер шемалы.

Салкын ил арзылап, ир билен өрен
Газларың сүрүси гайрадан гечди...
Бирденем кенарда кейтиклэп йөрен,
Гарташан чарлага назарым дүшди.

Учмады ак чарлак.
Гөрүнди геңси...
Басым өлҗегини билендир, белки?
Я-да Гарагумда дөрән бу деңзи
Гөрсем дийип, бизе гелендир, белки?

Хайпым гелди хәзир онуң халына:
Бат алды...
Вах, ене учуп билмеди.
Вах, гаррылык бөвет болды ёлуна...
Нәмүчин ганата гайрат гелмеди?

Гөрги барын гөрен ялы өмрүнде,
Салланып дур омрулан чеп ганаты.
Гөр, не гүйч бар гожалыгың эмринде!
Бүкүлипдир чал чарлагың каматы.

Гам гөрүнди оң сүйренип баршында...
Дердиң болса, деп эдейин, чарлагым!
Уч ене-де гөк гомларың гершинде,
Ганатыңы җүп эдейин, чарлагым!

1976

ГАРРЫЛЫК ДЕРДИ

Гаррылык хер киме бир хили гелйәр.
Гүмансыз гелйәр ол дүрли тәр билен.
Йигитлик гадрыны гожалар билйәр,
Гожалар гөрешмез әпет әр билен.

Гаррылык хер киме бир хили гелйәр.
Бириниң отузда агаря сачы.
Башга бири оны билинден билйәр:
Бөвет басып билмез, агайса гачы.

Хова булашдыгы, кәбир кишиниң
Бармак богунлары ысмаҗак болар,
Дәлиси болса-да йигрим бәшиниң,
Ериндеи дызына даяныи галар.

Гөрежи күтелип, башга бир адам
Отуза етмәнкә әйнек дакыняр,
Терк эдип мейлиси, шикары — задам,
Тойда танс эденне өйде өкүнйәр.

Кимсе отузында ёлда хашлаяр,
Ызына өврүлйә, аландан өтмән.
Кимселер дишинден гаррап башлаяр,
Айрыля азыдан кыркына етмән.

Гаррылык хер киме бир хили гелйәр.
Гелсе-гелиберсин, мен оңа боюн...
Эмма кәбир киши дирикә өлйәр,
Дирикә унудяр дурмушың тоюн.

Ыкбал, эдениңе кайыл мен сениң.
Сенем бир хайыша гулак сал энтек:
Гарратсаң-да сагат сынамы мениң,
Йүреги бир гарратмажак бол энтек!..

Сәхер-сәхер ал шапага ювунян
Ак чигинли, ак мәмели, ак мелек,
Хем гайгылы, хем гайгысы ёк мелек
Эда билен сыпаланда сачыны,
Дашы ярып, дөмүп чыкан бир энар
Гүн гөркүне эгенде өз башыны,

Кеержеклэп дагдан дүшен бир марал
Дурна гөзли булакдан сув иченде,
Бир энайы эне серче агзында
Чагасына балдак алып геченде...

Гөрүп билмән галаймайын мен бирден
Етип гелен гаррылыгың дердинден.

Арзылымың гөзи болуп, асмандан
Даң йылдызы ере ягты сачанда,
Гүлден-гүле гонуп йөрен кебелек
Гүн нуруна тәзе өвшүн ачанда,

Зәхметсөер гарынжаның гыдырдап,
Өз йүкүни өе алып баршыны,
Гара гүне габат гелен гардашың
Мениден көмек умыт эдип дуршуны...

Гөрүп билмән галаймайын мен бирден
Етип гелен гаррылыгың дердинден...

Гаррылык хер киме бир хили гелйәр.
Гаррылыкдан гачып гитжек ериң ёк.
Эмма гөвүн вагтындан өң гарраса,
Дүнйә билен,
Дурмуш билен сериң ёк.

Ит гөзүнден гаррар, адам-йүзүнден.
Билйән; гайдып гелмез чәгә сиңен сув.
Йөне сен гөвнүми гарралтма, ыкбал.
Гөвүн гаррадыгы — гутарар арзув.

1976

ГӨЗЕЛЛИКДЕН ДОЙМА ЁК

Өвренишсе боляр әхли зат билен,
Сув билен,
Гүн билен,
Геңси ат билен.
Өвренишйәң телевизор биленем.
Гең дәл инди Айдан гайдып геленем.

Өвренишсе боляр әхли зат билен.
Йөне бу дурмушда башга бир зат бар:
Яшасаң-да бу дүнйәде нәче сен,
Гөзеллиге өвренишип болмаяр!

Элмыдама тәзе тәсин гөзеллик!
Гөзеллиги гөрен адам эрейәр.
Бу дурмуша шол себәпли адамда
Сөйги диен бейик дуйгы дөрейәр.

Элмыдама тәзе тәсин гөзеллик!
Отлы ылхам чешмеси ол элмыдам,
Хер гезекде тәзеләп бу калбыңы,
Бегенч берйән гең атырлы гүл мыдам.

1976

МАЙ БАЙРАМЫ

Май байрамы,
Бир вагт сен
Гүр токайың ичиндедиң.
Май байрамы,
Бир вагт сен
Гачгакларың гөчүндедиң.

Май байрамы,
Бир вагт сен
Деряларың боюндадың.
Гөрер гөзе йөнекейҗе
Мәрекели оюндадың.

Май байрамы,
Бир вагтлар
Арзувларың айыдың сен,
Эркин өмүр ашыкларның
Еке гүнлүк пайыдың сен.

Гайратлары үйшмелеңе
Үйшүрен бир сыкылыкдың.
Райдашлык хем достлуга
Чагыран бир чакылыкдың.

Гизлинликде диварлара
Елменең мерт кагыздадың.

Енжилсеңем, еңилмедиң,
Ер йүзүнде агыздадың.

Май байрамы,
Бир вагт сен
Эли еке гармонлыдың.
Байдагыңды бар умыдың,
Арзувлыдың, арманлыдың...

Октябрың ал шапагы
Сени азат этди бакы.
Май байрамы арзувына
Илки бизде етди бакы.

Догрудан-да, Биринҗи Май
Болды бакы яз байрамы!
Доганлыгы хем достлугы
Җебислейән саз байрамы!

1977

ЭРКЕКЛЕРЕ

Голда барын геер чыкар
Байрам гүни ерден йөрән.
Байрам гүни бу әлеме
Безег берйән нагышлар кән.

Эмма ажап гелин-гызлар
Гүнеш ялы гамза гезәр,
Байрам гүни бу дүнйәни
Әхли затдан артык безәр.

Әхли затдан артык безәр
Бу әлеми эдалары,
Айдым-саза оваз берйән,
Ганат берйән седалары!

Йөне шонда сөвлик билен
Унутмалың бир кануны,
Кагызда ёк шол дәбимиз
Вепалы сөйги замуны!

Байрам гүни тер гүл бериң,
Бәгүл бериң гелин-гыза!
Гүлүң еке япрагы-да
Гүлап гошар ягты яза.

Бэгүл бериң гелин-гыза!
Гелин-гыза гүл ярашар.
Диллер диле гелмесе-де,
Гөзлер гүле көп гарашар.

Бэгүл бериң байрам гүни
Ак сүйт берен энелере —
Салланчага хүвди билен
Гурсак герен сенелере!

Бэгүл бериң зенанлара!
Гүлден говы гадыр болмаз.
Байрам гүни берилен гүл
Йүреклерде өмүр солмаз.

1977

ДӨРТЛЕМЕЛЕР ДҮВҮНЧЕГИ

* * *

Адам болуп, өз гадрыны билмедик
Өмүр гадыр гоюп билмез иле-де.
Йигит чагы гала алып гелмедик
Кәмил чагы чыкып билмез чиле-де.

* * *

Бетеринден бетери бар дүнйәде.
Дийипдирлер: бетеринден сакласын.
Гарпышмасын ата-огул хич хачан.
Огул атаң берен дузун хакласын.

* * *

Яз ягышын ичер махмал майсалар.
Мерҗен монҗук сечер махмал майсалар.
Кәте танап болмаз күмүш йүзүгем,
Эмел әдип, оңа алтын чайсалар.

* * *

Билмедик болан бол онуң өйкесин.
Олам сениң өйкеләнңи билмесин.
Сыпалча аграмсыз сәвлик зерарлы
Асуда өйңүзе аждар гелмесин.
1977

ЧАСЛЫ ЧАЙЛЫ ДЕРЕДЕ

Даг дөшүңден дөмүп чыкан часлы чай
Дашдан-даша товсуп гелйәр ялдырап.
Эркин шемал өз дилинде ир билен
Чая гамлы чавуш чакяр галдырап.

Ак чынарлы, ак деректи дере-де
Гелин ялы, бесленип дур ир билен.
Айдың маңа нәмүчин ол ак булак
Бейле гамгын сесленип дур ир билен?

Бесдир инди, юваш сеслен часлы чай!
Саклан бираз, сергин шемал, шувлама!
Бизе салкын сая салан сырдашам,
Ак чынарым, сенем инди шовлама!

Кеерҗеклэп, кейик гелйәр дереден,
Кейик гелйәр дуры булак башына.
Сергин сувдан гансын гелен җанавер,
Сер салмасын горкуп, дегре-дашына...

Гөзүм дүшди бирден кейик гөзүне...
Гара гөзлер өз җеренмиң гөзүди!
Гамлы булак, яшыл дере, ак чынар,
Гара гөзлер ничик сизи безеди!

1977

ХОККЕЙ

Гиҗәң яры гыкув билен эйванда
Гирҗек болдук гөни инди экрана,
Буздан батлы бөкүп барян шайбаны
Биз өзүмиз урян ялы, хамана.

Бизден бетер басга дүшди дикторам:
Секундамер ойны гаты гыссаяр.
Дең хасаплы, дең ялынлы ярышың
Соңкы секунд, соңкы сынаг, хоссы бар.

— Ярым минут... Он бәш секунд... Бәш секун
Соңкы секунд! Соңкы секунд эрейәр!..
Гол! — дийди-де, бөкди бирден Озеров
Стадионда шейле бир гох дөрейәр!

Соңкы секунд! Соңкы секунд арзылы
Хем азаплы улы еңше етирди.
Соңкы секунд эрҗел эрке мынасын
Хем сапалы шанлы шөхрат гетирди...

Яшам инди етди, ёлдаш, бир чене...
Өнде болса бичак бейик гериш кән...
Соңкы секунд гадрын билен чиликчи
Дийди дашдан: агам, энтек гөреш кән.

1977

ГЫЗЫЛ АЛМА

*

Ялын болса өвсүберсин от сачып,
Адам эрки, адам эли эремез.
Аязы хем оды еңип билмесең,
Гумда-шәхер,
Багда-бәгүл дөремез.

*

ГӨК БУКЖА

1

— Гөзүң айдың, а гыз!..
— Гутлы болсун, гыз!..
— Ин-дә болайжагам, той тутулса тиз.
— Язайсана ене, еңңе, бир халы,
Нәме бейдип дурсуң тапмаян ялы?..
— Ханы мениң аттыгымың той пайы?
— Гысганма, ажырак атсана чайы!..
— Инди Дурсун эҗәң гөзи ер гөрмез,
Биз ялы гарыба гызынам бермез...
— Өң нәме гызының бармыды кеми?
Гызылдан болмалы шайының җеми...
— Гызылдан Йылдызла гызылдан галың...
— Яңрамаң, йигитлер, ери лал болуң,
Адам харыт дәлдир, бахасы болмаз,
Йигит болан галың берип, гыз алмаз.
Гайратыңыз болса, оңа сөйдүриң,
«Шу йигит мениңки болсун» дийдириң —
Дийип, гыжыт берди дилевар гелин,
Ёмакчы йигитлер дишледи дилин...

— Дурсун дайза, гечи сойжакмы, гоюн?..
— Колхоза йүклеҗек болямыш тоюн.
— Гүлҗемал җанымың өзи ханы, гыз?
— Кантура гитди-ле, гелер ине тиз.
Гечиң, төре гечиң!

Чай ичиң ине! —
Дийип, аладалы ылгаяр эне...

Гулак салың энәң гөвүн сазына!
Атасыз өсдүрен ялңыз гызына
Зәхмет Гахрыманы диен улы ат
Берилипдир.
Обадашлар өрән шат.

Хенекми,
Киная,
Ёмак,
Шорта сөз...
Дарыкма, дарыкма, барысына дөз.
Дөзгүн, Дурсун эҗе!..
— Кемпир баяды...
Гызылдан салдыргын, Дурсун, хаяды...

Дөзйә Дурсун эҗе.
Дөзйә барына.
Йөне вели яңы ене бирине
Демленмедик чайы эдипдир хөдүр.
Бирден бүдүрейәр — ер бүдүр-сүдүр...

2

Ягыш ялы ягды хат үстүне хат.
Петде-петде букҗа, гат үстүне гат.
Гарабагыр эне гитди иңкисе.
Гызынам тапанок, сорайын дийсе...

«Кимден бу букҗалар,
Кимден бу хатлар?
Ягыш дек ягып дур гүнде телграм.
Я гызым?.. Гараңкы маңа бу затлар...
Болуп билмез!..»
Җаны тапмады арам.

Сырлы хатлар маңызына батанок,
Ики гүндир, ол рахат ятанок.

3

Гызы болса столуның башында,
Үнҗә гиден эҗесиниң гашында

Кимедир ене-де хат язып отыр.
Өңүнде бир дессе телграм ятыр...

«Өсдүрдим, экледим-сакладым сени,
Намарда-да мәтәч этмедим, балам.
Тумар билип, дөше бекледим сени,
Сен зерарлы, туруп гитмедим, балам» —
Дийип, өз ичини гепледйә эне,
Яда дүшйә гызың какасы ене.

«Уруш гурсун, уруш дагы сынамда...
Непи нәме янан җаны гынамда?
Эдил онуң гөзи... Гөзүңе гурбан,
Сөзле, балам, сөзле, сөзүңе гурбан.
Энеңден сырыңы гизлеме индем.
Гөзүмиң гуванҗы, җан җигербендим».

Ягты яшыл чырасының ялкымы.
Айна ялы, ак гызының алкымы.
Язяр.
Бозяр.
Язяр.
Ене йылгыряр...
Ким билйәр калбында нәме хыял бар?

Гөзүниң гытагын айлаяр эне:
Тәзе бир букҗаны ачды ол ене.
Додаклары билен окаяр хаты.
Бирден гачан ялы сабры-такаты,
Толгунып, ериңден галды Гүлҗемал,
Ене гөк букҗаны алды Гүлҗемал.
Гөз астындан эҗесине эсетди.
Төрдәки айнаның өңүне өтди.
Ол багрына басды гөкҗе букҗаны,
Хамала, букҗада бар ялы җаны.
Иерейәр...
Йылгыряр...
Айна гараяр...
Ким билйәр гөвнүнде не хыялы бар?

Дурсун эҗе ардынҗырап, геринди:
— Ятсаң болмаярмы, көшегим, инди.
Гитмелидир ене ирденем ише...
(Шей диенде, ятаярды хемише.)

— Ене-де азаҗык окайын, эҗе.
Нәмүчиндир, мениң асыл бу гиҗе
Гөзүме бирхили укы геленок.

Дурсун эҗе маны аңып биленок,
Пикир этди, оя батды ол узак.
Өврүлди еринде энчеме гезек,
Ярпысы гечсе-де узын гиҗәниң,
Укусы геленок Дурсун эҗәниң.
Гарабагыр эне гитди иңкисе,
Гүлҗемал уклапдыр, сорайын дийсе...

4

Ахыр чыдамады габанҗаң эне,
Гызының башыны гысды гөвсүне:
— Ынан, гызым, Алтын Йылдызың сениң
Депәми асмана етирди мениң.
Йөне саңа, гөрйән, болупдыр бир зат...
Ягып дур, ягып дур телграмдыр хат.
Бу нәме болдугы? Кимден букҗалар?
Мүндер-мүндер болды гитди текҗелер.
Гөк букҗаның, гөрйән, бир беласы бар...»

Гызы эдил какасы дек йылгыряр:
— Москвадан бу дессе.
Бу хатлар Ашгабатдан.
Гумдан гелен үч эссе,
Чекинме, эҗе, хатдан...

— Гөвнүме болмаса, гөзүмиң нуры,
Шу гүнлер саглыгың ёк ялы угры.
Онсоңам... Гумры дек гөкҗе букҗалар...
Мүндер болуп гитди инди текҗелер...

Гара гөзлер гыя бакып, йылгыряр.
Ким билйәр калбында нәме хыял бар?

— Эҗе, хатырҗем бол, габанма, эҗе,
Сенден гизлин сырым болмаз екеҗе...
Текҗеден букҗаны алды, яйданды,
Яңагы яңадан көз кимин янды:

— Гөк букжада, кәбәм әжем,
Гөк букжада гызың җаны.
Бар букжадан зыят гөрйән,
Җаным әжем, гөк букжаны.
Айлар әҗәң оглы Мырат
Гарагумдан язяр оны.
Бар букжадан гөрйән зыят,
Җаным әжем, гөк букжаны.

Гайып болды әзиз энәң гүманы,
Ахыр бу ягдайдан чыкарды маны.

— Чынар ялы боюң, гызым,
Гоша болсун тоюң, гызым,
Саңа яран — маңа ярар,
Тутайын той шайың, гызым!

1954

ЫНЖАЛЫКСЫЗ НЕСИЛ

1

Гара гашын чытып,
Гүнорта чагы
Гөзүниң гарасы, гөзүниң агы —
Довраны дуйдансыз гелди газыдан,
Эне айрылан дек болды азыдан:
Йылың бу пасылы дайханы Шабат
Газыдан гойбермез...
Сүңңем-э абат?..

Чайыны өңүне аланда оглы,
Иңкисини орта атды гыссаглы:
— Жаның бери сагмы?
— Тут ялы... Хайып...
Эден ишимден-э тапмады айып.
— Газы гутардымы?
— Гутар нирөде!
— Гайдып гелөйипсиң... Бизиң тиреде...
— Эсек мирап билен чакнышдык, эже.
— Тоба, тагсыр, тоба! Эйгилик болсун!
— Бөвет басҗак болды мениң бадыма.
Гой, өзем яшлыгны ядына салсын.

Ардынды алада астында эне.
Оглы ыржак болуп, жан этди ене:
— Чәрҗевден Гоңрада ченли чөл билен

Демир ёл чекилжек...
Ёк, гара чыным...
Ол гитмерсиң дийди.
Гитжек дийдим мен.
Гараз, мирап билен чакнышды жыным.
«Газыдан гачясың бахана арап,
Аңсат иш гөзлейәң» — дийди соң мирап.

Дымды.
Энеси-де дырмады ери,
Согурды яссыкдан чыкан бир пери.

— Яшлар алып чыкжак о демир ёлы.
Мен кимден кеммишим дызамаз ялы?
Яңы башлыгыңам бардым янына.
Гошды мени мейлетинлең санына.

Дымды.
Энеси-де дырмады ери:
Ене нирә гитжек жаны-жигери?
Яңы дәлми эсгерликден гелени,
Яңы дәлми элине пил аланы?
Дүшүнмек кын бу заманың яшына,
Гүнде йүз-мүң хыял гелйәр башына.
Бал ялы гүнүң бар, гүл ялы өйүң.
Шайынам тутупдык ахыры тоюң.
Гырмылда-да йөр-дә, канагат эдип.
Не ишиң бар ене ят ере гидип?..

— Оглум, ене еке гойжакмы мени?..
Гарагызам гөз дикипди ёлуңа...
Геплешипдик: газы гутаран гүни
Той тутарыс дийип... Бейле халыңа...
— Дашховуза гелен гүни демир ёл
Гоша той тутарыс — дийди маңа ол.
Хава, өзи дийди...
Яңыжа гөрдүм...
— Оглум, еке галсам, көпелер дердим...

2

Ёмут телпеги дек тегелек гүжүм.
Айдым айдян сувы сынлая Дөвран.

Совал белгилери этсе-де хүжүм,
Ол өз матлабына вепалы мердан.

«Ким тапдыка, оглум, бейле хыялы?
Гаты кындыр гумда гураймак ёлы.
«Аңсат иш гөзлейәң»...
Аңсат иш! — дийип,
Чал башыны чала яйкады эне.—
Нәбелет дәл ахыр Эсегем чөле...
Вах, яңы етипдик парахат гүне...
Чөл диймек дилиңде аңсатдыр, оглум.
Чөл бир мушакгатлы апатдыр, оглум.
Гышына аязы гылыч дек кесер,
Томусда җөвзасы ялындан есер.
Совурар,
Харасат
Чөге совурар,
Дишлериң элмыдам гыжырдар дурар.
Сурнугып геленде, иейин дийсең,
Эҗең меле-мыссык наны тапылмаз.
Гум — ёрганың,
Япы-яссыгыңдыр сең.
Гышда гызгын пежиң яны тапылмаз.
Четиндир, Дөвраным,
Четиндир гаты,
Кәндир Гарагумың дерт-мушакгаты...

Сув акяр.
Пикирем сув ялы акяр.
Гарагызлаң гоша талына бакяр.
«Гелерңе гөзүни дикип гарашды...»
Дөвран сыя зүлпүн нәче дарашды!
Оңа гарры гүжүм, акаба шаят...
Көшүк дек гөрүнйәр палчыкдан хаят...

«Аңсат иш агтарып, бахана арап»
Гитмеҗегне говы дүшүнйә мирап.
Газысы... Газысы гыссаяр гаты.
«Гума гитсең, балам, гөрерсиң шаты...»
Кындыр.
Рас айдяң, мәхрибан эҗем...
Сен башга зат дийҗек боляң, җан эҗем,

Гум оглуның гумдан басылмажагны,
Аякбагы болуп, асылмажагны
Менем билйән, сенем билйәсиң, эже.
Сен башга зат диййжек болясың, эже.
Сен гелин эдинжек...
Оглуңам өйден
Гойбермежек боляң инди, эже, сен...»

Сув акяр.
Пикирем сув ялы акяр...
Гарагызлаң гоша талына бакяр.

«Газы...
Хапар...
Сүрүм... хемише-де бар.
Дашховузым демир ёла интизар.
Эрте отла мүнер түвүдир пагта...
Адам эмр этжек чөлде-де вагта.
Чәгели чөллерден гүзүләп гелйән
Илкинжи отлыны герсесим гелйәр.
Чәгели чөллере эмр эдип билйән
Адама ал байдак бересим гелйәр...»

Ак тутулы пенжиреден ышыклап,
Энеси сынлады чилим чекишин.
Ынжалыксыз оглуң ичи быжыклап,
Йүзүнде гүн шелпесиниң бөкүшин.

Ана, ол йөреди,
Бәрик йөреди...
Энеде гөр нәче гуванч дөреди!
Эййәм бир тамдырлык хамыр югурып,
Гош халтасыны-да ювуп-серенни,
Девран билмейәрди,
Эне йүрегниң
Ене оңа ёла пата беренни.

3

Гонратдан Чәржеве илкинжи отлы
Гелди диййип, хабар оканда сәхер,
Сениң-де йүрегиң урандыр батлы...
Оны эшиденде оба, ил, шәхер,
Хениз картамызда ёкды нышаны.

Эмма отлы омзап барярды өңе.
Чөллер кервениниң ғожа солтаны
Өркүҗин йыгырып бакярды оңа.

Тарыха язылар бу аҗап сене:
Өмрүнде отлыны гөрмедик эне
Инер оглы, гелни Гарагыз биле
Шол отлуда Ашгабада барярды.
Эдермен оглундан еңилен чөле,
Гөк вагоның аййасындан гарярды.

1947—1955

ТӘХРАН

ӨВШҮНЛИ КӨЧЕЛЕРДЕ

— Дур, доган,
Аяк чек.
Тәхрана бир бак.
Тәхран гөз ашлыдыр
Дийдиң сен баяк.
Тәхраның дерди хем гамы кән дийдиң,
Йүреги яралы, багры ган дийдиң...
Серет, Шахабада:
Той гүни ялы,
Ал, яшыл, меневше машындан долы.
Стамбул көчеси дуршуна дүкан,
Инжири, алмасы, хурмасы-да кән,
Найбашы нохутмы, набатдыр ногул
Диерсиң даш ёла дөкүлен чагыл...
Серет, сен сапалы көчелең бири,
Шовхунлы, шөвкетли, сазлы Надери.
Ша гызы дек шайланыпдыр Лэлезар,
Нәче дийсең, онда алмаз, алтын бар.
Чагырып дур генжи-гөвхер, мержени,
Генси байлык чагырып дур, гөр, сени:
Иследикче ал бизи өз ярыңа,
Бер бизи буйсанч билен гүлзарыңа...
Сервили багларың неон өвшүни
Безейәр ханымлаң зерли көвшүни.
Гөр, ненең гөчгүнли гудуран жазлар!

Бага бакан баря беземен гызлар.
Баглы көшүк, белент бина хер яны...

— Бес!
Гөреңок сен хакыкы Тәхраны.
Хакыкы Тәхраны гөреңок, гардаш.
Ясама ялпылды гөзүң баглаяр.
Эшидйән сазыңа гошуп сесини,
Гарып Тәхран гара гүнде аглаяр.

Тәхраның дерди бар,
Тәхраның гамы,
Тәхраның йүреги даглыдыр, даглы.
Эҗизлең ахыдыр отлы мукамы,
Азатлык гушуның гөзлери баглы,
Тәхраның йүреги даглыдыр, даглы.

Тәхраның гамы бар,
Тәхраның дерди,
Гоҗаман гөвреси дуршуна яра.
Ким оңа шейле кән җепалар берди —
Асырлардан гарры,
Көмүрден гара!
Гоҗаман гөвреси дуршуна яра.
Тәхраның дерди бар,
Тәхраның гамы,
Тәхраның йүреги яман яралы.
Ач, гардаш, гөзүңи,
Аяз агшамы
Тәхраның пердесиз йүзүн гөрели.

ИШСИЗ УССА

Гулагына илмән шәхериң сазы,
Эңегине етип сомалан дызы,
Габарчак аясы маңлайын сыпап,
Ак көшгүң өңүнде
Даш басганчакда
Гурт болуп отуран гашлак гоҗаны
Гөрйәмиң?..
Айдайын саңа ол хакда:
Ёк онуң өйүнде бир дөвүм наны.

Гаты совук гапының даш секиси,
Совук хожайының йүреги ялы...
Янында ятыр оң палан чекиси,
Гиҗеден гараңкы гара ыкбалы.

Озал онуң демир дөвен билеги
Серет инди, серет, эдил чөп ялы.
Вах, элэндир оны ыкбал элеги,
Догабитди онуң билен чеп ялы.

Танан дэлсиң, элбетде, сен гожаны.
Ол шу аҗап көшгүң улы уссасы.
Ёк онуң өйүнде бир дөвүм наны.
Бар байлыгы — гурсакдакы гуссасы.

Гараз, гүн гечирмек гамыны ийип,
«Ниреден иш тапып боларка?» дийип,
Отыр сачы ялы ак гара бакып...
Ким оңа иш берер көшүкден чыкып?

Белент биналары дөреден усса
Лагшапдыр.
Гаррапдыр.
Хырыдары ёк.
Галан гожа өмри — гөзяшлы кысса.
Догрудан-да, уссаң өңки зоры ёк.

АДАМ БИЛЕН ИТ

Кэшир кимин турбаларың түссеси
Тэхраның өң этегини бүрэпдир.
Түтейэн дек гарыпларың гуссасы,
Сансыз керпич күрелери дөрэпдир.

Оҗар ялы гатан голлар бу ерде
Оҗардан-да гаты керпич биширйэр.
Палчыгыны эйлэп ган билен дерде,
Гайгысыны гурсагында яшыряр.

Гум алынан говакларда гүн гөрүп,
Өлинчә, ачлыкда эдйәрлер мыдар.
Тәзе бина үчин кән керпич берип,
Өзлери яшаяр йылы дула зар...

Эмин атлы ишчи энчигне гөрә,
Гүйлүнипдир гыш гиҗеси говакда.
Говак габат экен көрүкли күрә,
Дем ганымат өйдендир-дә совукда...

Онуң өзи ялы өйсүз, ятаксыз,
Ажы аяз иен ыкманда ит хем
Паспорт соралмаян, кирейсиз, хаксыз,
Гараңкы говага сүмүпдир шо дем.

«Гел, дертдешим,
Гел, чекинме, яныма,
Менем сениң ялы сепил-сергездан.
Хөвүр болсаң ишден ирен җаныма,
Белки, арам тапар, текге тапар җан.

Мениң саңа бермәге хич задым ёк,
Менем өзүң ялы түйс өлермен ач.
Йылатмага демден башга одум ёк,
Менем, гөрйәң, галдыраян, яланач...»

Шейдип итиң сагрысыны сыпалап,
Йылы ерде гуҗаклашып ятыпдыр.
Дуйгудаш хоссарың хокгасын ялап,
Бичәре көпегем ука батыпдыр...

Эмма эрбет сыргын сырап шо гиҗе,
Бетбагтлаң икисинем гөмүпдир.
Говак-габыр болуп,
Гар — кепен болуп,
Ене бир нәмәлим мазар дөмүпдир.

Керпич көкүн гуюп одуң ичинде,
Мүңлерче ынсаны йылыдан ынсан
Бир гезек хем йылныл билмән өмрүнде,
Доңупдыр,
Дуймандыр дуйгусыз Тәхран.

Диңе гарры көпек башуҗын алып,
Даң атынча зарын-зарын увлапдыр.
Сәхерем гар сырап,
Яс хеңин чалып,
Гар сырап, гар сырап, шемал шувлапдыр...

Тәхраның дерди бар,
Тәхраның — гамы.
Гамы, гардаш, санап гутарардан көп.
Агзындан от чыкяр аланда деми,
Сен мазалы серет шол күрә бакан.

ШАРЕЗАН ГӨЗЕЛИ

Гөйә гөмҗек болян ялы бада-бат
Ву әлемиң әхли карам-кашыны,
Гар бүрәпдир бу шәхери бу гиҗе,
Гар басыпдыр мөнбериң-де башыны.

Гардан ясы яссык алан пенҗире
Ягтылды-да яңы янан чырадан,
Аңырсында гара судур гөрүнди.
Гел, икимиз сын эдели гырадан.

Ким ол начар?
Укусыны терк эдип,
Еке өзи йүрегини якып дур.
Балкылдаян гара гөзлер делмурып,
Ак кепенли. сус мейдана бакып дур.

Гамлы гөзлер мейдана дәл, мейдана,
Мөнбере-де я бизе-де бакмаяр.
Айнасыны депреклейән шемал-да
Йөне ерден гыза чавуш чакмаяр...

Көвсарлаян гары бөвсүп бу махал,
Гөз өңүне гелйә гарып обасы:
Чыкабилмән көне ёрган астындан,
Умыт эдйәр күлбесинде кәбеси.

Умыт эдйәр игли оглун хүвдүләп,
Нан ерине аҗы түссе ювудяр.

Ожагына тезек ташлап ене-де,
Күлден чыкан кел мекгэни совадяр:

«Лай, лай, балам, лай, балам,
Аглама, бес, гой, балам.
Уяң гайдып геленде,
Тутжак улы той, балам...»

Эҗесиниң хүвдүсини ак шемал
Гулагына гетирип дур, гетирип.
Капасадан учсам дийип эленйэр,
Хыялында гөвни ганат битирип...

Той нireде, газанч нирде, иш нирде?
Ол пидасы болды ене енэниң.
Хабары ёк, хабары ёк җана-җан
Гызының шум ыкбалындан энэниң.

Ярым йылам ишлеменкэ, элинден
Алды ага онуң докма дарагны.
Ишсиз галып, ейсүз галып, гапыда
Гысымлады гөргүли гыз йүрегни.

Гарып гызы гара гүне саташды.
Гөзел гөрки ганым болды өзүне.
Инди галан диңе ахлы аташды
Шарезаның гара маңлай гызына.

Дашда галды, дашда галды Шарезан.
Гызыл гыран чөкерди, вах, дызына...
Тапмады ол җигилерне дөвүм нан,
Не-де өзи гайдып гелди ызына.

Гызы гөзден гизлемэге чалышян
Гарам хэзир гара гейип, ягып дур.
Эҗесиниң хүвдүсини гетирйэн
Шемал оны бөри болуп, богуп бур...

АЧ, ГАРДАШ, ГӨЗҮҢИ!

Гөвнүңе гелмесин яңкы секиде
Эндам-җаны овулан дек сокуда,
Ач отуран усса екедир ейдүп.

Я-да ят отагың ичинде бейдип,
Чөрек үчин намысындан гечен гыз,
Өмризая йылдыз кимин өчен гыз,
Я-да гыш гижеси гара гөмүлен,
Оҗаксыз өйүнде арманлы өлен
Өрән аздыр дийип пикир хем этме,
Ач, гардаш, гөзүңи,
Шова серетме!
Шонда сен Тәхраның гызыл чайылан,
Элван өвүшгини көчә яйылан
Зиба зерли генҗи-гөвхерини дәл,
Дертли йүрегини гөрерсиң аян...

Шемиранат тарап экидйәр бу ёл.
Йөр гидели, ызын эдейин беян.

БИР ГОЛЧА СҮЙТ

1

Шемиранат тарап экидйәр бу ёл...
Эйранда шуң ялы нәче ёллар бар,
Нәче ашырымлар, нәче голлар бар!
Ган-габарчак боляр гөр нәче аяк,
Агыр ёлда адам бары сом-саяк.
Айна ёл экидйәр Шемиранада.
Йөр, иним, ызыны эдейин беян...
Хол, аңырдан гелйә бири пыяда.
Гөрйәмиң,
Гырмылдап гелйә бир зенан?

Гөйә гиң җаханда җанлы-җеменде,
Җанлы бир гымылды, дурмуш ёк ялы,
Эхли ер гум-гуклук...

Диңе бир бенде
Гелйәр ыраң атып,
Агыр ахвалы.
Эхли ер гум-гуклук.
Төверек чола.
Ол болса шол гелйәр гырмылдап чала...

Кимкә бу совукда, онда-да чыплаң,
Ирден ёла чыкан ялңыз ёлагчы?

Черимден көвшүни гейип говаллаң,
Гардан-гара басян...
Белки, дилегчи?..
Ким ол башы гара чадралы зенан?
Энтек укудадыр ахыры Тәхран?

Оңа нәме?
Болса болсун укуда.
Онуң хәзир укламага хакы ёк.
Кесе-кессин ажы аяз-пәки-де,
Йөремесе, чыкалгасы, чакы ёк.
Таныш бу ёллар, оңа таныш,
Оңа дөрт пасыл-да боранлы гыш.

Гышда чыплаң чыкмагы-да мейдана
Ол ёлагчы яңы гөрмели дәлди.
Чалшырлыгы болмаса-да, ол эне,
Газанса-да, гейме бермели дәлди.

Серет, онуң чөпе дөнен элиниң
Дамарлары таяк кимин чыкып дур.
Яңы отуз бәше етен гелиниң
Сачы секил атып, чигни чөкүп дур.

Серет, маңлайының гасынларына,
Хер гасыны мүң беланың ызыдыр.
Дүшүн йүрек хасратының сырына,
Гарып эне мәтәчлигиң гызыдыр.

Ялаңач инжиги топугна ченли
Гара батяр.
Көвшүне-де гирйәр гар.
Кебзесинде кендир билен чекилен
Сув кәдиси кимин сүйт голчасы бар.

Сәхелче сагынман дайхан аялы,
Гардан-гара басяр, илери йөрйәр.
Гөйә күйзесинде жаны бар ялы,
Кәте усул билен сыпалап гөрйәр.

2

Новбахар, Новбахар, начар Новбахар,
Болдуң не гүнлере дучар, Новбахар!

Атаң саңа бахар адын даканда,
Бейле гара маңлай боларсың өйдүп,
Бичәрәниң гөвнүне-де гелмәнди.
Нәме, аяз иййәң ёлларда бейдип?
Сениң бейле болҗагыңы билмәнди.
Гара гөзлериңе гүлүп баканда:
«Ягшы ниет — ярым дөвлет» дийипди,
Тәзе бахар гелҗегине уюпды.

«Иншалласа, Новбахар җан улалар.
Эрте маңлаймыздан дирәр гызымыз.
Бизиң-де еримиз, чөрегмиз болар,
Белки, гелер бир гүн багт язымыз...»
Дийип, дакыпды ол Новбахар ады,
Ханы ол пахырың арзылан зады?

Атаң өлүп гитди...
Төвризден гелен,
Еке чыкан яш йигиде саташдың.
Докуз ай гөврели халыңа-да сен
Сүрүшдиң, орушдың, отаг оташдың.

Өйүң ичи ялы аманат меллек
Гара дагдан гысык, дашдан-да гаты...
Арлы йыл чыкмады элиңиз пелден,
Эшретиң орнуна берди хупбаты.
Гадак галла үчин сүтүңиз сүйнди.
Берги дашы болса гердене ийнди.

Хайдар болды өйүң илки гуванҗы,
Онуң ызысүре Шәфиге болды.
Бөврүңде дөреди тәзе бир санҗы:
Бәшинҗи бокурдак бу дүнйә гелди.
Накылларда айдылшы дек болмады:
Рысгалы өзлери билен гелмеди.

Ер наныны берип көрпелериңе,
Шол гара гүне-де эдердиң шүкүр.
Гаты бойра дүшәп ятҗак ериңе,
Вах, халы хакында эдердиң пикир.
Арман, бурнуң сувы дамды гөзүңе,
Залым дурмуш бакмады хак сөзүңе.

Шум өлүм экитди пахыр Гуламы.
Меллек элден гитди...
Дагады бар зат.
Алкыш айдып, кән өвүрдиң келамы,
Алладан етмеди сизе делалат.

Шол ики өкүзи гөлели сыгра
Чалыщдыңыз чыкжак болуп бергиден.
Мәтчлик ханжары санжылды багра,
Дынмадыңыз онсоң гара гөргүден.

Ики йылдыр шол сыгырың сүйдүни
Сагясың сандырап, тенекар ялы.
Голчаның агзыны даңясың пугта.
Өзүңем олардан сырың бар ялы,
Эседйәң огрынча җүйжелериңе...
«Нәлет болсун эне бижелерине!»

Сыгыр саганыңда гүнде ир билен
Алты гөзүң балкылдашын дуйярсың.
Шонда-да гөрмедик болан болуп сен,
Сүйди усул билен голча гуйярсың.

Гултунса-да, агызлары тамшанып,
Ёк, олара берип биленок сүйди.
Өртенсең-де, эне, йүрегиң яныл,
Ымсынан ишдәлер арманлы кейди.

Сүйт ичсе, чөрексиз оңмалы олар.
Сүйт ичсе, совукда доңмалы олар.
Бир сагым сүйт машгаланы эклейәр.
Бир сагым сүйт сыгырңызы саклаяр.

Ак голча гуюлян бирже сагым сүйт
Сизиң эклеңч чешмәңизиң гөзбашы...
«Сабыр эдиң, эрте гаймак иерис».
«Сабыр эдиң» хер сөхбетиң сөзбашы.

Шол пессежик күрсә аягы сокуп,
Аркаңыза көне летде япяңыз.
Узак гиҗелерде болсады экип,
Сынык гөвүнлере сырдаш тапяңыз.

— Сабыр эдиң,
Улалансоң Хайдар җан,
Ер аларыс ене кәрендесине.
Нанымыз хем, пулумыз хем болар көн.
(Өз айданңа ынанмаяң сен, эне!)
Сизе көйнек, китап сатын алып бийр,
Сабыр эдиң,
Чөреге бал чалып бийр...

Гөзлерини гырпман Шәфиге, Алы,
Гулак асяр хошаматлы сөзүңе.
Эмма әкабыржа Хайдарың вели,
Нәмүчиндир, яш айлаяр гөзүне...

Хүтдүк саман кепбәңизиң дулунда
Сыгырңыз хем гәвүшейәр середип...
«Ят, Алы җан, ят, эзизим, гүйлүн-де,
Аглама, яралы багрым эредип...»

Ики йылдыр аррык сыгырың сүйди
Өлмез өди чөрек гетирйәр сизе.
Ики йыл сең нәче өмрүңи ийди,
Нәче гасын гойды гөрмегей йүзе!

3

Бу гүн хем сыгрыңы сагып даң билен,
Дүшдүң дабаныңы габардан ёла.
Диңе шемал далаш эдйәр сең билен,
Төверек гум-гуклук.
Төверек чола...

Иң соңкы бөлежик наны, халваны
Үчүсине пайлап берип, гайтдың сен.
Ала берип артык бир дөвүм наны:
— Нәсаг! —
Дийип, язык билен айтдың сен.

Хич хайсының оңлы эти-ганы ёк,
Бирин биҗе башы эдер ялы дәл.
Гейимлериң ямасының саны ёк,
Өйден чыкып, даша гидер ялы дәл...

Эмма хәзир диңе бир зат күйүнде:
Тизирәк Тәхрана аман етмели.
Череге гарашяр үч җан өйүнде.
Бир голча сүйдүңи басым сатмалы.

Шәхериң четинде
Демир гапылы
Дервезәни усул билен какарсың.
Чыкар сөвдегәриң хызматчы гулы,
Ювдунып, йүзүне горка бакарсың.

— Ир оярдың бу гүн укудан бейле! —
Дийип, кәте әрбет йүзүңи алар,—
Шу гүн-ә сүйдүңем сувук бир хиле.—
Чалаҗан калбыңы талаңа салар.

Кәте-де:
— Бу гүн-ә гич гелдиң өрән,
Тасдан хоҗайыны гоюпдың непден.
Өзгелериң сүйдүниң-де ягы кән,
Бахасыны кемҗек,
Ядадым гепден...—

Дийип, энтерпелегиңи өвүрер.
Кәте өвүт берер,
Кәте ат дакар.
Сениң сандыраян элиңе велин
Гамлы назар билен седасыз бакар.

Соңра сен шәхериң шол четиндәки
Базарҗыга бакан үмзүк атарсың.
Гөвшүллән чадраның бир гатындакы
Гыраны гысымлап, гайга батарсың.

Яйдана-яйдана бир четден барып,
Гызыл шугундыры торба саларсың.
Бир гадак халваны зарын ялбарып,
Айданыңдан сәхел арзан аларсың.

Гөзүң гидер ганда, гара кишмише,
Гөвнүң күйсәр алсам дийип азаҗык.
Бендисиң гырана-гахат душмүше,
Нирә етсин кичиҗик сүйт голчаҗык?

Бир сес саңа:
«Гөзүң юм-да, ал» диер,
Бир сес:
«Эртириңи ядa сал» диер.

«Ене бир гүн» дийип, хырчыңы дишләп,
Шугундыр я халва алып гайдарсың.
Оба илки гадам гояндан башлап,
Хөкүмли худая алкыш айдарсың...

4

Гардан-гара басып, гырмылдап чала,
Шәхере гелйәни танадың инди.
Гелйәр ол гайгылы ойлары биле.
Инди Тәхраның-да чети гөрүнди.
Йөрейәр йүзүни саллап Новбахар,
Кәте голчасыны әлләп Новбахар.

Бирденем ызындан етип бир машын,
Оны елгинине какды-да гитди.
Гара гөмүп энәң белалы башын,
Гар тозадып, ёла йыкды-да гитди.

Нирeден гелдикә ол бела-бетер,
Хайсы хазан ели гетирди оны?
Ничик нала онуң ызындан етер?
Ханы онуң сүйтли голчасы, ханы?

...Бир хаюкдан соңра хушуна гелип,
Гарлы гөзлерини ачды ол зордан.
Нәмәң-нәмедигни сайгаржак болуп,
Дикелди.
Гөвресин сайлады гардан.

Арман, пикирлери диен этмеди,
Одуң учгуны дек пытрады гаршы.
Болан ише бада аклы етмеди,
Гүйчленди йүрегиң гүрсүлдәп уршы.

Ханы онуң сүйтли голчасы, ханы?
Галайы голчаны гөзи гөрмеди.
Чыкып барян ялы жесетден жаны,
Голлары гарбалап, гары сермеди.

Галайы голчада бирҗе катра хем
Сүйди ёк, ады ёк,
Акыпдыр бары.
Ким инди бу дерде эдип билҗек эм?
Олар «чөрек» дийип, ийсиими гары?

Көки гопуп гайдан сөвүт мысалы,
Ере гурсагыны герди Новбахар.
Гөйә сүйди гарбап алайҗак ялы,
Гара пенҗесини урды Новбахар.

Арман, сүйт гелмеди голуна онуң,
Сүйди галың гара сиңди-де гитди.
Ялынлы йүрекден чыкан пыганың
Авусы седасыз асмана етди.

Энәниң азаплы, игли эллери
Бошан голчасыны басды багрына.
Гөз өңүне гелди гечен ёллары,
Болмады хич эден иши угруна.

Гөвреси галпылдап, сүңңи сандырап,
Ызына өврүлди начар Новбахар.
Делмурып дурды ол, асмана гарап,
Ганында ат чапды газап хем гахар.

Ненең-ничик халда оба етенин
Энәниң өзи-де билип билмеди.
Аяз гамчылады ёл бойы тенин,
Йөне ол аязы яда салмады.

Горп атан мазар дек саман кепбәнин
Гапысыны гелип итенде эли,
Долды бокурдагы халсыз энәниң,
Дили айланмады, тутулды дили.

Етимлер ювдунышып,
Эллерин серип,
«Нан» дийип,
Барысы бирден топулды.
Эне аркасыны ишиге берип,
Сакланчы, гөзлери гапба гапылды.

Сакланды, гөзлери гапба гапылды,
Айлампаҗа дөнди айланан башы.
Дызы-да алачсыз ики эпилди,
Агын чөрек болды төверек-дашы.

Агын чөрек болды төверек-дашы,
Тикеч-тикеч ак халва-да гөрүнди...
Бирден бела ялы өпет бир машын
Аҗал оды болуп оңа сүрүнди...

Гачды голундакы галайы голча,
Аррыҗак гөлөниң аягна дегди.
Тисгинди, хопукды, деми дарыгып,
Алының башыны дөшүне эгди.
«Бош гелдим» диймәге бармады дили,
Көрпәниң гулпагын сыпады эли.

Хайдар, Шәфигедир Алы үчүси
Гысылды энәниң әзиз гөвсүне.
Эшденде:
«Нан» диен найынҗар сеси,
Галпылдап, ушүдип башлады эне.

Галпылдап, ушүдип башлады эне,
Диши дишлерини дөвейин дийди.
Ким билйәр,
Аяга галармы ене?
Ким билйәр,
Ене-де сатармы сүйди?

Ким билйәр,
Сыгыры сүйтден чыкансоң,
Оларың иреден чөрек тапҗагын?
Чагшаян хүтдүги ягыш йыкансоң,
Яланач тенлери кимиң япҗагын?

ГЫРМЫЛДАН ГЫР АШАР

Гөвнүңе гелмесин Новбахар ялы,
Ыкбалы шум эне кән дөлдир өйдүп.
Ол — гарып илатың гара ыкбалы!..
Йөр-өңе, йөр, иним, отурма бейдип!

Эйранда оң ялы азаплы ёллар,
Гамлара гарк эдйән гүзаплы ёллар
Нәче дийсең бардыр,
Нәче дийсең бар!..
Белки-де, пурсада гарашяндыр ар?
Умытлы арзувда эденли әрлер
Азаплы ёллардан өңе барялар.
Ягты ёл агтарып эркана гүне,
Говы нусгалара сиңе гарялар...

Гырмылдан гыр ашар.
Олар-да бир гүн
Максатлы мензиле етишер хөкман.
Сен, гардаш, хер задың аслыны гөргүн,
Ай догмаз диймегин, асмана бакман.

Тәхраның дерди бар,
Тәхраның гамы.
Ояняр,
Даяняр,
Тиженйәр Тәхран.
Агзындан от чыкяр аланда деми,
Гөвсүнде ханҗар бар,
Калбында — пыган.

1957

ЧӨЛ ЫШЫКЛАРЫ

1

Гаты гыт болупдыр небит диен зат.
Гарып дияр гөрмәндирем гарасын.
Кирбенкеләп алып негада илат,
Якар экен чаламыдар чырасын.

Бар болса-да Желил җерчиң дүканы,
Ожагыны айтмаз экен ол ыснат.
Билинмәндир бол небитиң меканы,
Ят болупдыр бизде небит диен зат.

2

Көте Медет мерген сөзүни безәп,
Небит хакда сөхбет ачар экени:
— Каспи кенарында бир сапар биз-э
Гөрдүк гова билен небит чекени.

Кервен чекип гелйәдик биз кенардан.
Вайың дузы болды сөвда йүкүмиз.
Дүелер аландан этледи зордан.
Чай өвезне ичдик буян көки биз.

Сары чәгеликди төверек-дашың.
Ялманып ятан чөл тамдырдан ыссы.

Балыгың исинден айланды башым.
Дагларам, деңизем гөврэми гысды.

Бир гүн агшамара көлүң боюнда
Йүклери яздырып, түкел дүшледик.
Бал сувуң соңуны саркырып шонда,
Таңкалары гайнатмага башладык.

Бир топар бетбагт ябаны ерде
Гүн гөрйэр экени потратчы болуп.
Ит чыдар өйдемок оң ялы дерде.
Хенизем хопугян ядыма салып.

Не бир сүйжи сув бар,
Не бир экин бар,
Не агач бар саяларa астында.
Небит исли, дымык ховасы мурдар.
Бела бары бенделериң кастында.

Бийден балаклары дызына ченли.
Эдил арап ялы, яланач ярь.
Кими шагадамлы,
Ким челекенли...
Бир девүм чөрегиң сепили бары.

Олар урган билен ялпак гуйыдан
Небит чекип чыкарялар говалы.
Хак берилйэ айда отуз шайыдан,
Долам болса хожайының чувалы.

Кавказда болямыш баяр-хожайын.
Аңырдан ягдырып ятанмыш перман...
Җувазчының гөхерт эркеги дейин
Ишчи айланып йөр, ичинде арман.

Шол хожайын билен Җелил җерчиңем,
Чакым — чакдыр,
Эли бар болса герек.
Белетдик барымыз өйүне өңем...
Инди оңа мүлки дар болса герек.

Небитден небсине пейда гелмесе,
Гоша атлы пайтун мүнмезди җерчи.

Агзы тагам тапан ери болмаса,
Бермезди кервене бир көпүк харжы...

Бир орус адамсам ёмутлар биле
Ишлейән экени эгинме-эгин:
«Яшулы,— дийди ол — эм этсең чөле,
Гөзлесең, ер асты небитдир агын.

Гөзлемек үчинем гүйч-гурал герек.
Говаңа —новаңа башартмаз небит.
Бу эжир, бу зәхмет — бары бидерек.
Басым бу гуйылар болмалы тебит.

Эмма вагт гелер, ынан, яшулы,
«Маңа бу топрагың ягдайы мәлим,
Түркмен небитиниң гелжеги улы» —
Дийип, шу китапда языпдыр алым.
Небитли чешмелер чогар чөллерде.
Хазыналы хум кән, яшулы, ерде».

Адамлар, мен сиз-ә билемок вели,
Өзүм-ә бирхили ынандым оңа.
Сәхер билен сиңе сынласам чөли,
Йүзи яглы ялы гөрүнди маңа.

Ол орус артыкмач адам экени.
Биз ялы пукараң хак ховандары.
«Гелер — дийди — бир гүн гарыбың гүни,
Барлы болар — дийди — ёксулуң бары».

Ынкылапчы дийип,
Баш бозар дийип,
Ак патыша оны эдипдир сүргүн.
Гачыпдыр гөргүли...
«Агдарып шаны,—
Дийди — арымызы аларыс бир гүн».

Шол ажымтык одуң башында, хава,
Дер дөкүп, чайлашып отурдык шонда.
Болсады барыны экип бир хова,
Ай орагны булда батырдык шонда.

Халымыза хайпы гелен ишчилер
Үстүмизде, бай, көкенек гердилер.
Муны чөле чыкан ёлагчы билер —
Ёлумыза бир мешик сув бердилер!

Гожа кервенбашың хекаятыны
Эшиден обадаш агзын ачыпдыр...
Хемаятлы билип худайатыны,
Небит алавындан адам гачыпдыр.

Дел болупдыр бизде небит диен зат.
Үлкәм онуң гөрмәндирем гарасын.
Кирбенкеләп алып негада илат,
Якар экен чаламыдар чырасын.

3

Йылчыр йылан ялы, овсунып — сүйнүп,
(Гөр, ненең сапалы сәхер сергини!)
Бир беленде галып, бир песе ийнип,
Окгун билен гелйәр отлы кервени.

Окгун билен гелйәр отлы кервени,
Небитли челеклер чайканя чала.
(Ятладым ене-де Медет мергени)
Отлының овазы яң салды чөле.

Гелйәр ол бир заман Медет аганың
Гечен гумларындан демир ёл чекип.
Бадында бады бар ата меканың,
Небит алып гелйәр сәхраны сөкүп!

«Эмма вагт гелер, ынан, яшулы,
Небитли чешмелер чогар чөллерде.
Түркмен небитиниң гелҗеги улы.
Хазыналы хум кән, яшулы, ерде» —

Диййип, Медет ага орус ишчиси
Хак айдан экени асыр башында.
Тәзе Түркменистан — небит үлкеси!
Дөвлетли доганлар дегре — дашында.

4

Айдым айдып барян эденли яшлар
Ялынлы ёллара уграды ирден...
Олар тәзе ожак ачтарып башлар
Энтек адам аяк секмедик ерден.

Онсоң о ерлерде вышкалар галар
Әпет алаңларың гупбасы ялы.
Вышкалар чөллере ялкымын салар,
Башланар ене-де бир небит ёлы.

Барсагелмезде-де болупды шейле:
Гумуң гасын-гасын гатлагны сөкүп,
Еңипди адамлар ябаны чөли,
Әпет алаңларда вышкалар дикип!

Бәшим билен Бибитәч-де шо ерде
Чөл сөкүпди, небит гөзләп энче ай.
Барсагелмез боюн болды о мерде,
Геолог гыз этди яман башагай...

Ким билйәр,
Белки-де, геолог Бәшим
Медет агамызың небересинден?
Яңы йигрим икә етипдир яшам.
Маны аңла сенем онуң сесинден.

Ким билйәр!
Дурмушда нәлер болмаяр!
Арман, гара гөзли, нәзли Бибитәч
Кәрдешиниң кын дердини билмейәр.
О бичәре болса дермана мәтәч.

Небит техникумын Небитдагында
Озалам икиси биле гутарды.
Шәхериң сейрежик сейил багында
Нәче айлы агшамлары өтүрди!..

Инди олар небит гөзлейәр биле,
Гарагумда телим нокат тапдылар.
Арман, ики йүрек дүшүнип диле,
Бир нокада гелип биленок олар.

Эшит сенем ол айдымың яңыны.
Серет җуванларың сыратларына.
Диңле буравларың гүңлеч хеңини.
Сын эт сәхрамызың суратларына.

Ол айдымың манысыны Бәшимем,
Бибитәч-де бизден говы билйәндир...
Оюны кән йигрими ики яшыңам!
Арзылы гүн, белки, етип гелйәндир?

5

Ким айдар көп хазыналы Челекен
Медет агаң дүшлән довзахы дийип!..
Саг болсун саялы дарагты экен!
Яшыл кенарында чекдим мен кейип.

Деңиз дүйбүне-де хүҗүм эдилйәр.
Деңизден-де небит дөмүп дур бу гүн.
Баку кенарына бакан гидилйәр.
Бир гүн буравларда бирлешер дүвүн.

«Гара алтынмызың» ҥорлы меканы
Готурдепе гөз гөркезди ортада.
Огланлы,
Экерем,
Гамышлыҗаны...
Шәхер дийип, язарыс тиз картада.

Вышкаларда ялп ясаян чыралар
Деңиздәки маяклара меңзейәр.
Гөр, ене-де нәче вышка гуралар!
Гөр, бу чөлде нәче чешме мүңзейәр!

1955—1960

МУРГАП

1

Дагдан дөмйән дерялар
Дөнйә денизе-көле,
Сува сиңип барялар...
Бир Мургап ала-бөле

Эгрем-буграм ёлуны
Гутаряр тум ичинде.
Гөрдүк харап халыны
Ханасы бош гечене...

Обамызда шаглаяр
Соңкы бенди Мургабың.
Менем бакы багтыяр
Бир перзенди Мургабың.

Бир чогуп, бир көвленип,
Оваз эдйәр сув сеси.
Бендимизде эгленип,
Диңледим мен бу сеси.

Таразлардан сырылып,
Сычырап-пайрап гидйәр.
Бирденикә дүйрүлип,
Бирденем яйрап гидйәр.

Гөк кенара уруняр
Хер гомы, хер пенжеси.
Мержен болуп гөрүнйәр
Дүвме-дүвме хүнжүси.

Бендиң ики яны-да
Тораңңыдыр тал агын.
Ёк йылгының саны-да,
Гамышлар богун-богун.

Хеллевлешип-дараншып,
Таллар еле ыраня.
Гөзеллер дек гараншып,
Гамышлар-да дараня.

Гөврәме гызыл гаиы
Пайлаян йүрек ялы,
Сөййәрин мен саканы,
Сөййәрин чөрек ялы.

Шу бентде бөлүнип,
Дөредип әнчеме яп,
Сувы йүзе сылынып,
Гутаряр ёлун Мургап.

2

Гонуп гомуң гершине,
Гитсем диер хыялың.
Товланып, жош уршуна
Етсем диер хыялың...

Акып дуран гөзлерден
Болмаян дек разы,
Кәбир гарагол бирден
Ачар япык таразы.

Эшидип сув сесиниң
Үйтгәнини гаравул
Унудып кәсесини,
Жанына дүшүп довул,

Гелерди Кемек ага,
Етишерди дадына...
Гачарды гудуз чага
Шарпык дүшүп ядына.

Кәйинсе-де, о бенде
Ковмазды бентден бизи.
Гайта гелип-гиденде,
Гүлерди гартаң йүзи.

Барып ене талының
Гонарды саясына.
Нәмүчиндир, элиниң
Бакарды аясына...

Пагшыл-пагшыл пагшылды.
Ылгаяс ики яна.
Дегре-дашың ыгшылды.
Саңа, өвшүни саңа!

Мерҗени монҗуклара
Чайылар гүн шөхлеси.
Ялаңач инҗиклере
Сес берер бендиң сеси.

3

Хачан гөрсең, элинде
Ала өлчег таягы:
«Сув нәтдикә?» — дилинде,
Чокайлыды аягы.

Гидер-гелер, айланар,
Өлчәр гөрер деряны.
Бир дурар, бир күйленер,
Ынҗалмаз онуң җаны.

Өлчәр онуң хыялы
Хер таразы, хер ябы.
Хамала, өзи ялы
Мургабың баш мирабы.

Кәте көне кенарда
Эседер аясына.

Совулларды көп адам
Көмегиң саясына.

4

Бизем топбак талының
Барардык саясына.
Эседйәнин элиниң
Нәме үчин аясына.

Билҗек болуп, яшула
Берердик сансыз совал.
Денди ол кичә-ула,
Сөз ачар гойман зовал...

— Бу дүнйәде, билиң сиз,
Иң дервайыс зат нәме?
Кән зады агзадык биз.
— Сөйгүли кәриң дәми?

Бири дийди: — Өз өймүз.
Мен: — Шекерпалач — дийдим.
Кән зады агзадык биз.
— Иң дервайыс зат айдым.

— Иң герекли зат көпри...
Яшулы бир хашлады.
Түйтмеләп көне чөпри,
Душак ишин башлады.

— Хак сөзе хак диймели.
Мен сизе кемсиз боюн.
Айдымы-да сөймели.
Көпрүде-де кән оюн.

Гаты герек зат өем.
Ожак — өрки хер кимиң.
Хар болмаз хүнәр сөен.
Кәр — гөзбашы гөркүмиң.

Йөне бир зады билиң,
Ятда саклаң, балалар.
Сув болмаса, бу чөлүң
Кысматы вейран болар.

Шол себәплем сув бизе
Әхли затлардан зерур.
Гөрүнип ёлы гөзе,
Элмыдам аямда дур.

Аям Гарагум мениң.
Хер чылгымы бер деря.
Сувдыр герегим мениң.
Дерялар какап баря.

Амы-да гечйәр сова.
Бу чызык — көне җары.
Бош ятыр нәче нова!
Сува зар Ахал, Мары.

Барха Мургап песелип,
Багрыны берйәр гума.
Мен оны хер гүн гелип,
Деңейән говзан хума.

Өлчейән-де сувы мен,
Гелйән гойы саяма.
Сын эдйән гусса билен
Кән гасынлы аяма...

5

Шондан бәри бендимизден
Көп сув гечди, көп сув акды.
Ашык Мургап арзув билен
Амыдеря бакан бакды.

Меле сувлы дәли деря,
Көмек ага, салдык овсар.
Чөллере җан гирип баря,
Әлемгошар кимин өвсер.

Гарагумда агшамара
Сув башында гөрдүк гувы.
Гәми билен гелдик Мара,
Бөвсүп гелдик җошан сувы.

Чөлде Җейхун сувун ичдик.
Гүни гелди Гарагумуң.
Ахыр тапып, агзын ачдык
Хазыналы алтын хумуң.

Энче-энче чарбагың-да
Җанына җан гошды Лебап.
Көмек ага, Мургабың-да
Ганына ган гошды Лебап.

Сениң бендиң дегре-дашам
Дөнди гитди ләле бага,
Пагта болды экин башам,
Вах, гөрмедиң, Көмек ага.

Өңкүсинден акя часлы,
Ики деряң бады биле.
Танышдыря тәзе несли
Көмек агаң ады билен.

6

Дагдан дөмйән дерялар
Денизе-көле гуйяр.
Сува сиңип барялар
Гадым адата уйяр.

Мургап болса ёлуны
Гутаряр гум ичинде,
Кәте гөрсең халыны,
Галясың гам ичинде.

Ёк, ёк, галат сөзледим,
Гутармаяр гумда ол.
Ак ёлуны ызладым,
Галдырмаяр гамда ол...

Сувуның хер овурды
Өврүлип тер гүллере,
Безейәр ил-юрды,
Кешде чекип пеллере.

Өврүлип ак алтына,
Өвшүнем атыберйәр.
Чыдаян халт-халтына
Бал гүне батыберйәр.

Сечекли яглык болуп,
Гызаряр гыз башында.
Алмалы баглык болуп,
Айландыряр дашында.

Өврүлип тут япрагна,
Эклейәр йүпек гурчук.
Мургап етен топрагна
Халат япяр гүл-пүрчүк.

Гуванжы сув гөзүмиң,
Бугдай башында гөрйән.
Гелинбармак үзүмиң
Булдурашында гөрйән.

Өзүни иле пайлап,
Ил үчин акып баряр.
Мәхрибан меле Мургап
Буйсанчлы бакып баряр.

1960

САЛЛАНЧАГЫМ

СӘХРА МЕНИҢ

1

Мен девлетли Ватанымың
Кән ерини гезип гөрдүм.
Гөкден учуп,
Ерден йөрәп,
Үч деңизде йүзүп гөрдүм.

Нурум Ватан,
Дузум Ватан,
Дидарыңдан доймадым мен.
Голдан галам-депдерими
Гоймадым мен, гоймадым мен.

Адамларың ады билен
Чекди дөвүр батлы мени.
Орусъеде хем Азия
Алып гитди отлы мени.

Кондукторың гадыр биле
Хөдүр эден гайнаг сувы
Гөрүнйәрди кәте гөзе
Гүлгүн шерапданам говы.

Кераматлы күмүш ганат
Гөтерди гуш кимин гөге.

Ак булутдан әл буладым
Ак геришли әнче дага.

Ай дек айнаң гапдалындан
Ер тапанда гөк гөзли гыз,
Айдың асман перисине
Берипдим бир дессе нергиз.

Мерди-мердан шофёрларым,
Ёкдур сизе сөйгиң чени.
Гараматлы гаялардан
Әкитдиңиз өңе мени.

Шора батып, сувсуз ятып,
Гирип гумлар гирдабына,
Сизиң җебир чекишиңиз
Язылды яш китабына.

Сынмасын ырга паяпыл,
Гоялсын салкын саялар!
Ядымда мең, йыкылымда
Аямы өпен аялар.

2

Энемиң ёлума берен
Бир тегелек ак наныны
Чалышып чемодан билен,
Вокзалларда укланымы

Хем илкинҗи трамвайы
Диңе огланлыгым билйә.
Дашкент трамвайның җаңы
Хәзирем гулагма гелйә.

Сырдам бойлы сервилере
Нур дөкенде нурана Ай,
Пушкинден сөз ачды маңа
Шат фонтанлы Бакҗасарай.

Гадым Гиссар җүлгесинде
Атырларың гөрдүм гүлүн.

Себет-себет нар гетирди
Гөвмиш сүрүп гелен гелин.

Ак набатлы Арагвиниң
Акышына гувандым мен.
Чайчы гүрҗи гөзелиниң
Бакышына гувандым мен.

Апельсиндир лимонлары
Гоза кимин дүзүм-дүзүм,
Олаң алтын өвшүнине,
Гүрҗүстана гитди гөзүм.

Алатаувың ак гарына,
Арчасына гөзүм гитди,
Гандым гыргыз гымызындан —
Сәхер чагы серхош этди.

Мугам билен медет берди
Самед Вургунлаң дияры.
Ширин Ширван булагындан
Оваз алды ашык тары.

Алмаатаның ал яңаклы
Алмалары эрөп баря.
Гөрдүм, газак чөллерини
Алтын башлар бүрөп баря.

Айастаның алтын җамы
Севана-да сын этдим кән.
«Ишханымыз ша балыкдыр» —
Дийди Сильва Капутикьян.

Шонда ене яда дүшди,
Айдайын мен бу барада.
Даугава дерясында
Балык тутдук биз арада.

Гой дийсемем, чеңңегини
Алып гайтды оглум өе.
«Ашгабада канал гелҗек.
Балык болҗак» — дие-дие.

Гошгым Ватан,
Ышгым Ватан,
Дидарыңдан доймадым мен.
Ёллар ашдым,
Голлар ашдым,
Аргынлыгы дуймадым мен.

Арзув этдим,
Өңе гитдим.
Гөзүм гитди нагышлара,
Эне ере гөллер читйән
Ак шелпели ягышлара.

Тәсин орус токайлары,
Дерялары ачды гөвүн.
Ак гыңачлы, апбасылы
Берёзалар ене бу гүн

Гелип гечйәр гөз өңүнден.
Хатар-хатар гөк арчалар.
Дилсизе-де дил битирҗек
Бейле пәкизе парчалар!

«Шейле шейда гөзеллигиң
Диңе бирҗе бөлеҗиги,
Махмал ялы майсаларың,
Гөк токайлаң золаҗыгы

Бизде-де болсады!» — дийип,
Айландыкча, оя гитдим.
Ене догдук депәм үчин
Дарайылар дилег этдим.

Мензиллерден мензиллере
Аман етиреннңиз үчин,
Айлансам-да энче ере,
Өврүлсем-де энче кере,
Ене мени салланчага —
Сәхра гетиреннңиз үчин,

Саг болуң сиз, кын ёдалар!
Ёллар, сизе мен бергидар.
Мениң өмрүм,

Мениң багтым
Сәхрамызың сәхерне зар.

3

Боюн алян, бу тебигат
Гысганыпдыр бизе нагшы.
Нега-да бир эчилйәр ол
Дердимизе дерман ягшы.

Үрпек чәге алаңлары
Симап ялы сүйшүп гидйәр.
Сув сепили селең сәхра
Эесинден тама эдйәр.

Еримиз кән, Гүнүмиз кән,
Гаты говы гөрйәс ери.
Гиже-гүндиз пагта үчин,
Дәне үчин дөкйәс дери.

Еримиз кән, Гүнүмиз кән,
Еримизде йүрек өрки.
Ерем гаты говы билйәр:
Бизе баглы гөзел гөрки.

Бу карамчыл, кеч тебигат
Гысганса-да бизе нагшы,
Мениң үчин догдук депәм
Дүнье дөвлетинден ягшы.

Салланчагым сәхра мениң,
Сәхра ели хүвдүлейәр.
Бакы мәхир-мухаббетим
Оңа узак яш дилейәр.

Нireде-де болсам, йүрек
Сәхрам диер, перваз урар.
Тәсин түркмен айдымлары
Гулагыма гелер дурар.

4

Гүнортада — гара даглар.
Гайрак гитсең, гума уряң.

Ортадакы сәхралыкдан
Гидип барян,
Гидип барян.

Мис күйзе дек ялпылдаяр
Сары сәхра гызыл Гүне.
Гидип барян.
Асудалык.
Жүйпүлдейәр бир бедене.

Гидип барян.
Жеменде ёк.
Агач-да ёк саялара.
Яз отлары яныл Гүне,
Болупдырлар пара-пара.

Жең пәлваның гош агылы
Кервенсарай кимин отыр.
Тамдырының янында-да
Гочак ала ити ятыр.

Херэн-хачан барсаң барай,
Гарры чопан кабул эдер.
Яйбаң күмүш сакгалына,
Гәвресине гөзүң гидер.

Орта сачак атар бада.
Чайы ченсиз ажы демләр.
Газанына серет диййп,
Аялына огрын үмләр.

Онсоң өзи алңасаман,
Гадыр билен гуяр чайы...
Асырларың шаядыдыр
Чөле чөкен чола жайы.

Гиже-гүндиз гожа пәлван
Гоюн, мөжек, ел билендир.
Хем аязлы, хем жөвзалы,
Хем мәхрибан чөл билендир.

Жахыл чагы гылыч сырып,
Сөкди Карпат дагларыны,

Дутовлардан этди азат
Гыргызларың багларыны.

Ене башга бир суратда
Гызыл эсгер чапяр аты.
«Галтаманлар Гарагумда
Хелэк этди мени гаты».

Обасында гөреш тутуп,
Байрак барын алыпды ол.
Обасында иң биринжи
Оба шура болупды ол.

Эмма ене сэхра оглы
Сэхрасыны хөвес этди...
«Хасап этсең, ондан бэри,
Оглум, инди кырк йыл өтди.

Яшам йүзе етип баряр.
Сэхра болса сувсуз ятыр.
Гоюнларың кесениши
Гөренлери гайга батыр.

Бир заманлар шу сэхрада
Гала-шэхер боланмышын.
Ер суварып, экин экип,
Илат хасыл аланмышын.

Хыва билен Чынма-Чының
Ёлы шундан геченмишин.
Шу сэхраның лэлелери
Деря сувун иченмишин.

Эмма, оглум, о затлардан
Галан диңе шу даш гуйы...»
«Басым болар — диийдим — менем
Бу чөлде-де сувуң тойы».

«Менем шонуң дилегинде...
Гүнем эййэм батып баряр.
Белки, несип эдер гөрмек...
Яшам йүзе етип баряр».

5

Өңңүн ене чыкдым чөле.
Гөкден дүшен ялы болдум.
Хәли-шинди хөвес биле
Сурат алдым,
Сурат алдым.

Ак чадырлар байдак болуп,
Дашдан гөзе гөрүнйәлер.
Полат пилли бульдозерлер
Аланлара сүрүнйәлер.

Ёкды чөлде гув боюнлы
Экскаваторың саны...
Гөрдүм улы агылына
Ганав газян Җең аганы.

«Йөр, җан огул, йөр, гидели!
Сынла төзе тебигаты.
Огланлара сын эдели.
Гөрйәмиң ол тозан-тоты?»

Эдил таяк атым ерде
Гөрйәс экскаваторы,
Өңе омзап,
Өңе мүңзәп,
Алаң бөвүсйән батыры.

Азы уряр дащ топрага
Демир дишли сусаклары.
Ат гайтарым ере дүшйәр
Зыңян гумлы кесеклери.

«Эшит, оглум, мен булары
Хава, гүнде гелип гөрйән.
Сув гетирҗек герчеклере
Алкыш эдйән,
Салам берйән.

Барага-да, бульдозёра
Атлан диййә гоҗа гөвүн.

Зор диймели, огул, зора...
Мен-э жанлы сойдум шу гүн».

6

Гутлаярын сәхрам, сени
Тәзе тебигатың билен!
«Сув гетирҗек герчеклериң»
Бири биле таныщдым мен.

Бульдозериң саясында
Сыкды сары майкасыны.
Айлап гөрди аясында
Бир послуҗа гайкасыны.

Гоша мойлы гөк кәседе
Чаям ичдик гырманчалы...
Дөрт тигирли тагта тамлар
Гуршан экен жансыз чөли.

Дыза ченли чәгә чүмүп,
Дөнди Сәхет бирден сага.
Чаңымызы какышдырып,
Чыкдык тагта басганчага.

Гирип гөрдүк:
Там кеми ёк.
Ёрган-дүшек,
Дөрт кровать.
Режели.
Дережели.
Гөрүнмейәр герексиз зат.

Хава, айнаң бөлеҗигем
Сөелипдир «Магтымгула».
Дүшнүкли зат: герек боля
Айна, китап кичә-ула.

Хайсыдыр бир юка йүрек
Дивара сурат какыпдыр:
Мавы гөзли, пәк перищде
Нәз билен бәри бакып дур.

Ак топуклы аякларның
Дараклыгна галыпдыр ол.
Гара гөзли Гарагума
Гөр нireден гелипдир ол!

Мермер чигинлере яйран
Сачларына багрың берип,
Тырсылдаян мәмелери
Өпәесиң гелйә барып.

Тылла сачлаң толкунлары
Тутуш сахыпа сыганок.
Сагжа бол сен аладаңа,
Сөйгүли журнал, «Огонёк»!

Эжап әден ялы менден,
Сураты япды гөвреси:
— Яшайшымыз-а шейлерәк...
Чоларак чөлүң дегреси...

Үлкәмизиң, догры диййәң,
Тебигаты гарып бираз.
Эмма адам элиндедир
Дутар ясап, дөретмек саз.

Асырларча эл бермедик,
Арзылымыз Амыдеря
Бу гүн Тежен сәхрасына,
Өзүң билйәң, сувун берйә.

Индем, ине, ган дамары
Алып баряс Ашгабада.
Бу сәхралар Ферганадан,
Марыдан-да бор зыяда.

Демиргазык деряларнам
Гарагума совса болар.
Тебигатың нәсазлыгын
Шейдип чөлден ковса болар.

Болсадынам басып гечер
Сәхрамызың хакыкаты.

Йөне язычылар вели,
Галя — дийсем, гөрме гаты.

7

Хатыржем бол, гаты гөрмен,
Сен мамласың, дөвүрдешим.
Сени халка танатмага
Борчлыдырын, хөвүрдешим.

Сен коммунист,
Сен биначы.
Сен заманаң гахрыманы.
Сениң сөйгиң,
Сениң гайгың
Сәхрамызың сөвер жаны.

Ёвуз йыллар етим галып,
Дөрт класдан гитдиң ише.
Арпа-җөвен чөреги-де
Негада бир дегди дише.

Гутарынчаң отурмадык
Парталарың аглап галды.
Ачман гиден китапларың
Йүреклерин даглап галды.

Галам ялы гошарларың
Дессе билен сепишипди.
Йүрегиң-де тракторың
Йүрегине япышыпды.

Йөретмегиң тәрин тапман,
Агласаң-да кә әҗизләп,
Ишледиң сен өлер ялы,
Гөзяшыңы гөзден гизләп.

Сени халка танатмага
Борчлудырын, дөвүрдешим.
Сениң ялы мерт огуллар
Мыдам мениң хөвүрдешим.

8

Салланчагым сэхра мениң,
Сәхра ели хүвдүлейәр.
Бакы мәхир-мухаббетим
Сәхра гөзел гөрк дилейәр.

Мен дөвлетли Ватанымың
Кән ерини гезип гөрдүм.
Гөкден учуп,
Ерден йөрәп,
Үч деңизде йүзүп гөрдүм.

Нireде-де болсам, йүрек,
Сәхрамыза телвас урды.
Сазак-селин хүвдүлери
Гулагыма гелди дурды.

1961—1962

ХАРСЫДҮНЙӘ

Кырк шәхри гызылдан долдуран Карун.
Гөзи гумдан долды, пулдан долмады.

Магтымгулы.

1

Гөчүп гелип шәхере,
Бир сарайжык салындык.
Гүйменже болсун дийип,
Сыгыржыгам алындык.

Бишен гызыл кериичден
Гурадык гайым гала.
Дийдик: төверек-дашдан
Гелмесин герип-бела.

«Биримиз болсун ики,
Мая бер бизе, мая».
Дийип, отурсак-турсак,
Ялбардык кән худая.

Ыхласы гөрсүн дийип,
Бәш вагтыны ырмадык.
Икимиз ики ерден
Гарзындык, дек дурмадык.

Биз байлыгың ызында
Этек алты,ең еди.
Гүнде пейда гөрмесек,
Иенимиз сиңмеди.

Ховлымызда хысырдап,
Зәхметжик чекен боляс.
Кәшир, соган, сарымсак,
Келемжик экен боляс.

Мүйнли мысапырсырап,
Сүлмүрәп сатан боляс.
Колхоздан гелдик диййип,
Көте нас атан боляс.

Колхозларың дүканы
Улы олжа, дирегмиз.
Гышын-язын гормуза
Гошант гошан сүйрегмиз.

Гавун болсун, нар болсун,
Уряс тутуш сөвданы.
Соң өзүмиз ёнтумлап,
Гөрйәс ломай пейданы.

Не колхозың дүканы,
Не-де базарчы билйә.
Алланың эмри билен
Аңсат гирдежи гелйә.

Гүнде кейваны биле
Базары гезен боляс...
Агшам пежиң башында
Гөк чайы сүзен боляс.

Дашын даңып онлуклаң,
Сандыгмыза оклаяс.
Сандыгың ачарны-да
Гурсагмызда саклаяс.

Дүнйәни сил алса-да,
Топугмыза чыканок.

Хәли-хәзир хич кимсе
Гөвнүмизи йыканок.

Ол әшекде йүкүм ёк,
Йыкылса-да хабарым.
Ерземинде хум үчин
Йөрите газдым гарым.

Допбы деллал диймесең,
Гапымызы какян ёк.
Итмисиң я гушмусың? —
Ялңышыбам бакян ёк.

Бизе-де гереги шол.
Бир китир чай бес бизе.
Зыян бермесе боля
Түнекде хич кес бизе.

Шейдип кейваны билен
Йүпек гейдик, яг йидик.
«Бизден говы яшаның
Иманы көйсүн» дийдик.

Йөне кәте зенаным
Ерсиз әчилиберйәр:
Бир гүнде телим чәйнек
Чаям ичилиберйәр.

Газана-да артыкмач
Омача атыберйәр.
Ядадым дийип, гөги
Арзанам сатыберйәр.

Ганды-да габы билен
Ломай орта атайяр.
Шонда Хатамтая-да
Хатын болмага тайяр.

Шонда онуң небсине
Хай диймесем, болмаяр.
Бейле җомартлыгыңы
Гой диймесем, болмаяр.

Эй дийсемем, өзи-де
Кәте алдырыберйәр.
Пылан-писмидан дийип,
Элем галдырыберйәр:

«Бу чилим чекишиңе,
Болмаз өйде берекет...
Бар ханы, сыгра серет,
Херекет эт, херекет!»

Пулуң четин гөрдүги,
Ене яңкы ала-яз...
Мениң зенаным ялы
Зенан бу дүнйәде аз.

Гараз, кейваны билен
Йүпек гейдик, яг ийдик.
«Бизден говы яшаның
Иманы көйсүн» дийдик.

2

Бир гүн базардан гелсек,
Өймүз яныпдур ловлап.
«Дат-бидат, етиң!» — дийип,
Гыгырдык йүрек ховлап.

«Етиң, адамлар, етиң!
Янды бизиң өйүмиз».—
Дийип, депәң үстүнде
Әр-хелей гыгырдык биз.

Шунча нала чексегем,
Хич бир гелен болмады.
Ялын болса чабырап,
Барха өйи ялмады.

Ахыры от ичинден
Гөрүнди геңси адам.
Ерден сүйренип гелйәр
Сачы-сакгалы задам.

«Эй дертдешим, гыгырма,
Гөзяш дөкме — дийди ол.—

Оды өчүрҗек болуп,
Зэхмет чекме — дийди ол.—

Бу ишде хич ким саңа
Көмеге гелмез — дийди.—
Бу оды небис гулы
Өчүрип билмез — дийди.

Мен отладым өйүңи.
Янса-янсын, гынанма.
Карам янсын, кәш янсын.
Эй адам, өзүң янма.

Мениң хатамы, адам,
Сен ядыңа салмадың.
Мениң хатамдан, адам,
Хич бир сапак алмадың.

Небсиме гул боланма
Аглап — өкүнип йөрүн,
Асыллы адамлардан
Шиндем чекинип йөрүн.

Мен отладым өйүңи,
Янса, янсын, гынанма.
Гой, гаранебис янсын,
Эй адам, өзүң янма» —

Дийди-де, геңси гоҗа
Йүзүни тутды чөле.
Түссе тутан сес билен
Гыгырып галдым чала:

«Эй, сен өйүми отлан,
Куйки мелгун,— дийдим мен.—
Дур, аяк чек, аян эт,
Эзрайылмы, җынмы сен?»

Ол одуң аңырсындан
Бир нәгиле гарады.
Ялпылдаян ялынлар
Сакгалыны дарады:

«Эзрайылам, җынам дэл.
Сен ялы ынсан менем.
Гызылдан дойҗак болуп,
Көн эдипдим җан менем.

Гызыл гапды гөзүми,
Тэ өлинчэм доймадым.
Бу дүнйәде өзүмден
Хич бир нышан гоймадым.

Или чүркэн ачгөзлер
Янмалы. Адыл канун.
Мен эзрайыл, җынам дэл,
Гөзи доймадык Карун.

Мениң айбымы, адам,
Сен ядыңа салмадың.
Мениң айбымдан, адам,
Хайып, сапак алмадың».—

Дийди-де, күйки гоҗа
Араны ачды гитди.
Додакларым тебсирэп,
Ысгыным гачды гитди.

Оңлы өзүме гелип,
Шиндем дурламок пикир.
Өйде өзүм болманма
Йөне мен мүңде шүкүр.

Дүйшүмми я хушуммы?
Я Каруның кастымы?
Хич аңшырып билмедим.
Я-да гара басдым?..

Инди отурып-туруп,
Көп затлары ойланян.
Көрейэн кул дашында
Пишик болуп айланян.

1966

ГЫЗЫЛ АЛМА РОВАЯТЫ

1

Жылавыны чейнәп дуран бедев дек
Ер пешейән яш йигит ким?
Четили.
Гүне гуран ожар ялы билекли,
Аташы кән яш йигит ким?
Четили.
Ава чыкса, ёлбарс ялы чаласын
Хем эденли яш йигит ким?
Четили.
Чөле чыкса, дүе ялы дөзүмли,
Берк беденли яш йигит ким?
Четили.
Той тутулса, иң ёкаркы ятлыга
Товсуп билйән яш йигит ким?
Четили.
Ере язып мен-мен диен пәлваны,
Байрак алян яш йигит ким?
Четили.
Серви бойлы, сыратлы ким?
Четили?
Обада иң гайратлы ким?
Четили.

Шол себәплем, әхли йигдиң элмыдам
Гөзи гидйәр хам чарыклы Четилә,

Той тутулса, яс боланда обада
Гара іше иң герекли Четилә.

Четилиң-де, гайтам, олаң терсине
Гөзи гидйәр мес йигитлең багтына.
Энче йылдыр умыт билең гарашяр
Ил дециинде өйли болҗак вагтына.

Деӊ-душларыӊ бары бирчак өйленди.
Батыр болса арзув билен гезип йөр...
Нәмүчин ол бейле карам кысмата,
Бейле нәхак нәсазлыга дөзүп йөр?

Гара ерден еке чыкан етим ол,
Не эне бар, не ата бар, не доган.
Я талабан, я чопан ол, я чолук.
Көйнек ювса, кир сабыны-гөк чоган.

Гижә гелсе, асман онуң ёрганы.
Яссыгы-да ясы япы-алаңлар.
Йылдыз болса яш йигидиң чырасы.
Шемал оңа айдып берйә өлеңлер.

Шемал онуң хемишелик хемрасы,
Шемал билен сыр алышяр сәхерлер.
Гумлы мерди гумда гөрди галапын
Гөзеллере гүл гетирйән бахарлар.

Бар байлыгы — габарчаклы гол билен
Демир ялы, демир дабан аягы.
Энче йылдыр инди элден дүшенок
Улы сүрә эндик эден таягы.

Мәтәчлик-де көлгеси дек элмыдам
Кәте өңе, кәте ыза дүшүп йөр.
Гышда аяз гамчыласа тенини,
Томус йигит ыссы ода бишип йөр...

Хер кимсәниң бармышын бир йылдызы.
Тапса шоны, бакы багты гелйәмиш.
Ол худайдан нәме дилег дилесе,
Нәме арзув этсе, шо-да болямыш.

Дүе билен одун чекен чагы-да,
Баяр үчин бугдай экен чагы-да,
Гахар билен газа чыкан гүнлерем,
Гарагумда гоюн бакан гүнлерем

Йылдызыны гөзледи ол умытлы,
Гиҗе гелсе, нурлы айдан сорады,
Сорады ол сәхер салкын шемалдан,
Ягшы зады яман гөзден горады:

— Ниреде сен, мениң багт йылдызым?
Гелермикә гамсыз вагт, йылдызым?

2

Бир сапар ол гөк асманлы гүйз гүни
Сүрди гоюн еүрүсини гүзере.
Ишта билен сувдан ганан гоюнлар
Ирден улы гуванч берди назара.

Гоюнлары гума сүрди чолугы.
Өзи болса еке галды кенарда.
Гөзләп йөрен йылдызыны ене-де
Гусса билен яда салды кенарда.

Эгри чопан таягына даяныл,
Сынлады кән дар дерели деряны.
Гөрди бирден гелин ялы уммандан
Акып гелйән гочак гызыл алманы.

Ах, не аҗап алмады ол, алмады!
Тогар-тогар товсуп гелди толкунда.
Таяк билен чекип алды Четили
Алма эдил алкымында галканда.

Ысгады хем енди аҗап алманы
Усул билен агзында-да етирди.
Шо пурсатда диле гелен выҗданы
Акылына айдың пайхас гетирди:

«Дур, Четили! Дур, Четили! Дур энтек!
Кимиңки сең ийҗек боляң бу алмаң!

Вах, гачыран болаймасын бир чага?
Ненең оны ийип билҗек уялмаң?

Белки, оны гара гүнли бир гарып
Умыт билен оба алып гелйәндир?
Соңкы пулы пида эден задыны
Нәхошуна дерман дийип билйәндир.

Белки, кемек эдер ейдүп бу алма,
Гарашяндыр сыркав ятан баласы?
Умыдыны элден алсаң гарыбың,
Тутар сени шол гарыбың наласы.

Белки, оны бир багтлы яш йигит
Сөвер яра совгат алып баряндыр?..
Гараз, алма өз гоймадык задыңы.
Карам этсең, адыл асман гөрйәндир».

Өз болшуна эҗап этди Четили.
Тапындыны торбасында гизледи.
Умман билен акып гелен алманың
Эесини улы илден гөзледи...

3

Барды бир гүн белент багың үстүнден.
Гапысыны какды йигит яйданып.
Гартаң аял гелди гапа гахарлы,
Йылан ялы, ики яна чайканып.

— Салам, эне! — дийди йигит ювдунып.
— Ери, саңа нәме герек? Ким герек?..
Шарпык иен оглан ялы утанды,
Бирден-бире авап гитди яш йүрек.

— Багбан герек, эне, маңа бар болса...
— Дур шу ерде. Хәзир гелер. Айдайын.
Аз салымдан чыкды итли ховлудан
Сары сакгал, хортаң йүзли хоҗайын.

— Сизиң багың мивесими бу алма? —
Дийди оңа хормат билен Четили.

Депди бирден сары сакгал яшулы
Ызы билен үйрүп гелен итини.

Аясында гойды гарры алманы:
— Бизиң багың мивеси дәл бу, йигит.
Болса герек бу агамың багындан.
Сен илерки ак ёданы ал-да гит!..

Яшыл отлы, часлы чайлы дереде
Барды инди башга багың үстүнден.
Гапысыны какды йигит яйданып,
Орал аял чыкды чынар астындан.

— Салам, эне! — дийди йигит ювдунып.
— Ери, саңа сув герекми я чөрек?..
Шарпык иен оглан ялы утанды,
Барха бетер авап гитди яш йүрек.

— Багбан герек, эне, маңа бар болса...
— Дур шу ерде. Хәзир чыкар. Айдайын.
Чалак-чулак чыкды чола ховлыдан
Ак хасалы, күйки билли хожайын.

— Сизиң багың мивесими бу алма? —
Дийди чопан мәхир билен муңа-да.—
Бейле ажап алманы бу яшымда
Гөрмек, шүкүр, несип этди маңа-да.

Аясында гойды гожа алманы,
Хем ысгады, хем өвшүне этди сын.
Бирден улы пикре гиден яшулың
Гөвне дүвен задын билмек гаты кын...

— Мегерем, би болса, мениң агамың
Яш багының мивесидир, яш йигит.
Эгер оны гөрҗек болсаң, илерки
Ак чынарлы, ак депеден аш, йигит!..

Ак чынарлы, ак депеден ашансоң,
Барды белент багың бәри башындан.
Дурды деря кенарында Четили,
Гөзел бага гөзи гидип дашындан.

Дивар-да ёк, гала-да ёк бу багда,
Гапы-да ёк, кем-кәсинден какара.
Өвшүн атяр бол мивели шахалар,
Гөз герек бу гөзеллиге бакара!..

Гүлер йүзли, сүйжи сөзли бир зенан
Перишде дек пейда болды оракды.
Сарпа саклап, гаршы алды гелени,
Шейле ачык, шейле сада йүрекли!

— Салам, дайза! — дийди чопан шадыян.
— Манлыкмыдыр? Саглыкмыдыр, хан огул?
Гел, гечибер, дурма, дүнйәм, яйданып!
Гелен-дөвлет дийипдирлер, җан огул!

— Маңа, дайза, баг эеси герекди...
— Эеси-де, сөеси-де тапылар,
Йөне бейдип, дашда дурма, яш йигит,
Адам гелсе, ачык бизиң гапылар...

Өе гирди. Алчак аял бада-бат
Сачак атды. Чай гетирди чопана.
Шонда өе гелип гирен яшулы
Салам берди гызыл алма тапана.

«Эйсем шүми үч доганың улусы?
Хата эден болаймасын Четили?
Бу олардан яш ялы-ла эп-эсли?
Кешбинде-де тапавуды гаты улы?»

Эмма ондан сорамага чекинди...
Йөне ялңыш дәл экени гелиши.
Үч доганың иң улусы экени,
Гаты җуван гөрүнсе-де болушы.

«Нирден гелип, нирә баряң сен, йигит?
Ким боларсың? Кесби-кәриң нәмедир?
Нәче махал мыхман болҗак сен бизе?
Бу дереде илен-чалан бамыдыр?» —

Диен ялы хатда еке совал-да
Бермеди бу тәсин багың эеси.

Алчак зенан палов гойды ортада.
— Ал, бакалы! — дийди өйүң сөеси.

Паловдан соң дийди диңе яшулы:
— Инди гавун ийилəйсе, болайжак.
Əринден өң турды алчак аялы:
— Онда мен-ə гавун алып гелəйжек.

Гавун алып гелди басым аялы.
Оны əле алып гөрди адамсы:
— Ёкмуды, хий, мундан говы гавуның?
Дийип, ене гайдып берди адамсы.

Алып гитди аял оңат гавуны.
Гавун алып гелди ене шадыян.
Эмма онам унамады адамсы:
— Ёкмуды, хий мундан говы вахарман?

Хошал болды тəзе гелен гавундан:
— Ине мунын боля — дийди яшулы.
Кəселеди, гойды оны ортада.
Мыхман билен биле ийди яшулы.

Гүлер йүзден гылав алан Четили
Айдып берди ажап алма тапышын.
Улы илден агтарып оң эесин,
Ир биленем ики гапы какышын.

— Бизиң багың миввеси би, Четили.
Иним оны гаты говы танапдыр...
Сен нəмүчин оны өзүң иймедиң?
Ийсең халал, алла оны унапдыр...

Бөврүни быжыклан сырлы совала,
Гөвни жай болмады, җоган алмаса:
— Мен-ə өрəн рза, йөне, яшулы,
Совал берҗек болян, айып болмаса.
Яңкы гөрен ики яшулымдан хем
Сиз улумы яшда, яшулы, эйсем?

— Гүвə гечер оңа гудратлы алла.
Маңа маза берйəн дəл диңе тылла...

— Онда, агам, сизиң аялыңыз хем
Ики элтисинден улумы эйсем?
— Гүвә гечер оңа гудратлы алла.
Маңа маза берйән дәл диңе тылла...

— Мен сизе миннетдар болардым мыдам,
Бу сыры маңа-да айдып берсеңиз:
Нәме эмел эдип, икиңиз, агам,
Кичилерден җуван гөрүнйәрсиңиз?

Бөврүни диңледи отурды багбан.
Сын этди сыратлы йигиде эсли...
— Онуң сыры, оглум, гызыл алмада,
Шу алмада — дийди якымлы сесли.—

Мен саңа эртеки айдып беремок.
Хак сөйги хакында хак сөзи айдян.
Асыллы ынсаны җуван сакляян
Аслында вепалы сөйгүдир ейдйән..

Сен пикир бердиңми, гелнеҗең яңы
Беллик этдим вели, гөвне алмады.
Үч гезек гавуна гитди седасыз,
Хош дийди, хайышы ере салмады.

Эмма ол, ынанай, үч гезекде-де
Шол бир вахарманы гойды өңмүзде.
Ондан башга онуң алаҗы ёкды,
Ондан башга гавун ёкды өймүзде.

Мактанҗак болмадык мыхмана яңы,
Алдаҗак болмадык сени биз я-да.
Меникли мертебә сарпа гоймагы
Әр-хелей өмүрлик эдиндик када.

Хич хачан сөзүни саламок ере.
Барха белент онуң сарпа-сылагы...
Бары-да башланды гызыл алмадан,
Инди бизиң өймүз алма шалыгы.

Гелнеҗең гыз чагы, мең йигит чагым
Хол гара хүтдүкди дөвлетиң бары.

Хам хыяла мүнен дайзасы дөвнэп,
Ишлетди өйүнде етим начары.

Учурсыз өкдеди ише етим гыз.
Сынладым, сөерди дарагты, гүли.
Исле боран болсун, исле гай болсун,
Гайчылы, оураклы, пиллидир эли.

Бир гезек мен онуң ялаңач ерде
Алма экишини сынладым дуруп...
«Багтымың багбаны бол мениң!» — дийдим,
Ялбарып яз гүни, бойнумы буруп.

Шол алма агаҗы икимиз үчин
Сөйги дарагтына өврүлди бирден.
Сөйги сувун ичен бир агач болса
Бу гөрен багыңы дөретди дерден.

Мениң ашык болан йүрегим башдан
Сөйги седасына вепалы болды.
Инилерим болса, өзлери гөрмэн,
Гетирлип берилен гызлары алды...

Яшулы ене-де ойланды узак.
Диң салды торгайың тэсин сесине.
Чопанам: «Чен болды, турайын — дийди —
Инди азар бермэн, өй эесине».

Бирденем башыны галдырды багбан:
— Мен сени бирхили халадым, оглум.
Мен узак өмрүмде лебзи халалы,
Зэхмети сөени сыладым, оглум.

Эгер сен артыкмач азар билмесең,
Ене бир товакга эдесим гелйэр...
Гарсаклы гүйыдан гечен ериңде,
Ялңыз орачада егенчим боляр.

Элсиз, аяксыз ол, көр, үстүне лал.
Онуң бир халындан хабар алып гайт.
Бираз алма совгат элтип бер, иним.
Менден салам дий-де, мыхман болуп гайт.

Биз бичак бегенҗек битирсең шуны.
Ягшылык эдене ягшылык гелер.
Бир бичәре бендә берилсе голдав,
Эрте аллаң өзи гадрыны билер...

4

Багбана баш эгип, гитди Четили.
Гарсаклы гуйыны тапды эртеси.
Гаршы алды оны ай ялы бир гыз.
Эгнинде кешдели яшыл күртеси.

Агзын ачды оглан, аңк болды дурды.
Алмалы себеди гачды элинден...
Чала гүлүмсүрән аловлы додак
Тәсинди эремиң тәзе гүлүнден.

Ере бакып дуран сәхра сонасы
Йигидиң йүзүне серетди бирден...
Гачды бир гараңкы горпа Четили,
Хопукды, аягы үзүлди ерден.

Хопукды, аягы үзүлди ерден...
Бейле бейик гудрат болян экени!
Гөзеллик җадысы, садалык әмри
Бир демде аклыңы алян экени!

Гыз болса эдалы эгип башыны,
Товлады зүлпүниң гара халкасын:
— Саг болсун дайымдан салам гетирен!
Гызыл алма үчин таңрыялкасын!

5

Горкы гатышыклы гуванч дуйгусы
Гөвне ганат берди, гөтерди ёлда.
Гадыр-гыммат гоян алма багына
Гайдып гелди чопан гечгүнли халда.

Герденлек герчегиң гара гөзүнде
Ягты ялкым гөрди яшулы багбан.
Нәче билдирмеҗек болса-да сыры,
Сөзледи сакыныл, сабырсыз мыхман:

— Узак өмүр берсин алла, яшулы!
Тапдым салгы берен сүйҗи гуйыны.
Ялңыз орачанам тапдым чөлде мен,
Эмма салгы берен гарып өйүңи...

Эмма салгы берен гарып өйүңи
Ай парчасы ялы гыз безәп отыр.
Гөрмәге гөз герек, васп эдере — сөз...
Өңүнде энайы кешдеси ятыр...

Гамзалы гөзлери гаралы ялы.
Серви каматлы гыз, гаты сада гыз.
Мен диен мердана бир назар салса,
Бада якып билҗек, агам, ода гыз!

Өйде ондан өзге аял машгала
Гөрмедим өзүм-ә, гадырдан ата.
Көр-де ёк, кер-де ёк, майып гыз-да ёк...
Я чыкан болмасын ене бир хата?

Ягтылды яшулың нурана йүзи.
Салдамлы сакгалы гаршы дарады.
Әлемде ышкыны тапан ашыга
Ата мәхри билен ыссы гарады:

— Хич хили хата ёк, хич хили сәвлик...
Нәме бейле бакдың йүзүме, оглум?
Хут мениң егенчим шол гөрен гызың,
Сен оңат дүшмәнсиң сөзүме, оглум.

Көр дийдим, себәби егенчим мениң
Серетмез, Четили, чем гелен кишә.
Я-да гөзи гидип гөвхере-генҗе,
Бирден баха бермез чен билен кишә.

Лал дийдим, себәби егенчим мениң
Янрамаз ерликсиз екеҗе кере.
Аяксыз диенмиң себәби: ол гыз
Өмүр гадам гоймаз бармасыз ере.

Элсиз диеним-де йөне ерден дәл,
Ол өмүр эл урмаз илиң задына.

Небси-де хемише халалдыр онуң,
Ол ыснат гетирмез өмүр адына.

Онуң сөйгүсини газанып билен
Хич хачан хор болмаз, сапалы яшар.
Месликде, мең ялы, бал гүне батар,
Хич зада зар болмаз, вепалы яшар.

Эгер ол сең билен геплешен болса,
Ол саңа середен болса, хан, эгер,
Гит багт йылдызың гөзлегине сен!
Бейле багт, оглум, гөзләнңе дегер...

Эдил йүрек ялы, гызыл алманы
Алып, ёла дүшди Четили ирден.
Елденем йындамды йүреги хәзир,
Гүйчлиди гоч йигит бу махал ширден.

6

Баглар ондан сорады:
— Нирә баряң, яш йигит?
— Җеннет багына барян.
Даглар ондан сорады:
— Нирә баряң, яш йигит?
— Йылдыз дагына барян.

Бәгүл дийди бәслешип:
— Нирә баряң, яш йигит?
— Бахар багына бакан.
Билбил дийди сес гошуп:
— Нирә баряң, яш йигит?
Сәхер чагына бакан...

Гитди өңе гоч йигит,
Гечди гайлы голлардан,
Даг-дереден, депеден
Хем хатарлы ёллардан.

Гөренлер дийди оңа:
— Дашдыр гаты, яш йигит.
— Мензилде маны болмаз.
Җеренлер дийди оңа:

— Дашдыр гаты, яш йигит.
— Дашлыгың жаны болмаз.

Аланлар өвүт берди:
— Узакдыр ёлуң, йигит.
— Яйданан ёлда галар.
Пеленлер өвүт берди:
— Дузакдыр ёлуң, йигит.
— Яйданан ёлда галар...

Гитди өңе әр йигит,
Горка гулак салмады,
Бу бабатда хич кесиң
Төвелласын алмады.

Агач оңа: — Ядама,
Сая салайын — дийди.
Шемал оңа: — Вепалы
Хемра болайын — дийди.

Деря дийди: — Ёлбойы
Яның билен акайын,
Тесдирип тешнелиги,
Сени сува якайын.

Гөкден гечен дурналар:
— Ганат берейин — дийди.
Яшыл майса: — Ёлуңа
Махмал серейин — дийди.

Гитди өңе гиң йигит,
Чапды арзув атыны,
Сөкди барды гадымы
Гарагумың гатыны...

Кейик дийди кеерип:
Нирә бараң, яш йигит?
— Абы-көвсер сувуна.
Бейик дийди эерип:
— Нирә бараң, яш йигит?
— Адыл өй арзувына.

Торгай телим сорады:
— Нирә учуп барясың?

— Гарсаклы гуя учян.
Булут гүнден горады:
— Нирә гечип барясың?
— Гарсаклы гуя гөчйән.

1967

ОБА ЭТЮДЫ

ОБА УКА ГИТДИ

Йылдызлар берейййэм петрешди гөкде.
Җөвза кипарлады.
Салкын арады.
Яп боюнда яйнан яшыл таллара
Мылайымҗа-мымык шемал парады.

Совады сарайда өчен моторлар.
Ятды ёлларың-да киршенли чаңы.
Аргын адамлара армачы болан
Клубда-да кино гутарды яңы.

Өз сайланы билен сейрана гиден
Йигит-де уградды арзув гүлүни.
Гавун гаравулы дагы иш танман,
Ене бир айланып чыкды пелини.

Оба ука гитди.
Өчди ышыклар.
Укладылар ерден дөвлет тапанлар.
Барды-гелди бела гелсе экине,
Гурсаклары билен горап-япанлар.

Уклады адамлар алада билен,
Алада билен-де оянмак үчин.
Бол хасыл угрунда бирек-берегиң
Пэлван герденине даянмак үчин.

Уклады адамлар арзувлар билен,
Арзувлар билен-де оянмак үчин.
Берекет бабатда бирек-бирегиң
Пәлван герденине даянмак үчин.

Уклады адамлар.
Өчди ышыклар.
Айңалды обамыз ит-гуш сесинден.
Диңе агрономың кабинетиниң
Ышыгы гөрүнди пенжиресинден.

Ичсеңизләң!
Чайы берин соватмаң!
Башлык, сенем сүпүрсене дериңи!
Агрономам билмән дуран дөлдир-ле
Сениң тәзе ачжак болан ериңи.

Күкүрт гөзләп, жүблерини сермеди,
Бошан габы бурча зыңды агроном.
Басдашына хайпы гелип башлыгың,
Гүлүмсирәп, хөдүр этди:
— Чек шунам!

Шу пурсатда икисиниң назары,
Гөречлери яңадандан саташды.
Ёк,
Икиси душман болуп билмез хич!
Бу жеделлер посы ачян аташды.

Танаян мен икисинем оларың.
Икисем яш.
Ише өкде икисем.
Икиси-де институт билимли.
Янашып дур тамларының секисем.

Гылав дийсең,
Гайрат дийсең,
Гүйч дийсең,
Икиси-де кем отурмаз адамдан.
Яшлары-да отуз бәшден аңры дәл,
Эгер чыкаймадык болса ядымдан.

Бол хасыл-берекет барада йөне
Эшделиң, херсиниң өз усулы бар.

Херси өз сөзүни гөгертмек үчин,
Хэли-шинди жеделлешйэр, дызаяр.

ЖЕДЕЛ

— Чилимиңе саг бол!
Йөне, Хангулы,
Тэзе ер ачмак дэл меселэң бары.
Бүтин хожалыгы өсдүрмеклиге
Чагыряр партияң тэзе карары.

Саг болсун партия,
Сенагатың-да,
Эхли илатың-да гамыны иййэ.
Оба хожалыгның хемме пудагы
Хемме тараплайын гүллесин диййэ.

Сениң болса гайгың тэзе ер ачмак,
Саңа гектар саны көпелсе боля...
— Нэме сен гаршымы, Сылап, сөзүме?
Элбетде, кэн экен кэн хасыл аля.

— Мен гаршы.
Мен гаршы бейле усула.
Тарп ер ачып йөрүп болмаз хемише.
Догры уланмалы экилен ери.
Догры дүшүнмели шу улы ише.

Ёгса сандан чыкып баря еримиз.
Өзүң менден оңат билйэң ягдайы.
Өтен йылам, ядыңдамы, илерде
Шора алдырыпдык энче бугдайы.

Говача-ёрунжа доланшыгыны
Уланмасак,
Айңалаймаз экинлер.
Хасыл харманымыз боласын дийсең,
Герек бизе, башлык, тэзе дөкүнлер.

— Менем оңа дэл диемок, аграном.
Йөне тэзе ериң харжы аз болжак.
Гайракы алаңы сүрэйсек эгер,
Колхоз ики эссе хасылам алжак.

— Ядыңдан чыкдымы Ханховуз гохы?
Мес ятан, эесиз ерлери халап,
Ишдәли топулдык барымыз бирден —
Дийип, кинаялы йылгырды Сылап.—
Алаң-алды этдик селең сәхраны.
Тойда пишмә чозан ялы чозайдык...

— Өзүңем нәбелет дәлсиң, Сылап җан.
Шол йыл ярышдашдан шейдип озайдык.
— Шейле еңил еңши мен халамаян.
Өвей эне ялы гарадык ере.
Пәхим билен пейдаланмак барада
Озалындан ойланмадык бир кере.

Беслəп-бежермели эне ермизи.
Хер бир дабанына сиңмели дериң.
Йөнелиге айдылмандыр озалам
Ады ёкдур, башлык, азапсыз ериң...

Башлык овуртлаяр сован чайыны.
Сылабың-да бирден кесилйәр сеси.
Улы оя батяр ики эгиндеш.
Пенҗиреден чыкяр чилим түссеси.

Шовхунлы саз чалян транзисторың
Сылап нурбадыны товлады сола:
— Биринҗи нобатда көне ерлерде
Экин доланшыгны гоймасак ёла...

— Алдың-айт, аграном,
Доланшык дийип!
Мен нәме гаршымы эйсем ылыма?
Гетир, тассыклайын онуң картасын...
Йөне дүшүнҗек бол сенем дилиме.

Халыс экин дийип, сүрүп отырсың.
Бесдир экин билен чәкленип дурмак.
Мениң-ә ниетим, баша барайса,
Колхозда гушчулык фабригин гурмак.
Онсоңам үч саны трактор алҗак.—
Дийди гөчгүн билен башлык Хангулы.

— Ишдәң-ә эрбет дәл...
Йөне, башлык жан,
Нирeден тапаркаң сен онча пулы?

Сен тәзе трактор алынчаң, башлык,
Сарайда чаң басып ятанны бежерт.
Машынлары долы пейдаланмагам,
Билсең, хасыл үчин иң герекли шерт.

— Тракторам алжак.
Фабригем гуржак...
Ене-де чекилди жеделиң тары.
Хыжувлар чакнышды, гөчере гелди
Ак отагың ичи гижәниң яры.

ГАРАВУЛЫҢ ТЕКЛИБИ

Ене чай гетирди Галандар ага.
Ардынды.
Үсгүрди.
Өтәгитмеди.
Гүррүңе гошулжак боляндыр өйдүп,
Гөчен жеделкешлер оям этмеди.

Телпегни чыкарды.
Стула чөкди.
Агзыны сүпүрди гожа гаравул.
Дийди хич хайсына йүзленмән олаң:
— Саңа бир совалым бар мениң, огул.

Башлык агронома,
Агроном оңа
Чала гүлүмсирәп, гыя серетди.
Галандар аганың мекир назары
Оларда дүшнүксиз дуйгы дөретди.

— Нәме совалың бар, Галандар ага?
Айдыбер!
Ислегиң болса битирис.
Саңа герек болса, Айыңам хәзир
Бирже парчасыны гәдип гетирис.

— Ай, ёк, иним, Сылап,
Мениң Ай парчам

Дүйшүнде гөрйәндир бу махал мени.
Гөкде Ай батанда,
Гүн гызаранда,
Несип болса, өзүм гөрерин оны.

Йөне мен бу махал башга бир задың,
Башга бир ахвалың пикирин эдйән.
Нәме сиз бу гиҗе ене-де бейле
Бири-бириңизи даладыңыз кән?

Гүндиз-ә икиңиз өбеде-җүйҗе.
Иен-ичениңиз гиденок айры,
Айдың сиз,
Иргинсиз эңеклешмекден
Гөрйәңиз ничикси, нәхили хайры?

Муңа монча болды мердана эрлер,
Гөчен гөвүнлери галкынды дага.
Чәйнекден чай гуюп,
Дийди Хангулы:
— Мен бир зат айдайын, Галандар ага.

Эңеклешмек башга,
Җедел бир башга.
Җедел чекишмедик — бекишмез боля,
Эңеклешмек болса — хөтҗет кесирлик,
Гызылдан гымматлы вагтыңы аля.

Биз ики коммунист,
Хем гоңшы,
Хем дост,
Догруданам, өйде өбеде-җүйҗе.
Эмма ише гезек геленде вели,
Җеделден горкмаяс гүндиз-у-гиҗе.

Гейди телпегини гоҗа гаравул:
— Менем онда, иним, айдайын бир зат.
Бар иши өзүңиз башармарсыңыз.
Иле сала салың!
Оңласын илат!

Онсоңам, Хангулы, ер барасында,
Менден гаты герме,

Аграном мамла...
Гүнде тәзе иши башлап-ташландан,
Илки өң башланан иши тамамла.

Сүйтли сыгыр хасабында еримиз.
Карам бор сүйт ичип,
Хөрегни кемсек.
Ери пәхим билен бежерип-беслэп,
Халал бор ширели сүйдүни эмсек...
Махласы, миллете маслахат салың,
Миллет нәме дийсе, шоң билен болуң...

Башлык агронома,
Агроном оңа
Чала гүлүмсирэп, гыя серетди.
Галандар аганың тәзе теклиби
Ара дүшен доңаклыгы эретди.

ДАЙХАНЫҢ ДИЛЕГИ

Обада иң соңкы ышыгам өчди.
Олар гидип баряр.
Имисалалык.
Асманың ене бир йылдызы гөчди.
Япда шапырдады теңңели балык.

Олар гидип баря улы ёл билен.
Парахат дем аляр мәхрибан оба.
Даң билен ене-де турар хүҗүме
Хасыла хырыдар гахрыман оба.

Хава,
Рас айдя Галандар ага,
Олар эртир иле сала саларлар.
Миллете бир топар маслахат берип,
Миллетден бир топар акыл аларлар.

Хава,
Бөветлери бөвсүп гечерлер.
Медет берер партияның карары.
Берекет-байлыгы болартмак үчин
Гүн-гүнден гайратлы гөрешер бары.

Болар,
Бары болар.
Диңе дүньеде
Парахатлык болсун! —
Дайхан дилеги!
Рахат укласын аргын адамлар
Хас-да гүйчли болар ялы билеги.

Шейле ойлар уммаңында икиси
Гидип баряр яп якасын гыралап.
Гараңкыны бөвүсди шол арада
Нан шекилли тес-тегелек чыралар.

— Машынлар-а гумдан гелди, Хангулы.
— Агылыны гутарандыр Баба-да...

Ене чыра ялпылдады аңырда...
Асла ышык өчмән экен обада!

1970

ҖОКРАМА ҖӨВЗА

ГӨК ЧАЙЫҢ МАЗАСЫ

Өрән ыссы әзиз үлкәң ховасы.
Әлләэтип баряр симаплы пейкам.
Дер диениң дарав-дарав акып дур.
Елим дек елмешди өл тене майкам.

Өрән ыссы әзиз үлкәң ховасы.
Галып гидип отыр симаплы пейкам.
Салкын сая сергезданы ёлагчы.
Гиҗе-де гирмек кын-ичери хаммам.

«Бейле-де бир ыссы болар огушя!» —
Дийип, адам бары чая топуляр.
Җокрама җөвзадан ялңыз чыкалга
Түркмен топрагында чайдан тапыляр.

Түркмениң эбеди адаты шейле:
Гөк чайың гызгыны совадар беден.
Гең гөрер бу дәби бирбада, белки,
Чайлы чәйнеклере четден эседен.

Эмма чая дегсе тешне додагы,
Дүнйәде деңи ёк тагамын алар.
Пепси-кола, борҗом, кофе ичсе-де,
Гөк чайың дадыны ядына салар,

Гөк чайың гөврәңе еңиллик берйән
Мазасына мыдам миннетдар болар...

Менем көне гоңшым Бег билен хәзир
Чай ичип отырын.
Хем чилим чекйән...
Хыялымда болса ыссы үлкәмиң
Сахы сәхрасына айланып чыкян.

ЕВРОПАЛЫ ЖАХАНКЕШДЕЛЕР

Сары саяванлы...
Гара әйнекли...
Яйданя бугарян асфальта гарап.
Кимсинде — елпавач,
Кимсинде — газет.
Бири дур башына ак сетин орап.

Ашгабат эртири.
Жокрама жөвза...
Шәхере чыкмага яйданя олар:
«Алдажы ыссыда, апатлы отда
Нәдип непес алып, дем алып болар?

Нәдип ишләп болар бейле ыссыда?
Гапың тутаважам тутар ялы дәл.
Гымылдаман гүн гөрсеңем,
Кайыл бол...
Муңа адам аклы чатар ялы дәл»...

Догрудан-да, ялын ялы чабырап,
Якып барян ысса чыдамак четин.
Эмма европалы жаханкешделер
Гөрседи бир ыссы үлкәң зәхметин!

НЕБИТЧИНИҢ АЙДАНЫ

Өркүч ялы алаңларың гершинде
Белент небит вышкалары гөрүнди.
Бу саясыз,
Сувсуз гумуң ичинде
Ялын сили хас дөзүмли сүрүнди.

Гара дерин гаршы сылян буравчың
Шор чыкыпдыр кебзесине агарып.
Ери дешйэн иңңесини өвди ол
Мени эдил алкымына чагырып...

— Совалың-а хайран мен-ә, халыпа,
Алып барян ыссы бамы аланда?
Өз ишиңе,
Өз гүйжүңе гуваняң
Илиң ынамыны яда саланда.

«Гара алтын» ган дамары Ватаның...
Билйэн болсаң, тарыпыны етир сен.
Юрдумызы бирҗе минут небитсиз,
Бирҗе минут гөз өңүне гетир сен.

Аяз болсун,
Җөвза болсун — пархы ёк —
Ишлемесек, карарымыз етмейәр.
Нормасына артык амал этмедик
Зарпчы зәхмет вахтасындан гитмейәр.

ПАГТАЧЫНЫҢ АЙДАНЫ

Гызыл инҗик говачалаң кешлери
Кешде ялы...
Кейип берйәр, параяр.
Ак, мәмиши, сары гүлли говача
Яксам дийип, алынлы от дараяр.

Гөк мейдана гирип барян гөзелден:
— Ыссы билен нәдйәң! —
Дийип сорадым...
Топар тутуп, босуп гелен чыбындан
Хем өзүми, хем гөзели горадым.

— Совалыңа хайран мен-ә, яшулы.
Алып барян ыссы бамы мейданда?
Җөвза болсун,
Аяз болсун — пархы ёк —
Гайра тесер гайратлылар хайданда.

Ватан бизден «ак алтына» гарашяр.
Ненең дайхан, ненең вагт йитирсин!

Юрдумызы екеже гүн пагтасыз,
Екеже гүн гөз өңүне гетир сен...

ГОҢШЫМЫҢ АЙДАНЫ

Мензил барын гечди ене хыялым.
Ене телим таныпымы ятладым.
Нешe билен чай гайтаран гоңшымың
Хөдүр эден чилимини отладым...

— Өзге илден гелен мыхман арада
Чай ичeнде туркмене сын эденмиш —
Дийип, гоңшым гүлди эли кәсели.—
Гиденде, ол гөк чай алып гиденмиш.

«Сувы гыт болансоң,
Чай ичсе түркмен,
Сувы тыгшытламак дәбине уйяр:
Кәсәни чәйнекден үч гезек ювуп,
Янадан шо чайы ызына гуйяр» —

Дийипдир ол илдешине отельде...
Ничик гөрйәң?..
Мен-ә гаты гең галян...
Мен болса шол иебитчиң хем пагтачың
Сөхбетинден маны чыкаржак болян.

— Әл-айт, гоңшы, бейле узак дымдың-ла...
Гай басдымы я харытлы салыңы?..
Мен-э туржак онда...
Ише гитмели...
Сораййын дийдим йөне халыңы...

Бегиң бейле дегишмеси, хош сеси
Алып чыкды көлден пикир гәмисин.
— Отур энтек... Ене бир чай ичели...
Ишден яңы гелмедиңми нәме сен?

Эмма узак отурмады моторчы:
— Ене ише эңмели мен, эңмели.
Инди өзиз окопдашың орнуна
Ише гидип, еңмели мен, еңмели.

Бәшйыллыгы бержай этдим бирәййәм.
Гелжек йылың ишин эдйән инди мен.

Дашынданам хер хепдеде бир гезек
Ики смене ише гидйән инди мен.

Мениң билен бир окопда сөвешен,
Галайы күршгеде чайлашан достум
Шу гөзел гүнлери гөрүп билмеди
Чилимиң дүйбүни пайлашан достум.

Алдаҗы аязлы даң сәхер чагы
Эркин әлем үчин вепат болды ол.
Нәче бахар гечди шо гышдан бәри!
Хазан уран гунча кимин солды ол.

Олам коммунистди.
Менем — коммунист.
Хатыр эдип сөвеш гахрыманына,
Эдйән онуң етишмедик ишини
Етип гелйән гурултайың шанына...

Моторчы Бег түп ыссыда — гүнортан
Гитди ене мотор бежермек үчин,
Ядав хем яралы демир йүреге
Яңадан җуванлык, җан бермек үчин.

МОНОЛОГ

Мен ене-де алдым эле галамы.
Ак кагыза елмешди дер-билегим...
Зарпчы зәхмет вахтасында дурана
Салкын сая,
Сергин шемал-дилегим.

Узалдыбам,
Гысгалдыбам болмаяр,
Вагты өзүң ачар тапып, бурмалы —
Дийди гоңшым.— Оны өкде уланып,
Зарпчы зәхмет вахтасында дурмалы.

Ялын болса өвсүберсин от сачып,
Адам эрки, адам эли эремез.
Аязы хем оды еңип билмесең,
Гумда — шәхер,
Багда — бәгүл дөремез!

1975

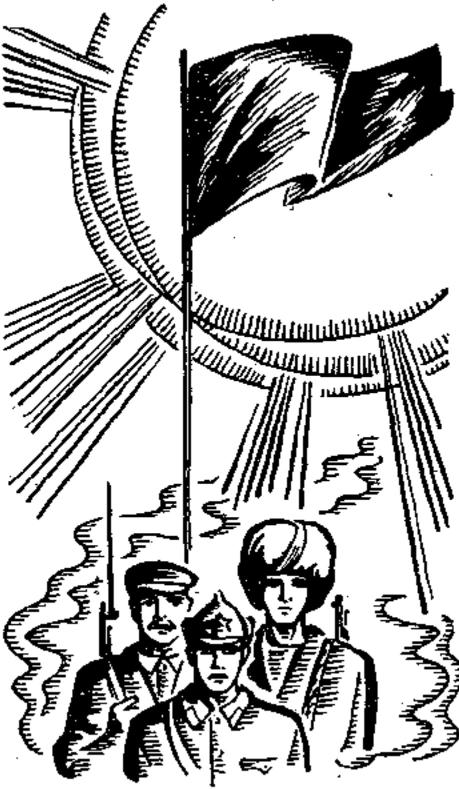

ГУШГЫ
ГАЛАСЫ

*

Түркмен топрагының гүнортасында
Тәзе дүнйәң дүйбүн илки гурдуң сен.
Түркмен топрагының гүнортасында
Советлер дирети болуп дурдуң сен.

*

ГУШГЫ ГАЛАСЫ

ТАРЫПНАМА

Гушгы,
Атлы Гушгы,
Гайратлы Гушгы!
Гахрыманлар китабында адың бар.
Сени тарып эдип, хер нәче гошгы
Язсаң-да, аз болар...
Бакы адың бар...

О ят унутмаяр апат- беланы,
Хич хачан
Хич кими унутмаз о ят.
О ят унутмаяр мердан галаны,
Дүнйә дурдугыча,
Ятланар бу ат.

Саңа ягдырылан ок җаласына
Дашлар дөзебилмән,
Диле гелипди.
Саңа ягдырылан ок җаласындан
Герши ягыр болан ер эленипди.

Габады,
Зомады китүвли душман.
Индерди башыңа мүң хили бела.
Топуң түссесинден гаралды асман,
Эмма мыземедиң, мердана гала!

Айгытлы пурсатда,
Айны вагтында
Адалата арка дурдуң, горадың.
Яга еке өзүң хөтде гелдиң сен,
Еке өзүң йүз лешгере дарадың.

Бәш-алты большевик баш болды саңа.
Бәш-алты большевик таплады эрки.
Гүнде ынам билен гарашдың даңа.
Ахырда душманың берилди мерки.

Дүрли динли,
Дүрли дилли гарыплар
Бир-бирине голдав берип йөреди.
От ичинде
Ач гырылян галада
Ак йүрекли,
Сада достлук дөреди.

Түркмен топрагының гүнортасында
Тәзе дүнйәң дүйбүн илки гурдуң сен
Түркмен топрагының гүнортасында
Советлер диреги болуп дурдуң сен.

Сени гутламага гелен Фрунзе
Лениниден гадырлы салам гетирди!
Мертлик үчин берен байдагы сизе
Ялкымыны узаклара етирди!

Шу гүнем шол байдак музейинде сең —
Гайратлы гөрешиң шанлы шаяды!
Хич хачан
Хич кими унутмаз, билсең,
Гахрыман галаның ялынлы яды.

Сени горап гечен гахрыманлары
Биз бу гүн обалаң адында гөрйәс.
Сени горап гечен гахрыманлары
Гүйчли гәмилериң бадында гөрйәс.

Колхоза өврүлип кимсиниң ады,
Кимси көче болуп, ёл ачып баряр.

Көрпе неслимизиң яш отряды
Мермере өврүлен мердана гаряр.

Биз бу гүн олары серхетде дуран
Гушгы галасының гөзүнде гөрйәс.
Илимде өмүрлик галалар гуран
Гайратлы эрлериң сөзүнде гөрйәс.

БИРИНЖИ БАП

БУШЛУК

Демирёл көчеси гумаксы, дарды,
Ак дашдан салынан жайларды чепи.
Сагында тагтадан телим там барды,
Ишчиди яшаян илатың көпи.

Көчәң бурчундакы кепбәң өңүнде
Бир гөтерим чакы чөпүр ятырды.
Гартаң аял тезек салып бу гүн-де,
Даш ишикде чай гайнадып отырды.

Онуң ожагының инче түссеси
Асуда асмана узап гидйәрди.
Деподан гелип дур паровоз сеси,
Депода паровоз машк эдйәрди...

— Акнур эже, салам!..
Турдумы Заман? —
Диен сесе башын галдырды эне.
Гөрсе, гаршысында гоңшусы Иван
Гүлүп дур.
Түңчәни долдурды ене.

Онянча көйнекче, гара балаклы,
Сырдам бойлы жахыл чыкды ичерден.
Башы жам бөрүкли, сагдын билекли,
Гүйже гүвә гечди гүберен герден...

— Гич турупсың вагтындан...
Патышаңы тагтындан
Пызыпдырлар... Бушлаян!
Нәме эчилҗек, Заман?

— Мыш болаймасын ене?..
— Дашкентден өзүм, эне,
Хабар алдым яп-яңы...
— Эйгилик болсун соңы!..

— Йөр онда, йөр, угралы!
Ягшы, эҗе!.. Биз гитдик...
Сен нә эштмейән ялы?
Эҗе, дерди деп этдик!..

«Йөр-де-йөр!» болушып, гарып гоңшулар
Өкҗелери ере дегмән гитдилер.
Иңңе-сапак ялы тиркешип олар,
Көчәниң бурчунда гөзден йитдилер...

«Ак патыша йыкылыпдыр, эй тоба!
Өзүң өз бендәңи сакла саламат.
Ак патыша йыкылыпдыр, эй тоба!
Гурбаны болдугым, бу не аламат?
Ер өврүлип, гопаймасын кыямат?..
Инди ким патыша боларка бизе?
Ким бир хак назарын саларка бизе?..
Таңрым, башымыздан совулсын бела!
Мениң бир баламы этме мүбтела!» —

Дийип, тапабилмән пикир сакасын,
Вах, середип галды гөргүли Акнур.
Нәмедир пышырдап, тутды якасын...
Гудок болса галада яң салып дур.

ЧОПАНЫҢ ХОССАРЫ

Етимек кемала геленден башлап,
Пенди өллерини нәче сөкүпди!
Эле эгри таяк аландан башлап,
Өри мейданында умыт экипди.

Онуң томмаклы таягы
Элмыдама элиндеди.

Хам чарыклы сагт аягы
Гарагумың чөлүндеди.

Хемрасыды ала ити,
Боссаныды черкез, чети,
Чыкды чөлде бизар-пети,
Сүмелгеси селиндеди.

Ямалы чәкмен геерди,
Ювадыр елмик иерди,
Бахарда ягмыр сөерди,
Гөзи бахар гүлүндеди.

Итинден-де хорды Заман.
Мертди, дийдимзорды Заман.
Бир гөзеле зарды Заман.
Яш йүреги гелиндеди.

Йигримә етипди яңы,
Гам билен атарды даңы,
Херән-хачан зарын хеңи
Дилендеди-дилиндеди:

«Бахар гүли ачыланда,
Мениң багтым ачылмазмы?
Гүн шөхлесин әчиленде,
Маңа нуры сечилмезми?..»

Эрден обасының беги Байрач бай
Еди йыллап гоюн бакдырды оңа:
«Эрте өйлендирин, хатырҗем болай,
Алты ганат өем дикерип саңа...»

Өй ниреде — зат ниреде чопана!
Әхли экен умыт багы гурады.
Дүшди етим йигит демир гапана,
Сыпабилсе, кайыл болуп уграды.

Битмеди хам чарыгының дешиги,
Хак-хещдексиз ковды оны залым бай.
Ашыклының эти ялы эшиги.
Гапы-гапы ёртуп гезди энче ай.

Байрач байың атбакары Италмаз
Дең-душуды, үм алышды, дердинди:
— Бейдип бозлап йөрмекден-ә иш болмаз.
Бир чәресин гөрмек герек, дост, инди...

Икиси азапсыз болсады экип,
Өе эшрет барын ягдырардылар.
Гезекли-гезегне ичлерни дөкүп,
Гиҗәни ярпыдан агдырардылар.

Чөкен гөвүнлери гөтерҗек болуп,
Италмаз дутарын аларды эле.
Какасының кесбин ядына салып,
Чаларды пессайҗа хиңленмек биле.

Сабырлы налаян садаплы дутар
Дерди-гамы еңледерди сайранда:
«Гечер бу гүнлерем, гайгылар гутар!»
Диерди овазы өе яйранда.

Дура-бара ажап сазың овазы
Йүреклериң эркин эле аларды.
Мәтәчлигиң ызасының биразы
Бир дем ятдан чыкан ялы боларды.

Атбакарың эҗеси — өй эеси
Йигитлере яна-яна гарарды...
Сес-семирсиз ик эгирсе уясы,
Сес-семирсиз эҗеси йүң дарарды.

«Ай боля-да, чекерс баша геленин —
Дийип, хошлашарды иң соңы Заман.—
Байрач дага эдйәр эдип биленин,
Бизем гөрерис-дә, галсак саг-аман!»

Ахыр Ашгабатдан гелен обадаш
Гурат оңа салгы берди Иваны:
«Яйданма-да, бар янына, бабадаш.
Биз ялы гарыбың ол мәхрибаны.

Гурат демирчиди. Онуң дүканы
Гүнузын ачыкды, мәрекелиди.

Гарыпды, гарыба янарды жаны,
Өнүп-өсен ери Пенди чөлүди.

Киме орак ясар, кимсине аңңал,
Кимиң чәйнегинем чеңкләп берерди.
Несье-де ишледи, болмады гаңңал.
Гараз, гыдыр-гыдыр гүнүн гөрерди.

Жаңк-жуңкы ятмазды алчак уссаның.
Гатнавам галапын Гушгы биленди.
Өзүне ынансаң, Микиртичяның
Пагта заводында ишләп геленди.

Үч йыл гайып болуп, яңадан ене
Догдук обасында болупды пейда.
Ене көмүр салып көне көрүге,
Гөвүндеш гопды ол гарыба өйде.

Хич кимсе биленок онуң ниреде
Нәме пише билен мешгул боланын.
Ак пристав вели Гурат барада
Кем гөренок хас көпүрәк билении...

Заман эҗесине яныл-ялбарып,
Обадан гечмәге гөвнетди зордан.
Галкды ол ыкбала гайым гол берип:
«Хош гал-дийди-догдук меканым, Эрден!»

Әпет алаңларың этегин сырып,
Уградь ир билен энели-огул.
Ел етим йигидиң серпип сыныны,
Хемле урды оңа:
— Ёлумдан совул!

Чигни чал хорҗунлы, көне шырдаклы,
Аягы чепекли, түркана йигит
Өврендекли эли эгри таяклы,
Эрден обасындан эркана йигит

Сорады, идеди, тапды Иваны...
Иванам, Гурадың айдышы ялы,
Гаты гызгын гаршылады мыхманы,
Җикме-җик сорады ахвалы-халы.

«Говы эдипсиң. Гелениңе гаты шат.
Сенем Андрее доган боларсың.
Хак ёлуңы салгы берипдир Гурат.
Дарыкма, байданам ары аларсың!»

Цибизов сайхаллы, сада чопана
Өз янындан тамкепбежик салышды.
Етим йигит дөнди ата тапана,
Дура-бара геп-гүррүңи алышды.

Багтың ятып, баша бела геленде,
Голуңдан чекени сөймезмиң эйсем?
Довзахың дердинден дартып аланда,
Җанкөер доганым диймезмиң эйсем?

Оны танамаян бигәне орус
Байрачдан мүң эссе мәхирли чыкды.
Оңа алкыш этди Акнур эҗе-де:
«Гөр, оглум, несибе ниредe чекди!»

Иван Цибизов хем Заманлар ялы
Гарып экен, кәри-де печ уссасы.
Көп задың шаяды сачының чалы,
Етик экен ишчиң гайгы-гуссасы.

Ол Заманы депо әкидип бир гүн,
Ише салды кимдир бирине айдып.
«Адамлара — дийди — чуң үнс бергин,
Хер кесе сыр берме достумдыр өйдүп».

Таягы чекиже чалшыран чопан
Ак-гараны аңып уграды инди.
Тәзе такдырының тәхрини тапан
Унудып башлады чәгели Пенди.

МАША

Олар депо мейданына баранда
Слесарь-большевик Иван Каранда
Көне паровозың үстүне чыкып,
Шадыян шовхунлы мәрекә бакып,
Голларын галгадып, ене гыгырды
(Заман шу депода онуң шәгирди):

— Юмрулды, ёлдашлар, залымың кешги!
Гахрыман Питери голдаяр Гушгы...

Гушгы галасында Карандалара
Слесарлар машгаласы дийилйәр.
Солдатларам сарпа гойяр олара.
Хәзир шу ерде-де кемсиз дуюляр.

Цибизов Замана гыпды гөзүни,
Язылды уссаның маңлай гасыны.
Заманам халады айдан сөзүни,
Йүрекден голдады халыпасыны...

Иван Каранданың кичи уясы
Днепр сувуны ичен гөзелди.
Гитары халарды. Говуды сеси.
Он еди бахары гечен гөзелди.

Башына тәч эдип оран сачына
Мария мыдама тер гүл дакарды.
Гушгы галасында җеннет гушуна
Җахыллар җаныгып, узак бакарды.

Гара гөзли украина гөзели
Гөрене ене бир гөрсем дийдирйәр.
Яшырмалы инди, бизем язалы,
Замана-да гусса барын ийдирйәр...

Сув алып беренде бир гезек Маша
Эли онуң акҗа элине дегди.
Толгунан йүреги гелсе-де җоша,
Утанды, башыны языклы эгди.

«Мария! Машенька! Мылайым Маша!
Бейле-де овазлы ат болар экен!..
Середип билмедим мен гөни дөше...
Дурмушда бейле-де зат болар экен?!»

Цибизовың оглы Андрее ол
Ахыры ачды өз сырыны бир гүн:
— Бир гүн бир сен маңа, гел, көмекчи бол!
Эрте менем диле боларын түрген...

Нәдейин, дуйгымы дуйдурар ялы,
Сөз тапып билемок энтек идили.

Эмма, ынанай сен, эрте сув ялы
Өвренерин менем бу тәсин дили...

Жакгылдап гүлди кән гарагол досты:
— Сөйгиде дилмач я дил нәмә герек?
Сен бейле мөнсүрән болма, Заман жан!..
Барын аян эдер седасыз йүрек...

Олар часлы чайлы, салкын жүлгеде
Гүлүше-ойнаша, йыгдылар писсе.
Маша гышаранда гойы көлгеде
Заман гүл гетирди гыза бир дессе.

Гүрсүлдән йүреги герди дөшүни!
Йигит өз өмрүнде илкинжи сапар
Сыпалады гызың махмал сачыны...
Бегенжи бушлады илкинжи чапар!..

Гушгы дерясына дадыкды олар.
Ер кәнди кенарда сейле — гезере.
Ажап ышк одуна одукды олар.
Сөйги безег берди яшыл гүзере.

Окгунлы акыма гүләлек оклап,
Сувуң айдымына гулак асдылар.
Гележеги гөржек болдулар чаклап,
Думанлы даглара гадам басдылар.

Машаның агасы Иван Каранда
Илден өң дүшүнди онуң дердине,
Кә агшам яш йигит мыхман баранда
Гөвүнлик берди ол өз шәгирдине:

— Сен, Заман, чекинме! Инди хемише
Өз өйүңиз ялы гелибер, гачма!
Вагт гечирмәге тапарыс пише.
Усса болжак болсаң, араны ачма!

Машенька! Чай гетир!
Ханы гитара?..
Ажы гөк чай гетир, Машенька, бизе!..
Өзүңем, әзизим, оваз бер тара!
Депоның гуванжы гелди өймүзе!..

Гитараны эле алып, Маша-да
Гүлүмсирэп, арка атяр сачыны.
Ах, ол оваз дил битирҗек даша-да!
Мыхман йигит галдыранок башыны...

ДУЙГУДАШЛЫК

Иван Каранданың кесгинли сеси
Заманы өзүне гетирди бирден.
Байдаклы парлады депоң депеси.
Гыкылык, чакылык гүйч алды ерден.

Гушгы депосының улы мейданы
Гушлук чагы гызан базара дөнди.
Хер кимсе өзүче берди баханы...
Өз-өзүнден гохлы митинг өнди.

— Бакы шөхрат болсун большевиклере!
Олар ынкылабың хак ховандары.
Ынанмаң, ёлдашлар, меньшевиклере!
Уршы үндев эдйэр меньшевик бары...

Муртуны товардып чыкан Теллия
Юмругыны дүвүп, гыгырды гаты:
— Гушгы гызыл Питермизи голдая!
Лениндең тапарыс биз хакыкаты!

Моргунов-да оны голдады бада:
— Телграм бермели Петрограда:
Хаял этмэн, уршы ятырмак герек.
Халка чөрек герек, доюмлук чөрек.
Яшасын Советлер!
Ёк болсун уруш!
Яшасын, ёлдашлар, парахат дурмуш!

— Ганлы капиталың чекилсин гүми!
Өзүмизе гечсин эмлэгиң җеми.
Депоны өзүмиз алмалы эле!
Эелик этмели хүшгэрлик биле —
Дийди телеграфчы Андрей Зайцев,
Өкде айдымчы хем гөрмегей Зайцев.

— Беланың окуны аларсың эле! —
Дийди бири оңа кэн китүв биле...

— Мен геплейән гарнизоның адындан.
Сада солдат ынкылаба гаты шат.
Дыналың, доганлар, уруш одундан! —
Дийип, орта чыкды токарҗа солдат...

ГОҖА ГЕНЕРАЛЫҢ ОЙЛАРЫ

Гахарлы генерал Востросаблин
Гарнизоның гочак штабындады.
Диймек, Гушгы галасының хәкими,
Ялңыз хөкүмдары хәзир шундады.

Ол ачык маңлайлы, аксовулт йүзли,
Узын бойлы, эгинлекди, дешлиди.
Шөхлеси ышнаклы, мавумтыл гөзли,
Дагың гары кимин дүв-ак сачлыды.

Онуң әхли затдан эй гөрйән зады
Федор Шаляпиниң овазлы сеси.
Йитиди назары,
Йитиди яды...
Гушгы-ыкбалының соңкы үлкеси...

Ине ол хәзирем пенҗиресинден
Середйәр Гүммезлиң гоңур гершине.
Шабрам сечеклери нур алып гүнден,
Погонлары ялпылдаяр дуршуна.

Нәмүчин бу махал тутук генерал
Гаяны сынлаяр, сыгман чыгрына?
Хайсы ойлар дерясында йүзйәр сал?
Хайсы акымларың гидйәр угруна?

О ерде, Гүммезлиң дик депесинде
Белент ядыгәрлик сеңңер атып дур.
Нәхили маны бар гушлаң сесинде?
Гушлар белент бина хабар гатып дур.

Руссияда Романовлар өйүниң
Үч асырлап эмр эденниң шанына
Бина эдилипдир шо ядыгәрлик,
Каст эдилип мүн бендәниң җанына.

Руссия генералың гөзүне
Ялмавуз гызыл от болуп гөрүнйәр.
Ялыны чабырап дагың йүзүне,
Одуң золаклары бәри сүрүнйәр.

Романовлар несилиниң тагтыны
Бу янгын ялмады, дөндерди күле.
Көне эйям өтүрди өз вагтыны,
Гитди гошабашлы бүргүди биле.

Бу от мазлумларың газап одудыр,
Тапылармы оны сөндүрейҗек гүйч?
Бу бат асырларың топлан бадыдыр.
Инди гаршы гитҗек болмак дәлми гич?

Инди ак патышаң ыза доланып
Гелмеҗегни говы билйәр генерал.
Руссия ыраң атяр әленип,
Руссия гөчүп баряр бу махал.

Йылдырымлаң булды бөвсүши ялы,
Вакалар дөврүи бөвүсип гечйәр.
Инди Руссия говгадан долы,
Диерсиң заманың кервени гөчйәр.

«Ягшы, монархия гечди диели.
Инди Руссия нәмә гарашяр?
Голундан гөтерип, Руссияны
Өңе алып гитҗек нәхили гүйч бар?

Кын пурсат...
Хак болҗак хайсы хөкүмиң?
Айгытлы карара гелер ялы дәл.
Нәдеңде нәмәниң,
Хайсы акымың
Говы болҗагыны билер ялы дәл...»

Шаркылдап еңседен ачылан ишик
Гожа генералың бөлди пикирни.
Дөртгыраң гөврели, чекгеси чишик
Капитан алңасап, гирди ичери:

— Алы җенап, гала ала-зензеле.
Какабаш солдатлар митинг ачяр.

Гитди бир топары ишчилер биле.
Урдум-шалык эдйән галадан гачяр...

Бәшинжи ротаң командирини
Ковупдыр солдатлар...
Болды масгара...
Ерземине дыкдык солдат Тузини,
Сагрысында гойдук ядыгәр яра.

«Патыша йыкылды, гошуны болмаз» —
Дийип, йөредипдир ол акмак вагыз...
Алы женап, бизде абырай галмаз,
Гаргыш эдип йөрсе ачылан агыз...

— Аклың гулагында, капитан, сениң.
Вагтындан өң бейле довула дүшме.
Бирнеме гиң болар адам диениң.
Сув гөрмән, балагың кемерни чөшме!

Ышнаклы гөзүни сүзүп генерал,
Сынлады дөртгыраң адъютантыны.
Торсарып дурды ол чым-гызыл йүзли,
Гүжеңләп энайы аксельбантыны.

— Алы женап, сизиң жаныңыздан хем
Мен ховатыр этмән дурамок эйсем...

— Багт йүз дөндерсе, эзиз капитан,
Белли зат, буламак девер дишиңи.
Хайыш эдйән,
Мениң жанымдан горкман,
Аркайынжа эдибер өз ишиңи!..

ДИЛДҮВШҮК

Агшам адьютантың улы өйүнде
Гылав алмак үчин арак ичилди...
«Нәме барка генералың күйүнде?» —
Диен шүбхе билен сөхбет ачылды.

Дөртгыраң гөврели, гызыл адьютант
Алы женабындан зейренди вагшы:
— Мен-ә генералдан гаты хайыгян.
Өзүмизе ягы болмаса ягшы...

Дүшүнмек кын гаты...
Ол шу гүн маңа:
«Урушдан соң юмрук герекми?» — дийди...
Адъютант чүйшәни чекди-де өңе,
Булгура ене-де ак арак гуйды.

— Бирдир барымызың дердимиз бу гүн.
Әхли Руссияң умыды бизде!
Галыксын, женаплар, гайратлы гөвүн!
Ёкмы дворянлык намысы сизде? —

Дийип, узын бойлы, узын боюнлы
Штабс-капитан гошулды сөзе.
(Мергенликде оңа гала боюнды.)—
Ватан бил баглаяр, женаплар, бизе!

Штабс-капитан кагыз ишине
Учурсыз өдеди...
Ыкжам адамды.
Гоша кресть дакынса-да дөшүне,
Дурмушдан мазалы шарпык даданды.

Догрудан-да, онуң аслы дворян.
Гуллук эдипдир ол гвардияда.
Бири диййәр: бөвет болупдыр ичги
Ол етип барярка индики ада.

Бири диййәр: оны Гушга гетирен
Гөзел Гүндогарың экзотикасы.
Бири диййәр: оны чете итерен,
Газап эден бай помещик какасы.

Бири диййәр: бир аялы габанып,
Ол дуэльде атышанмыш...
Иченмиш...
Өз чининден ашак дүшүп, авуныл,
Орусьетден Гушга гайып дүшенмиш.

Гараз, штаб офицери Солодар
Гарнизонда гөз геркезип билйәди.
Мен-менлигем, гедемлигем онда бар.
Мейлис болса, өзгеден өң гелйәди...

— Бирдир барымызың дердимиз бу гүн.
Мен харбы касама каст эдип билмен...
Гарнизон берк дурар, дикелер дүзгүн.
Башга ягдай болса, штаба гелмен...

Генералдан дәл-де, эзиз адьютант,
Ховатыр эт мениң начальнигимден!
Оңлы дәлдигине ичерин мен ант.
Большевиклер билен герйән оны мен...

— Биз хелей дәл, гуш йүрек дәл, җенаплар!..
Штабс-капитан такал окады.
Бизе бу гүн сөз герек дәл, җенаплар.
Топ гоймалы бу гүн соңкы нокады!

Дур, Солодар!
Мен саңа ат дакамок.
Хемише-де сең сөзүңе ынанян...
Йөне ерден мен ичими якамок,
Ювка йүрек болан боляна янян.

Геп нокатлап, сөз отармак, яңрамак
Ишсизлериң пишесидир — сакасы.
Айып болар бу гүн бизе эңремек!
Топ гоймалы хәзир соңкы нокады! —

Дийип, габа гарын, гарры полковник
Солодарың сөзүн бөлди сабырсыз.
Умуман, ол гөзли көрди, гөдекди,
Геплемезди асла абыр-забырсыз.

«Мен топуң таңрысы» дийип өзүне,
Өвүнерди, сыпса сәхел нурбады.
Ярым монархистди,
Ярым анархист...
Гараз, ол дикдүшди, занды харбыды.—

— Адьютант,
Етир сен генералыңа,
Мен өмүр большевик окундан өлмен.
Олам алданмасын шейтан алына...
Артилерияның командири мен!

— Хак айдяң, полковник — дийди Солодар.—
Мен билйән, җенаплар, генералың хем
Гитҗек ери ёкдур... Ол көмеге зар.
Олам өз дердине гөзлейәр мелхем.

— Менем шейле пикир эдйәрин, достлар.—
Фон Шульц мылакатлы юввашлык биле
Тассыклады.—
Эрбет булашды затлар.—
Алтын әйнегини алды ол эле.—

Йөне еди өлчәп, бир кесмек герек.
Ганы гызгынлыгың етер зыяны.
Көне гарнизондан галмады дерек.
Шол хакда ойланың... сөзүң аяны.
Көпүси урушдан сурнугып гелен,
Үмлешип большевик үндеви билен...

Мен-ә сыясатдан дашгын бир адам.
Штаб офицери.
Инженерсумак.
Мен орталык адам... Гозгалаң-задам...
Йөне герек болса, җенаплар, көмек...

Догруданам, аз геплейән, сыпайы
Полковник сабырлы сыңҗыгың бири.
Дилеварлык болса, тапылмаз тайы.
Дегирмене атсаң, чыкар ол дири.

Не гүлен шекилли гүлүп билйәр ол.
Не-де гахарланып билйәрди гаты.
Дуйдурман, пикирни билип билйәр ол...
Өрән усуллыды эдеп-адаты.

Шол себәплем өны «топуң таңрысы»
Чини дең болса-да, халамаярды...
Хәзирем хут бәри гелди аңрысы,
Тити инженери ит болуп ярды:

— Офицер! Инженер! Орталык адам!
Болдуң мең башыма аралык аты!
Оңа дахылсызмыш гозгалаң — задам!..
Гөрмеҗек болямың сен хакыкаты?!

Озал-а билип гой, шу гүнден шейләк
Сен офицерем дәл,
Инженерем дәл!
Гача дурҗак болуп, болма сен хеләк...
Гайдан гайра тесен оңлы эрем дәл!

Бу пурсатда адам оглы, полковник,
Болуп билмез аралыгың ак аты!
Большевиклер чавласа бир сагрыңа,
Гатыр болуп, ёргаларсың сен гаты!..

Мылакатлы йылгырды-да инженер,
«Топуң таңрысына» эберди арак:
— Гадырдан, полковник, адам аңына
Гачмага, ковмага май бермек герек...

— Эйменч өрән большевизм кесели.
Эдил мерги ялы яйрады үлкә.
Бу гүн-ә унтери асдылар вели,
Бизиң бойнумызам сыламаз халка.

Солдат комитети...
Совдеп меҗлиси...
Бибаш депочылар — белаң беласы...
Бейик Руссия голутгы берсин
Касама вепалы Гушгы галасы!

Шейле бир теклип бар, җенаплар, менде.—
Штабс-капитан чайканды чала.—
Векил ибермели ур-тут Дашкенде.
Геплешмели гиҗе Ашгабат биле...

МОРГУНОВ ДАГЫНЫҢ МАТЛАБЫ

Галаның гүнорта четинде болса
Бу вагт едилик чыра янярды.
Еке пенҗирели, салкын отагда
Үч саны эдепли большевик барды.

— Георгий, биз демирёлчылар биле
Гарып дайханларың башыны җемләп,
Эхли эмләклери алмалы эле,
Ёгса ёл алмарыс гуры сөз эмләп.

— Ёк, оның боланок, эзиз Виссарион.
Бар геп дайханларда, демир ёлда дәл.
Хәзир бизде эсасы гүйч гарнизон.
Гарнизонда болса гаты кән бетпәл...

Узын бойлы, гараягыз Виссарион
Яңы кырк яшларна етен адамды.
Дегишген, ёмакчы, гараз, кейпихон,
Гара сачы секил атан адамды.

Гарлаважың ганаты дек муртуна
Бат берерди.
«Байлыгым — шу» диерди.
Вада берсе, бичак бекди шертине.
Гышда-да ол диңе пенҗек геерди.

Өз иниси Миша билен алды ат —
Машинистди. Ашгабада гидерди.
Тәзе ише гадам гойса Ашгабат,
Моргунова илки мәлим эдерди.

Ёкды шондан соватлысы депода.
Йыгнак болса, илки чыкар оң сеси.
«Галмагала гошулма сен, Виса җан!»
Ялбарарды гарабагыр эҗеси...

— Ёк, оның боланок, Виссарион сениң.
Бада эмләк алмак башартмаз бизе.
Дур энтек! Диңле сен сөзүми мениң.
Мен өз матлабымы айдайын сизе...

Моргунов башарҗаң батырың бири.
Поручик... Байлыгы, улы ады ёк.
Улы онуң хак сөзүниң тәсири.
Гарып отагындан гайры задьт ёк...

Бүтин Түркүстанда илкинҗи гезек
Гушгуда яңланды эфир толкуны.
Дашкент...
Дели...
Петроград...
Ашгабат...
Эшитди галаның харбы полкуны.

Зерур радиостанцияның
Поручик Моргунов баш механиги.
Наждакмыдыр, нурбатмыдыр, гысачдан
Долы элиндәки демир сандыгы...

— Мен өз матлабымы әдейин беян:
Хәзир бизе герек гурал — Советлер.
Ёл алайын дийсең, Совете даян!
Элбетде, өңде кән улы бөветлер.

Улы бөветлери бөвсүп гечмели.
Ишчи, дайхан, солдат бары бирлешип,
Герек болса, тәзе Совет сечмели.
Гүйч топлалың екән-екән гүрлешип.

— Маңа гулак салсаң, Моргунов, хәзир
Анык ише беллемели хер кими...
Өзүмиз ымыклы әле алмалы
Радиостанцияң эркини.

Галамыздан гидйән я гала гелйән
Бар хабардан болмалы биз хабардар.
Мен о ерде кәбир күмсүги билйән.
Ашгабатдан гелен контра-да бар.—

Демир кроватда агзы чилимли
Аркан ятан йигит галдырды башын.—
Сиз, элбетде,— дийди — менден билимли.—
Гүлүмсирәп, сынлап ики ёлдашын.

Буйра сачлы, ала-мула майкалы,
Узын бойлы жахыл дийсең вәшиди.
Гезерди ол мыдам ызы шайкалы,
Үч ёлдашың иң сыратлы, яшыды.

Матрос болуп, деңизлерде йүзенмиш.
Гушга гелип дүшүпдир ол сөв билен.
Балтикада бөшатарлы гезенмиш,
Хич дахылы балмаса-да ав билен.

Ол депоның газанчысы — Лобонос.
«Балтика-да» — хас йөргүнли лакамы...

«Исле — диер — ере гөм я сува бас,
Шонда-да мен гидермен өз хакымы».

Гечирсе-де башдан бела-күплети,
Ву дурмушда ёк ялы хич арманы,
Агшам гелсе, элиндедир үлпети —
Огланлара хезил берйән гармоны...

— Сиз яял...
Сиз яял... Гижәп дур дилим.
Маңа-да кәте бир гулак салайың.
Теллия, гысганма, хөдүрле чилим!
Элли сөзден бир сөзүми алайың...

Үч эгиндеш узак пикир-оюның
Юмагыны чөшди гитди отурды,
Он единжи йылың бахар айының
Айлы агшамының даңын атырды.

ИКИНЖИ БАП

БОЛЬШЕВИК ЧАКЫЛЫГЫ

Генералың ховлысының төрүнде
Гүберлип гөрүнйәр гоша, гөк чынар.
Саясында ак гамышдан өрүлен
Кресло хем бир тегелек стол бар.

Хәзирем өз эндигине эерип,
Гамыш креслода ыраңып отыр.
Губарлы гөвнүне теселли берип,
Столда Чеховың томлугы ятыр.

Гүр агачлаң арасындан гелен сес
Кесди ойларының орта билинден.
Турды креслодан гожа бихөвес.
Оңлы чыкабилмән пикир силинден,

Чыкды атың налы кимин секиден.
Гаршы алды оны гартаң аялы:
— Телефон... Капитан Сливицкиден...
Ене-де митинг йыгнан ялы...

— Өйде ёк дий!.. Өйде ёк дий! — Генерал
Толгунды...
Ызына өврулди бирден.
Кынды оңа бир сөз диймек бу махал...
Ерде ятан гүли галдырды ерден.

Мавумтыл ховузда елкенлер ялы,
Йүзүп йөрен япраклара сын этди.
Эйвана чыканда ене аялы
Гүңлеч хүңүрдиси гулагна етди:

— Ёк, сыясат билен ёк мениң ишим.
Гошулмасам, говы гөрйән, капитан.
Сыясы гөрешден гечипдир яшым...
Ыгтыяры саңа берйән, капитан...

Бариня, ничик бор Полтавка гитсек?
Бир салым гөк майсалара сын этсек?
— Вах, галадан чыкмак хатарлы өрән.
— Ёлы еңер мыдам яйданман йөрән.

...Макарың мелемтил, мавут папагның
Җәхегниң гызарып гөрненем шолды,
Галаның гүнорта дервезесинде
Найзалы солдатлар газык дек болды!

Гайкыҗаклап гелйән гарамтыл пайтун
Сакчыларың деңине-де етмәнкә,
Гарнизона белли хытай шыбыклы
Пайтунчы хенекли хайбат атманка,

Дервезәниң ораяны гапысы
Китап сахабы дек ачылып гитди.
Генерала салам берен солдатлаң
Сеси гөк арчалы даглара етди...

Сагың-даг, чепиң-даг, илериң хем даг.
Гаралып гөрүнйәр писсе, арчалар.
Гушгы дерясының бойы гиден баг,
Ере язылыпдыр яшыл парчалар.

Дерели дагларың дарайы нагшы
Ояран дек губар басан арзувы:

— Макар, тебигата серет сен ягшы.
Вахар диен паслың нэхили говы! —

Дийип, гожа гөз айлады даглара.—
Гөр, нэхили геңси гөзел тебигат!..
Макар дога белет көне баглара.
— Тебигатдыр — дийди — бакы хакыкат...

Башга сөз диймеди хич хайсы олаң.
Херси өз ичинден узак ойланды.
Ызда галды Арслан говаклы алаң.
Макарың атлары чепе айланды.

Үсти сыпал-беде билен басырлан,
Эшекгериш тамлаң арасы биле,
Гуш-хораз нагышлы ак туты герлен
Пессежик айналаң гырасы биле

Эңип баряр генералың пайтуны.
Гачя гагылдашып ёлундан газлар.
Дым-дырслык. Адам-гара гөрненок.
Аңрык ылгап баряр гарагол гызлар.

Дым-дырслык...
Гыкылык-да — задам ёк...
— Гөни Абрам Колбасаңка сүр, Макар!..
Генералы гаршылаян адам ёк.
Мегерем, бу үмсүмлигиң чөпи бар...

Шол махал бутхана тарапдан гелен
Зарплы сес бөвүсди гитди хованы.
Гожа үм алыщды аялы билен.
Таныш сеси тисгиндирди гожаны.

— Бизе Керенскиң хөкүмети-де,
Маңзы чүйрүк хош сөзи-де герек дәл!
Адам маслыгындан дөрейәр күде...
Бар гайгымыз бир доюмлук чөрек дәл!..

— Догры диййәң!
Моргунов, биз сең билен!
— Гүнүң өңүн япып болмаз ең билен!
— Гөрйән вели, большевиклер, сиз хоран.

— Хасылың эеси экен хем орак!
— Ач товук дүйшүнде гөрермиш дары.
Хайсы акмак берер мүлкүни, ери?

— Эй, Абрам Колбаса, сен сесиңи кес!
Он бәш мүң гойнуң бар, өлчегсиз ериң.
Дырнагың этини гемирйәң, нәкес!..
— О еңи ёлугың кемпайна бериң!
— Хә, сениң бир мелгун!.. Сынап гөрүң!..

— Бизе дынчлык герек!
Бизе ер герек!
Хак азатлык герек хорланан халка!
Бирлешен бат билен чекич хем орак
Етишсин галада голдава полка! —

Диен Моргуновың чакылыгындан
Ене тисгинди-де гитди генерал.
Мәрекәниң ала гыкылыгындан
Дагы хич зат эшитмеди бу махал.

ЛЕНИНИҢ АДЫ

Эгни чал пенҗекли Цибизов Иван
Эрденли Гурадың күлбесиндеди.
Янында йылгырып отырды Заман.
Демирчи өй дабаралы гүндеди.

Барейнйәм дашарда аяк чекилип,
Гәдилен ай гүнбатара сүйшүпди.
Байың гапысында били бүкүлип,
Сурнуган бенделер өе үйшүпди.

Өйлеринде урбалык ун болмаян,
Йүреги ялы, ялынлы җанлар,
Мәрекеде бир сөзи ер алмаян
Хак-хукуксыз, мал-гарасыз дайханлар!

Нан атлыды, бу бенделер — пыяда.
Өйлери товуга йүкләймелиди.
Байрамды чоюнса аязда ода.
Бар байлыгы — габарчаклы элиди.

Гушгулы большевик сада сөз билен
Улы гөреш хакда айдың сөзледи.
Түркана түрклигиң пидасы болан
Ынамлар ак гүне ёда гөзледи.

Большевик ким?
Меньшевик ким?
Эс-эр ким? —
Бирин-бирин чинтгэп берди түкеллэп.
Дерде дуйгудашлык эщденде хер ким,
Гуҗаклайсам дийди оны ики эллэп...

— Вагтлайын хөкүмет халкың душманы.
Ондан иле җиннек ялы неп болмаз.
Хош сөз берип, улундыряр дайханы.
Деп этмесек, өз-өзүнден деп болмаз...

Нәмүчин ол дайханлара ер берсин?
Пычагам, хий, кесерми өз гыныны!
Ниреден ол, кимден чөрек әберсин,
Өзи энтэп, сүйрэп йөркә сыныны?..

— Ваям бая берйәр, худаям-бая.
Биз-ә хайран гудраты кән худая! —
Дийди янык йүзли дүекеш Гайлы.—
Белки, баша барсын балшевик мейли.

— Барха бетеринден бетери инйә.
Адамлар, дыгысыз булашды дүнйә...

— Сен, Заман җан, бизиң бу шүбхәмизи
Яшырма-да, долы дүшүндир оңа.
Өзүң арка дуруп, үйшүрдиң бизи.
Иним, җанымызы ынаняс саңа.

Бирденкә Байраҗың терсине гидип,
Өңки мыдарданам болаймалы биз.
Ата-баба гөрүлмедик иш эдип,
Соңкы аклыгмызы алаймалы биз.

Дийипдирлер: «Берим гөкден ёл ясар».
Байларың пулы кән, хөкми рован.

Олар балшевигем эле аларлар.
Дийип, мен-ә, иним, гаты горкян.

Хәли онсоң бизем ягышдан гачып,
Дашы дешйән дамжа учураймалы.
Бирден балшевигиң сапына гечип,
Өймүзи оварра гөчүрәймели...

Йүзүни галдырман, юваш геплейән
Багыбек пәлванды-бай талабаны.
Онуң эклейәни докузданам кән.
Орага етмезди йылда-да наны.

— Большевиклер бай пулуна сатылмаз.
Бай-баярлар берим билен гутулмаз...

Гепледикче сары сачлы Цибизов,
Отуранлаң агыр дерди еңлейәр.
Еңи ёлук, йүзи салык чарвалар
Гележегиң арзувыны диңлейәр.

— Адыл сердарымыз Ульянов-Ленин
Гойды өңүмизде шейле меселе:
Хайсы миллет болса, болсунам вели,
Гөрешсин — дийди ол — эл берип эле.

Азлыгына-көплүгине гараман,—
Дийди — миллетлериң бары дең болсун!
Гелсин гарыплара дөвлетли дөвран,
Хәкимиети өзи элине алсын...

— Бәхбит ишан болса билдир Замана
Гаргыш этди мәрекели метжитде.
Заман динден чыканмышын, хамана...
«Ондан говы — дийди — эжит-мәжит-де.
Азыпдыр ол, капырлара гошулып,
Индем орус билен ата-огул болуп...
Ләнет болсун — дийди —онуң адына!
О дүнйәде янар довзах одуна»...

— Орс капыр болса, онда нәмүчин
Олар орс билен эбе-де-жүйже?
Уезд приставы полковник Зыков
Байражың мыхманы гүндиз-у-гиже.

Олардан йүрегмиз янгынлы өңем —
Дийди байың атбакары Италмаз.—
Мен бир зады билйән, ач өләйсеңем,
Бәхбит ишан дагы ядына салмаз...

— Ким дийдиң адына яңкы адамың?
— Владимир Ильич Ульянов-Ленин!
— Лей-нин...
— Ле-нин...
— Ле-нин... Өз-ә есер ат.
— Вах, онуң өзүни гөрәйсең элин!
— Иван ага, әхли балшевиклериң
Иң улусы шомы? Нәхили адам?..
— Гөроглыдан пес-ә дәлдир гөвреси...
— Нәме, танаярмы түркмени-задам?..
— Өз-ә эгирт адам болма чемели.
Бичак кын экени гуллук-эмели,
Етҗек болса бар гарыбың дадына.
— Ким дийдиң, Заман җан, онуң адына?
— Ленин!
— Лей-лин!..
Йүреклере ерлешип,
Дилден-диле гечди Лениң ады.
Отурдылар даң атынча гүрлешип,
Унудып әхлиси укыны-зады.

ҮЧҮНҖИ БАП

БАГБАН БИЛЕН ПАЙТУНЧЫ

Октябрь. Совук дәл Гушгының гүйзи.
Гиҗедир гүндизи деңледи мизан.
Гөрүнди дурналар хатарның ызы.
Гөркезди гылыгны гыравлы хазан...

Чалымтыл чәкменли Арнаөвез ага
Ховузлы ховлуда депйәрди ери.
Белет ол алмалы, эрикли бага,
Хер бир дарагтына сиңипди дерң.

— Ир дәлмидир ер депмәге, сакгалдаш? —
Дийип, Макар гелди онуң янына.
Багбан-да бәрсине өврүлип юваш,
Маңлай дерин сылды чаңлы сынына.

— Ханы, гел, бир салым гойсана пили!
Ерем депилер-дә... Чилимлешели...
Арнаөвез ага-да яссанды чили
Хем чилим доланды дийсең нешели.

Гурадың көмүрли көрүги ялы,
Гитдикче гүррүңи гызды оларың.
Кән зада галташан пикри-хыялы
Көп ери сораглы гезди оларың...

— Алексеевкада бир нәче батрак
Чернобайың аммарыны ярыпдыр,
Галла, писсесини пайлашып ортак,
Бир топар малынам гума гарыпдыр.

Улы басга дүшүп, гелди штаба.
Налады, ярағлы солдат сорады.
— О затлар гошуның иши дәл — дийип,
Гайта генералым оңа дарады...

— Елөтенде мениңем бир дашкырак,
Балшевиге дөнен гарындашым бар.
Пәлә гидип гелди, арамыз ырак...
Өзи мердем йигит. Ады-Атчапар.

Эшдишиме гөрә, тәзеден бәри
Гарып-гасарлардан гошун дүзйәмиш.
Рахманныяз хандан алмага ары,
Ярағлы йигитлер билен гезйәмиш.

Ай, гараз, боля-да, Макар хожайын...
Янарал ага-да акылым хайран.
Вирхили... гезип йөр гаты аркайын —
Дийди ере бакып Арнаөвез багбан.

Дымды. Ерде ятан чөпи алды-да,
Пилиниң гулагны гавап башлады.
Адамсыз эйвана назар салды-да,
Шүбхе шәнигини орта ташлады:

— Мен, диййән, о түки... бизиң янарал
Олардан... Балшевик болаймасын, ә?
Нәме йылгырясың? Болайын мен лал.
Бирден сәвлик билен галмайын гүнә...

— Лександр Павлыча мен гаты белет.
Бир гезегем ондан болмадым надыл.
Генерал хич хачан геплемез галат.
Ише гезек гелсе, ол әрән адыл...

ТӘЗЕ ДАҢ АТДЫ

Пашмады!
Ант ичен алы җенаплар
Дикелдип билмеди монархияны.
Өзгерди гердишлер, өзгерди таплар,
Аҗалам алмады «анархияны».

Пашмады!
Хар гулак Керенски-де
Өлени дирелдип, дикип билмеди.
Гара донлы дүнйә болды күл-пиде.
Гелмеди гара гүн, гайдып гелмеди.

Көне Руссия гайдып гелмеди.
Башланды байдаклы Ленин заманы.
Маядарлар нәдерини билмеди:
Үзмелими инди әхли таманы?

Бу совала анык җогап гөзлейән
Офицерлер үйшди Шульцың өйүне.
Гахар билен хер китүвли сөзлейән
Орта атды, нәме гелсе күйүне...

Дөртгыраң гөврели, гызыл адьютант
Язкы сөзүн тапды гайлы гүйзде-де:
— Ятдан чыкдымы я харбы касам-ант?
Бейле гысга ят ёк, белки, гызда-да!

Бөвсүп башламалы биз шу галадан.
Ёгуна янмалы большевик болса!
Бир гүнде дынарыс биз о беладан,
Эгер офицерлер аяга галса!

— Большевик галдымы галада нәме?
Дашкенде-голдава гитдилер бары —
Дийди гүлүмсирәп, әйнекли фон Шульц.—
Я оглан-ушакдан алҗакмы ары?

— Әхли Руссияң умыды бизде!
Биз халас этмели Руссияны.
Ёкмы дворянлык намысы сизде?
Ханы дворяның гайратлы ганы?!

Нәмүчин шу махал шу ерде хәзир
Штаб начальниги ёк ене? Айдың!
Эденокмы оңа бу шумлук тәсир?
Белки, бегенйәндир бу гүне? Айдың!

— Штабс-капитан Солодар мамла.
Штабс-капитан Сливицкий
Шу ерде болмалы!...
Биз билен өзем
Депе-дең чекмели герденде йүки! —

Дийип, турды ене топуң таңрысы.—
Адьютантың теклибинем голдаян.
Екеҗе большевик болса-да бизде,
Мерги микробыдыр-ол көре аян...

— Менем шейле пикир эдйәрин, достум.
Йөне еди өлчәп, бир кесмек герек.
Ягдай яман эрбет... Мен гулак асдым...
Бизе бат бермесин бедасыл арак...

Сув сеңрикден агды. Бөвсүлди бөвет.
Инди сен түпеңлә кесек салясың.
Белки, бизе хәзир чыкалга — Совет?
Нәмүчин сен оңа гаршы болясың?

Мен орталык адам. Мен хесибем дәл.
Мен мыдама четде сыясатданам...
Сайлавда Совдепе гечсе капитан,
Хас аматлы болар...
Ол улы ынам...

— Браво, Георгий Эдуардович!
Сен өрән усуллы, эсердең адам —
Дийди ашгабатлы офицер Дабич.—
Назарда тутмалы пурсады-задам.

Константин Иванович пурсаты
Элден сыпдырмасын... Оңа өрән шат.
Ягының дашындан ичи ягшыдыр.
Советлер шу махал иң йөргүнли ат...

Ене-де янланды ядав бадалар.
Гөчгүн билен галды ерден хеммеси.
Гарым-гатым хайбат, касам, вадалар...
Бирденем «Беккериң» янланды сеси.

Пармагы садапдан садаба тайып,
Ак бойнуны эгип, кепдери ялы,
Җадылы Шопени чалды аҗайып
Инженериң алма яңак аялы.

ПОЭМА

— Зайцев совгат гетирди, гөр, Дашкентден.
Муны язан шахыр гаты зор дийди.
Арман, оңлы дүшүнмедим энтек мен.
Шу китапда сиз хакда-да бар дийди —

Дийип, Заман чөйнек чайкап отуран
Эҗесине огрынча гөз айлады,
Гөк сахаплы китапча эл етирен
Дилдарына энайы үм эйледи.

— Грабовский. Теке гызы. Поэма.—
Оваз билен окады гыз алкымда.—
Сөйги! Сөйги! Өлмез айдым бу тема!..
Биз хакда-да бар дийдиңми сен мунда?..

— Бизи нирден билйэмишин о шахыр?
— Бизи инди билмейэн ёк, Маша җан!
Ока! Ока! Шо ерини тап ахыр!
Эҗе, инди бу җаханда яшаян!

Гечмишде гайратлы түркмен гызының
Украин йигдини сөйүши хакда:
Умытлы шинелән сөйги язының
Арманлы ахмырда көйүши хакда

Украин шахыры түркмен илинде
Арзылап ынсана эркана сөйги,
Языпдыр овазлы, ширин дилинде,
Ахмырлы ыкбалы эдипдир гайгы.

«...Ол эсгер-Омелько. Гызың янына
Гөрнүше гелйәрди гизленип гүнде.
Теке гызы арам тапды жанына,
Янында яш йигит арзув эденде...»

— Эже, эшидйәмиң? Маша, бираз дур! —
Дийип, чай әберйән эжесине-де
Дүшүндиржек боляр Заман бир угур.—
Ока инди, Маша! Ока ене-де!

«...Дининден чыкды гыз. Адат, гурханам
Горкузмады оны, гайра тесмеди.
Омелько геленде гөненди жанам,
Гөвни ганат ачды, йүрек гысмады.
Гечди онуң үчин әхли задындан.
Дийди касам эдип аллаң адындан:
Йигидиң вепалы сөйгүси үчин,
Асыллы, арасса дуйгусы үчин,
Ширин жаным гурбан, иманым гурбан!
Хачан, нирә дийсең, гидейин дурман!..»

— Эже, эшидйәмиң?.. Багышла, Маша!
Оң ялы дуйгудан дил бйтер даша...

Көне поэмада украин оглы
Йүрегни берипдир теке гызына.
Заман болса, Заман болса терсине:
Гурбан украинкаң аяк ызына!..

Эжеси от салды ене-де пеже.
Йылады едилик чыралы кепбе.
— Инди чай демлеме! Дойдук биз, эже! —
Нәмедир ядына дүшен дек гүпбе.—

— Ягыш диңди! — дийди дөвталап йигит.
Гара гөзли гыздан алды китабы...
Сапалы сейилде довам этди соң
Сөйги китабының индики бабы.

ГИҖЕКИ ДУШУШЫК

Елли ягыш узынлы гүн җыбарлап,
Гүн япанда гапышдырды хованы.
Гоҗа даглар гөзден йитди губарлап,
Гара түмлүк габады сус галаны.

Өврүм-өврүм, дар көчелең бурчунда
Саралды ак панусларың шөхлеси.
Гудрат гөрди гүйзүң хемле уршунда
Эгилен дик агачларың әхлиси...

Голайдакы гочак гүҗүм астында
Күкүрт янды. Ене сөнди, чакылды.
Заман дагам диңширгенип дестине,
Гоңшы гөзден хас аматлы букулды...

— Сәвлик билен дүшдүң чарва чөле сен.
Ынха басым алып гидйән ызыңа.
Мәри, меңзеш багда битен гүле сен.
Мермер көшүк мынасып бу нәзиңе.

Ынха басым гелер диен вагтымыз.
Яйнап яша пайтагтда шадыян...
— Ачылармы инди чөкен багтымыз?!
Мен ховлаян... Гарашмакдан ядаян...

— Ховлукма сен. Ховлама сен. Бары бор!
Шанлы шәхер чапак чалар тансыңа.
Мушдакларың бир гөрмегиң зары бор,
Ене сансыз гүл окланар, бил, саңа!

— Петроград! Париж! Балет! Театр!
Баронесса Шарлоттаның салоны!..
Дүйше дөнди... Инди эдйән ховатыр.
Әрим тапды гараматлы галаны.

— Бизе бижай герек хэзир бу гала...
Артды инди империяң гөргүси.
Ерли-ерден дарасак-да шүбела,
Алып баряр большевизм мергиси...

Горкан гызы учар өйдүп гуш ялы,
Заман гарса гужаклады Машаны:
— Танадыңмы? Ол-а Шульцың аялы...
— Танадым мен өң оларда яшаны.—

Дийип, Маша гитди гамлы хыяла.—
Дабич дийди агам онуң адына...
Нэме дийжек сен ол азан аяла?
Атсаң оны дири довзах одуна!..

Гоша гөвре ене бирден гөрүнди.
Тешне додак тапды тешне додагы...
— Мэри, маңа мәкәм көмек бер инди! —
Эгди эли өл япраклы пудагы.

— Болар-болмаз гепе гитме сен бери!
Генерала эрк этмели долы мен.
Диңе саңа бил баглаян, кепдери!
Генералшаң бар янына ене сен...

— Халанок ол мэрекэни-мейлиси.
Гаты горкян ялы гөрдүм гожадан.
Отыр өйде-аялың бир хүйлүси,
Йүзи ерде хачан гечсе көчеден...

— Нэме дийсе, вада бер сен, кепдерим!
Тап дилини! Ков кемпири угруна.
Кабул көшүк тайынлады дий, перим,
Гатна гүнде, гир ичине-багрына.

Ынан бизе, бир гүн сени большевик
Эриң билен түрмэ басар дийип гөр.
Белли сизиң этмишиңиз жикме-жик,
Эриң билен дардан асар дийип гөр...

Ашгабатлы ичалының саргыды
Юваш-юваш сиңди гитди баглара.
Заман оңа гахар билен гаргады,
Онам шемал алып гитди даглара.

АТЧАПАР ХАКЫНДА АЙДЫМ

Узын отлы ирден уграп Марыдан,
Ёлөтене етди өйле чаглары.
Якып баряр ховур сачян июлың
Ялын ялы җөвзасы гөк баглары.

Гавун-гарпыз, сув сатыляр перронда.
Гаймалашык мерекели мейданы...
Баш вагоның саясында бевемен
Офицер дур. Канун онуң айданы.

Ясы йүзли, ясы эңеги-гәдик.
Мавы учгун, мекирлик бар гөзүнде,
Эгри аягында айнагонч әдик.
Сырлы маны аңса боляр сөзүнде...

Пайтун билен чыкан Рахманныяз хан
Дылым-дылым этди:
— Полковник, хайып,
Болмадың бу сапар сен бизе мыхман!
Гарашдым гелерңе баггоюн союп...

— Сагҗа бол, сарпалы, мерхеметли хан!
Ишим башдан агдык. Өзүңем билйәң.
Мен гала етмәге гаты гыссанян.
Эйсем ики гүнден яныма гелйәң?..

Аңырдан эшидилен айдымың сеси
Бөлди полковнигиң соңкы сөзүни.
Хөкүми йөргүвли ханың эеси
Талың саясына дикди гөзүни...

— Или үчин орта атып җаныны,
Эле атгыр яраг алан Атчапар.
Герек болса, дөкер гызыл ганыны,
Улы иле арка болан Атчапар.

— Хов, дийдим!
— Җан саңа!
— Нирде шол, кары?
Мен оны гөзлейән энче гүн бәри...

Гочак, готур йүзли, гылавлы нөкер
Айдың үм алышды өз ханы биле:
— Гәби азан гедай жебрини чекер...
— Эмир эдип болмаз өтегчи еле...

— Дәлирән дүйә-де салмасаң овсар,
Эсрәп, эесиниң үстүне товсар...
— Дыгы болмаз ёкнасыз бедасыла.
Бедасылы таяк гетир тасыла...

— Гелди-дийди-гарып илиң дөвраны.
Ерли-сувлы эдер инди дайханы.
Гүнбе-гүнден артды онуң мерданы!
Арслан кимин арлап галан Атчапар...

Жыр сесли жүрлевик чалынды батлы.
Беземен баярлар этдилер шүкүр.
Адажа гымылдап уграды отлы.
Зыковдан зым учды ол өңки пикир:

— Хан ага, өзүң гур аматлы дузак,
Атчапар атыны чапмасын узак!
Оң билен бирлешмек пикринде Гурат,
Болмасын демирчиң максады мырат!..

— Инди нирде дийдиң, кары, Атчапар?
— Гөзле, көшек, гөзле, агтаран тапар!

ГЫЗЫЛ ГВАРДИЯ

Бу гохлы дүнйәден бихабар ялы,
Мерхеметли Мургап үмсүм акып дур.
Кенары кебелек, чыбындан долы.
Гулпаклы гамышлар чавуш чакып дур.

Гүр токай четинде, көлиң ичинде
Бир топар батырың жемленди башы.
Арзув кән оларың тәзе гөчүнде.
Гараңкы гаплады якыны-дашы.

Бири сессиз-үйнсиз ямаяр чокай.
Башга бири оңа ичини дөкйәр.
Гүңлеч вехим билен гүвлейәр токай.
Бири бәшатарың гулагны сөкйәр...

Эс-эр-кадетлериң июль питнеси
Дөретди дайханда душнуксиз дуйгы.
Кесеки иңлисиң көмек этмеси
Гетирди гарыба гошмача гайгы.

Улы от башында ойланып бары,
Алада ичинде ай берип отыр.
Атчапар гүрлейәр...
Диңләп сердары,
Гоңшы гоңшусына чай берип отыр...

— Мен диен йигитлер болупдыр гурбан.
Мен диен йигитлер мердем дурупдыр.
Ахыр соңы сагат алтыда душман
Совдепиң җайына күрсәп урупдыр.

Индем тәзе дөрән хөкүметсумак
Иңлисиң элинде оюнҗак болды.
Түркмениң байларам этдилер көмек —
Дийип, узадылан кәсәни алды.

— Инди айыт бизе, ёлдаш кемендир,
Чынмы Зыков диен адамың җары?
Иңлис аланмышын Теҗени эййәм...
Бейле зомап гелсе, нәдеркә Мары?

Эмма Гулам булуч — Гулам булучды!
«Ёлдаш кемендире» гезек бермеди,
Голунда галгаян гынсыз гылычды,
Хәзирем гылыҗы күли сермеди:

— Маңа май берилсе, җүмле-җаханы
Гойнун гарны ялы, говы чөвүрҗек,
Соң какып тамдыра, бит какан ялы,
Җаханы ховурлы гүнешде серҗек!

Сен ынан, брадар, башарсам шоны,
Җаханда ёк галмаз баярдан-байдан!
Сапланар җаханда бүтинлей хова...
Онсоң гаты гөрме заді худайдан!

Гырасы гемрилен шырдаклы Нагмат
Алпетинден алды гызма Гуламың:

— Дил билен ягдыржак болма сен ныгмат!
Дүньеде сен, доган, хасапда бамың?

Болсады эксеңем, арзув этсеңем,
Өмүр аягыны үзмегин ерден!..
Гурбаны болдугым, бу хова серет.
Басылдым мен кирден, порсадым дерден.

Сен менден сорасаң, худай халаса,
Бирже арзувым бар, ак сачлы арзув:
Арманым галмазды етдирсе, Гулам,
Бир танап ер билен ярты гулак сув!

Командир кәсәни узатды оңа:
— Хә диймән, большевик ер берер саңа.

— Маңа, Атчапар җан, худай халаса,
Балшевикми, меншевикми — пархы ёк.
Ахырында ердир сув берсе боля!
Галанҗа өмрүми гечирейин док.

Өз еримде бугдай экип эркана,
Өз деримден дөрән хасылы алсам,
Харманда халтамың богуп агзыны,
Өмрүмде бир гезек дулума салсам,

Боланы!... Шоң үчин, ынан Атчапар,
Алланың иберен өлмүне дөзҗек.
Лак дурдум, доганлар... Инди шу сапар,
Йигитлер, сиз билен дүнйәни гезҗек...

— Нәбилейин! Өз-ә, валла, бирхили —
Дийди башга бири гараңка гарап.—
Ер диениң өз-ә герек зат вели...
Дүньеде гүррүң көп, Мекгеде-арап...

— А-хов, берселерем, байың ерини
Йүрек эдип, аңсат алайып болмаз —
Диййп, ене бири сылды дерини.—
Бу алла ишидир, бендеси билмез...

— Нәме алман? Хек этсе бор, хан огул.
Ислемесең, маңа бер сен пайыңы!

Байың нәме бабасының мүлкүми? —
Дийди Нагмат, серпип сован чайыны.

— Гөвнүм болдуң! Яша, Нагмат яшулы! —
Аңры четде ятан йигит дикелди.—
Хачана чен болмалы биз бай гулы?
Большовиклер бизе байдак әкелди...

О Дидарды — гумда өмрүн өтүрен.
Атчапарың тәзе тапан достуды.
Оны гызыл гвардия гетирен
Галайморлы Җума байың кастыды.

Йигит ягты йылдызлара сөз гатып,
Сув отуның балдагыны чейнеди...
Гулак салды, өз янындан пал атып,
Бирден яңы ганы гызды-гайнады:

— Хачана чен болмалы биз бай гулы?!
Бахыл байда галды арманым мениң.
Ким газанды шонча малы, шол пулы?!
Эгер аман болса бу җаным мениң...

— Гам чекме, гөвүнде гоймарыс арман.
Алып гачаярыс гызы болмаса...
Ол йигитден йигит болмаз, Дидар җан,
Алнында гылыҗың ызы болмаса!

ЧАПАР

Ат аягның сеси эшдилди бирден.
— Ким? — дийди, гыгырды четки гаравул,
Бәшатардан бада бошады герден...
— Таңрының мыхманы! Ёлумдан совул!

Гердени дутарлы гелен нәтаныш
Гелшине өзүни гойберди атдан.
Гөрмегей. Герденлек. Гүне гайзыган —
Надыл болар ялы дәл тебигатдан...

— Эс-салав-малейким!
— Валейким! Гел, хан!
Саглыкмыдыр?

— Шүкүр!
— Чапыпсың аты...
Мыхманың атыны даңың, Дидар җан!
Әйгиликми, иним, гичләпсиң гаты?..

Гундагдан чыкарды көне дутары.
Тырңылдан овазы әкитди шемал.
Илки усул билен айырды тары,
Гопарды гапагы, тапды-да эмал.

Дутарың ичинден бир букҗа алып,
Узатды яш йигит, толгунды гаты...
Гарашян гөзлере бир назар салып,
Окады Атчапар вехимли хаты:

— «Аклар өтен агшам алды Марыны.
Полтарацкини атыпдыр олар.
Башланды галада гөрешиң кыны.
Инди ганым гөзи Гушгуда болар.

Ягшы ярагланан гошун бөлеги
Уграпдыр отлуда Марыдан бәрик.
Ёлөтен ханы-да алып золагы,
Гушгы галасына болҗакмыш шәрик.

Олар Ғалаймора гелен бадына
Бирлешип, барысы бәри сүрмекчи,
Гошулып Зыковың отрядына,
Гушгы галасына зарба урмакчы.

Атчапар! Өз атлы отрядың хем
Гелсин Галайморың гайра себтине.
Гырда гарашяндыр Гурат демирчем.
Тизден тәзе юмша гарашың ене.

Моргунов».

Бедевлер кишңеди.
Кимдир гүзерде:
— Сувдан чыкың! — дийди, батлы сыгырды.
Шагаллар увлады якынҗак ерде...
Атчапар мертлери өңе чагырды:

— Мен нәме диейин, доганлар, сизе?
Бу ерде орун ёк такала, сөзе.
Гой, гәби азанлар гелсин амана,
Гушгыны ган билен горалың инди!
Гөзи гана долан вагшы душмана
Вагшы бөри болуп, даралың инди!

НАМЫС

Ай батды. Даңың-да дүйби гөрүнди.
Хенизем ятанок бир ковчум адам...
— Ханы сен, яш йигит, хабар бер инди!
Биз-ә унудайдык укыны-задам.

Саңа ким диерлер? Өзүң нирели?
Түйс гөвүн гөтерди чалан сазың-а.
Кимлерден боларсың? Хайсы тирели?
Сораймасак, дилленмедиң өзүң-ә...

Нобат багшың ёлун говы ызлаяң —
Дийип, хас илери омзады кары.—
Нәме бейле бизден сырың гизлейәң?
Чекинме, өзүңки буларың бары...

Бир гулач сакгаллы бу эпей кары
Атчапар хакында айдым айданды...
Чапар усул билен гойды дутары,
Улудан дем алды, ене яйданды.

— Мен өзүм эрденли. Адым-Италмаз.
Байрач диен байың атбакарыдым.
Онуң ялы залым дүньеде болмаз.
Нәме дийсе, эдйән бир нөкеридим.

Кәте-кәте кече басан болядык.
Какам пахыр озал оба багшысы.
Гараз, итек-чомак оңуп гелйәдик...
Вах, мени геплетмәң инди ягшысы!

— Дий, доган, дердиңи! Дердиң еңлесин!
Янаның зарыны янан диңлесин!

— Вах, дердими дийсем, кән чыдап гездим,
Ахыры, Дидар җан, гелдим йүзүне;

«Бай ага,— дийдим мен — сүтемден бездим!»
Гулагам салмадым айдан сөзүне.

Онсоң... аласамсык догмасы онуң
Мәхрибан уямы... сүйреди гиҗе...
Ызы галды өйде ар тагмасының...
Мен... Урмалы болдум гүйч билен гүйҗе...

Ганымы гайнатды уямың ахы.
Гарамата галдым...
Гара гарамат.
Алланың өңүнде этдим гүнәхи...
Мен яры гиҗелер агтарып амат,

Дашкы тагтачада чәшерип ятан
Оглуның дөшүнден дикдим пычагы...
Ят болды, доганлар, мәхрибан мекан.
Болдум обамызың ганхор гачагы...

Эҗеме-де айтман, ат салдым Гушга.
О ерде обадаш огланым барды...
Вах, уям болмадык болсады кәшгә!
Белки, бизиң үчин говурак борды...

— Гызыл йүзли йигидиң
Гыз уясы болмасын.
Гызы уясы болса-да,
Гызыл йүзи солмасын!

— Намыса дегилсе... Хак айдяң, кары...
Гарыбың гашында мусаллат бары...

— Ызымда Байрач бай гудуз ачыпдыр.
Уямы өлдүрен... өзи эртеси.
Эҗемиң шо ерде хушы гачыпдыр,
Босаганы бояп, ганлы күртеси...

Уямың арыны ерне салмасам,
Өчен йылдыз ялы, соңсуз йитерин!
Ир-у-гич Байраҗың башын алмасам,
Дүнйәден гөзүми ачып өтерин!

БӘШИНҖИ БАП

МАЛЛЕСОНЫҢ ТАКАТЫ ГАЧЯР

Азат Руссия өлмүң өйүнде
Дынды дөрт йыл янан уруш одундан.
Җахана җар этди п а р а х а т л ы г ы
Тәзе дүнйә ачан юрдуң адындан.

Арман, алынан май бирден гутарды.
Етмеди бәш ая парахат дөвүр.
Солдат ярагыны ене гөтерди,
Яңадан мөвч алды апатлы ховур.

Думлы-душдан дызап дуран маядар
Бомба билен белең берйәр аңырдан.
Бай меканы пишме ялы пайлашып,
Артык олҗа алар өйдйә өңүрден.

Думлы-душдан гызыл Түркүстана-да
Босуп гелйәр топлы иңлис ордасы.
Гүнде энче үлешлере бөлүнйәр
Ал байдаклы Гүндогарың картасы.

Хазар билен Амыдеря арасы
Хәли-хәзир иңлислериң элинде.
Шейле ханлык сатмандылар хич хачан
Талаңчылар тархан түркмен чөлүнде!..

Креслодан бирден галан капитан
Элиндәки газетини эпледи,
Кабулхана сер салды-да гапыдан,
Ене өңки эхеңинде гепледи:

— Мен генерал Маллесоның өзүниң
Мертебели саламыны гетирдим,
Ураданда айдан мөхүм сөзүниң
Хеммесини сизе такык етирдим —

Дийип, иңлис штабының векили
Ак гейимли Фунтикова эсетди.—
Мәлим сизе инди онуң о мейли.
Ягдай ене яман пурсада етди.

— Билйән, ягдай яман, капитан Җарвис,
Түркмен тайпалары иңлисе гаршы.
Ок-яраг етенок...
Гошуна зар биз...
Хәзир хаял, хава, сөвешиң баршы...

— Айдяныңыз нәме, җенап премьер?! —
Ики әдим өңе әтди, йөреди.—
Түркменлерми бизе гаршы гитҗеклер? —
Болуп дуршы гөйә гедем төреди.—

Түркменлер ким? Бизе гаршы гитҗек ким?
Түркмен гезип йөрен сүри гоюндыр.
Чопан нирә сүрсе, шондадыр эркөм.
Мусурманлар империя боюндыр.

Мениң империям өзүне гошян
Раятыны хич хачанам хор этмез.
Гадымы Гүндогар, гарып Түркүстан
Өмүр империяң терсине гитмез!

Онсоңам... түркмениң ит уршдыршына
Сиз белет болмалы... Оюн гурмалы:
Вагшы чарваларың сиз өзлерини
Бири.бири билен урушдырмалы...

Бакна гөзләп гелен гарсак капитан
Ясы графинден сув гуюп ичди.
Ата ватан билен лебзини сатан
Фунтиков картаның өңүне гечди.

— Гызыллар Чәрҗевде чәре җемлейәр.
Мениң генералым гыссаняр гаты,
Амыдеря тарап элин үмлейәр.
Мәлим сизе бейик эмириң хаты...

Тәзе хөкүметиң адындан Гушга
Хаял этмән, адам ибермек герек.
Гушгудан аматлы олҗа ёк башга.
Тамдыра гызанда япылсын чөрек.

— Гушга биз бирэййәм адам ибердик.
Озалам о ерде адаммыз аз дәл.

Кән дилде кән хили геплешип гөрдүк,
Эмма эл беренок, арамыз саз дәл.

— Мениң генералым, җенап премьер,
Востросаблини гөрсүнлер дийди.
Генерал гөвнесе, ишлер дүзелер,
Илки билен шоны ырсынлар дийди.

— Капитан, ол кесир... дүшүнмек четин.
Командующий бол дийибем, сыладык.
Әсгеренок хөкүмети гөриетин.
Дабич билен, Доррер билен сынадык.

Түркүстанда ок-ярага, азыга
Гушгы галасындан бай хазына ёк.
Гоҗа гайым гола гысыпдыр оны.
Гоҗа гала гылав берйән гүйчли ток.

Граф Доррер геплешип йөр шу махал.
Зыковы-да өзи элин гөрмекчи.
Эгер ене гөвнемесе генерал,
Хүҗүм этҗек!.. Инди буйрук бермекчи.

— Эрки эле алсын сизиң партия!..
Биз бу гүн гыз билен чыкмадык сейле.
Топ атыляи чагы дипломатия
Орун ёк! Урушың кануны шейле...
Хош, җенап премьер!
Гидейин. Гуд бай!

— Белки, бизе гелип, ичерсиңиз чай?

— Саг болуң! Сенк ю!.. Гадырдан, мени
Агшам Ораз сердар чагырды мыхман.
Вах, сиз танаңызок шинди түркмени!..
Бу гүн мен шо ерик бармалы хөкман.

Көне достум маңа берипди вада,
Тапарын дийипди сайлама аты...
Багышлаң, ене-де салайын яда,
Мениң генералым гыссаня гаты —

Дийип, чыкды батлы капитан Жарвис,
Барып, еке атлы пайтуна мүнди.
Хөкүмет башлыгам сумат болды тиз.
Ашгабатда иңрик гаралды инди.

ХАЛК КОМИССАРЛАР ШУРАСЫНДА

Тәзе Түркүстаның гызыл меркези
Дашкендиң даш көчелери от ялы.
Бу гүн бәрде гөрмек боляр хер кеси.
Узын-узын дереклер-де шат ялы.

Тәзе Түркүстаның хөкүмет жайы.
Үстүнде ал байдак овсунды еле...
Хәзир соңкы сапар орта атылды
Бу жайда учурсыз мөхүм меселе.

— Душман гудуз ачяр әхли фронтда.
Хәзир бизе илки ок-яраг герек.
От болуп дереди Дутовам хатда,
Инди әкитмек кын меркезе чөрек.

Гушгы ок-ярагың абат галасы.
Бизден говы билйәр, элбетде, душман.
Иңлисе етипдир ишиң саласы.
Олар о галаны алмакчы хөкман.

Геп, говы билйәңиз, ярагда-да дәл.
Плацдарм герек иңлисе гайым...
Галаны габады хер хили бетпәл.
Баша-баш сөвеше болмалы тайын.—

Комиссарлар Шурасының башлыгы,
Колесов картаның өңүне гечди.
Сүем бармагыны басып Чәржеве,
Иңлисиң иң соңкы сырыны ачды.—

Душманың ниети: Чәржеве гирип,
Хайдан-хай Амыдан-көпрүден гечмек.
Эмириң лешгери билен биригип,
Дашкенде шу айда гөни ёл ачмак.

Чәрҗев этегинде зомаяр душман.
Бизе белли ягдай: ок-ярагы аз.
Гушгы горханасы голуна дүшмән,
Тебил тапса герек зарбасы бираз.

Мен гаты ынанян, горанар Гушгы.
Галаны галдырар Моргунов дагы.
Җенап Маллесоның Хорасан кешги...
Галада-да гытлык эденок ягы.

Везипе айдыңмы, ёлдаш Тимошков?
Чәрҗеве, Чәрҗеве басым етмели!
Сиз онсоң бирлешен отряд болуп,
Гушгы галасыны халас этмели!

— Маңа өрән айдың, ёлдаш комиссар! —
Дийип, даяв йигит еринден турды.
Йөне менде... Йөне менде үнҗи бар...
Дымды, дыман зала серетди дүрды.

— Нәме дийҗек болдуң, ёлдаш Тимошков?
Айдып отур, сенде бар болса үнҗи! —
Кеселбент Колесов гечди ерине,
Инче йүзе дерден дүзүлди хүнҗи.

— Хәзир бизе, диййән, Овганыстан бир
Кесек атман дурса ягшы,.. Кемем дәл...
— Бу барада пикир этдик, командир.
Хәли-хәзирликче ягдай яман дәл.

Эмма өтиячдан Овганыстана
Илчи ибермек-де пикирмизде бар...
Гараз, гоңшы боюн бурмаз душмана —
Дийди ядав сесли, улы комиссар.

АЛТЫНҖЫ БАП

ЗАМАНЫҢ ТЕКЛИБИ

Радиостанцияң залында
Бәш-алты большевик пикир алышяр.
Хер хайсы-да хәзир өз хыялында
Гысып гелйән-ганым билен салышяр.

Моргунов буйралы сары сачыны
Бурды, буйрасының бар ялы кеми:
— Белли бизе инди душман гошуны.
Бизем шунча гүйҗи топладык җеми:

Демирёлчуларың взводы. Бир.
Чернявскиниң Алексеевкадан гелен
мейлетинлери. Ики.
Бизи голдаян бир топар солдат. Үч.
Өңки агшам Галайморың себтине гелен
Атчапарың отряды. Дөрт.
Усса Гурадың йигитлери. Бәш.

Он бәш эссе артык душманың гүйҗи.
Көне офицерлер команда берйән.
Барха бетер болды китүви-өҗи...
Мен диңе мертликде чыкалга гөрйән.

— Бир адам бармасын горхана дийип,
Гошунсыз генерал берипдир буйрук.
Хер поста әнчеме гаравул гоюп,
Бизе каст эдиндир өзени чүйрүк...

— Этме сен горхана гайгысын, Зайцев.
Ок-яраг, ёлдашлар, етерлик бизде...
— Арман, башга бир зат чыкыпдыр ятдан:
Еке паровоз ёк өз элимизде...

Деполы депутат йигидиң сөзи
Барында арманлы дуйгы дөретди.
Замана дикилди барының гөзи.
Ол болса илерки тама серетди.

О тамда оң билен меҗлисе гелен
Машасы морзини какып отырды,
Геңси аппарадың «шырк-шыркы» билен
Замана гең чавуш чакып отырды...

— Кын болар паровоз болмаса бизде...
— Сакгал эзен дәлдир соңкы түйкүлик...
— Эйсем нәме теклип бар инди сизде?..
— Юваш!..
— Нәмә герек бейле гыкылык?

— Гыкылык герек дәл, паровоз деркар!
— Мен билйән, паровоз Дашкөпрүде бар.
— Вах, боланда нәме?! Одуң ортасы:
Ики тарапыңам душман ордасы...

— Болса-да... Мен шоны бойнума алян.
Гидейин, гөвнесе, халыпам билен —
Дийип, ганат ачды, галкынды Заман.—
Я-да еке өзүм гетирейин мен...

Михаил Теллия гирди гапыдан.
Тапба ятды сеслер. Гарашды бары.
Мыш көки яйрады көне галада
Агасыны идәп, гидели бәри.

Гөрүшди Теллия екәнме-екән.
Саламдан соңракы сөзи гелмеди.
Онуң гара гамлы гөзүне бакан
Ондан еке сөзем сорап билмеди.

— Дерек тапылдымы? — дийип, гайгылы
Йүзленди ахыры көне большевик —
Матвей Иванович Шилов — яшулы,
Депо демирчиси, дана большевик.

— Дерек ёк!.. Ашгабат аканда-дөкән...
Сорадым-идедим, шәхери сөкдүм.
Бири Машат дийди...
Махласы, мыш кән.
Телим түрмеденем сораглап чыкдым.

Йөне мен, ёлдашлар, бир зады билдим:
Иңлисиң элинде докуз комиссар...
Өе-де совулман, шу ерик гелдим.
Өйде-де эҗеме айтмакда иш бар...

СОҢКЫ УЛЬТИМАТУМ

Гушгы Совдепиниң байдаклы җайы
Гушлук мәрекеден хырын-дыкынды...
Туташан тамдыра меңзеш бу тайы.
Ичинден баш алып чыкаймак кынды.

Элван реңк билен тамың йүзүне:
«Азатлык я өлүм!» —
Шыгар язылгы.
Сада суратда-да байың гөзүне
Бәш саны гырмызы пейкам гезелги.

Сейрек агачларың саясы ялы,
Мәреке-де ала...
Хова петишди...
Бирден бейик бөвет аган мысалы,
Зала галагоплук гелди-етишди...

Гахар гана гамчы урды гылавлы,
Граф Доррер турды ене ериңден,
Хемле-хайбат, гыңыр сыпат — аловлы,
Хайсы хыял гелип-гечди сериңден?!

— Шунча дийдик сизе ягшылык биле.
Бесдир, дүшүндирип дуржак дәл инди.
Саман дек сөзүми совурдым еле,
Алмады ил ене акыллы пенди.

Зат герек дәл бизе, мен ене айдян:
Бизе көмек этди иңлис гошуны.
Дөкүлмесин дийдик бу галада ган...
Гайым габадылар дегре-дашыны.

Соңкы сөзүм: сизе икиден бирин
Сайламагың соңкы пурсады гелди!
Кимде-ким галайын дийсе мен дири...

Моргунов:

— Мен! — дийип, ериңден галды.—

Доррер догры диййә: икиден бирин
Сайламагың соңкы пурсады гелди.
Йөне дашдан тапсын граф есири!
Бизиң карарымыз бирэййәм белли.

Бу гүн биз аркалы диңе Гушгың дәл,
Ыкбалы чөзүлйәр Түркменистаның.
Болуп билмез бизде башга матлап-ёл
Дөнер диварына илат галаның!..

Штабс-капитан Солодар бирден
Гыгырды гедемси, еринден турман:
— Голдав тама этме сен офицерден.
Харбы касам этдим. Менде бар выждан!

— Киме касам этдиң сен, алы җенап? —
Диен Цибизов-да чүйледи ченэп.—
Ак патыша дэл-де, ата ватана —
Руссия касам этдиң, ант ичип!
Выждан арка дурмаз ватан сатана.
Аклык алып болмаз касамдан гечип...

— Сенми инди акыл өвретҗек бизе?
Вах, ничик дережэ етдик, җенаплар!
Несип этсин бейле базар-да сизе...
Кими киме дучар этдик, җенаплар? —

Дөрттыраң гөврели, гызма адьютант
Гөни гапа тарап гөнелди гитди.
Генерал гошулар өйтдүлер сөзе,
Эмма адьютантың гарасы йитди.

Ене ала шовхун болды мэреке...
— Юваш! Юваш! — дийди
фон Шульцың җаңы.
— Болдуң мең башыма башбозар теке! —
Дийип, Зайцев гаты гыгырды яңы.

Чыдамады муңа «топуң таңрысы»:
— Поручик Моргунов, бейле зат болмаз!
Полковник фон Шульцам бипервай муңа...
Бейле болса, бизде абырай галмаз.

Сарпа сакламалы! Бихуда ере
Яңрамак ягшы дэл — дилиң сакы ёк.
Не илчи Доррере, не офицере
Дил етирмэ хич кесиң хич хакы ёк!

— Менем шейле пикир эдйэрин — дийип,
Президиумдан Шульцам башыны эгди.—
Умуман, адама ат дакмак айып...

Бу сөзлер Замаңың четине дегди;

— Нәме, Доррер дагы намартлык эдип,
Бизиң илчилери түрмә саланда,
Иңлис агаларың гепине гидип,
Элден ярагмызы алҗак боланда,

Нәмүчин биз геплемели дәлмишик?
Нәмүчин ёкмушын хакымыз бизиң?
Гүм болсун галадан, гитсин гелмишек!
Душман даннап дурмаз окумыз бизиң!..

— Яша, Заман, яша! Дөнгүниң даша! —
Гыгырды гапдалдан Иван Каранда.
Янында-да отыр ялкымлы Маша.
Йылгырды йигдини гөзи гөренде.

Бейле зат гөрмедик «топуң таңрысы»
Гоҗа генерала гөзүн айлады.
Инди ол сеслери сем эдер өйдүп,
Улы умыт билен пикир эйледи.

Гашлары гарпышан генерал болса
Вах, отыр, сесини чыкарман отыр.
Азындан, агралан йүзи бир галса,
Бир топар бетнамы тасыла гетир.

Бу умыт диңе бир «топ таңрысының»
Яңы ёлда дөрән ислеги дәлди.
Доррер-де, Дабич-де Совдепе шу гүн
Шол умыт алына ымсынып гелди.

Доррер-де, Дабич-де энче ай бәри
Бу адам барада көп зат чаклаяр:
Ол ала самсыкмы я гызан дәри?
Не бейле өзүни четде саклаяр?...

Инди өрән айдың пәли иңлисиң
Гозгалаңа салды адам барыны...
Моргунов ене-де улы меҗлисиң
Өз элине алды ыгтыярыны:

— Эхлиңиз ачлыкдан гырылянчаңыз,
Галаны габавда сакларыс дийип,
Боюн болуп, бенди берилйәнчәңиз,
Өлүмли ок билен эклэрис дийип,

Дуйдурдыңыз бизе... Болуп билҗек зат.
Ялынҗаң япҗалар гайтмаз гарадан.
Эмма өз илини гораян солдат
Хедер этмез, җенап, окдан, ярадан!

Тәзе дүнйә тарап гадам гоянлар
Гала горагында дөшүни герер!..
Баша бела гелсе, барлы дайханлар
Халка өлмез өди азыгам берер.

— Балшевик җан, пулуң болса, гелибер!
Нәче галла герек болса, алыбер!..

Эмче йыллап малын бакан Дидарың
Йүрегине яра салан байды шол.
Ашык йигдиң өлүп етен дилдарын
Зорлук билен элден алан байды шол.

Үч аяла урна эдип Узугы,
Хар эдипди, өчди оды ел билен...
— Пулуң болса, гайгы этме азыгы...
Дийди, дарап сакгалыны эл билен.

— Сенден оны дилэп дәл-де, Җума бай,
Басып алҗак! Көне берги өтүлмез!
Ондан яңа, агам, аркайын болай —
Дийди дишин гыҗап дуран Италмаз.

— Атбакарың адыл сөзүн голдаян!
Ишчи-дайхан инди өңки гедай дәл.
Сенем инди ойлан оңат, бай ага,
Инди саңа харай этҗек худай дәл...

Биз галаны галкан болуп гораҗак!
Эйәңизе айдың шоны сиз, җенап.
Соңкы сөзи җемагатдан сораҗак.
Өз илиниң огуллары биз, җенап.

Ахырда-да, өзге алач тапмасак,
Горханалаң барын чепбе чөвүрҗек!
Гурсак герип, душман өңүн япмасак,
Галамызы гызыл гума өвүрҗек!..

— Берекелла!..
— Яша, ёлдаш Моргунов!..
— Гара тине сатылмага тайын бар...
— Биз ынаняс диңе Ленин ёлуна!..
— Дашы-җәҗек, ичи-мәҗек хайын бар...

Бирден ене илчи турды ериндең.
Генералдан айырмады гөзүни.
Юмшакды ол ере даман дериндең.
Дийди энче өлчәп-бичен сөзүни:

— Мерхеметли алы җенап, инди сиз
Нәме дийҗек гарнизона, Совдепе?
Сабыр билен беян этдик пенди биз...
Белки, инди уяр олар дүз гепе...

Сув сепилен ялы болды сеслере.
Әхли гөзлер генерала дикилди.
Гоҗа гахар билен середип ере,
Еке чыкан чынар ялы дикелди.

— Мен шейле дүшүнйән: Ашгабатдакы
Тәзе хөкүметиң турузан уршы
Бизиң пейдамыза дәл болса герек...
Мен, граф... Мен бейле уруша гаршы!

Өзгәң эли билен якмага оды
Иңлис өңден бәри эндик эдендир...
Мен бир задың билйән, граф, җенаплар,
Руссия бир бүтеви бедендир!

Инди алып гөрсек, Түркменистан-да
Бейик Руссияң гүнешли голы.
Голы гөвресинден нәдип айырҗак?
Бу ерде меселе чакындан улы.

Балык җаны сувда, гушуңкы-асман.
Ики йүрегим ёк, ики илим ёк.
Өз бәхбиди үчин, илини сатян
Хөкүмдары хич хачанам голдамок!...

— Боль-ше-вик! — дийди-де, арлы векиллер
Ганлы китүв билен залы ташлады...
Совдепиң башлыгы Сливицкем
Голдаян голлары санап башлады.

ЕДИНЖИ БА

ЖЫГБА-ЖЫГДА

Ирден ене зомап ураады Зыков.
Пыяда гошуны гечди хүжүме.
Галаның өңүнде көпелди гыкув,
Етди көлүң боюндакы гүжүме.

Галаның гайракы дервезесиниң
Эдил ич йүзүнде ерлешен штаб,
Топлы, пулеметлы диңлери билен
Телефон аркалы бирлешен штаб

Гызды хэзир гышкы хаммамдан бетер...
Гайда-гаймалашык төверек-дашы.
Гечип дур герчеклер хатарма-хатар.
Кэн дашап йөренем голамы-гошы.

Гара ожакларда газан гайнадан
Арнаөвез ага-да япы-да ятыр...
Комиссар Моргунов ачык айнадан
Аргын адамлара сын эдип отыр.

Бирденем ериден галды седасыз,
Басып барян ялы гомлар бадына.
Элбетде, уруш ёк гансыз-пидасыз,
Эмма чыдамак кын душман одуна.

Гаты гең галдыряр командириңем
Бирден өтен агшам чыкып гидиши:
«Халыс хезилим ёк, йигитлер, мениң» —
Дийип, жыгба-жыгда мэлим эдиши.

Полковник фон Шульцың бейле болшуна
Моргунов кэйинди барындан бетер...
Бейдип, думлы-душдан босуп гелшине
Душман шу гүн-эрте дервезэ етер.

Кән зат командириң эркине баглы...
Белки, чыкса болар галаң дашына?
Яраг етирмели гаты гыссаглы
Амыдеря етен Гызыл Гошуна!

Инди ол нәтмели!.. Пырланды пикир.
Эле галам алды, эгилди карта.
Генерал галаны голдады, шүкүр,
Ок-яраг барыны чыкарды орта...

Динден дүшүп гелен гөчгүнли Зайцев
Онуң ойларыны кесди билинден.
Галамы гулагна элтен комиссар
Сайланды бирбада пикир силинден.

— Гырың дашы ялы атлы гошуны.—
Зайцев дүрбүсини гойды столда.—
Атчапар габаса гумдан дашыны...
Ене топ дикипдир сагда хем солда...

Онданам бетери, Гриша, олар
Көпрә хүҗүм этмек күйүнде ене.
Эгер баша барса хам хыяллары,
Галарыс, комиссар, гаты кын гүне.

Паровоз гөрдүм мен галадан чепде.
Зыковың магтанан бронепоезди!
Инди, пикир берсек, аклар бу хепде
Әхли гара гүйҗи бир сапа дүзди —

Дийди, телефона япышды бирден.
Эмма ондан өң сеслеиди телефон...
— «Арча»! «Арча!» диййән! Керми нәме сен?..
Яша, Каранда җан! Менем гутлаян!..

Айны өз вагтында гутардыңыз сиз.
Акларың отлусы якына гелди.
Бронепоезд билен гаршыларыс биз!..

Инди трубканы комиссар алды...

Бронепоезд тайын! Ене бир шатлык!
Ишчи-солдат эли билен дикелди!

Чанлы паровозы Демьянов дагы
Дашкөприден — от ичинден әкелди!

Дуюп, Демьяновың ковды ызындан,
Ода-көзе дүшди күтүвли душман.
Эмма аман гелди паровоз гала.
Вепат болды ёлда Италмаз, арман...

Бронепоезд тайын!.. Демьянов сүрер.
Гызыл командири — Иван Каранда.
Көпри алҗак болса, шатыны гөрер,
Гәби азан ганым зарба уранда.

Чилим чекди. Карта бакды Моргунов.
Гачды инди соңкы сабры-карары:
— Ханы сенем телефон эт ене бир!..
— Нәче дийдим саңа: контра бары!

Ене өйден җогап берен болмады.
— Мен-ә муңа хайран гаты... Нәтмели?
— Гаты ювка йүрек боляң кәте сен.
Инди өңе, диңе өңе гитмели!..

Цибизовың оглы гелди алакҗап,
Гайдан гачып гайдан ялы, хамана:
— Машгаласы билен гачыпдыр гиҗе,
Гечипдир командир Овганыстана.

Дым-дырслык...
Доңды даяв эсгерлер.
Гайра четден гелди ене топ сеси.
Сарсып гиден ялы болды гара ер.
Сарсып гитди улы штаб кепбеси...

— Ине, ювка йүрек болсаң, Гриша! —
Бөри экди этсең, иштә эмендир.
Ынан, ак патыша полковнигинден
Гызыл пролетара болмаз командир.

— Совдепиң башлыгы Сливицкем
Өңңүн гачып гитди Овганыстана.
Оны-аңлы — дийип, өвйәдиң сенем...
Инди гелдиң герек сенем амана.

— Вах, улы Андрей! Кичи Андрей!
Хемме зады өңден билип болсады!..
Эгер өзүмизден огланлаң бири
Хәзир харбы ишиң тәрин билседи!..

Сливицкили башга меселе.
Ол бизе вепалы, аңлы офицер...
Полковник фон Шульцың бейле пурсатда
Постуны первайсыз ташлашы есер...

Инди биз...
Моргунов бирден ёргалап,
Етип гелйән атлы пайтуны гөрди...
Гапыдан габарып гирен генерал
Үч сада солдата үмсүм эл берди.

Патыша погонлы, гарры генерал
Дикелди гаяның бөлеги ялы...
«Муңа нәме герек? Бу ничикси хал?
Хайсы ала гитди гожаң хыялы?»

— Женаплар!.. Эгер сиз этсеңиз ынам...
Моргунов барды оң эдил алкымна:
— Сизе йүзленжекдим, генерал, менем...
Бакды чал сачының күмүш ялкымна.

— Женаплар!.. Эгер сиз ынам этсеңиз,
Команданы өз бойнума алайын.
Эгер халкым билен биле гитсеңиз,
Тә өлүнчәм, сизиң билен болайын!
Балык жаны-сувда, гушуңкы-асман.
Ынсан йүрегиниң өрки-де ватан.

Галкынан гөвнүне гелди тәзе гүйч,
Унутды комиссар гайгыны-гамы:
— Эзиз ёлдаш Александр Павлович!..
Дагы сөз диере етмеди деми.

Ата-огул ялы гужаклашдылар.
Кичи Андрей-де гуванды гүне.
Өртүлен картаны долы ачдылар,
Сөвеш сепгитлери гөрүнди ене.

Узакдан эшдилди янгынлы сеси.
Кимедир гаргынды гызма Лобонос.
Диң салды штабда оңа хеммеси...
— Инди бизе бары белли, Гулам, дос!

«Топуң таңрысы-да» Солодар билен
Зыковың алына алдананмышын.
Ичимизден уржак элинден гелен.
Әдини овратсаң, эди янмышың!

Хәзир гелйән, Гулам. Чайыңы демле!..
Бойнуны узатды ачык айнадан.
— Балтика, сен киме атясың хемле?
Ким ол «аяллара башын айладан»?

— Комиссар! Ал! Ока! Яп-яңы алдык.
Зыковың онунҗы ультиматумы.
Эгер инди гала болмаса табын,
Учурҗак — дийипдир — самолётымы.

Бирден гөзи дүшди зерли погона,
Эгилди ичерик гөвреси биле...
— Эйсем ультиматум етипдир она! —
Дийди генерал-да, йылгырып чала.

СЕКИЗИНҖИ БАП

ГАБАВДА

Гиҗе. Галаң ичи...
Үч йүзе якын
Горайҗы галаны эдинип пена,
Ковчум-ковчум ятыр...
Ягдай яман кын.
Мензэп көрпесини гуҗаклан энэ,

Олары ганымдан гораяр гала.
Оларам галаны гораяр гайым.
Душман барха бетер дараяр гала,
Газапда хич затдан гайданок хайын...

Кә ерде бир ышык: панусмы, отмы.
Сайланды топларың сомалан нили.
Эпгегиң апаты йөнекей затмы?
Халдан дүшди гызыл галаның или.

Лакамлы Лобонос чекилип чепе,
Көне гармоныны алыпдыр эле.
Айдым айдяр ол япланып топа,
Гамлы шемал ялы седасы биле...

— Болса-да, Дидар җан, генерал билен
Комиссар етипдир дадыңа сениң.
Атчапара галса... Гаты гөрме сен.
Менем шәрик янан одуңа сениң...

Догрудан-да, агыр Дидарың дерди.
Оны улы ёлдан совупдыр сөйги.
Гелен оңа хәзир гөвүнлик берди.
Ашыгың наласы гетирди гайгы.

Үч эсгери билен Атчапар оны
«Дил» гетириң дийип, гөндерен гиҗе.
Догры, Дидар дагы «дил» тапыпдырлар.
Соң чыкыпдыр оңа өлүмли биҗе.

Үч атлы эсгериң хатарлы ёлы
Дүшүпдир обаның эдил үстүнден...
Атының җылавы чекилен ялы,
Инди дынсам дийип байың кастындан,

Ат салыпдыр Дидар Узуга бакан.
Какыпдыр гапыны баран бадына:
— Гелдим, гара гөзлим! Гелдим, Узук җан!
Янма Җума байың зулум одуна!..

Гыгырыпдыр гелин гоңшы гапыдан:
— Мен бәрде, әзизим!.. Адыңа гурбан!..
Онянча ичерден чыкан Җума бай
Атыпдыр Узугы, атыпдыр, арман.

Шо демде гылычлы Гулам булуч-да
Гандарың ләшини серипдир гума.
Арман-а галмандыр арлы гылычда.
Вах, салып болямы йүреге яма?!

Узугы ир билен гызыл галада
Җайлады Дидарың ярагдашлары.
Эгилди ашыгың ахыны эшден
Гожа чынарларың белент башлары...

— Бетериңден бетери бар, Дидар җан.
Азатлык диен зат агызда аңсат.—
Дийип, өрән тукат сесленди Заман.—
Агыр халда ятыр демирчи Гурат...

Дүрли атлы душман сәхел салымда
Бир топар батырың янды ёгуна.
Эгер гудрат болса инди элимде...
Чыдар ялы дәлдир йүрек дагына!

Мен оларың хер хайсының хакы үчин
Герек болса, гурбан болмага тайын.
Гулак салың, гадырданлар, мен сизе
Көбириниң атларыны окайын:

«...12-нҗи июлда Ашгабатда хәкимиети элән питнечи эсер-меньшевиклер түркмен гызыл гвардия отрядының соңкы демине чеяли сөвешен командири, бизиң Атчапарымызың пөледеш ёлдашы Өвезберди Кулыеви гүрүм-җүрүм эдипдирлер...

21-нҗи июлдан 22-сине гечилен гиҗеде Мары шәхериниң этегинде Түркүстан республикасының Зәхмет халк комиссары Павел Полторацкий билен Мары Советиниң Адатдан дашары дерңев комиссиясының башлыгы Иван Каллениченконы атыпдырлар...

22-нҗи июлдан 23-не гечилен гиҗеде Ашгабадың этегинде, гумуң ичинде Ашгабадың докуз комиссарыны атыпдырлар. Шоларың арасында бизиң депомызың өңки машинисти, яңкы буйра сачлы пулеметчы Михайылың агасы, область Халк комиссарлыгына башлык сайланан Виссарион Теллия-да бар...»

Окадыкча отдан ыссы хатыны,
Адам бары оя батды отурды...
Нагмат ачып гөк дүвүнчек гатыны,
Гаты наны чайлы кәсә батырды:

— Бу ягдайда, иң яманам, адамлар,
Өз түркмениң өз ганыңы дөкүп йөр.
Җүнейит хан, Ораз сердар, Эзиз хан
Шолар билен биле юрды йыкып йөр...

— Вах, яшулы, дүйн арчалы дереде
Гарпышан ким ганлы җенде биз билен?
Рахманныяз аман диләп алладан,
Гачды герек икиндинлер дүз билен? —

Дийип, Дидар чай узатды Гулама,
Гүне янаң йүзи ерден галмады.—
Ёлөтенде ёк этҗекдим оны мен.
Атчапар җан маңа гулак салмады...

— Ганы ерде галмаз гурбан боланлаң,
Бир җаньна мүң җан аларыс хөкман.
Сынамыза битмез яра саланлаң
Гарагында от якарыс, Дидар җан!

Ара дүшен үмсүмлиги ене-де
Акып гелен гармон сеси үвреди...
— Ай, болса-да, инди тапдык ёлы биз,
Егса, гарып эдим этсе, чөвреди.

— Шонуң үчин гырылсагам, галаны —
Дийди Заман назар айлап геңешли.—
Горамалы! Гайтармалы беланы,
Ягшы ёла етҗек болсак еңишли!

Иңлислериң «Таймс» диен газети
Биз барада бир топар зат языпдыр.
Бары гызыл Түркүстана, түркмене
Хыялында бирчак габыр газыпдыр.

«...Марының, Гушгының элден гитмеги
Империя улы ургы болар хем
Орта Азияда тертип этмеги
Бизиң үчин ховп астына салар хем...»

Дийип, иңлис эдйән экен ховатыр...
Гүндогардан гөзлейәр ол акмагы.
Дәп эдипдир гаршы гиден миллетиң
Тумшугына таяк билен какмагы.

Эмма инди эркин түркмен топрагы
Пишме ялы, думлы-душа сечилмез!
Мәхрем бизе хер дабаны, япрагы,
Гелмишеге гызыл гапы ачылмаз!

Бу гүн башга пикре уян илдешим
Хем халкыны, хем өзүни алдаяр.
Бу гөрешде бизи батыр большевик
Җаны билен. ганы билен голдаяр.

Инди оны мен айтмалы дәл сизе,
От ичинде гөре-гөре гелйәңиз.
Моргуновы, Караңданы, Зайцевы...
Нагмат ага, менден говы билйәңиз.

Өмүр-өмүр ятдан чыкмаз бу голдав.
Ханы ене бир чилим бер, Гулам хан!..
— Заман! — диен сес чагырды штаба.
Гараңкыда гөзден йитди гадырдан.

ДОКУЗЫНҖЫ БАП

СОҢКЫ СЫНАГ

Үч мүң эсгер билен галаны габап,
Бир айданам гечди, ягдырды окы.
Арман, эл етирип билмеди гала,
Чыкмады Зыковдан акларың чакы.

Гушгы галасының топы-мортири
Бирчак атмалыды гызыл Чәрҗеви.
Гутармады эмма вада эртири,
Утмады оюнда Зыковың деви.

Утмады, гайтам ол алңасап ерән,
Гүнде Ашгабатдан голдав диледи.
Мургап фронтуның баш командири
Йитирди ёлунда энче беледи...

Инди оңат билйәр галада наның,
Идили азыгың баяндыгыны,
Әхли умыдыны кеейр галаның
Бир бөлек мердана даяндыгыны.

Рахманныяз ханың энче атлысы
Зут гачыпдыр анна гүни гиң чөле.
«Маны билмез, гоюн келле наданлар
Бадашыпдыр гумда гызыл ёң биле...»

Гызыл Гошун дүйн алыпдыр Марыны.
Инди нәме, инди нәме этмели?..
«Өлмели я ок-яраглы хазына
Олардан өң, олардан өң етмели!».

Шейле ойлар билен даң сәхер чагы
Зыков ак чадырдан чыкды-да гапа,
Сынлады хайбатлы кесерен дагы,
Дырмашды отлары саралан ялa.

Гөрүнди галаның белент судуры.
Хәзир хова петиш, үмүш-тамышлык.
Йылгынлы чөкетлик деряның угры,
Көлүң кенары-да сары гамышлык...

«Инди галаның-да говшады салы.
Гожа-да горкямыш Гызыл Гошундан.
Белки, ырып болар азашан чалы?
Белки, утанар ол алтын хачындан?

Ене бир тарына какып гөрейин.
Соңкы сынаг болсун!..
Боюн болмаса,
Инди әхли гүйҗи бирден сүрейин,
Я өлүм я еңиш, пенди алмаса!..»

Диен ялы ойлар билен полковник
Гүнүң гызыл шапагына серетди.
Тов түкенин, гиҗе ятан сагады
Тов берди-де, гахар билен йөретди...

Энче атлы әри гөрнүше бесләп,
Иле белет ханы өңүне салды.
Ханың готур йүзли, гадым нөкери
Өңе дүшди, эле ак байдак алды...

Нәче надаралык этсе-де душман,
Гала гайым дурды онуң-өңүнде...

Жемленди галаның Харбы совети
Гайракы дервезәң топлы дииинде.

Херсиниң элиинде хасаплы дүрби.
Өрән узак мензил голай гелип дур.
Мыхмана гарашян мердана әрлер
Сәхер сәхрасына назар салып дур.

Көпри-де, кенар-да, гүжүмли көл-де,
Гамышлы чөкедем гөрүнйәр гөзе...
— Эйсем онда Зыков соңкы деминде
Гөндерипдир говы мампаса бизе!..

Гөрүнди атлары гордурып гелйән
Тәзе илчилериң топлумы башдан.
Хемише хош ниет нышаны болян
Овадан ак байдак гөрүнди дашдан...

Улы дервезәниң эдил өңүнде
Олары сарпалы гаршы алдылар.
Нәче гүп болса-да ханың хеңинде,
Эсерделик билен гулак салдылар...

...— Айт — дийди — адымдан алы җенаба:
Иңлис билен — дийди — этдим мен оюн.
Инди ол масгара болмаҗак боляр...
Гала гирсе боля, бар зада боюн.

Бесдир инди, болды, дүшүниң, достлар,
Ярашалың инди ягшылык биле...
Гелди гиҗе бизе тарыплы топлар...
Полковник сөзүни совурмаз еле...

— Нәме, гөкден гайып гелдими олар? —
Дийди Атчапар-да сөз гатып бирден.—
Дүйн алды Марыны гайратлы гошун.
Гич инди, бай ага, иңлис гелерден...

Моргунов май тапды — генерал бада
Дүшүнди достуның айдың үмүне.
Иван Цибизовдан алан чилимни
Иштә билен сорды гоҗа демине...

— Сен бар-да, бай ага, хожайынңа айт,
Совдепиң башлыгы Зайцев дийди дий:
Гушгы четем болса, Совет галасы!
Шоны шу келләме оңат гуйды дий.

Гушгы галасының ерден йөрәни
Барып ятан большевик дий, бай ага.
Топы-топханасы етмез җаханың
Инди бу галаны бизден алмага.

Иңлисден-де бетер мәхрибан гала
Бизиң өзүмизе герек дийди дий.
Шей дий Советлериң адындан оңа.
Зыковың пиримни Зайцев дуйды дий.

Бес инди, бай ага, хам хыял этмән,
Инди сыртыңыздан беркирәк болуң!
Гайдып дур окыңыз галадан өтмән,
Галаның дивары энтеклер галың...

Ардынды, үсүгүрди иле белет хан.
Шемпа телпегини чыкарды-гейди.
Гысды гөвресини бир демде асман,
Ене бир арзувы ардуры кейди.

Ене даша дегди палтасы ханың...
Гүрсүлдеди йүрек, ганы гайнады.
Исин алан ялы бирден йыланың,
Гахарлы гыр ат-да җылав чейнеди.

Гара гөзи дөнди ожар көзүне:
— Пейда этмез эрте, генерал, пушман...
Гамча басды аты, гелди ызына,
Гелди газап билен Рахманныяз хан.

Гор гуюлды Зыковың-да гонҗуна:
— Ене ярым сагат мөхледимиз бар...
Чагыр ханы хемме командирлери,
Штабс-капитан, достум Солодар!

Штаб начальниги Солодар хайдап,
Чагырды чадыра чапавуллары...
Сәхелче салымдан гечме штабда
Галгады Зыковың җотда голлары:

— Женаплар, гөрелиң сөвеш соңуны!
Хәзир хүҗүм эдйәс әхли гүйч биле.
Бронепоезд башлар бу гүн өңүни.
Дөндерҗек бу гүн биз галаны күле!

ХҮҖҮМ

Эмма етишмеди хүҗүме душман.
Өңүртди, ир билен башлады гала.
Түссе-топдан долды ялынлы мейдан.
Гала ганымлара салмады сала.

Гарашманды Зыкав бейле өврүме.
Думлы-душдан сүрди әхли гошуны.
Киме хайбат атды, ялбарды киме.
Чарармыка инди өзи башыны?

Гүр гамышлы, гөк йылгынлы чөкетден
— Алла! — дийип, энди өңе атлылар.
Херси хәзир улы дәлди нокатдан.
Дерә тарап сиңди ене атлылар.

Топчылар-да думлы-душдан хайдады,
Атды барды, атды барды алңасап.
Динде дурсаң, гарынҗа дек майдады —
Нәче намарт босуп гелйәр, эт хасап!

Зыков инди ики яна элеврәп,
Бронепоезд гечсин дийди дерядан...
Эмма онуң ыкбалыны ел үврәп,
Галса герек гара гүнде о надан.

Ноль номерли «бронепоезд» галадан
Чыкды өңе атлылара баш болуп.
Гачды ханың нөкерлери «беладан»,
Гачды гума бу «беладан» баш алып.

Дарган душман көпрә етип билмеди,
Йыкмага-да етишмеди көприни.
«Бол кейнегиң» такдыры дүз гелмеди,
Бу халында ятлады ол көп дини.

Ёл алмады йүз ниетден бириси.
Аман сыпса, кайыл болуп уграды.

Сыр алышян офицерлең барысы
Гачды гума, думлы-душа даргады.

Ёвуз гүни яран болан Солодар
Гелди яңы гөзлерини петредип:
— Ёлөтене етипдирлер гызыллар...
Алы җенап, инди эрбет пытрадык...

Диңе дири сыпмак болды ниети.
Дүнье дөнди хэзир күкүрт габына.
Совды Зыков күмүш дерли гыр аты
Дар дерәниң какап ятан ябына.

БАЙДАК

Галкды сәхер билен асуда гала.
Гаршы алды гүни гала парахат.
Совулды, сем болды бир бада бела.
Бәбек эмди бу гүн сүйди рахат.

Гүнүң ал шапагы даглара дүшүп,
Юван ялы болды думан-чаңыны.
Гүнүң ал шапагы баглара дүшүп,
Гаршы алды гала еңиш даңыны.

Байрак алып гелен ялы сапардан,
Атлар ирден аяк цепәп, кишңеди.
Босды илат көчә топар-топардан,
Ядавлык-да бу гүн яда дүшмеди.

Әле пәки алды эсгер йигидем
Сырсам дийип, деше дүшен сакгалы.
Гөкде ганат герип йөрен бүргүдем
Гөкден ере гөз дикмеди чакгылы.

Яр ярыны басды бу гүн багрына,
Ене гөзе гөрүнди гөк булаклар.
Сәхер билен серилди топ тигрине
Шордан яңа порсап гиден долаклар..

— Дырмаш диййән! Дырмаш ене ёкаррак! —
Дийди, Маша бакып кичи Андрей.—
Хемме эдйән ишиң хемише брак!
Я-да бизден хантамамы сен кирей?

Гара гөзлер гүлди гөге эседип,
Шорта сөзе дүшди деррев Маша гыз.
Заман даша дырмашмагы бес эдип,
Гара гөзлер жадысыны ганды тиз.

— Битди билэй, Андрей жан, саргыдың!..
Ал байдагы берди оңа Лобонос:
— Дик байдагы депесинде бүргүдиң!
Бейик багт етди бу гүн саңа, дос!

Эле алан ал байдагы овсунып,
Дурды Заман төсин дагың деңинде.
Инди онуң деря, дере, галасы
Сурат ялы, сүйнүп ятыр өңүнде.

Гүммезли дагының дик депесинде
Белент ядыгәрлик сеңңер атып дур.
Ажайып айдым кән торгай сесинде,
Торгай дуранлара хабар гатып дур.

Руссияда Романовлар өйүниң
Үч асырлап эмр эденниң шаныны
Бина эдилипдир бу ядыгәрлик,
Каст эдилип мүң бендәниң жаныны.

Гоша келле бүргүтден-де бейикде
Дикди Заман ал байдагы парладып!
Чайканды ол йүзйән ялы гайыкда,
Гөзел гызы гужагында пырлады...

— Яша! Еңиш гутлы болсун, сөвер дос!
Андрюшка, башла гутлаг сөзүне! —
Дийип, досты гужаклады Лобонос,
Язды онсоң өзи дашың йүзүне:

«Бир айданам говрак дашы габалан
гызыл Гушгы галасы 1918-нжи йылың
19-нжы августында еңиш байдагыны дикди»...

— Отлы гелйәр! Отлы гелйәр! Середиң! —
Дийип, Маша гейди көне көвшүни...
Догрудан-да, демир ёлуң боюнда
Гөзе илди ал байдагың өвшүни.

Күкүрт габы кимин гызыл вагонлар
Гөни гала бакан гелйәди сүйшүп...
— Гелди, гелди ахыр гызыл доганлар!
Илден ыза галман, етелиң — дийшип,

Бейик дагдан ашак эңдилер олар...
Гушгы гаршы алды Гызыл Гошуны.
Бу гүни несиллер ядына салар,
Несиллер бу гүне эгер башыны...

Ала шовхун билен яң салды перрон.
Харбы оркестриң овазы гечди.
Гатышды галада френч, шинель, дон.
Ким сая күйседи, ким квас ичди.

Гөк вагондан бөкен бегенҗи билен
Совешде сайланан мердиң бириди,
Эдермен эрлере көмеге гелен
Гызыл отрядың командириди.

Гайыш келтекчели, дыкыз гөврели,
Мен диен мерданды Сергей Тимошков.
Йөрите юмушлы гелипди Гушга...
Гелди, гуҗаклады гарса Моргунов...

— Ёлдашлар, Түркүстан Совнаркомындан
Саг болсун гетирдик гахрыман гала.
Салам ынкылабың шанлы адындан!
Сиз хөтде гелдиңиз апатлы бела!

Нәче гыҗаса-да ганлы дишини,
Әт галды азгынлар, этдиңиз ыхлас!
Хем-ә гүймедиңиз эсли гүйҗүни,
Хемем ок-ярагы этдиңиз халас...

«Урра! Урра!» билен сазың яңындан
Ене гөзел гала гөчейин дийди.
Медет алып эркин сәхер даңындан,
Адам бары гөге учайын дийди.

Улы эдеп билен Востросаблин
Сергей Тимошковың гысды элини...

Маша хөвес билен говшурды оңа
Дагдан тапып гелен тәзе гүлүни...

Дагың депесинде парлаян байдак
Илди Тимошковың бирден гөзүне.
Дийди ёлдашына:
— Сен оңа бир бак,
Ялкымы яйрар оң ериң йүзүне!

ТЕЛЕГРАММА

— Хых, диййән мен саңа, эесиз галмыш!
Мен-ә муңа хайран, Макар хожайын,
Энтегем энчеме горхана бамыш...
Гожа генералда кән экен оюн.

Инди хасап этсең, бир хепде бәри
Яраг дашап йөрис ерден йөрәнмиз.
Эдил эсгер ялы дик дурды бары...
Арман, соңкы сөзе сусдук өрән биз.—

Аррык эшегиниң этләп өңүнде,
Багбан гидип отыр гаргыныл гаршы.
Ягыр болды гитди бу еди гүнде
Ок-дәри дашаян эшегиң герши.

Хак сөзе хер дайым «хә» берип гелйән
Макарам эшекден озанок гаты.
Инди эесинден ыракда, билйән,
Шу гүнлер онуңам пайтунлы аты.

Диңе пайтунчы дәл, диңе багбан дәл,
Адам бары отла яраг дашаяр.
Гөчи гуруп йөрен гожа генерал
Гүнде гараңкыда ишден бошаяр.

Тәзе Түркүстаның еңмеги үчин
Гушгы гайлы гүнде яраг саклады.
Тәзе Түркүстаның еңмеги үчин
Гушгы гайлы гүнде яраг йүкледи...

— Макар, соңкы сөзе гынандык өрән.
Угрунда бамыка, хожайын, о мыш?

Генерал гаяды галада дөрән...
Хых, диййән мен саңа, эесиз галмыш!..

— Угрунда бар, оны Дашкендиң өзи
Улы гуллук үчин чагырямышын...
Гайым дурса ягшы гиденсоң ызы,
Этекде энтегем аклар бамышын...

— Гитсе, аман барсын! Ёлы ак болсун!
Бир топар пейвенде гүл экди бага...
Алла оңа адыл назарын салсын! —
Дийди гусса билен Арнаөвез ага...

Бу махал радиостанцияда
Телграм дүзйәди Моргунов дагы...
Эфир толгунлары өкитди бада
Ак йүрекден өнен улы гутлагы:

«Москва, Кремль, Ленине.
Гафлат укусындан ояван гарып
Гүндогарың гадырлы сердары,
жанкөер ховандары болан сизе
бушлаярыс: гызыл Гушгы азат!
Иңлис бизиң үстүмизден гечмеди.
Башымыза бела гелен чагында сизиң
иберен мәхирли телеграммаңыз бизе
гүйч хем голтгы берди. Бейик ынкылап
ишине биз хемише вепалы. Дүнйә зәхмет —
кешлериниң сөйгүли сердарына узак өмүр
дилейәрис.

Комиссар Моргунов.
Совдениң башлыгы Зайцев».

МОСКВАЛЫ МЫХМАН

Гушгы,
Атлы Гушгы,
Гайратлы Гушгы,
Гахрыманлар китабында адың бар.
Синди саңа халкың хакыкы ышкы.
Сенде гайлы гүнүң бакы яды бар.

Ягты ядың ятда саклар беланы.
Ятдан чыкмаз өмүр ялынлы гүнлер.
Инди дүнйә билйәр гызыл галаны.
Алкыш эдер дүнйә тәзе геленлер...

«Ынкылап ишине хайын боландан,
Несиллериң нәлетине галандан,
Өлениң говудыр мерт дуруп җеңде!
Хак ишиң хатыры хемише өңде!» —

Диен Моргуновың мердана сөзи
Байдак болды сөвеш гүни галада.
Китүв билен янды гөрибиң гөзи,
Гачды гитди габап гелен бела-да.

Эмма энтек гутарманды азаплар,
Онуң билен гөреш тамам болмады.
Ачсаң айдып берер дана китаплар,
Йөне ерден Гушгы орден алмады!..

Большевик Моргунов Георгий Саввич.
Большевик Зайцев Андрей Николаевич.
Большевик Лобоносов.
Большевик Атчапар Тахыров.
Генерал-майор Востросаблин Александр Павлович...

Гушгы үчин ене, ене, енелер
Вепат болды вагшы душман элинден.
Яка йыртып, аглан эзиз энелер
Хабар алды диңе хазан елинден...

Гушгы, сениң галкан болуп дуршуңы
Гайталады гайда Брест галасы.
Гечди Бейик Ватанчылык уршуны
Сенде сапак алан мердиң биразы.

Ики оглы билен Иван Каранда
Гитди Бейик Ватанчылык уршуна.
Олар өзүн гызыл ода уранда,
Хөвес этди өңе энип баршына.

Арман, ики перзенди-де сөвешде
Гурбан болды ганым фашист окундан.

Еке гүнде чал сач болан полковник
Даша дөнди, чыкды хайын хакындан.

Гушгы галасында доглан чагалар
Ак беларус токайында җайланды.
Өңе гитди ата, ини, агалар,
Өңе гитди, от ичинде айланды...

Москвадан мыхман гелен генерал
Ёлда ене ятлады көн затлары.
(Биз Гушгудан гайдып гелйәс бу махал.)
Агзады ол айдым болан атлары.

Гушга баран гүнүнден йыл геченсоң,
Баш командир болупдыр ол фронта.
Соңкы иңлис окдан сыпып гачансоң,
Дынч алыпдыр Шагадама баранда...

Йыллар гечди... Онсоң ене аловлы
Уруш оды ажал болуп туташды.
Көне солдат гитди җеңе гылавлы,
Җеңде ене ажал билен тутушды.

Гарлы Карпат дагларының геришинден
Гечди корпус командири Тимошков.
Шанлы еңиш ёлуна көн ёдалар
Ачды корпус командири Тимошков.

Бу гүн болса бизиң илиң мыхманы.
Севеш эден сәхрасында гезип йөр...
Гөрди гөзи тәзе дөрән сәхраны,
Ёрулса-да, ядавлыга дөзүп йөр.

Үч орденли эзиз үлкәм шадыян
Байрам эдйәр өз юбилей тоюны.
Шу гүн үчин сөвеш эден гахрыман
Бегендирди баран түркмен өйүни.

Яңы болса бизе гелдик Багырдан:
— Сизе инди бирнеме дынч бермесек...
— Чакылык бар инди агшам лагерден.
Гаты гөрер көрпе несил бармасак...

Гөрдүгиче тәзе түркмен илини,
Генералың гиң маңлайы ачылды.
Яда салды ёвуз яшлык ёлуны,
Нәче бевет, нәче гала гечилди!..

Җахыл чагы саңа голдав берен әр
Гөрди гелип, Гушгы, сениң гөркүни.
Гушгы — дийди — болар бакы ядыгәр,
Өвди өрән пугта полат эркини.

Гара ганлы, улы шанлы ёлларың
Сакасында сагдын дуран галам сен!
Гүнбе-гүнден говы болсун халларың,
Кабул эйле менден сада салам сен!

1956—1977

МАЗМУНЫ

АЛМА ЕНЕ ГҮЛЛЕЙӘР

Жарнама . . . 7
Хош гал, эркин обам! . . . 9
Дагдан . . . 10
Сетдар ага . . . 12
Жаным, балам . . . 14
Нәбелли гахрымана . . . 16
Саклан, учуп барян акжа кепдери! . . . 17
Чык-да, серет ёллара! . . . 18
Алма ене гүллейәр . . . 19
Погон . . . 20

АРЗЫЛЫ МЫХМАН

Салам . . . 23
Вах, докуз секунтда . . . 24
Мен ашгабатлы . . . 26
Йылдырым дәлди ол . . . 28
Перзент . . . 29
Тәзе лакам . . . 81
Ызчы . . . 32
Чал сачлы коммунисте . . . 34
Оглумың арзувлары . . . 35
Адама ынанмалы . . . 36
Тәжик доны . . . 38
Сизиң көчәңиз . . . 40
Такатсыз середйән таныш ёллара . . . 41
Эгер ашык болсаң . . . 42
Айдымчы гыза . . . 43
Ховлукма, ховлукма, нәзли дилдарым . . . 44
Сайрама, гуш! . . . 45
Инди сен мен хакда гошгам язанок . . . 46
Салам хаты . . . 47

Гөрүшмәге гелсең, Сурай 48
Алөймәң ужуны ыкжадып еле 49
Гөзүм гөзлериңе дүшенде вели 50
Арзылы мыхман 51
Шондан бәри 53

ЯГСАНА ЕНЕ-ДЕ, ЯГСАНА, ЯГЫШ!

Ай айдыңлык, сүйт ялы 57
Ягсана ене-де, ягсана, ягыш! 59
Магтымгулы 60
Корректор 62
Шатлан, йүрек, шатланмага хакың бар 63
Машгала башы 65
Гаралы 67
Сениң бармакларың 68
Яда язылан гиже 69
Айлавда 71
Гөрдүм 72
Хүнжи 73
Вах, халыпа сорама! 74
Болмаз, оглан 75
Яр ярың айнасы 77
Көлеге 78
Ил-ә саңа гүлйә 79
Дуйгы билен аң 80
Мен хем мениң йүрегим 81
Яп билен шахыр 82
Ята яп 83
Язлың көпрүси 84
Кә эртир, кә агшам мен 85
Бөлеклере бөлсең Гүни 87
Алның ачак болсун 88
Гүлабы 89
Гыргыз илинде 91
Ыссык көл 91
Едиөкүз 92

САЛЛАНЧАГЫМ СӘХРА МЕНИҢ

Эжем 95
Атамың аясы 96
Доглан гүнлерим 98
Тешнелик 99
Атсыз адам 101
Сагымчы гыз Сәхергүл 102
Ачыланда алча гүли 104
Ики студент билен бир сүйтчи гыз хакында . . . 105
Айнаңызы каксаң агшам 109
Гелмеди 111
Кын бу ягдайымдан 112
Халанмаян совал 113
Чал, дутарым! 114
Биз ики оглан болуп 115

Көен арзувлар . . . 117
Муслимат . . . 118
Гелди Жейхун Ашгабада . . . 119
Вальс . . . 121
Чарлак учяр . . . 123
Сайра, билбил! . . . 124
Пагта билен гошгы . . . 125
Мең эжем соватсыз . . . 130
Халы . . . 132
Серви . . . 133
Ар . . . 134
Гижелер . . . 135
Меле шляпалы . . . 137
Хөкмүрован . . . 139
Мен гуйы гөзлегинде . . . 142
Ганат . . . 144
Дүканда болан вака . . . 146
Гара даглар гылыч болуп арада . . . 148
Гызымың газетде гөрен сураты . . . 151

ӨЧМЕ, ОЖАГЫМ!

Эзизим, от якдым . . . 155
Голы китаплы гыза . . . 157
Гыз билен толкун . . . 159
Мәхир . . . 161
Гөзи ёлда галан сөйги . . . 163
Дүнйә дөредесим гелйәр гошгудан . . . 166
Эне сүйди . . . 168
Мен жуван . . . 170
Бугдай билен адам . . . 171
Берёза . . . 172
Ашгабатда хаят йыкялар . . . 174
Муңа дурмуш диерлер . . . 175
Адам йүрекден таналяр . . . 177
Гүлүм бар, гүлзарым бар . . . 179
Соңланмадык сазым . . . 180
Гара гөзли, гүл беден . . . 182
Эже, эшидйәмин? . . . 183
Екелик . . . 187
Ярославль мейданында . . . 189
Менем адам . . . 192
Соң гөрүп отурсак . . . 193
Өйдечи дәл, дүздечи . . . 194
Агыр йүкли машынлар . . . 196
Пагта байрамы . . . 198
Чопан айдымы . . . 200
Гөзьетим . . . 202
Гүн билен көрпе . . . 204
Комиссар хакында баллада . . . 205
Яшайшын манысы . . . 207
Пата барамда . . . 208
Дуз . . . 209
Ек, ёлдаш мугаллым . . . 210

Нәме языгы бар? 212
Аслында от нәме? 215
Аглама, гызым! 216
Ашыклар шәхери 221
Ядадыңмы? 222
Жигиң элинден тутуп 223
Сен айы өвйәсиң 225
Бу гүн 227
Лейлисач 229
Нирде сен? 230
Алав алышдыкча 232
Дөвүрдешиме 233
Ене ёл бердилер 235
Яшасын гөрип! 237
Өчме, ожагым! 238

АЙЛЫ АГШАМ

Ачыл Гурбаның доклады 241
Сәхер айдымы 243
Ядыңдамы, Нургөзел? 244
Унутман 246
Касам 247
Гүн хакында баллада 248
Торгайың овазы 251
Жедел 254
Межнун 255
Гарынжаны мен нәмүчин халаян? 259
Ойнады 261
Пөвризе жүлгесинде 262
Жүбүт хем тәк 265
Сени гөзлейән 267
Гоншы гыз 269
Адам догуляр 271
Көчелер-де адамлара меңзейәр 272
Хошлашык айдымы 274
Энәниң гөзяшы 276
Чынар билен начар 277
Багышлаң, гумрулар 279
Айлы агшам 281
Гөзлериң гүлсе-де 283
Шахырың аялы 285
Сув акар, даш галар 287
Мүңкүр хакда хекаят 288
Хабарчы 289
Гожа эсгериң йүреги 291
Тарпа-тайынмы? 293
Дүнйәниң гөзбашы 295
Садалык 296
«Бар, балам, аман гел!» 297
Болмаса 299
Өзүни билен вели 300
Сув сарпасы 301
Гүзер 306

Шемалың бушлугы 307
Гүйз гиҗеси 308
Гоша тар 313
Индибир аглатма! 315
Ырым 317
Кәшгә 318
Миннетли чөрек 319
Аркадагым 320
Екшенбелер, шенбелер 321
Дөртдемелер дувүнчеги 323
Музейде 328
Мугаллым 329
Гүл, билбил хем дурмуш 331
Седасыз сөйги 332
Халал 333
Гүн гүнорта чагы 334
Сеслен, сонам! 335
Ягшылык 337
Сынаг 338
Гөвүн сыгса, гөвре сыгар 339
Еке болуп, ёл тапандан 340
Тост 341
Абырай 342
Гахар билен пайхас 343
Гыкылсаң, ере япыш 344
Душушык 345
Хемишелик халыпам 347
Халкың акылы — илиң пакылы 348
Гулагындан гөрмели 349
Аграслык сунгаты 350
Унутма 351
Шугулчының өлүми 352
Ягшы ниет 353
Гетериң энәни! 354

ГҮЙЗ ЭТЮДЛАРЫ

Михайловское обасында окалан гошгы 357
Илимиң ак пагтасы 359
Ак сөзүниң овазы 361
Селиниң гүйжи 363
Байрамхан 365
Мирас 366
Диалог 367
Дурмушда болмаян зат 368
Адамың аслыети 369
Мертебе 371
Хакыкат 372
Өлчег 373
Гүйч билен адалат 374
Эркинлик хем табынлык 375
Мениң бир танышым бар 376
Сөзи еле совурма! 378

Көче супүрйән аял 379
Яшлыгың язы 381
Ярыш 382
Хат 384
Айдогдының йылдызы 386
Ел әкидер 388
Мавы Гүн 389
Икиндинара 390
Өкжелериң тыркылдысы 391
Бахар айдымы 392
Сачларың толкуны 393
Сен. Сен. Сен. 394
Көпелмейән айдым 397
Гөзел гүленде 398
Дүнйә гаррамаяр 400
Даң сәхер чагы 402
Тәзе йыл агшамында 403
Хош гелдиң, тәзе йыл! 406
Түркменистаным мениң 408
Чай башының сөхбети 410
Одуны йыгана якдыр 411
Хатыра 412
Дил билен орак орма! 414
Дост билен душман 415
Көнелериң өвүди 416
Ялньшан йигит 417
Пурсат билен өмүр 419
Жепа билен сапа 420
Пурсатлык дуйгы хем ыграрлы сөйги 421
Дуйдансыз дуйгы 422
Узак гиже сөз гөзледим 423
Яшыл юва йыгалы! 425
Ачылян пынтыклы аллеяларда 426
Ягтылан пенжире 428
Меле сачлы мелеге 429
Сурат 430
Ики көпүк 431
Елда 433
Гел, женнете гачалы! 435
Сагыым 436
Сен хакдадыр, әзизим 437
Чатрыкда 439
Судур 441
Элегия 442
Гүйз этюдлары 444
Соңкы троллейбус 450
Эшдилмейән овазым 451
Сөзүң сарпасы 453
Адам гайталанмаяр 454

ВАТАН ШЕМАЛЫ

Ал шапак айдымлары 457
1. Тәзе дүнйә 457

2. Байрам гүни 458
3. Ватан шемалы 458
4. Коммунистлер 459
5. Достлук 459
6. Партияң йүреги — халкың йүреги 459
Тамаданың тосты 461
Ашык мен 462
Дашлашма 464
Айдышык 465
Бахар гелди 466
Яшыл йүзүк ясайын 467
Кимде-ким 468
Гөзеллик кануны 469
Герек 470
Сейил багында 471
Айралык 473
Көне гүзерде 474
Ядыгәрлик 475
Укусызлык беласы 476
Белки, мен языклы 478
Зенанлар 479
Гурсагымда галан шерт 481
Аңсат дәл 483
Дөртлемелер дүвүнчеги 484
Умыт 485
Дилбер билен Дилдара 486
Наманган гатыгы 487
Лукманың яшы 490
Сая хакда роваят 492
Багбаның бегенжи 494
Атамың өвүди 495
Ата билен огул 496
Бүргүт билен авчы 497
Дилинде язык ёк 499
Өзүңден сора 500
Гүйз мукамы 502
Бизиң планетамыз 504
Асыр менден разымы? 506
Гужагында-чемен, гөзүнде-гүнеш 508
Парахатлык болсун дийсен 509
Мениң бәшйыллыгым 511
Дөртлемелер дүвүнчеги 512
Гарташан чарлак 520
Гаррылык дерди 522
Гөзелликден дойма ёк 525
Май байрамы 526
Эркеклере 528
Дөртлемелер дүвүнчеги 530
Часлы чайлы дереде 531
Хоккей 532

Кече
Яшл
Ярь
Хат
Айдс
Ел ә
Мав
Ики
Өкж
Бах
Сач
Сен.
Көне
Гөзе
Дун
Дан
Тәзе
Хош
Түр
Чай
Оду
Хат
Дил
Дос
Көне
Ялн
Пур
Жег
Пур
Дуй
Уза
Яш
Ачь
Ягт
Мел
Сур
Ики
Елд
Гел.
Сал
Сен
Чат
Суд
Эле
Гүй
Сон
Эш
Сөз
Ада
Ал

ГЫЗЫЛ АЛМА

Гөк букжа . . . .
Ынжалыксыз несил . . . .
Тәхран . . . .
Чөл ышыклары . . . .
Мургап . . . .
Салланчагым сәхра мениң . . . .
Харсыдүнйә . . . .
Гызыл алма роваяты . . . .
Оба этюды . . . .
Жокрама жөвза . . . .

ГУШГЫ ГАЛАСЫ

Гушгы галасы . . . .

Ата Атаджанов

ИДУ К ВАМ

Стихи и поэмы

На туркменском языке

Издательство «Туркменистан»

Редактор А. Атабаев
Суратчы В. Моисеенко
Сурат редакторы Д. Мәмижиков
Техник редакторы Т. Гаврилова,
А. Романова

Йыгнамага берилди 26.XII. 77й. Чап этмәге ругсат эдилди 11/X-78й. Форматы 84×108$^{1}/_{32}$. Физ. чап. листи 22,0. Чап листи 36,96. Учёт-нешир листи 22,81. Тиражы 25.000. ТН № 12698.
Заказ 73. Бахасы 2 м. 70 к. И 04192.

«Түркменистан» неширяты, Ашгабат,
Гоголь көч., 17 а.
Украина КП Крым обкомының «Таврида», неширятының типографиясы. Симферополь,
Киров адындакы проспект, 32/1.